

KARL MARX

LOUIS BONAPARTE'IN 18 BRUMAIRE'İ

Almancadan Çeviren:
Erkin Özalp

Yordam Kitap

KARL MARX • LOUIS BONAPARTE'IN 18 BRUMAIRE'İ

Yordam Kitap'ta
Marx-Engels Yapıtları

★

Karl Marx

Kapital I, II, III
Almancadan Çevirenler:
Mehmet Selik, Nail Satlıgan, Erkin Özalp

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Fransa'da İç Savaş
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Fransız Üçlemesi
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

★

Karl Marx-Friedrich Engels

Komünist Manifesto
Almancadan Çeviren: Nail Satlıgan

Komünist Manifesto ve Hakkında Yazılanlar
Çeviri: Nail Satlıgan, Şükrü Alpagut

Felsefe İncelemeleri
Fransızcadan Çeviren: Cem Eroğul

Karl Marx

★

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i

Almancadan Çeviren
Erkin Özalp

★

Yordam Kitap

Yordam Kitap: 282 • **Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i** • Karl Marx
ISBN 978-605-172-171-2 • Çeviri: Erkin Özalp
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • Uygulama: Gönül Göner
Birinci Basım: Ekim 2016
℗ Erkin Özalp, 2016 © Yordam Kitap, 2016

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 Cağaloğlu 34110 İstanbul
T: 0212 528 19 10 • **F:** 0212 528 19 09 • **W:** www. yordamkitap. com
E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 565 01 22

Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i

Der

Achtzehnte Brumaire

des

Louis Bonaparte.

Von

Karl Marx.

Zweite Ausgabe.

Hamburg

Otto Meißner.

1869.

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i'nin 1869 tarihli ikinci Almanca baskısının kapak sayfası

Çevirmenin Notu

Kitaptaki tüm çengelli parantez ({ }) işaretleri çevirmene aittir. Köşeli parantez ([ ]) işaretleri (parantez içindeki parantez işaretlerini ayırt etmek için kullanılanlar hariç) Almanca baskı editörlerine (bundan sonra *Almanca ed.*) aittir. Açılı parantez (< >) işaretleri, *18 Brumaire*'in 1852 baskısı ile 1869 baskısı arasındaki belli başlı farklılıkları gösteren ve metnin sonunda yer alan "Notlar"ın numaraları için kullanılmıştır.

Karl Marx, Fransızca sözcüklerin harfleri üzerindeki ayırıcı işaretleri (é, è, ô gibi sesli harflerin üzerindeki işaretleri) sık geçen bazı isimlerde (Napoléon, Orléans gibi) çoğu zaman kullanmıyor. Metinde ve dipnotlarda Marx'ın tercihleri dikkate alındı. "Dizin ve Sözlükçe" bölümünde ise tüm Fransızca isimlerde ayırıcı işaretler bulunuyor.

Eserde ele alınan konuların tarihsel arka planı hakkında kısaca da olsa bilgi edinmek isteyen okurlar kitabın sonundaki ilgili yazıya başvurabilir.

Elinizdeki kitapta *18 Brumaire* çevirisinin gözden geçirilmiş 2. baskısı bulunmaktadır. Önceki baskı: Yazılama Yayınevi, İstanbul, Mayıs 2009.

Düzelti aşamasında, Marx ile Engels çevirilerinin yanı sıra *Fransız Üçlemesi*'nin ilk iki kitabıyla ilgili ayrıntılı bir değerlendirmesi bulunan (bkz. "Karl Marx / ", *Marksist Klasikleri Okuma Kılavuzu*, Yordam Kitap, İstanbul, 2013) **Cem Eroğul**'un katkılarından da yararlanılmıştır.

Çeviri için temel alınan ve karşılaştırma için başvurulan metinlerin listesi aşağıdadır (*MEW: Marx Engels Werke*, Dietz Ver-

lag Berlin; *MEGA: Karl Marx/Friedrich Engels Gesamtausgabe*; *MECW: Marx & Engels Collected Works*, Lawrence & Wishart):

> **MEW, Band 8, 1960, s. 111-207, 559-562**

> MEGA, Abt 1., Band 11, Dietz Verlag Berlin, 1985, s. 96-189 (1852 baskısı)

> Karl Marx, *Der achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte*, 2. Aufl. Hamburg, 1869 (http://www.deutschestextarchiv.de/book/view/marx_bonaparte_1869)

> MECW, Volume 11, 1979, s. 99-197

> Karl Marx, *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte* (https://www.marxists.org/archive/marx/works/1852/18th-brumaire/index.htm)

> Karl Marx, *Le 18 brumaire de L. Bonaparte* (https://www.marxists.org/francais/marx/works/1851/12/brum.htm)

> Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, çev: Sevim Belli, Sol Yayınları, Ankara, Ekim 2007, 4. Baskı

> Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i*, çev: Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010

İÇİNDEKİLER

Önsöz (1869) *Karl Marx* 11

Önsöz (1885) *Friedrich Engels* 14

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i 17

I 19

II 34

III 52

IV 74

V 89

VI 117

VII 145

Notlar 166

Tarihsel Arka Plan *Erkin Özalp* 173

Dizin ve Sözlükçe 179

Fransa'da, 1848 yılının Şubat ayında gerçekleştirilen devrimle başlayan İkinci Cumhuriyet dönemi, Cumhurbaşkanı Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesiyle son bulmuştu. Napoleon Bonaparte'ın (I. Napoleon) yeğeni olan Louis Bonaparte, tam bir yıl sonra, 2 Aralık 1852'de, imparatorluğunu ilan edecek ve III. Napoleon adını alacaktı.

Marx, Aralık 1851 ile Mart 1852 arasında yazdığı *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* adlı eserinde, 1848 Şubat Devrimi ile Bonaparte'ın darbesi arasındaki dönemi inceliyor. Kitabın adında, Napoleon Bonaparte'ın yine bir darbeyle diktatörlüğünü ilan ettiği günün (9 Kasım 1799), 1789 Fransız Devriminin ardından benimsenen Fransız Devrimci Takvimine göre "Brumaire" ayının 18. günü olmasına gönderme yapılıyor.

18 Brumaire, ilk olarak, 1852 yılının Mayıs ayında, ABD'nin New York kentinde, Marx'ın mücadele arkadaşı Joseph Weydemeyer'in çıkardığı *Die Revolution* (Devrim) dergisinin ilk sayısı olarak yayımlandı. Weydemeyer, bir hata yaparak, eserin başlığını, "Louis Napoleon'un 18 Brumaire'i" şeklinde yazmıştı. Weydemeyer'in matbaaya gereken ödemeyi yapamaması nedeniyle bu ilk baskının büyük bir bölümü teslim alınamamış ve Avrupa'ya az sayıda kopyası ulaşmıştı.

Karl Marx, 1869 yılında Almanya'nın Hamburg kentinde çıkan ikinci baskı öncesinde kitapta çeşitli düzeltmeler yaptı ve bunlara ilişkin açıklamalarının da yer aldığı bir önsöz yazdı. Kitabın Friedrich Engels tarafından hazırlanan üçüncü baskısı, onun yazdığı önsözle birlikte, 1885'te yayımlandı. 1869 baskısını temel alan Engels, metinde daha çok biçimsel bazı değişiklikler yaptı.

Elinizdeki çeviri için temel alınan kaynakta, *18 Brumaire*'in 1869 baskısı kullanılırken, 1885 baskısında yapılan biçimsel değişikliklerin bazıları benimseniyor. Diğer yandan, bu çeviride, 1852 baskısı ile 1869 baskısı arasındaki belli başlı farklılıklar, metnin sonundaki "Notlar" bölümünde gösterildi. Metinde, bu notların numaraları açılı parantez işaretleri arasında yer alıyor.

[*Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i*'nin 1869 tarihli ikinci baskısına]

Önsöz

Karl Marx

Zamansız ölen arkadaşım *Joseph Weydemeyer*,[1] 1 Ocak 1852'den itibaren New York'ta haftalık bir siyasal dergi çıkarmak istemişti. Benden, aynı dergi için, *coup d'état*'nın {hükümet darbesinin} tarihini göndermemi talep etmişti. Bu nedenle, Şubat ortasına kadar ona her hafta şu başlığı taşıyan makaleler yazdım: "Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i". Bu arada Weydemeyer'in başlangıçtaki planı başarısızlığa uğradı. Buna karşılık, 1852 ilkbaharında "*Die Revolution*" {Devrim} adlı aylık bir dergi çıkardı ve bu derginin ilk sayısı benim "On Sekiz Brumaire"imden oluştu. O dönemde bu derginin birkaç yüz kopyası Almanya'ya girebildi, ama gerçek kitapçılara ulaşamadılar. Dergiyi dağıtmasını önerdiğim aşırı radikal geçinen bir Alman kitapçı, "döneme" bu kadar "ters düşen bir isteği", tam bir ahlaki korkuyla karşıladı.

Bu açıklamalardan, önünüzdeki metnin gelişmelerin dolaysız baskısı altında ortaya çıktığı ve tarihsel malzemesinin Şubat ayının (1852) ötesine uzanmadığı sonucu çıkıyor. Bugün yeniden yayımlanması, kısmen kitapçı talebinin, kısmen de Almanya'daki arkadaşlarımın ısrarının ürünü.

---

1 Amerikan İç Savaşı sırasında St. Louis bölgesinin askeri komutanı. *–Marx'ın notu.*

Benimkiyle yaklaşık olarak *aynı zamanda* aynı konuyu işlemiş olan çalışmalardan yalnızca ikisi anılmaya değer: Victor Hugo'nun *Napoléon le petit*'si {Küçük Napoléon} ile Proudhon'un *Coup d'état*'sı.

Victor Hugo, darbenin sorumlu yayıncısına yönelik acı ve nükteli sövgülerle yetiniyor. Onun çalışmasında, olayın kendisi, bulutsuz gökyüzünden düşen bir yıldırım gibi görünüyor. Bu olayda, yalnızca, tek bir bireyin şiddet eylemini görüyor. Ona dünya tarihinde eşi benzeri bulunamayacak bir kişisel girişimcilik gücü atfederek, bu bireyi küçültmek yerine büyüttüğünü fark etmiyor. Proudhon ise, darbeyi, öncesindeki tarihsel gelişmenin bir sonucu olarak sunmaya çalışıyor. Ama darbe hakkındaki tarihsel yorumu, o farkına varmasa bile, darbe kahramanının tarihsel bir savunusuna dönüşüyor. Böylece, "*nesnel*" tarih yazıcılarımızın hatasına düşüyor. Bense, Fransa'daki *sınıf mücadelesinin*, sıradan ve gülünç bir kişiliğin kahraman rolünü oynamasını mümkün kılan koşulları ve ilişkileri nasıl yarattığını gösteriyorum.

Önünüzdeki metin üzerinde yeniden çalışılması, onu özgün renginden yoksun bırakmak anlamına gelirdi. Bu nedenle, basım hatalarını düzeltmekle ve bugün anlaşılırlıklarını yitirmiş olan imaları çıkarmakla yetindim.

Çalışmamın, "Ama imparator pelerini sonunda Louis Bonaparte'ın omuzlarına düştüğünde, Napoleon'un Vendôme Sütunu'nun tepesindeki tunç heykeli devrilecek"[2] şeklindeki kapanış cümlesinde söylenen şey, daha şimdiden gerçekleşmiş durumda.

Albay Charras, 1815 seferi hakkındaki çalışmasıyla, Napoleon kültüne yönelik saldırıyı başlatmıştı. Fransız yazını,

2 Bkz. s. 165. *-çev.*

o günden beri ve özellikle de son yıllarda, Napoleon efsanesini, tarih araştırması, eleştiri, taşlama ve fıkra silahlarıyla sona erdirdi. Geleneksel halk inancından bu şiddetli kopuş, bu muazzam zihinsel devrim, Fransa'nın dışında fazla fark edilmedi ve çok daha az anlaşıldı.

Son olarak, kitabımın, bugün özellikle Almanya'daki okul dilinde yaygın olarak kullanılan *Sezarizm* teriminin bir kenara bırakılmasına katkıda bulunacağını umuyorum. Bu yüzeysel tarihsel benzetmede, en önemli nokta, yani eski Roma'da sınıf mücadelesinin yalnızca ayrıcalıklı bir azınlığın kendi içinde, özgür zenginler ile özgür yoksullar arasında gerçekleştiği ve bu mücadele sırasında, halkın büyük üretici kitlesinin, yani kölelerin, mücadele edenler için hareketsiz bir zemin oluşturmaktan başka bir şey yapmadığı unutuluyor. Sismondi'nin anlamlı sözü unutuluyor: Roma proletaryası, toplumun sırtından geçiniyordu, oysa modern toplum, proletaryanın sırtından geçiniyor. Antik dönemdeki sınıf mücadelesi ile modern sınıf mücadelesinin maddi, iktisadi koşulları bu ölçüde kesin bir şekilde farklılaşırken, bunların siyasal ürünleri arasındaki ortaklıklar da, Canterbury başpiskoposu ile Yüksek Rahip Samuel[3] arasındaki ortaklıklardan daha fazla olamaz.

Londra, 23 Haziran 1869

Karl Marx

3 "Canterbury başpiskoposu", Vatikan'a bağlı olmayan İngiliz Kilisesi'nin en üst kademedeki din adamı; Samuel, İncil'e göre, MÖ 1000 civarlarında kurulan İsrail Krallığı'nın ilk iki kralını atamış olan peygamber; Marx, bu kitabında, "Yüksek Rahip Samuel" (*Hohenpriester Samuel*) ifadesini bir yerde, Vatikan'daki iktidarını Louis Bonaparte'ın desteğiyle yeniden kazanan Papa IX. Pius'u kastederek kullanıyor; imparatorluk özlemi içindeki Bonaparte, papanın kendisine yardımcı olacağını düşünmüştü. *-çev.*

[Karl Marx'ın
Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i
adlı eserinin 1885 tarihli üçüncü baskısına]

Önsöz

Friedrich Engels

İlk baskısından otuz üç yıl sonra *On Sekiz Brumaire*'in yeni bir baskısının gerekli hâle gelmesi, bu kitapçığın bugün de değerinden hiçbir şey yitirmediğini kanıtlıyor.

Gerçekten de dâhice bir çalışmaydı. Tüm siyaset dünyasını bulutsuz gökyüzünden düşen bir yıldırım gibi şaşırtan olayın hemen ardından, bazılarının ahlaki öfke çığlıklarıyla lanetlediği, başkalarının devrimden kurtuluş ve hatalarından dolayı devrimin cezalandırılması olarak benimsediği, ama herkesi yalnızca hayrete düşüren ve hiç kimsenin anlamadığı bu olayın hemen ardından, Marx, Fransız tarihinin Şubat günleri sonrasındaki tüm akışını iç bağlantılarıyla birlikte ortaya koyan, 2 Aralık mucizesini bu bağlantıların doğal ve kaçınılmaz bir sonucuna indirgeyen, kısa ve özlü bir sunumla ortaya çıktı ve bunu yaparken, darbenin kahramanını fazlasıyla hak ettiği şekilde aşağılamak dışında bir yola başvurması bile gerekmedi. Ve resim o denli ustalıkla çizilmişti ki, o günden sonra yapılan tüm yeni açıklamalar,

yalnızca, resmin gerçeği ne kadar doğru bir şekilde yansıttığının yeni kanıtlarını sundu. Günün canlı tarihi hakkındaki bu olağanüstü kavrayış, olayların, gerçekleştikleri anda bu denli açık şekilde anlaşılması, gerçekten de benzersizdir.

Ama bunun için, Marx'ın Fransa tarihi hakkındaki derin bilgisine de gerek vardı. Fransa, tarihsel sınıf mücadelelerinin, başka her yeri geride bırakacak şekilde, her seferinde sonuca kadar götürülmüş olduğu, dolayısıyla, sınıf mücadelelerinin çerçevesini oluşturan ve bu mücadelelerin sonuçlarının biriktiği değişen siyasal biçimlerin de en keskin sınır çizgilerini taşıdığı ülkedir. Orta Çağ'da feodalizmin merkezi, Rönesans'tan bu yana toplumsal katmanlaşmaya dayalı birleşik monarşinin örnek ülkesi olan Fransa, Büyük Devrimde feodalizmi yerle bir etti ve başka hiçbir Avrupa ülkesinde olmadığı kadar klasik bir biçimde, burjuvazinin saf egemenliğini kurdu. Yükselme çabası içindeki proletaryanın egemen burjuvaziye karşı yürüttüğü mücadele de, burada, başka hiçbir yerde bilinmeyen, keskin bir biçimle ortaya çıktı. Marx'ın eski Fransa tarihini özel bir ilgiyle incelemekle kalmayıp, güncel tarihi de bütün ayrıntılarıyla izlemesinin, gelecekte kullanmak üzere malzeme toplamasının ve dolayısıyla olayların onu hiçbir zaman şaşırtmamasının nedeni buydu.

Ama bunlara eklenmesi gereken bir başka olgu daha vardı. Tarihin büyük hareket yasasını ilk olarak tam da Marx keşfetmişti; bu yasaya göre, ister siyasal, ister dinsel, ister felsefi, isterse başka bir ideolojik alanda yaşansınlar, tüm tarihsel mücadeleler, gerçekte yalnızca toplumsal sınıfların mücadelelerinin az ya da çok belirgin ifadeleridir ve bu sınıfların varlığını ve dolayısıyla aynı zamanda çarpışmalarını belirleyen de, iktisadi durumlarının gelişme

derecesi, üretim tarzları ve bunların belirlediği değişim ilişkileridir. Enerjinin dönüşümü yasası doğa bilimi için ne kadar önemliyse tarih için o kadar önemli olan bu yasa, burada da, Marx'a, İkinci Fransız Cumhuriyetinin tarihini anlamanın anahtarını vermişti. Bu çalışmasında, yasasını, söz konusu tarih üzerinden sınava tabi tuttu ve otuz üç yıl sonra bile, bu sınavın parlak bir başarıyla sonuçlandığını söyleme zorunluluğumuz sürüyor.

F. E.

★

Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i

★

Die Revolution,

Eine Zeitſchrift in zwangloſen Heften.

Herausgegeben von

J. Weydemeyer.

Erſtes Heft.

Der 18te Brumaire des Louis Napoleon

von

Karl Marx.

New-York.
Expedition: Deutſche Vereins-Buchhandlung von Schmidt und Helmich.
William-Street Nr. 191.
1852.

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i'nin ilk baskısı 1852'de New York'ta çıkan *Revolution* dergisinin birinci sayısında yayımlanmış, derginin kapağında yanlışlıkla "Louis Napoleon'un 18 Brumaire'i" diye yazılmıştı

I

Hegel, bir yerlerde, dünya tarihindeki tüm büyük olguların ve kişilerin, bir anlamda, iki kez ortaya çıktığını söyler. Şunu eklemeyi unutmuş: birinde trajedi, diğerinde komedi olarak. Danton için Caussidière, Robespierre için Louis Blanc, 1793-1795'in *Montagne*'ı için 1848-1851'in *Montagne*'ı,[4] amca için yeğen.[5] Ve On Sekiz Brumaire'in ikinci baskısının yapılmasının koşullarında da aynı karikatür! <1>[6]

İnsanlar tarihlerini kendileri yapar; ama onu özgür iradeleriyle değil, kendi seçtikleri koşullar altında değil, dolaysız olarak önlerinde buldukları, verili, geçmişten devrolan koşullar altında yaparlar. Tüm ölmüş kuşakların geleneği, yaşayanların beyinlerine bir kâbus gibi çöker. Ve tam da şeyleri ve kendilerini dönüştürmekle, henüz ortada bulunmayan bir şeyi yaratmakla uğraşır göründüklerinde, tam da böylesi devrimci bunalım çağlarında, korku

4 1789 Fransız Devrimi sonrasında, 1792 yılında kurulan Fransız yasama meclisi Konvansiyonun daha yüksek arka sıralarında oturan Jakoben milletvekillerinin oluşturduğu grup *Montagne* (Dağ) diye, bu grubun üyeleri de *Montagnard* (Dağlı) diye anılıyordu. 1848 Devriminden sonra "demokratik cumhuriyetçiler" kendilerine *Montagne* adını vermişti. *-çev.*

5 Napoleon Bonaparte ile yeğeni Louis Bonaparte'tan söz ediliyor. *-çev.*

6 1852 baskısında farklı olan ya da sonraki baskılarda çıkarılan bölümlerle ilgili açıklamalar "Notlar" bölümünde yer alıyor. Bkz. s. 166. *-çev.*

içinde geçmişin ruhlarını yardıma çağırır, dünya tarihinin yeni sahnesini eski oldukları için saygı duyulan giysilerle ve devralınan bir dille oynamak üzere, onların adlarını, savaş sloganlarını ve kostümlerini ödünç alırlar. Luther işte bu şekilde kendisini Havari Pavlus olarak maskeledi, 1789-1814 Devrimi dönüşümlü olarak Roma Cumhuriyeti ve Roma İmparatorluğu kılıklarına büründü, 1848 Devrimi ise, bazen 1789'un, bazen de 1793-1795'in devrimci geleneklerinin gülünç taklitlerini yapmanın ötesine geçemedi. Yeni bir dili öğrenmenin başlangıç aşamasındaki kişi de, onu sürekli anadiline çevirir; ama yeni dilin ruhunu içselleştirmesi ve o dilde serbestçe üretimde bulunması, ancak, o dili kullanırken eskisini hatırlamadığı ve atalarına ait dili unuttuğu anda mümkün hâle gelir.

Dünya tarihine ait ölülerin yardıma çağrıldığı örneklere bakıldığında, çarpıcı bir farklılık kendisini hemen gösterir. Eski Fransız Devriminin partileri ve kitlesi gibi, bu devrimin kahramanları olan Camille Desmoulins, Danton, Robespierre, Saint-Just ve Napoleon da, kendi dönemlerinin görevlerini, yani modern *burjuva* toplumunu zincirlerinden kurtarma ve onu kurma işini, Roma kostümlerinin içinde ve Roma deyimleriyle yaptılar. İlk anılanlar, feodal zemini parçaladı ve onun üzerinde yetişmiş olan feodal kafaları kesti. Sonuncusu, Fransa'nın içinde, serbest rekabetin gelişmesini, parsellere bölünen toprağın kullanılmasını, ulusun zincirlerinden kurtarılmış sınai üretim gücünden yararlanılmasını ilk kez mümkün hâle getiren koşulları yarattı ve Avrupa kıtasında Fransa'daki burjuva toplumuna uygun, çağdaş bir ortam sağlamak için gerekli olduğu ölçüde, Fransa sınırlarının dışındaki her yerde feodal oluşumları ortadan kaldırdı.

Yeni toplumsal oluşum bir kez kurulduğunda, tufan öncesi döneme ait devler ve onlarla birlikte yeniden canlanan Roma, yani Brütüs'ler, Gracchus'lar, Publicola'lar, tribünler, senatörler ve Sezar'ın kendisi ortadan kayboldu. Yalın gerçekliğiyle burjuva toplumu, gerçek çevirmenlerini ve sözcülerini Say'lerle, Cousin'larla, Royer-Collard'larla, Benjamin Constant'larla ve Guizot'larla yarattı; gerçek komutanları yazı masasının arkasında oturuyordu ve et kafalı XVIII. Louis bu toplumun siyasi lideriydi. Burjuva toplumu, servet üretimiyle ve barışçıl rekabetle o denli meşguldü ki, beşiğini Roma döneminin hayaletlerinin korumuş olmasını artık anlayamıyordu. Ama burjuva toplumu kahramanlıktan uzak olsa bile, onu bu dünyaya getirmek için kahramanlığa, özveriye, teröre, iç savaşa ve dış savaşa gereksinim duyulmuştu. Ve bu toplumun gladyatörleri, mücadelelerinin içeriğinin burjuvaziye özgü sınırlılığını kendilerinden saklamak ve tutkularını büyük bir tarihsel trajedi düzeyine yükseltmek için gereksinim duydukları idealleri ve sanat biçimlerini, kendini kandırma araçlarını, Roma Cumhuriyeti'nin klasik katı geleneklerinde bulmuştu. Bir yüzyıl öncesinde de, bir başka gelişmişlik aşamasında, Cromwell ile İngiliz halkı, benzer şekilde, kendi burjuva devrimleri için Eski Ahit'in dilini, tutkularını ve yanılsamalarını ödünç almıştı. Gerçek amaca ulaşıldığında, İngiliz toplumunun burjuva dönüşümü tamamlandığında, Locke, Habakkuk'un ayağını kaydırmış ve onun yerine geçmişti.

Dolayısıyla, söz konusu devrimlerde, ölülerin canlandırılması, eski mücadelelerin parodisini yapmaya değil, yeni mücadeleleri yüceltmeye; verili problemin gerçek yaşamdaki çözümünden kaçmaya değil, bu problemi hayal dünyasında

abartmaya; devrimin hayaletini yeniden dolaştırmaya değil, onun ruhunu yeniden bulmaya yaramıştı.

1848-1851 döneminde, yaşlı Bailly'nin kılığına giren *républicain en gants jaunes* {sarı eldivenli cumhuriyetçi} Marrast'dan, bayağı ve itici yüz çizgilerini Napoleon'un demirden ölü maskesinin altında gizleyen maceracıya kadar, yalnızca eski devrimin hayaleti dolaştı. Bir devrim sayesinde artan bir hareket gücü kazandığına inanan bütün bir halk, kendisini birdenbire ölü bir çağa geri götürülmüş bulur ve bu geriye dönüş konusunda herhangi bir kuşkunun kalmaması için, uzun süre önce antik döneme ilişkin akademik çalışmaların konusu hâline gelmiş olan eski tarihler, eski takvim, eski isimler ve eski fermanlar ile uzun süre önce ölmüş oldukları sanılan eski hizmetkârlar yeniden ortaya çıkar. Ulus, kendisini, eski firavunlar döneminde yaşadığına inanan ve her gün, Etiyopya'daki altın madenlerinde yapmak zorunda olduğu zorlu işlerden yakınan Bedlam'daki {Bedlam Akıl Hastanesi'ndeki} İngiliz deli gibi hisseder; bu deli, yeraltındaki bu hapishaneye kapatılmıştı; tepesinde etrafı zar zor aydınlatan bir lamba, arkasında uzun kırbacıyla köle gözcüsü bulunuyordu ve çıkışlarda, aynı dili konuşmadıklarından, madenlerde zorla çalıştırılanları da birbirlerini de anlamayan barbar paralı askerlerin yarattığı kargaşa vardı. İngiliz deli, "Ve yaşlı firavunlara altın kazandırmak için, benden, özgür doğmuş bir Britanyalıdan, tüm bunlara katlanmam bekleniyor" diye iç çeker. Fransız ulusu, "Bonaparte ailesinin borçlarının ödenmesi için" diye iç çeker. İngiliz, henüz aklı başındayken, altın üretme saplantısından kurtulamamıştı. Fransızlar da, 10 Aralık seçiminin[7] kanıtladığı üzere, devrim

7 Louis Bonaparte, 10 Aralık 1848'de cumhurbaşkanı seçilmişti. *-çev.*

yaptıkları süre boyunca, Napoleon'a ilişkin anılarından kurtulamadı. Devrimin tehlikeleri karşısında Mısır'daki bolluk günlerinin özlemini çekiyorlardı[8] ve bunun yanıtı 2 Aralık 1851 oldu. Ellerinde yalnızca eski Napoleon'un karikatürü değil, on dokuzuncu yüzyılın ortasında olması gereken biçimiyle karikatürize edilen eski Napoleon'un kendisi var.

On dokuzuncu yüzyılın toplumsal devrimi, şiirini geçmişten değil, yalnızca gelecekten çıkarabilir. Geçmiş hakkındaki tüm boş inançlardan sıyrılmadan, kendisini başlatamaz. Eski devrimler, kendi içeriklerini bastırmak için, dünya tarihine ilişkin anılara gereksinim duyuyordu. On dokuzuncu yüzyılın devrimi, kendi öz içeriğine ulaşmak için, ölülere kendi ölülerini gömdürmek[9] zorunda. Orada söz içeriği aşıyordu, burada içerik sözü aşıyor.

Şubat Devrimi, eski toplumun bir baskını, bir *sürpriziydi* ve halk, bu beklenmedik *ani saldırıyı*, yeni çağı başlatan, dünya tarihi açısından önemli bir eylem olarak ilan etti. 2 Aralık'ta Şubat Devrimi bir hilebaz tarafından el çabukluğuyla ortadan kaldırılır ve devrilmiş görünen şey artık monarşi değil, yüzlerce yıldır yürütülen mücadelelerle ondan koparılan liberal ödünlerdir. Görünüşe göre, *toplum* kendisi için yeni bir içerik fethetmemiştir; yalnızca, *devlet*, en eski biçimine, kılıcın ve rahip cübbesinin aşırı basit egemenliğine dönmüştür. Aralık 1851'in *coup de tête*'i {düşüncesiz-

8 *Sich nach den Fleischtöpfen Ägyptens zurücksehnen*: Birebir çevirisiyle, "Mısır'ın et tencerelerini özlemek". İncil'e göre, Musa, İsrailliler köle olarak çalıştırıldıkları Mısır'dan kurtarmak için çölden geçirirken, yaşadıkları zorluklar karşısında yılgınlığa düşen bazı İsrailliler, çölde açlıktan ölmektense Mısır'da köle olarak ama bolluk içinde ölmenin daha iyi olduğunu savunarak isyan etmişti. *-çev.*

9 İncil'e göre, İsa, babasının cenazesini gömmek için izin isteyen yeni bir müridine, "Beni izle ve bırak ölüler kendi ölülerini gömsün" demiş. *-çev.*

ce eylemi}, Şubat 1848'in *coup de main*'ine {ani saldırısına} bu şekilde karşılık verir. Çabuk parlayan çabuk söner. Diğer yandan, aradaki dönem boşa gitmedi. Eğer olağan, deyim yerindeyse okul programlarına uygun bir gelişim çizgisi izlenseydi, Şubat Devriminin yüzeydeki bir sarsıntı olmanın ötesine geçebilmesi için, Fransız toplumunun 1848-1851 yıllarında devrimciliği nedeniyle hızlandırıcı olan bir yöntemle aldığı derslerin ve kazandığı deneyimlerin, bu devrimi öncelemesi gerekirdi. Toplum şu anda başlangıç noktasının gerisine düşmüş görünüyor; gerçekten de, öncelikle, devrimci çıkış noktasını, yani modern devrimin ciddiyet kazanması açısından vazgeçilmez olan durumu, ilişkileri ve koşulları yaratması gerekiyor.

Burjuva devrimleri, örneğin on sekizinci yüzyılda yapılmış olanları, daha hızlı bir şekilde başarıdan başarıya koşar; bunların dramatik etkileri birbirleriyle yarışır; insanlar ve şeyler, pırlantalarla donatılmış gibi görünür; gündelik ruh hâli, kendinden geçmişliktir; ama bu devrimler kısa ömürlüdür, tepe noktalarına hızla ulaşırlar ve toplum, devrimin zorlama ve saldırı[10] döneminin sonuçlarını salim kafayla içselleştirmeyi öğrenene kadar, uzun bir akşamdan kalmalık dönemi yaşar. Buna karşılık, proletarya devrimleri, örneğin on dokuzuncu yüzyıldaki proletarya devrimleri, sürekli olarak kendilerini eleştirir; sürekli olarak kendi akışlarını kesintiye uğratırlar; onu yeniden başlatmak üzere, görünürde tamamlanmış olana geri dönerler; ilk girişimlerinin her türden eksikliklerleriyle, zayıflıklarıyla ve zavallılıklarıyla acımasız bir titizlikle alay ederler; düşmanlarını, yalnızca, toprak-

10 Marx'ın "Drang- und Sturmperiode" diye andığı "Sturm und Drang" (Saldırı ve Zorlama) Dönemi (1767-1785), Alman edebiyatında Aydınlanma Dönemi ile Klasik Dönem arasındaki dönemin adı. *-çev.*

tan yeni güçler kazanabilmesi ve kendi karşılarına çok daha devleşmiş biçimde dikilebilmesi için yere sermiş görünürler; sürekli olarak, kendi öz amaçlarının belirsiz devasalığı karşısında yeniden korkuya kapılarak geri çekilirler; her türden geri dönüşü olanaksız kılacak durumun yaratılmasına ve koşulların kendilerinin şu şekilde bağırmasına kadar:

Hic Rhodus, hic salta!
Gül burada, burada dans et![11]

Bunun dışında, makul sayılabilecek her gözlemci, Fransa'daki gelişmelerin akışını adım adım izlememiş olsa bile, devrimin duyulmamış bir rezalete doğru yol aldığını sezmiş olmalıydı. Demokrat beyefendilerin, Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] gününün[12] kerametleri nedeniyle birbirlerini kutlamak için başvurdukları kibirli zafer havlamalarını duymak yeterliydi. İsa'nın yeniden ortaya çıkarak bin yıllık krallığı başlatacağı günün binyılcıların {*Chiliasten*} kafalarında bir saplantıya, bir dogmaya dönüşmüş olması örneğinde olduğu gibi, Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] günü de demokratların kafalarında bir saplantıya, bir dogmaya dönüşmüştü. Zayıflık, her zamanki gibi, mucize inancına sığınmıştı, hayalinde onu sihirle yok ettiğinde düşmanını yendiğine inanıyordu

11 Aslı "Hic Rhodus, hic saltus" (Rodos burası, burada atla) biçiminde olan ve Ezop masallarından birinde (Rodos adasında kimsenin yapamayacağı kadar uzun bir atlayış yaptığını iddia eden kişiye söylenen söz olarak) geçen ifadenin Türkçedeki en iyi karşılığı, "Halep oradaysa arşın burada" deyimi. Ancak Marx, bu ifadeyi, Hegel'in *Hukuk Felsefesinin Temelleri* (*Grundlinien der Philosophie des Rechts*) adlı kitabının önsözünden aktarırken, "atla" anlamına gelen "saltus" sözcüğü yerine "dans et" anlamına gelen "salta" sözcüğünü kullanıyor. Hegel, söz konusu önsözde, deyimi Yunanca ve Latince olarak aktardıktan sonra, bu deyimin, "biraz değiştirilerek", "*Hier ist die Rose, hier tanze*" ("Gül burada, burada dans et" ya da daha serbest bir çeviriyle "Hadi artık, elinden geleni yap") şeklinde ifade edilebileceğini yazmıştı. *-çev.*

12 Cumhurbaşkanlığı seçiminin yasada öngörülen olağan tarihi. *-çev.*

ve hem önünde duran geleceği hem de tasarlamış olmasına karşın henüz hayata geçirmek istemediği eylemleri eylemsiz bir şekilde göklere çıkarması nedeniyle, bugünü anlama yeteneğini tümüyle yitirmişti. Kanıtlanmış yeteneksizliklerini karşılıklı olarak birbirlerine sempatilerini dile getirerek ve topluca bir araya gelerek yalanlamaya çalışan kahramanlar, pılıyı pırtıyı toplamış, defne taçlarını peşin peşin almıştı ve iddiasız mizaçlarının olanca sessizliği içinde, iktidar kadrolarını da her ihtimale karşı belirlemiş oldukları cumhuriyet *in partibus*'larını {inançsızlar ülkesindeki cumhuriyetlerini}[13] borsada iskontolu olarak satmakla meşguldüler. 2 Aralık onları bulutsuz gökyüzünden düşen bir yıldırım gibi çarptı ve belki de, korku dolu sıkıntı dönemlerinde iç korkularının en yüksek sesle bağıranlar tarafından bastırılmasına seve seve izin veren halklar, kaz seslerinin Capitol'ü kurtarabildiği dönemin[14] geçmişte kaldığına inanmış olacak.

Anayasa, Ulusal Meclis, hanedancı partiler, mavi ve kızıl cumhuriyetçiler, Afrika kahramanları, meclis kürsüsünden çıkan gök gürlemeleri, günlük gazetelerdeki şimşekler, tüm literatür, siyasal isimler ve düşünsel şöhretler, yurttaşlar yasası ve ceza hukuku, *liberté, égalité, fraternité* {özgürlük, eşitlik, kardeşlik} ve Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] günü... Her şey, düşmanlarının bile büyücülükle itham etmediği bir adamın büyü sözüyle, bir hayal dizisi gibi dağılıp gitti. Göründüğü kadarıyla, genel oy hakkının bir anlığına hayatta

13 *in partibus infidelium* (inançsızlar ülkesinde): Hıristiyan olmayan ülkelerdeki sadece kâğıt üzerinde kalan piskoposluk makamlarına atanan Katolik piskoposların unvanlarının sonuna getirilen ek. *–Almanca ed.*

14 Söylencelere göre, Roma kentindeki surlarla çevrili Capitol Tepesi'nde, Jüpiter ve Juno gibi Roma tanrılarının tapınakları bulunuyordu; MÖ 390 yılında Galyalılar Roma'ya saldırdığında, Juno tapınağında bulunan kazların sesleri tepedeki askerlerin uyanmasını ve kenti kurtarmalarını sağlamıştı. *–çev.*

kalması, bütün dünyanın gözü önünde kendi elleriyle vasiyetini yazıp halk adına şunu açıklaması içindi: "Var olan her şey yok olmayı hak eder."[15]

Fransızların yaptığı gibi, uluslarının gafil avlandığını söylemek yetmez. Bir ulusun ve bir kadının, karşılarına çıkan ilk maceracının ırzlarına geçebildiği <2> tedbirsizlik anları bağışlanmaz. Bu türden ifadeler, bilmecenin çözülmesini değil, yalnızca bir başka şekilde formüle edilmesini sağlar. O zaman, üç kibar dolandırıcının nasıl olup da 36 milyonluk bir ulusu gafil avlayabildiğinin ve dirençle karşılaşmadan hapse götürebildiğinin açıklanması gerekir.

Fransız Devriminin 24 Şubat 1848'den Aralık 1851'e kadar geçtiği aşamaları genel hatlarıyla özetleyelim.

Üç ana dönemin bulunduğu apaçık: *Şubat dönemi*; 4 Mayıs 1848'dan 28 Mayıs 1849'a kadar: *Cumhuriyetin kuruluş dönemi* ya da *Kurucu Ulusal Meclis dönemi*; 28 Mayıs 1849'dan 2 Aralık 1851'e kadar: *Anayasal cumhuriyet dönemi* ya da *Ulusal Yasama Meclisi dönemi*.

24 Şubat'tan ya da Louis-Philippe'in devrilmesinden Kurucu Meclisin toplandığı 4 Mayıs 1848'e kadar süren *birinci dönem*, yani asıl *Şubat dönemi*, devrimin *öndeyişi* olarak anılabilir. Bu dönemin karakteri, hazırlıksız bir şekilde ortaya çıkardığı hükümetin *geçici* olduğunu açıklamasıyla resmen dışa vuruldu ve bu dönemde teşvik edilen, denenen ve dile getirilen her şey, hükümet gibi, yalnızca *geçici* olduğunu duyurdu. Hiç kimse ve hiçbir şey, kendisi için, var olma ve gerçek eylemde bulunma hakkını talep etme ce-

15 Goethe'nin *Faust* adlı çalışmasının birinci bölümünde, Mephistopheles, "oluşan her şey yok olmayı hak eder" ifadesini kullanır; 2 Aralık 1851 darbesi, 20-21 Aralık'ta yapılan halkoylamasında, yaklaşık 650 bin oya karşı yaklaşık 7 milyon 500 bin oyla onaylanmıştı. *-çev.*

saretini gösteremedi. Devrimi hazırlamış ya da belirlemiş olan tüm unsurlar, yani hanedancı muhalefet,[16] cumhuriyetçi burjuvazi, demokratik cumhuriyetçi küçük burjuvazi ve sosyal demokrat işçiler, Şubat *hükümetinde* geçici olarak yer aldı.

Başka türlü olamazdı. Şubat günleri, başlangıçta, mülk sahibi sınıfın içindeki siyasal ayrıcalıklara sahip çevreyi genişletecek ve mali aristokrasinin tek başına egemenliğine son verecek bir seçim reformunu amaçlıyordu. Ama gerçek çatışma patlak verdiğinde, halk barikatların üzerine çıktığında, Ulusal Muhafız pasif kaldığında, ordu ciddi bir direnç sergilemediğinde ve kraliyet ailesinin üyeleri kaçtığında, cumhuriyet, kaçınılmaz bir sonuç gibi göründü. Tarafların her biri onu kendince anlamlandırdı. Cumhuriyeti elindeki silahlarla kazanan proletarya, üzerine kendi damgasını vurdu ve onu *sosyal cumhuriyet* olarak ilan etti. Böylece modern devrimin genel içeriğine işaret edildi; eldeki malzemeyle, kitlenin ulaşmış olduğu eğitim aşamasıyla, bu içerik, verili koşullar ve ilişkiler altında, <3> hemen ve dolaysız olarak hayata geçirilebilecek olan her şeyle en sıra dışı karşıtlık ilişkisi içinde bulunuyordu. Öte yandan, Şubat Devrimine katkıda bulunan tüm diğer unsurların hak iddiaları, hükümette elde ettikleri aslan payı aracılığıyla onaylandı. Bu nedenle, havada uçuşan sözlerle gerçekteki belirsizlik ve beceriksizliğin, daha coşku dolu yenilenme çabalarıyla eski rutinin daha köklü egemenliğinin, tüm toplumun daha gözle görülür uyumuyla bu toplumun unsurlarının daha derin yabancılaşmasının daha renkli

16 Odilon Barrot'nun liderliğini yaptığı, Şubat Devrimi (1848) öncesinde Orleans hanedanının iktidarda kalmasını ama bazı reformların yapılmasını savunan grup. *-çev.*

bir karışımına başka hiçbir dönemde rastlamıyoruz. Paris proletaryası, hâlâ, önünde açılmış bulunan büyük gelişme olanaklarına mest olmuş şekilde bakar ve toplumsal sorunlar hakkında ciddi tartışmalar yürütürken, eski toplumun güçleri kendi aralarında gruplaşmış, toplanmış, düşünüp taşınmış ve Temmuz Monarşisinin bariyerleri yıkıldıktan sonra hep birlikte siyaset sahnesine akın eden ulus kitlesinde, yani köylülerde ve küçük burjuvalarda beklenmedik bir dayanak bulmuştu.

4 Mayıs 1848 ile Mayıs 1849 arasındaki *ikinci dönem, anayasa hazırlama, burjuva cumhuriyetini kurma* dönemidir. Şubat günlerinin hemen ardından, cumhuriyetçilerin hanedancı muhalefeti ve sosyalistlerin cumhuriyetçileri şaşırtmasının yanı sıra, Paris de tüm Fransa'yı şaşırtmıştı. Ulusun seçiminin ürünü olan ve 4 Mayıs 1848'de toplanan Ulusal Meclis, ulusu temsil ediyordu. Meclis, Şubat günlerinin uygunsuz isteklerine yönelik canlı bir protestoydu ve devrimin sonuçlarını burjuva ölçülerine dönülmesini sağlayacak şekilde geriletmesi bekleniyordu. Bu ulusal meclisin karakterini hemen anlayan Paris proletaryası, toplanmasından kısa bir süre sonra, 15 Mayıs'ta, varlığını zor yoluyla yadsıyarak onu ortadan kaldırmak, onu dağıtmak, ulusun tepki veren ruhunun proletaryayı tehdit etmesine aracılık eden organik biçimi yeniden parçalarına ayırmak için boş yere girişimde bulundu. Bilindiği üzere, 15 Mayıs'ın, Blanqui ile yoldaşlarını, yani proletarya partisinin gerçek önderlerini <4> ele aldığımız tüm dönem boyunca kamusal sahneden uzak tutmaktan başka hiçbir sonucu olmadı.

Louis-Philippe'in *burjuva monarşisinin* yerine yalnızca *burjuva cumhuriyeti* geçebilir; yani, kralın adı altında bur-

juvazinin sınırlı bir bölümü hükmettiyse, şimdi, halk adına, burjuvazinin bütünü hükmedecektir. Paris proletaryasının talepleri, icaplarına bakılması gereken ütopyacı saçmalıklardır. Paris proletaryası, Kurucu Ulusal Meclisin bu açıklamasına, Avrupa'nın iç savaşlar tarihinin en muazzam olayı olan *Haziran ayaklanmasıyla* karşılık verdi. Burjuva cumhuriyeti kazandı. Onun tarafında, mali aristokrasi, sanayi burjuvazisi, orta katmanlar, küçük burjuvalar, ordu, Gezici Muhafız olarak örgütlenmiş lumpen proletarya, düşünsel açıdan yetenekli insanlar, din adamları ve kır nüfusu vardı. Paris proletaryasının tarafında ise kendisinden başka kimse yoktu. Zaferden sonra 3000'den fazla isyancı katledildi, 15 000 isyancı yargısız olarak sürüldü. Proletarya bu yenilgiyle devrimci sahnenin *arka planına* geçti. Hareket ne zaman yeni bir başlangıç yapmış gibi görünse, yeniden ön plana çıkma girişiminde bulunuyor; ama kullandığı güç her seferinde azalıyor ve hep daha sınırlı sonuçlar elde ediyor. Kendi üzerindeki toplum katmanlarından biri devrimci bir kaynaşma sürecine girer girmez onunla ilişki kuruyor ve farklı partilerinin art arda yaşadığı yenilgilerin tümünü paylaşıyor. Ama bu artçı darbeler, toplumun tüm yüzeyine dağılmaları ölçüsünde, giderek daha fazla zayıflıyor. Meclisteki ve basındaki daha önemli önderleri sırayla mahkemelerin gazabına uğrarken, proletaryanın tepesine giderek daha kuşkulu tipler geliyor. Proletarya, kısmen, *halk bankaları ve işçi birlikleri gibi doktrinci deneylere, yani, eski dünyayı, bu dünyaya ait büyük birleşik araçlarla dönüştürmekten vazgeçmesine yol açan bir harekete atılıyor; kurtuluşunu, daha çok, toplumun arkasında, bireysel yollarla, kendi sınırlı var oluş koşullarının içinde gerçekleştirmeye çalışıyor ve bu nedenle de kaçınılmaz olarak*

başarısızlığa uğruyor. Göründüğü kadarıyla, Haziran'da mücadele ettiği *tüm sınıflar* kendi yanında yere serilene kadar, ne kendindeki devrimci büyüklüğü yeniden keşfedebilecek ne de yeni kurulan bağlantılardan yeni bir enerji kazanabilecek. Ama en azından, dünya tarihine geçen büyük mücadelenin onuruyla yenilmiş durumda; Haziran depreminin karşısında yalnızca Fransa değil tüm Avrupa titriyor; buna karşılık, daha üst sınıfların izleyen yenilgileri o kadar ucuza geliyor ki, bunların birer olaya dönüşebilmesi için bile, kazanan partinin küstahça abartmalara başvurması gerekiyor ve yenilen parti proletarya partisinden ne kadar uzaksa bu yenilgiler o kadar rezilleşiyor.

Haziran isyancılarının yenilgisinin, üzerinde burjuva cumhuriyetinin kurulabileceği, inşa edilebileceği zemini hazırlamış, düzlemiş olduğu doğrudur; ama bu yenilgi aynı zamanda, Avrupa'nın gündeminde "cumhuriyet mi monarşi mi?"den başka sorunların bulunduğunu göstermişti. *Burjuva cumhuriyetinin* burada bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki sınırlandırılmamış despotizmi anlamına geldiğini ortaya çıkarmıştı. Daha eski dönemlerde uygarlaşmış, daha gelişkin sınıf oluşumlarına, modern üretim koşullarına ve yüzlerce yıllık bir çalışma sonucunda tüm geleneksel düşüncelerden arınmış bir düşünsel bilince sahip ülkelerde, *cumhuriyetin, genel olarak, burjuva toplumunun muhafazakâr yaşam biçimi* anlamına değil, *yalnızca köklü siyasal dönüşüm biçimi* anlamına geldiğini kanıtlamıştı; ilk biçim, örneğin, sınıfların şimdiden var olmakla birlikte henüz sabitlenmediği ve bunun yerine sürekli bir akış içinde unsurlarını değiştirdikleri ve birbirlerine devrettikleri, modern üretim araçlarının durağan bir nüfus fazlasıyla bir arada bulunmaktan çok, göreli

kafa ve kol kıtlığını telafi ettiği, ve son olarak, önünde ele geçireceği yeni bir dünya bulunan ateşli ve genç maddi üretim hareketinin, eski ruhlar dünyasını ortadan kaldırmaya ne zamanının ne de fırsatının bulunduğu Kuzey Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde geçerlidir.

Haziran günleri sırasında, tüm sınıf ve partiler, *anarşinin*, sosyalizmin, komünizmin partisi olarak gördükleri proleter sınıfa karşı, *Düzen Partisi*'nde birleşmişti. Toplumu, "*toplum düşmanları*"ndan "kurtarmış"lardı. Eski toplumun replikleri olan "*mülkiyet, aile, din, düzen*"i ordularının içinde parola olarak dağıttılar ve karşı-devrimci haçlılara şöyle seslendiler: "Bu işaretle zafer kazanacaksın!"[17] Bu andan itibaren, bu işaret altında Haziran isyancılarına karşı bir araya gelmiş olan çok sayıdaki partiden herhangi biri, devrimci mücadele alanına kendi sınıf çıkarlarıyla çıkma girişiminde bulunur bulunmaz, aynı sesleniş karşısında yenilgiye uğrar: "Mülkiyet, aile, din, düzen." Egemen çevre ne zaman daralsa, ne zaman daha geniş çıkarlara karşı daha dar çıkarlar savunulsa, toplum bir kez daha kurtarılmış olur. Burjuva mali reformuna ilişkin en basit, liberalizme özgü en sıradan, cumhuriyetçiliğe özgü en biçimsel, demokrasiyle ilgili en yüzeysel talepler aynı anda hem "topluma yönelik saldırı" olarak cezalandırılır hem de "sosyalizm" diye damgalanır. Ve son olarak, "din ve düzen"in

17 Kilise tarihçisi Caesarea'lı Eusebius'a göre, Roma İmparatoru I. Konstantin, 312 yılındaki bir savaşın öncesinde, gökyüzünde, "X" ve "P" harflerinin üst üste yazılmasıyla oluşturulan Hıristiyanlık simgesini (Labarum) ve "bu işaretle zafer kazanacaksın" yazısını (aslında, Latinceye *"in hoc signo vinces"* [bu işaretle zafer kazanacaksın] diye aktarılan Yunanca "εν τούτω νίκα" [bununla zafer kazanacaksın] yazısını) görür ve gece rüyasına giren İsa'nın bu işareti düşmanlarına karşı kullanması gerektiğini açıklaması üzerine, Labarum'u ordusunun simgesi hâline getirir. *-çev.*

yüksek rahipleri bile üç ayaklı iskemlelerinden[18] tekmelerle kovulur, gecenin bir yarısında yataklarından kaldırılır, cezaevi nakil araçlarına tıkılır, ya zindana atılır ya da sürgüne gönderilir; din, mülkiyet, aile ve düzen adına tapınakları yerle bir edilir, ağızları mühürlenir, kalemleri kırılır, yasaları yırtılır. Düzen fanatiği burjuvalar sarhoş asker güruhları tarafından balkonlarında vurulur, kutsal aile ocakları kirletilir, evleri vakit geçirmek için bombalanır: mülkiyet, aile, din ve düzen adına. Sonunda, burjuva toplumunun ifrazatı, *düzenin kutsal falanksını*[19] oluşturur ve kahraman Krapülinski,[20] "*toplumun kurtarıcısı*" olarak Tuileries'ye {Tuileries Sarayı'na} taşınır.

18 *Pythiastühlen*: Yunanistan'ın güneyindeki Delfi'de bulunan Apollon Tapınağı'nda kâhinlik yapan rahibelerinin oturduğu üç ayaklı iskemleler. *-çev.*

19 Eski Yunanistan'da, mızraklı ve kalkanlı askerlerin omuz omuza durarak oluşturdukları savaş düzeni. *-çev.*

20 Alman şair Heinrich Heine'nin "*Zwei Ritter*" (İki Şövalye) adlı şiirinde geçen Crapülinski adı, Fransızca "crapule" (alçak) sözcüğünden geliyor; Marx burada Louis Bonaparte'ı kastediyor. *-çev.*

II

Gelişmelere geri dönelim.

Kurucu Ulusal Meclisin Haziran günleri sonrasındaki tarihi, üç renkli cumhuriyetçiler, saf cumhuriyetçiler, siyasal cumhuriyetçiler, biçimci cumhuriyetçiler vb. isimlerle tanınan *cumhuriyetçi burjuva hizbinin egemenliğinin ve dağılmasının tarihi*dir.

Bu hizip, Louis-Philippe'in burjuva monarşisi döneminde, *resmî* cumhuriyetçi *muhalefeti* oluşturuyordu ve dolayısıyla o dönemin siyasal dünyasının kabul gören bir parçasıydı. Meclislerde temsilcileri ve basında önemli bir etki alanı vardı. Paris'teki {yayın} organı *National*, kendi tarzında, *Journal des Débats* kadar saygın kabul ediliyordu. Anayasal monarşi içindeki bu konumlanışı karakterine uygundu. Büyük ortak çıkarlar tarafından bir arada tutulan ve üretimin özel koşulları tarafından sınırlandırılan burjuva hiziplerinden biri değildi. Cumhuriyetçi düşüncelere sahip burjuvalardan, yazarlardan, avukatlardan, subaylardan ve memurlardan oluşan bir klikti ve bu unsurların etkisi, ülkedeki Louis-Philippe'e yönelik kişisel antipatilere, eski cumhuriyetin anılarına, belirli sayıdaki hayalcinin cumhuriyet inancına, ama her şeyden önce de, Viyana Antlaşmalarına[21] ve

21 Fransa'nın Napoleon Savaşlarının (1803-1815) sonunda diğer Avrupa güçleri karşısında uğradığı yenilgilerin ardından düzenlenen Viyana Kongresi (1814-1815) sırasında varılan antlaşmalar. –*çev.*

İngiltere ile kurulan ittifaka yönelik nefretten dolayı sürekli diri kalan *Fransız milliyetçiliğine* yaslanıyordu. *National*, Louis-Philippe dönemindeki yandaşlarının büyük bir bölümünü, bu örtülü emperyalizme[22] borçluydu; bu nedenle, sonradan, cumhuriyet döneminde Louis Bonaparte tarafından temsil edilen emperyalizm, *National*'in karşısına yıkıcı bir rakip olarak çıkabilmişti. Geriye kalan tüm burjuva muhalefetinin yaptığı gibi *National* de mali aristokrasiyle mücadele etmişti. Bütçeye karşı yürütülen ve Fransa'da mali aristokrasiye yönelik mücadeleyle tam olarak örtüşen polemik, çok ucuz bir popülerlik ve püriten *leading articles* {başyazılar} için kullanılmaması düşünülemeyecek kadar bol miktarda malzeme sağlamıştı. *National*'in, ulusal ekonomiyle ilgili kaygılardan çok ulusal kaygılarla bile olsa Fransız koruyucu gümrük sistemini kölece savunması nedeniyle sanayi burjuvazisi, komünizmi ve sosyalizmi kindarlıkla suçlaması nedeniyle de burjuvazinin bütünü ona minnettardı. *National* partisi, bunların dışında, *saf cumhuriyetçiydi*, yani, burjuva egemenliğinin monarşik bir biçimi yerine cumhuriyetçi bir biçimini ve her şeyden önce bu egemenlikte aslan payını istiyordu. Bu dönüşümün koşulları hakkında hiçbir netliğe sahip değildi. Buna karşılık onun açısından apaçık olan ve Louis-Philippe'in son dönemlerindeki reform şölenlerinde[23] kamuoyuna ilan edilen şey, demokrat küçük burjuvalar ve özellikle devrimci proletarya tarafından sevilmediğiydi. Bu

22 "İmparatorlukçuluk" anlamında.. 19. yüzyılın sonlarına kadar, "emperyalist" ve "emperyalizm" sözcükleri, aralarında Fransa'daki Louis Bonaparte rejiminin de bulunduğu imparatorluk rejimleriyle ilişkili olarak kullanılıyordu. *–çev.*

23 1848 Şubat Devrimi öncesinde, muhalif güçler, siyasal toplantı ve gösterilerin yasaklanması nedeniyle, siyasal içerikli bir "Şölenler Kampanyası" (*Campagne des Banquets*) düzenlemişti. *–çev.*

saf cumhuriyetçiler, tam da saf cumhuriyetçilerden beklenebileceği üzere, Şubat Devrimi patlak verdiğinde ve en tanınmış temsilcilerine Geçici Hükümette bir yer ayırdığında, ilk aşamada Orléans Düşesi'nin naipliğiyle tatmin olmaya hazır durumdaydı. Doğal olarak, başlangıçtan itibaren, burjuvazinin ve Kurucu Meclis çoğunluğunun güvenine sahiptiler. Geçici Hükümetin *sosyalist* unsurları, Kurucu Meclis toplandığında oluşturulan Yürütme Kurulundan hemen dışlandı ve *National* partisi, Haziran ayaklanmasının patlak vermesini, *Yürütme Kurulunu* da görevden almak ve böylece en yakın rakiplerinden, yani *küçük burjuva* ya da *demokratik cumhuriyetçilerden* (Ledru-Rollin vb.) kurtulmak için kullandı. Burjuva cumhuriyetçisi partinin generali, Haziran savaşına komuta etmiş olan Cavaignac, bir tür diktatörlük yetkisiyle Yürütme Kurulunun yerine geçti. *National*'in eski genel yayın yönetmeni Marrast, Kurucu Ulusal Meclisin daimi başkanı oldu ve hem bakanlıklar hem de tüm diğer önemli makamlar saf cumhuriyetçilerin eline düştü.

Kendisini uzun süredir Temmuz Monarşisinin meşru mirasçısı olarak gören cumhuriyetçi burjuva hizbi, böylece, kendisini ideallerinin de ötesinde bulmuştu; ama iktidara, Louis-Philippe döneminde hayalini kurduğu gibi burjuvazinin tahta karşı liberal bir başkaldırısıyla değil, proletaryanın sermayeye karşı gerçekleştirdiği ve top mermilerinden çıkan misketlerle bastırılan bir isyanla gelmişti. Gözünde *en devrimci* olay olarak canlandırdığı şey, gerçekte, *en karşı-devrimci* olay biçimini aldı. Meyve, kucağına düştü; ama yaşam ağacından değil, bilgi ağacından.[24]

24 İncil'e göre, Adem ile Havva, cennet bahçesindeki "bilgi ağacı"nın yasak meyvesini yemeleri nedeniyle cezalandırılarak, aynı bahçede bulunan ve ölümsüzlük sağlayan "yaşam ağacı"dan yararlanamamaları için bu bahçeden kovulur. *-çev.*

Burjuva cumhuriyetçilerinin tek başlarına *egemenlikleri* yalnızca 24 Haziran 1848'den 10 Aralık 1848'e kadar sürdü. Bu egemenliğin özeti, *cumhuriyetçi bir anayasanın hazırlanması* ve *Paris'teki sıkıyönetimdir*.

Yeni anayasa, temelde yalnızca 1830 anayasal sözleşmesinin cumhuriyetçileştirilmiş baskısıydı. Temmuz Monarşisi tarafından, burjuvazinin bile büyük bir bölümünü siyasal iktidarın dışında bırakacak kadar dar tutulan oy verme hakkının, burjuva cumhuriyetinin varlığıyla bağdaşması mümkün değildi. Şubat Devrimi, bu oy verme hakkının yerine hemen tek dereceli genel oy hakkını ilan etmişti. Burjuva cumhuriyetçileri bu olayı hiç yaşanmamış kılamazdı. Seçim bölgesinde altı ay oturmuş olmayı şart koşan bir sınırlandırıcı düzenlemeyle yetinmek zorunda kaldılar. Devlet yönetiminin, belediyelerin, yargının, ordunun vb. eski örgütlenmeleri olduğu gibi kaldı ya da anayasanın bunları değiştirdiği yerlerde, değişiklik, içerikle değil içindekiler tablosuyla, konularla değil adlandırmalarıyla ilgili oldu.

1848'in özgürlüklerinin vazgeçilmez genelkurmayı, yani kişi özgürlüğü, basın, konuşma, örgütlenme, toplanma, eğitim ve din özgürlüğü vb., bunları ihlal edilemez kılan bir anayasal üniforma kazandı. Yani bu özgürlüklerin her biri Fransız *citoyen*'inin {yurttaşının} *mutlak* hakkı olarak ilan edilir; ama her seferinde, bu hakların, yalnızca, "*başkalarının eşit hakları* ve *kamu güvenliği*" tarafından ya da bireysel özgürlüklerin kendi aralarındaki ve bu özgürlüklerle kamu güvenliği arasındaki uyumu sağlayacak olan "yasalar" tarafından sınırlandırılmadıkları ölçüde sınırsız olduklarına ilişkin kenar notlarıyla. Örneğin: "Yurttaşlar, örgütlenme, barışçıl ve silahsız biçimde toplanma, dilekçe toplama ve gö-

rüşlerini basın aracılığıyla ve diğer yollarla ifade etme hakkına sahiptir. *Bu hakkın kullanımında, başkalarının eşit hakları ve kamu güvenliği dışında hiçbir sınır yoktur.*" (Fransız Anayasası, II. Bölüm, 8. madde.) – "Eğitim serbesttir. Eğitim özgürlüğünden, yasalarla belirlenmiş koşullar ve devletin üst denetimi altında *yararlanılacaktır.*" (Aynı yer, 9. madde.) – "Her yurttaşın konutu, yasalarda belirtilen biçimler *dışında*, dokunulmazdır." (II. Bölüm, 3. madde.) Vb. vb. – Bu nedenle, anayasa, sürekli olarak, gelecekte çıkarılacak, bu kenar notlarını yürürlüğe sokacak ve söz konusu sınırsız özgürlüklerin kullanımını, bunların birbirleriyle de kamu güvenliğiyle de çelişmemelerini sağlayacak şekilde düzenleyecek olan *organik* yasalara[25] gönderme yapar. Sonrasında, bu organik yasalar düzen dostları tarafından hazırlandı ve söz konusu özgürlüklerin tümü, burjuvazinin onları kullanırken diğer sınıfların eşit hakları tarafından engellenmemesini sağlayacak şekilde düzenlendi. "Başkalarının" bu özgürlüklerden tümüyle yoksun bırakıldığı ya da bunların kullanımına her biri bir polis tuzağı olan koşullar altında izin verilen yerlerde ise, bu söylenenler, her zaman, anayasanın öngördüğü üzere yalnızca "*kamu güvenliği*", yani burjuvazinin güvenliği için yapıldı. Bu nedenle, sonuçta, her iki taraf, yani hem söz konusu özgürlüklerin her birini kaldıran düzen dostları hem de bunların tümünü talep etmiş olan demokratlar, tümüyle haklı olarak, anayasayı dayanak gösterir. Çünkü, anayasanın her paragrafı, kendi antitezini, kendi lordlar kamarası ile avam kamarasını, yani genel söz düzeyinde özgürlüğü, kenar notunda özgürlüğün ortadan kaldırılmasını içerir. Dolayısıyla, özgürlüğün *adına* saygı gösterilip, sadece onun

25 Anayasada öngörülen ve diğer yasalardan üstün sayılan yasalar. *-çev.*

gerçekten kullanılması (kuşkusuz yasal yollarla) engellendiği sürece, onun *sıradan* varlığına ne kadar öldürücü darbeler vurulmuş olursa olsun, özgürlüğün anayasal varlığı, zarar görmeden, dokunulmamış şekilde kaldı.

Ancak, bu denli ustalıklı bir biçimde ihlal edilemez kılınan bu anayasa, Aşil gibi, bir noktasından, topuğundan değil ama kafasından, ya da daha doğrusu bölündüğü iki kafadan yaralanabilecek durumdaydı: Bir tarafta *Yasama Meclisi*, diğer tarafta *cumhurbaşkanı*. Anayasaya şöyle bir göz atıldığında, yalnızca, cumhurbaşkanı ile Yasama Meclisi arasındaki ilişkinin tarif edildiği paragrafların mutlak, pozitif, çelişkisiz ve yanlış yorumlanamaz olduğu görülecektir. Çünkü burada, burjuva cumhuriyetçilerinin kendilerini korumaları söz konusuydu. Anayasanın 45-70. maddeleri, Ulusal Meclisin cumhurbaşkanını anayasaya uygun olarak görevden alabileceği, ama cumhurbaşkanının Ulusal Meclisi yalnızca anayasayı ihlal ederek, yalnızca anayasayı ortadan kaldırarak görevden alabileceği şekilde kaleme alınmıştır. Dolayısıyla, anayasa, burada, zor yoluyla yok edilmesini gerektirir. Anayasa, güçler ayrılığını 1830 Sözleşmesi gibi kutsamakla kalmamış, ama onu katlanılmaz bir çelişki düzeyine ulaştırmıştı. Guizot'nun yasama gücü ile yürütme gücü arasındaki parlamenter kavga için kullandığı deyimle *anayasal güçler oyunu*, 1848 Anayasasında, sürekli restleşerek oynanır. Bir tarafta, tüm yasama yetkilerini elinde toplayan, savaş, barış ve ticaret anlaşmaları hakkındaki son kararları veren, af çıkarma yetkisine tek başına sahip olan ve sürekliliği sayesinde kesintisiz bir şekilde sahnenin ön planında kalan bir ulusal meclisi, denetlenemez, dağıtılamaz ve bölünemez bir ulusal meclisi oluşturan, genel oyla seçilmiş ve yeniden seçilebilecek 750 halk

temsilcisi. Diğer tarafta, krallık iktidarının tüm özelliklerini taşıyan, bakanlarını ulusal meclisten bağımsız olarak atama ve görevden alma yetkisine sahip, yürütme gücünün tüm araçlarını elinde tutan, tüm görevleri paylaştıran, yani, Fransa'daki 500 000 devlet memuru ile her kademeden subaylara bağımlı olan en az 1,5 milyon insanın geçimleri üzerinde belirleyici etkisi bulunan cumhurbaşkanı. Tüm silahlı güçler onun arkasında. Tek tek suçluları affetme, Ulusal Muhafızları açığa alma, yurttaşlar tarafından seçilen genel meclisleri, kanton meclislerini ve belediye meclislerini Danıştay'ın {*Conseil d'État*} onayıyla görevden alma ayrıcalığından yararlanıyor. Yabancı ülkelerle yapılacak tüm anlaşmalarla ilgili olarak girişimde bulunma ve bunları yönetme yetkileri ona verilmiş durumda. Meclis sürekli olarak sahnenin üzerinde oynar ve kamuoyunun eleştirilerine maruz kalırken, o, Elize çayırlarında gizli bir yaşam sürüyor[26] ve bu sırada, gözlerinin önünde duran ve kalbine işleyen 45. anayasa maddesi, ona her gün şöyle sesleniyor: *"Frère, il faut mourir!"* {"Kardeş, ölmek zorundayız!"}[27] İktidarın, seçilmenden sonraki dördüncü yılın güzel Mayıs ayının ikinci Pazar günü son bulacak! O zaman görkem son bulacak, parça ikinci kez çalınmayacak ve borçların varsa, güzel Mayıs ayının ikinci Pazartesi günü {Paris'teki borçlular hapishanesi} Clichy'yi boylamak istemiyorsan, onları anayasa tarafından sana ayrılan 600 000 frankla zamanında ödemeye bak! – Anayasa, fiilî iktidarı bu şekilde cumhur-

26 Elize çayırları, Yunan mitolojisine göre, ölen kahramanların ve erdemli insanların ruhlarının gittiği yerdi. İkinci Cumhuriyet döneminin cumhurbaşkanlığı konutu, Paris'teki Champs-Élysées (Elize Çayırları) Caddesi'nin yakınında bulunan Elize Sarayı'ydı (*Palais de l'Élysée*). *-çev.*

27 Katı kurallara sahip bir Hıristiyan tarikatı olan Trappe tarikatının rahiplerinin kendi aralarındaki selamlama sözü. *-çev.*

başkanına verirken, Ulusal Meclisin de manevi iktidarını güvence altına almaya çalışır. Yasa paragraflarıyla manevi bir iktidar yaratmanın mümkün olmaması bir yana, anayasa, cumhurbaşkanını tek dereceli oy hakkı aracılığıyla tüm Fransızlara seçtirerek, burada kendi kendisini yeniden yürürlükten kaldırır. Fransa'nın, Ulusal Meclisin 750 üyesine bölünen oyları, burada, tersine, *tek bir* bireyde toplanır. Her bir halk temsilcisi yalnızca şu ya da bu partiyi, şu ya da bu kenti, şu ya da bu köprü başını, hatta belki de, konu üzerinde de adam üzerinde çok fazla durmadan herhangi bir yedi yüz ellinci kişiyi seçme gerekliliğini temsil ederken, *o* ulusun seçtiğidir ve onun seçilmesi eylemi, egemen halkın her dört yılda bir kez oynadığı büyük kozdur. Seçilen Ulusal Meclis, ulusla metafizik bir ilişki içindeyken, seçilen cumhurbaşkanı, kişisel bir ilişki içindedir. Ulusal Meclis, tek tek temsilcileriyle, ulusal ruhun çok yönlülüğünü gösterse bile, ulusal ruh cumhurbaşkanında cisimleşir. Cumhurbaşkanı, meclis karşısında bir tür tanrısal hakka sahiptir; o, halkın lütfuyla cumhurbaşkanıdır.

Deniz tanrıçası Tetis, Aşil'e, gençliğinin baharında öleceğini önceden haber vermişti. Aşil gibi, bir zayıf noktası bulunan anayasa, yine Aşil gibi, erken ölmek zorunda olduğunu biliyordu. Anayasa hazırlayan saf cumhuriyetçilerin, yasa koyucular olarak büyük sanat eserlerini tamamlamaya yaklaşmaları ölçüsünde, kralcıların, Bonapartistlerin, demokratların, komünistlerin küstahlığının ve kendi itibarsızlıklarının günden güne nasıl arttığını görmeleri için, Tetis'in denizden ayrılarak onlara bu sırrı vermesi gerekmiyordu; ideal cumhuriyetlerinin bulutlu gökyüzünden sıradan dünyaya bir göz atmaları yetiyordu. Yazgılarını, tüm *anayasa değişikliği* öne-

rilerinin birbirlerini izleyen üç toplantıda tartışılmasını, bu toplantılar arasında en az birer aylık araların bulunmasını, değişiklik için en az ¾'lük oy oranına ulaşılmasını ve ayrıca en az 500 meclis üyesinin oy kullanmasını şart koşan anayasanın 111. maddesi aracılığıyla, anayasal bir kurnazlıkla alt etmeye çalıştılar. Bu yolla, yalnızca, henüz parlamenter çoğunluğa ve iktidar gücünün tüm araçlarına sahip oldukları bu sıralarda zayıf ellerinden her gün biraz daha fazla kayan bir iktidarı, kehanette bulunurcasına gözlerinde canlandırdıkları üzere parlamenter azınlık durumuna düştüklerinde de korumaya yönelik etkisiz bir girişimde bulunmuş oldular.

Anayasa, son olarak, önceki paragraflardan birinde "uyanık" ve "yurtsever" insanları, özel olarak icat etmiş olduğu Yüce Divanın, "*haute cour*"un hassas ve titiz ilgisine emanet ettikten sonra, aşırı duygusal bir paragrafta, kendisini, "tüm Fransız halkının ve tek tek Fransızların uyanıklığına ve yurtseverliğine" emanet etmişti.

2 Aralık 1851'de bir kafa tarafından devrilmek yerine yalnızca bir şapkanın dokunuşuyla düşen 1848 Anayasası işte buydu; kuşkusuz, söz konusu şapka, üç köşeli bir Napoleon şapkasıydı.

Meclisteki burjuva cumhuriyetçileri bu anayasayı kılı kırk yararak incelemekle, tartışmakla ve oylamakla meşgulken, meclisin dışında, Cavaignac, *Paris'teki sıkıyönetimi* sürdürüyordu. Paris'teki sıkıyönetim, cumhuriyetçi doğum sancıları sırasında, anayasanın ebesiydi. Dolayısıyla, sonrasında anayasanın varlığına süngülerle son verilmiş olması, bu anayasanın kendisinin de, daha ana rahmindeyken ve üstüne üstlük halkın üzerine çevrilmiş süngülerle korunmak ve süngüler yardımıyla dünyaya getirilmek zorunda

kaldığının unutulmasına yol açmamalı. "Saygın cumhuriyetçilerin" ataları, simgeleri olan üç renkli bayrağa Avrupa turu yaptırmıştı. Kendileri de, tüm kıtada yolunu kendi başına bulan, ama her seferinde yenilenen bir aşkla Fransa'ya geri dönerek şu ana kadar bu ülkedeki illerin yarısında yurttaşlığa kabul edilen bir buluş yaptılar: *Sıkıyönetim.* Fransız devriminin akışı içinde birbirlerini izleyen her bir bunalım döneminde belirli aralıklarla kullanılan mükemmel bir buluş. Ama Fransız toplumunun beynini ezmek ve onu susturmak için belirli aralıklarla bu toplumun tepesine yerleştirilen kışla ve açık ordugâh; belirli aralıklarla yargıçlık ve yöneticilik, vasilik ve denetçilik, polislik ve gece bekçiliği yapmalarına izin verilen kılıç ve misket tüfeği; belirli aralıklarla toplumun en yüce bilgeliği ve toplumun başöğretmeni oldukları duyurulan bıyık ve asker ceketi – kışla ve açık ordugâh, kılıç ve misket tüfeği, bıyık ve asker ceketi, sonunda, kendi rejimlerini en yüksek rejim ilan ederek ve burjuva toplumunu kendisini yönetme derdinden tümüyle uzaklaştırarak toplumu kesin olarak kurtarmalarının daha iyi olacağı düşüncesine ulaşmak zorunda değil miydi? Yalnızca belirli aralıklarla gündeme gelen sıkıyönetim ve burjuvazinin şu ya da bu kesiminin emriyle gerçekleştirilen geçici toplum kurtarma faaliyetleri, onlara bir miktar ölü ve yaralı ile burjuvaların bazı dostça yüz buruşturmaları dışında elle tutulur pek az kazanç sağlarken, daha yüksek hizmetleri için kendilerine daha fazla nakit ödeme yapılmasını da bekleyebilecek olmaları ölçüsünde, kışla ile açık ordugâhın, kılıç ile misket tüfeğinin, bıyık ile asker ceketinin bu düşünceye ulaşması daha kaçınılmaz hâle geliyordu. Ordunun, sonunda bir kere de kendi çıkarları doğrultusun-

da ve kendine çıkar sağlamak için sıkıyönetim oynaması ve aynı zamanda yurttaşların cüzdanlarını sıkıyönetim altına alması gerekmiyor muydu? Ayrıca, geçerken belirtelim, Cavaignac'ın emri altında 15 000 isyancının yargı kararı olmadan sürülmesine yardım eden askerî komisyon başkanı *Albay Bernard*'ın şu anda yine Paris'te görev yapmakta olan askerî komisyonların başında olduğu unutulmamalı.

Saygın, saf cumhuriyetçiler, Paris'teki sıkıyönetimle 2 Aralık 1851'in pretoryenlerini[28] yetiştirecek olan fideliği kurmuş olmalarına karşın, ulusal iktidarı ellerinde bulundurdukları bu dönemde, Louis-Philippe döneminde yaptıkları gibi ulusal duyguyu abartmak yerine, yabancı ülkelere dalkavukluk ettikleri ve İtalya'yı özgürleştirmek yerine bu ülkenin Avusturyalılar ve Napolililer tarafından yeniden fethedilmesine izin verdikleri için övgüyü hak ediyor. Louis Bonaparte'ın 10 Aralık 1848'de cumhurbaşkanı seçilmesi, Cavaignac'ın ve Kurucu Meclisin diktatörlüğünü sonlandırdı.

Anayasanın 44. maddesinde şu söylenir: "Fransız Cumhuriyetinin cumhurbaşkanı, Fransız yurttaşı olma niteliğini hiçbir zaman yitirmemiş olmalıdır." Fransız Cumhuriyetinin ilk cumhurbaşkanı L. N. Bonaparte, Fransız yurttaşı olma niteliğini yitirmenin ötesinde, İngiltere'de özel polis memuru olmanın ötesinde, İsviçre yurttaşlığına kabul edilmiş biriydi.[29]

28 *Pretoryenler*: Eski Roma İmparatorluğu'nda imparatorun muhafızları; zamanla siyasal bir güç hâline gelerek imparator seçimlerinde rol oynamış ve bazı imparatorları öldürmüşlerdi. *-çev.*

29 İngiltere'ye göç ettiği dönemde, Çartistlerin 10 Nisan 1848 tarihli gösterisinin dağıtılması sırasında düzenli polis güçlerine yardım eden özel polis gücüne (*special constabulary*: sivillerden oluşan bir yedek polis gücü) gönüllü olarak katılan Louis Bonaparte, 1832 yılında da Thurgau kantonunda İsviçre yurttaşı olmuştu. *-İngilizce ed.*

10 Aralık seçiminin anlamını bir başka yerde açıkladım.[30] Burada bu konuya dönmeyeceğim. Burada, söz konusu seçimin, Şubat Devriminin masraflarını karşılamak zorunda kalan *köylülerin* ulusun geri kalan sınıflarına yönelik bir *tepkisi, kırın kente yönelik bir tepkisi* olduğunu belirtmek yeterli. Bu seçim, *National* cumhuriyetçilerinin şan da maaş zammı da kazandırmadığı orduda, Bonaparte'ı monarşiye götürecek köprü olarak selamlayan büyük burjuvalar arasında ve onu Cavaignac'ın başına gelen bela olarak selamlayan proleterler ve küçük burjuvalar arasında büyük kabul gördü. İleride, köylülerin Fransız devrimiyle ilişkisini daha yakından inceleme fırsatını bulacağım.

20 Aralık 1848'den Kurucu Meclisin dağıldığı Mayıs 1849'a kadar süren dönem, burjuva cumhuriyetçilerinin düşüşünün tarihini kapsar. Burjuvazi için bir cumhuriyet kurmalarının, devrimci proletaryayı saha dışına sürmelerinin ve demokrat küçük burjuvaziyi geçici olarak susturmalarının ardından, bu cumhuriyeti haklı olarak *kendi mülkü* sayıp ona el koyan burjuvazinin çoğunluğu tarafından kenara itilirler. Ama bu burjuva çoğunluğu *kralcıydı.* Bunların bir bölümü, yani büyük toprak sahipleri, *Restorasyon* döneminde hükmetmişti ve bu nedenle *Meşruiyetçiydi {Lejitimist}.* Diğer bölüm, yani mali aristokrasi ve büyük sanayiciler, Temmuz Monarşisi döneminde hükmetmişti ve bu nedenle Orleans'cıydı. Ordunun, üniversitenin, kilisenin, *Barreau*'nun {baronun}, akademinin ve basının yüksek rütbeli temsilcileri, farklı oranlarla bile olsa, bu iki taraftan birinde yer alıyordu. *Bourbon* adını ya da *Orléans* adını değil, *sermaye* adını taşıyan buradaki burjuva cumhuriyetinde, *birlikte* hük-

30 Bkz. Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850,* Yordam Kitap, Ekim 2016, s. 95-96. *-çev.*

medebildikleri devlet biçimini bulmuşlardı. Daha Haziran ayaklanması döneminde "Düzen Partisi"nde birleşmişlerdi. Şimdi ilk olarak, Ulusal Meclis koltuklarını hâlâ elinde tutan burjuva cumhuriyetçileri kliğini ortadan kaldırmak gerekiyordu. Bu saf cumhuriyetçiler, geçmişte halka karşı fiziksel gücü ne ölçüde vahşi bir şekilde kötüye kullandılarsa, şimdi de, yürütme gücüne ve kralcılara karşı cumhuriyetçiliklerini ve yasa koyma haklarını savunmaları söz konusu olduğunda, aynı ölçüde korkakça, süklüm püklüm, yılgınlık içinde, çökmüş biçimde, mücadele gücünden yoksun şekilde geri çekildiler. Burada, dağılmalarının utanılası tarihini anlatmam gerekmiyor. Bu bir düşüş değil yok oluştu. Tarihleri nihai olarak son buldu ve izleyen dönemde, hem meclis içinde hem de meclis dışında, yalnızca anılar biçiminde ortaya çıkarlar; ne zaman cumhuriyetin yalnızca adı yeniden tartışma konusu hâline gelse ve devrimci çatışma ne zaman en düşük düzeye inme tehlikesiyle karşı karşıya kalsa, bu anılar yeniden canlanıyormuş gibi görünür. Geçerken, partiye adını veren gazetenin, yani *National'in,* izleyen dönemde sosyalizme döndüğünü not edeyim.

Bu dönemi kapatmadan önce, geriye dönerek, 20 Aralık 1848'den Kurucu Meclisin sahneden çekilmesine kadar evlilik ilişkisi yaşamış olmalarına karşın, biri 2 Aralık 1851'de diğeri tarafından yok edilen iki güce yeniden bakmak zorundayız. Bir taraftaki Louis Bonaparte ile diğer taraftaki koalisyon hâlindeki kralcıların partisini, Düzen Partisi'ni, büyük burjuvazinin partisini kastediyoruz. Bonaparte, cumhurbaşkanlığı görevine başlar başlamaz, başına Odilon Barrot'yu, dikkat edin, parlamenter burjuvazinin en liberal hizbinin eski önderini getirdiği bir Düzen Partisi hükümeti kurdu. 1830'dan

beri hükümetin hayaleti tarafından takip edilen Bay Barrot sonunda hükümete girmiş ve dahası bu hükümetin başkanlığını ele geçirmişti; ama Louis-Philippe döneminde düşlediği gibi parlamenter muhalefetin en ileri lideri olarak değil, bir parlamentoyu öldürme göreviyle ve tüm baş düşmanlarının, Cizvitlerin ve Meşruiyetçilerin müttefiki olarak. Sonunda gelini eve götürdü; ama ancak, ona fahişelik yaptırılmasının ardından. Bonaparte ise tümüyle ortadan kaybolmuş gibiydi. Onun işlerini söz konusu parti görüyordu.

Bakanlar kurulunun daha ilk toplantısında Roma seferine karar verildi; varılan anlaşmaya göre, bu sefer, Ulusal Meclise haber vermeden düzenlenecekti ve gerekli kaynaklar meclisten sahte beyanlarla koparılacaktı. Böylece, Ulusal Meclis dolandırılmaya ve devrimci Roma Cumhuriyeti'ne karşı dışarıdaki mutlakçı güçlerle gizli bir komplo kurulmaya başladı. Bonaparte da, kralcı Yasama Meclisine ve onun anayasal cumhuriyetine yönelik 2 Aralık darbesini aynı biçimde ve aynı manevraları kullanarak hazırladı. 20 Aralık 1848'de Bonaparte'ın hükümetini oluşturan partinin, 2 Aralık 1851'de de Ulusal Yasama Meclisinin çoğunluğunu oluşturduğunu unutmayalım.

Kurucu Meclis, Ağustos'ta, kendisini ancak, anayasayı tamamlayacak olan tüm organik yasaların üzerinde çalışıp bunları yürürlüğe soktuktan sonra dağıtmaya karar vermişti. Düzen Partisi, 6 Ocak 1849'da, meclisin, temsilci Rateau aracılığıyla, kendisine, organik yasaları bir yana bırakmayı ve bunun yerine *kendi feshine* karar vermeyi önermesini sağladı. Bu anda, yalnızca başında Bay Odilon Barrot'nun bulunduğu hükümet değil, Ulusal Meclisin tüm kralcı üyeleri, meclise, buyurgan bir dille, mali itibarın sağlanması için,

düzenin sağlamlaştırılması için, belirsiz ara döneme bir son vermek için ve kararlı bir durum yaratmak için feshinin zorunlu olduğunu, yeni hükümetin verimini düşürdüğünü ve varlığını yalnızca kinciliği nedeniyle uzatmaya çalıştığını, ülkenin ondan bıktığını söyledi. Bonaparte, yasama gücüne yönelik tüm bu hakaretleri not etti, bunları ezberledi ve 2 Aralık 1851'de parlamentodaki kralcılara onlardan öğrendiğini kanıtladı. Kralcılara karşı onların repliklerini yineledi.

Barrot hükümeti ile Düzen Partisi daha da ileri gittiler. Tüm Fransa'da *Ulusal Meclise yönelik dilekçelerin* toplanmasını sağladılar; bu dilekçelerde, son derece kibar bir üslupla, meclisten, yok olup gitmesi isteniyordu. Böylece, halkın anayasal olarak örgütlenmiş ifadesi olan Ulusal Meclise karşı, halkın örgütsüz yığınlarını cepheye sürdüler. Bonaparte'a, parlamenter meclislere karşı halka başvurmayı öğrettiler. Sonunda, 29 Ocak 1849'da, Kurucu Meclisin kendi feshi hakkında karar vereceği gün gelmişti. Ulusal Meclis, toplantı binasını askerî işgal altında buldu; Düzen Partisi'nin generali olan ve hem Ulusal Muhafızın hem de düzenli birliklerin başkomutanlığını elinde bulunduran Changarnier, gündemde bir savaş varmışçasına Paris'te büyük bir askerî geçit töreni düzenledi ve koalisyon hâlindeki kralcılar, Kurucu Meclise, tehditkâr bir üslupla, söz dinlemezse güç kullanılacağını açıkladı. Meclis söz dinledi ve yalnızca çok kısa bir yaşam süresi için pazarlık yaptı. 29 Ocak'ın, cumhuriyetçi Ulusal Meclise karşı Bonaparte ve kralcılar tarafından gerçekleştirilmesi dışında, 2 Aralık 1851 *coup d'état*'sından {hükümet darbesinden} ne farkı vardı? Bu beyler, Bonaparte'ın, birliklerin bir bölümüne Tuileries {Sarayı} önünde, kendi huzurunda geçit töreni yaptırmak amacıyla 29 Ocak 1849'u kul-

landığını ve Caligula'yı[31] ortaya çıkarmak için, tam da askerî gücün parlamenter güce karşı herkesin gözü önünde seferber edilmesinin bu ilk örneğinin üzerine atladığını fark etmedi ya da fark etmek istemedi. Gerçekten de yalnızca kendi Changarnier'lerini görüyorlardı.

Düzen Partisi'nin, Kurucu Meclisin yaşam süresini zorla kısaltmaya yönelmesinde daha fazla rol oynayan bir neden, öğretim yasası ve din işleri yasası gibi, *organik*, anayasayı tamamlayacak olan yasalardı. Koalisyon hâlindeki kralcılar için her şeyden önemlisi, bu yasaları, güvensizleşmiş olan cumhuriyetçilerin hazırlamasına izin vermemek ve onları kendi başlarına hazırlamaktı. Ancak, anayasada öngörülen bu yasalar arasında, cumhuriyetin başkanının sorumluluğu hakkındaki bir yasa da bulunuyordu. 1851 yılında, Yasama Meclisi tam da bu tür bir yasayı düzenlemekle meşgulken, Bonaparte 2 Aralık darbesiyle bu darbenin önünü kesti. Koalisyon hâlindeki kralcılar, 1851'deki parlamenter kış seferi sırasında, Sorumluluk Yasasını, güvensizleşmiş, kin dolu bir cumhuriyetçi meclis tarafından düzenlenmiş şekilde önlerinde hazır bulmak için neler vermezdi!

Kurucu Meclisin 29 Ocak 1849'da son silahını kendi elleriyle kırmasından sonra, Barrot hükümeti ile düzen dostları onu ölümüne kadar kovaladı, meclisi aşağılayabilecek olan hiçbir şeyi eksik bırakmadılar ve kendinden umudunu yitiren meclisin zayıflığından yararlanarak, onu, kamuoyundaki saygınlığının son kalıntılarına mal olan yasaları çıkarmaya

31 Pretoryenler (bkz. 28. dipnot) yardımıyla MS 37 yılında Roma imparatoru olan, başa geçtiğinde pretoryenlere bir geçit töreni yaptırarak onlara hitap eden, iktidarının başlangıç döneminde desteklerini almak için başta pretoryenler olmak üzere askerlere ek ödeme yapan Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus. *-çev.*

zorladılar. Kendi Napoleon'a özgü sabit fikriyle[32] meşgul olan Bonaparte, parlamenter gücün bu şekilde aşağılanmasını herkesin gözü önünde kullanabilecek kadar küstahtı. Nitekim, Ulusal Meclis 8 Mayıs 1849'da Civitavecchia'nın Oudinot tarafından işgal edilmesi nedeniyle hükümet hakkında bir güvensizlik oyu verip Roma seferinin sözde amacına geri döndürülmesini emrettiğinde, Bonaparte, aynı akşam *Moniteur*'de Oudinot'ya yazdığı bir mektubu yayımlattı; bu mektupta, Oudinot'nun kahramanlıklarını kutluyor ve daha o sırada, bürokrat parlamenterlerden tümüyle farklı olarak, ordunun cömert koruyucusu gibi davranıyordu. Kralcılar buna güldü. Onu yalnızca kendi *dupe*'leri {budalaları} olarak görüyorlardı. Sonunda, Kurucu Meclis Başkanı Marrast bir an Ulusal Meclisin güvenliğinin tehlikeye düştüğüne inanıp anayasaya dayanarak bir albay ile ona bağlı alayı göreve çağırdığında, ilgili albay bunu reddetti, disiplini gerekçe gösterdi ve Marrast'yı Changarnier'ye yönlendirdi; Changarnier ise, *bayonettes intelligentes*'tan {düşünen süngülerden} hoşlanmadığını belirterek onu alaycı bir şekilde geri çevirdi. Kasım 1851'de, koalisyon hâlindeki kralcılar, Napoleon'a karşı nihai savaşı başlatmak istediklerinde, kötü ün sahibi *Quaestorlar Tasarısıyla*,[33] askerî birliklerin doğrudan doğruya

32 Louis Bonaparte'ın İngiltere'de yazıp 1839'da Paris'te ve Brüksel'de yayımlattığı *Des Idées Napoléoniennes* (*Napoleon'a Özgü Fikirler*) adlı kitaba alaycı bir gönderme yapılıyor. *-İngilizce ed.*

33 *Quaestor*'lar, eski Roma'da, Senatodaki en düşük düzeyli memurlardı (maliyeciler, arşivciler). Burada, Fransız Ulusal Meclisindeki, ekonomi ve maliyenin yanı sıra meclisin korunmasından ve güvenliğinden sorumlu komisyondan söz ediliyor. Kralcı *quaestor*'lar, yani Le Flô, Baze ve Panat, askerî birliklere emir verme yetkisini açık şekilde meclise devreden bir önerge sunmuştu. Önerge, sert tartışmaların ardından, 17 Kasım 1851'de reddedilmişti. *Montagne*, en büyük tehlike olarak kralcıları gördüğü için, oylamada Bonapartistleri desteklemişti. *-Almanca ed.*

Ulusal Meclis başkanı tarafından göreve çağrılması ilkesini kabul ettirmeye çalıştılar. Yasa önergesini generallerinden biri, Le Flô imzalamıştı. Changarnier'nin önerge lehine oy vermesi ve Thiers'in eski Kurucu Meclisin uzak görüşlülüğüne saygısını göstermesi boşunaydı. Changarnier Marrast'ya nasıl cevap verdiyse, *Savaş Bakanı Saint-Arnaud* da ona öyle cevap verdi; üstelik, *Montagne*'ın alkışları arasında!

Düzen Partisi'nin kendisi, henüz Ulusal Meclis değil, yalnızca hükümet olduğu dönemde, *parlamenter rejime* işte bu şekilde damga vurmuştu. Ve 2 Aralık 1851 bu rejimi Fransa'dan uzaklaştırırken bağırıp çağrıyor!

Ona iyi yolculuklar diliyoruz.

III

Ulusal Yasama Meclisi 28 Mayıs 1849'da toplandı. 2 Aralık 1851'de dağıtıldı. Bu dönem, *anayasal ya da parlamenter cumhuriyetin* yaşam süresini kapsar. <5>

Birinci Fransız Devriminde *anayasacıların* iktidarını *Jirondenlerin* iktidarı ve *Jirondenlerin* iktidarını *Jakobenlerin* iktidarı izler. Bu partilerin her biri, daha ileri olanına yaslanır. Devrimi, onu artık izleyemeyeceği ve önüne hiç geçemeyeceği noktaya ulaştırır ulaştırmaz, arkasında duran daha cesur müttefik tarafından kenara itilir ve giyotine gönderilir. Böylece devrim yükselen bir çizgi üzerinde hareket eder.

1848 Devriminde tersi olur. Proletarya partisi, küçük burjuva-demokrat partinin eklentisi olarak görünür. 16 Nisan'da, 15 Mayıs'ta ve Haziran günlerinde onun ihanetiyle karşılaşır ve yalnız bırakılır. Demokrat parti ise burjuva cumhuriyetçilerinin omuzlarına yaslanır. Burjuva cumhuriyetçileri, yere sağlam bastıklarından henüz tam emin bile değilken, yapışkan yoldaşlarını başlarından savıp kendilerini Düzen Partisi'nin omuzlarına yaslar. Düzen Partisi omuzlarını geri çeker, burjuva cumhuriyetçilerinin paldır küldür düşmesine yol açar ve kendisini silahlı gücün omuzlarına atar. Henüz onun omuzlarında oturduğunu düşünmeye devam ederken, güzel bir gecenin sabahında, omuzların süngülere dönüşmüş olduğunu fark eder. Her bir parti, arkasında olup ileriye

itenlere çifte atarken, önünde olup geriye itenlere yaslanır. Dolayısıyla, bu komik duruş nedeniyle dengesini yitirmesi ve vazgeçilmez mimiklerini yaptıktan sonra tuhaf taklalar atarak düşmesi şaşırtıcı değildir. Böylece devrim alçalan bir çizgi üzerinde hareket eder. Daha son Şubat barikatı kaldırılmamışken ve devrimin ilk resmî makamı oluşturulmamışken, bu gerileme hareketinin içindedir.

Üzerinde durduğumuz dönem, göze batan çelişkilerin en renkli karışımını içerir: Herkesin gözü önünde anayasaya karşı komplo kuran anayasacılar; anayasacı olduklarını kendileri ifade eden devrimciler; her şeye gücünün yetmesini isteyen ve parlamenter niteliğini hep koruyan bir Ulusal Meclis; sabretmeyi meslek belleyen ve bugünkü yenilgilerini gelecekteki zaferler hakkında kehanetlerde bulunarak karşılayan bir *Montagne*; cumhuriyetin *patres conscripti*'si {seçilmiş yaşlıları}[34] olan ve mevcut durum nedeniyle, bağlı bulundukları düşman hanedanları yurt dışında ve nefret ettikleri cumhuriyeti Fransa'da tutmak zorunda kalan kralcılar; gücünü tam da zayıflığında ve saygınlığını kendisinin yol açtığı aşağılanmasında bulan bir yürütme gücü; iki monarşinin, Restorasyon ile Temmuz Monarşisinin tek bir imparatorluk etiketiyle birleştirilmiş rezilliğinden başka bir şey olmayan bir cumhuriyet – ilk şartı ayrılık olan ittifaklar, ilk kuralı kimsenin kazanmaması olan mücadeleler; huzur adına, kaba ve içeriksiz çalkantı; devrim adına, en görkemli huzur vaazları; gerçekliği olmayan tutkular, tutkusuz gerçeklikler; kahramanlıkları bulunmayan kahramanlar, olaysız tarih; tek itici gücü takvimmiş gibi görünen, aynı gerginlik ve rahatlamaların

34 Eski Roma'da Senato üyeleri. *-çev.*

sürekli yinelenmesi nedeniyle yorgun düşüren gelişim; kendilerini belirli aralıklarla doruğa çıkarırken, yalnızca, ortadan kalkmayı başaramadan, kendilerini köreltmeyi ve düşmeyi amaçlıyormuş gibi görünen karşıtlıklar; iddialı bir şekilde sergilenen çabalar ve kıyamet tehlikesi hakkındaki burjuvaca korku, ve aynı zamanda, *laisser-aller*'leriyle {aldırışsızlıklarıyla} mahşer gününden çok Fronde zamanlarını[35] hatırlatan dünya kurtarıcılarının en bayağı entrikaları çevirmesi ve saray komedileri oynaması – Fransa'nın resmî kolektif dehasının, tek bir bireyin şeytanca aptallığıyla yerle bir edilmesi; ulusun kolektif iradesinin, ne zaman genel oy hakkı aracılığıyla konuşsa, kendine uygun ifadeyi, sonunda onu bir deniz korsanının başına buyrukluğunda bulana kadar, kitlelerin çıkarlarının ezelî düşmanlarında araması. Her şeyin karanlık olduğu bir tarih kesiti varsa, o da budur. İnsanlar ve olaylar, tersine çevrilmiş Schlemihl'ler[36] olarak, bedenlerini yitirmiş gölgeler olarak görünür. Devrim, kendi taşıyıcılarını felce uğratır ve hırs dolu bir zorbalığı yalnızca düşmanlarına kazandırır. Karşı-devrimciler tarafından sürekli çağrılıp dualarla kovulan "kızıl hayalet", sonunda ortaya çıktığında, kafasında anarşist Frigya şapkasıyla[37] değil, düzenin üniformasıyla, *kırmızı pantolonla* görünür.

Şunu görmüştük: Bonaparte'ın 20 Aralık 1848'de, yani

35 *Fronde* (sözcük anlamıyla "sapan"), Fransa'nın iç karışıklıklar yaşadığı bir dönemin (1648-1653) adıydı. Bu dönemde, mutlakçı rejime karşı önce burjuvaların ve ardından soyluların öncülüğünde iki ayrı başkaldırı gerçekleştirildi; bunların başarısızlığı, mutlakçı rejimin güçlenmesine yol açtı. *-çev.*

36 Adelbert von Chamisso'nun "Peter Schlemihl'in Garip Öyküsü" (*Peter Schlemihls wundersame Geschichte*) adlı öyküsünün kahramanı. Schlemihl, gölgesini şeytana sattıktan sonra, tanıdıkları tarafından dışlanır. - çev .

37 18. yüzyıldan itibaren farklı ülkelerde özgürlüğü ve özgürlük mücadelesini simgeleyen kırmızı renkli, yumuşak ve koni biçimli Frigya şapkası, 1789 Fransız Devriminin de simgelerinden biriydi. *-çev.*

gökyüzüne çıktığı gün kurduğu hükümet, Meşruiyetçiler ile Orleans'cıların koalisyonu olan Düzen Partisi'nin bir hükümetiydi. Bu Barrot-Falloux hükümeti, yaşam süresini az çok zorla kısalttığı cumhuriyetçi Kurucu Meclisin kışı geçirmesini sağlamıştı ve hâlâ iktidardaydı. İttifak hâlindeki kralcıların generali Changarnier, Birinci Tümen ile Paris Ulusal Muhafızının başkomutanlığını kendisinde birleştirmeyi sürdürüyordu. Son olarak, genel seçimler Düzen Partisi'ne Ulusal Meclisteki büyük çoğunluğu sağlamıştı. Louis-Philippe'in milletvekilleri ve soyluları burada Meşruiyetçilerden oluşan bir kutsal bölükle karşılaştı; ulusun çok sayıdaki oy pusulası, Meşruiyetçiler için, siyaset sahnesine giriş kartlarına dönüşmüştü. Bonapartist halk temsilcileri, bağımsız bir parlamento partisi kuramayacak kadar azdı. <6> Yalnızca, Düzen Partisi'nin *mauvaise queue*'sü {baş belası eklentileri} gibi görünüyorlardı. Dolayısıyla, Düzen Partisi, hükümet gücünün, ordunun ve yasama organının, kısacası tüm devlet iktidarının sahibiydi; iktidarını halkın iradesi gibi gösteren genel seçimler ve karşı-devrimin tüm kıtadaki eş zamanlı zaferi sayesinde, manevi açıdan da güç kazanmıştı.

Daha önce hiçbir parti, kampanyasını daha büyük olanaklarla ve daha hayırlı alametlerle başlatmamıştı.

Kazaya uğramış *saf cumhuriyetçiler*, Ulusal Yasama Meclisinde kendilerini yaklaşık 50 kişiye düşmüş, Afrika generalleri Cavaignac, Lamoricière ve Bedeau'nün yönetimindeki bir klik olarak buldu. Ama büyük muhalefet partisi *Montagne* tarafından oluşturuldu. *Sosyal demokrat* parti kendisine bu parlamenter vaftiz adını vermişti. Ulusal Meclisteki 750 oyun 200'den fazlasına sahipti ve dolayısıyla, en azından, tek tek ele alındıklarında Düzen Partisi'nin üç hizbinden her-

hangi biri kadar güçlüydü. Kralcı koalisyon toplamı karşısındaki göreli küçüklüğü, özel koşullar tarafından dengelenmiş görünüyordu. İllerdeki seçimler, kır nüfusu içinde anlamlı bir taraftar kitlesi kazandığını göstermekle kalmamıştı. Paris'in neredeyse tüm temsilcileri onun saflarında yer alıyordu; ordu, üç astsubayı seçerek, demokrasiye inandığını ilan etmişti ve *Montagne*'ın lideri Ledru-Rollin'a, parlamenter soyluluk unvanı, Düzen Partisi'nin tüm temsilcilerinden farklı olarak, oylarını onda birleştiren beş il tarafından verilmişti. Dolayısıyla, *Montagne*, 28 Mayıs 1849'da, kralcıların kendi aralarında ve toplu olarak Düzen Partisi ile Bonaparte arasında çıkması kaçınılmaz olan çatışmalar sırasında başarıya ulaşmak için gereken tüm unsurlara sahip görünüyordu. On dört gün sonra, onur dâhil her şeyi yitirmişti.

Parlamento tarihini izlemeye devam etmeden önce, önümüzde duran dönemin genel karakteri hakkındaki alışılagelmiş yanılgılardan kaçınmak için, bazı notların düşülmesi gerekiyor. Demokratların yaklaşımıyla bakıldığında, Ulusal Yasama Meclisi döneminde söz konusu olan şey, Kurucu Meclis döneminde de olduğu gibi, cumhuriyetçiler ile kralcılar arasındaki basit mücadeleydi. Ama hareketin kendisini *tek bir* hatırlatıcı sözcükle özetlerler: "*Gericilik*"; yani, tüm kedilerin gri olduğu ve demokratların, gece bekçilerine yakışacak basmakalıp sözlerini tekdüze bir şekilde yinelemelerine izin veren gece. Ve gerçekten de, Düzen Partisi, ilk bakışta, kendi taht iddiacılarını tahta çıkarmak ve karşı tarafın taht iddiacısının önünü kesmek için birbirlerine karşı entrika çevirmekle kalmayan, aynı zamanda, "cumhuriyet"e yönelik ortak nefretleriyle ve ortak saldırılarıyla birlik oluşturan farklı kralcı hiziplerin bir yumağı gibi görünür. *Mon-*

tagne ise, bu kralcı komplo karşısında, "cumhuriyet"in temsilcisi olarak görünür. Düzen Partisi, sürekli olarak, basını, dernekleri vb. tam Prusya'da olduğu kadar hedef alan ve Prusya'da olduğu gibi bürokrasinin, jandarmanın ve mahkemelerin kaba polisiye müdahaleleriyle hayata geçirilen bir "gericilik"le meşgul görünür. *Montagne* ise, yine, sürekli olarak, halk partisi diye anılan her partinin yaklaşık bir buçuk yüzyıldan beri yapmış olduğu gibi, söz konusu saldırılara karşı koymakla ve böylece "öncesiz ve sonrasız insan haklarını" savunmakla meşguldür. Ancak, durumun ve partilerin daha yakından incelenmesi hâlinde, *sınıf mücadelesinin* ve bu dönemin kendine özgü çehresinin üzerini örten <7> bu yüzeysel görüntü ortadan kalkar.

Meşruiyetçiler ve Orleans'cılar, söylenmiş olduğu üzere, Düzen Partisi'nin iki büyük hizbini oluşturuyordu. Bu hizipleri kendi taht iddiacılarına bağlı ve karşılıklı olarak birbirlerinden ayrı tutan, yalnızca, zambak ile üç renkli bayrak,[38] Bourbon hanedanı ile Orléans hanedanı, kralcılığın farklı renkleri miydi; her şey, kralcılığın inanç ilanından mı ibaretti? Bourbon'lar döneminde, kendi din adamlarıyla ve uşaklarıyla birlikte *büyük toprak mülkiyeti* hüküm sürüyordu; Orléans'lar döneminde ise, maiyetindeki avukatlar, profesörler ve dalkavuk hatiplerle birlikte yüksek finans çevreleri, büyük sanayi ve büyük ticaret, yani *sermaye*. Meşruiyetçi krallık, yalnızca, toprak beylerinin soydan gelen egemenliklerinin siyasi ifadesiydi; benzer şekilde, Temmuz Monarşisi

38 Zambak, Bourbon hanedanının armasında bulunan bir simgeydi; 1794 yılında kabul edilen üç renkli (mavi, beyaz, kırmızı) Fransız bayrağı, Bourbon hanedanının hüküm sürdüğü 1815-1830 döneminde yerini beyaz bayrağa bıraktıktan sonra, 1830 Temmuz Devriminin ardından kral olan Louis-Philippe tarafından yeniden ulusal bayrak ilan edilmişti. *-çev.*

de, yalnızca, sonradan görme burjuvaların zorla ele geçirilmiş egemenliklerinin siyasal ifadesiydi. Dolayısıyla, bu hizipleri birbirlerinden ayrı tutan, sözde ilkeler değil, maddi varlık koşulları, mülkiyetin iki farklı türü, kent ile kır arasındaki eski karşıtlık, sermaye ile toprak mülkiyeti arasındaki rekabetti. Aynı zamanda eski anıların, kişisel düşmanlıkların, korkuların ve umutların, önyargıların ve yanılsamaların, sempati ve antipati duygularının, kanaatlerin, iman şart ve ilkelerinin de onları hanedanların birine ya da diğerine bağladığını kim inkâr eder? Farklı mülkiyet biçimlerinin, toplumsal var oluş koşullarının üzerinde, farklı ve özel olarak biçimlendirilmiş duyarlılıkların, yanılsamaların, düşünme tarzlarının ve yaşam görüşlerinin bütün bir üstyapısı yükselir. Sınıfın bütünü, bunları, kendi maddi temellerine ve bunlara karşılık gelen toplumsal ilişkilere dayanarak yaratır ve biçimlendirir. Bunları gelenek ve eğitimle edinen bir birey, eylemlerinin gerçek belirleyici nedenlerini ve çıkış noktasını oluşturduklarını düşünebilir. Orleans'cı ve Meşruiyetçi hiziplerin her biri, kendisine ve diğerine, onları birbirinden ayıran şeyin iki ayrı hanedana bağlılıkları olduğu masalını anlatmaya çalıştığında, gerçeklik, daha sonra, iki hanedanın birleşmesini asıl yasaklayan şeyin çıkar farklılaşmaları olduğunu kanıtlıyordu. Ve özel yaşamda, bir insanın kendisi hakkında düşünüp söyledikleriyle gerçekte ne olduğu ve ne yaptığı birbirlerinden nasıl ayırt ediliyorsa, tarihsel mücadelelerde de, partilerin sözlerini ve hayallerini gerçek yapılarından ve gerçek çıkarlarından, düşüncelerini gerçekliklerinden daha fazla ayırt etmek zorunludur. Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler, cumhuriyette, kendilerini aynı isteklerle yan yana bulmuştu. Her iki taraf da diğerine karşı *kendi* haneda-

nının *geri getirilmesini* istiyorduysa, bunun tek anlamı, *burjuvaziyi* bölen *iki büyük çıkarın* (toprak mülkiyeti ve sermaye) her birinin, kendi üstünlüğünü ve diğerinin bağlılığını geri getirmeye çalışmasıydı. Burjuvazinin iki çıkarından söz ediyoruz, çünkü büyük toprak mülkiyeti, feodal kırıtkanlığına ve soy gururuna rağmen, modern toplumun gelişimiyle tam olarak burjuvalaşmıştı. Benzer şekilde, İngiltere'deki Tory'ler de {muhafazakârlar}, uzun bir süre boyunca, krallığa, kiliseye ve eski İngiliz anayasasının güzelliklerine hayran olduklarını düşündü; tehlike günü gelip de, onlardan, yalnızca *toprak rantına* hayran oldukları itirafını koparana kadar...

Koalisyon hâlindeki kralcılar, birbirlerine yönelik entrikalarını basında, Ems'de, Claremont'da,[39] parlamento dışında çeviriyordu. Kulislerin arkasında eski Orleans'cı ve Meşruiyetçi üniformalarını yeniden giyiyor ve yine eski turnuvalarını sürdürüyorlardı. Ama herkesin gözü önündeyken, temel ve devletle ilgili eylemlerinde,[40] parlamentonun büyük partisi olarak, kendi hanedanlarını yalnızca

39 Fransa'nın Meşruiyetçi taht iddiacısı Chambord Kontu (sonradan V. Henri), {Almanya'nın} Ems kentinde ve ayrıca 1850'li yıllarda Venedik'te kalmıştı. Londra yakınlarındaki Claremont'da, Şubat Devriminin ardından İngiltere'ye kaçan Louis-Philippe yaşıyordu. *-Almanca ed.*

40 Marx, farklı anlamlar barındıran *Haupt- und Staatsaktion* ("temel ve gösterişli eylemler", "önemli eylemler ve devlet eylemleri") ifadesini kullanılıyor. İlk anlamı, on yedinci yüzyılda ve on sekizinci yüzyılın ilk yarısında, Almanya'yı dolaşan tiyatro kumpanyaları tarafından oynanan oyunlarla ilgili. Biçimden yoksun tarihsel trajediler olan bu oyunlar, hem gösterişliydi hem de aynı zamanda niteliksiz ve kaba espriler barındırıyordu. İkinci olarak, bu ifade, önemli siyasal olayları anlatıyor olabilir. Alman tarih bilimindeki "nesnel tarih yazıcılığı" olarak bilinen bir akım tarafından bu anlamda kullanılıyordu. Leopold Ranke, bu akımın önde gelen temsilcilerinden biriydi. *Haupt- und Staatsaktion*'u tarih yazıcılığının en önemli konusu olarak görüyordu. *-İngilizce ed.*
Bu çeviride ilk anlam temel alındı. Terimdeki "Staatsaktion" (devlet eylemi) sözcüğü, söz konusu oyunların "gösterişli" kısımlarının çoğu zaman tarihsel-siyasal bir içeriğe sahip olmasıyla ilgiliydi. Bu nedenle, "temel ve devletle ilgili eylemler" ifadesi tercih edildi. *-çev.*

saygı jestleriyle geçiştiriyor ve monarşinin geri getirilmesini *in infinitum* {sonsuza} erteliyorlardı. Asıl işlerini *Düzen Partisi* olarak, yani *siyasal* değil *toplumsal* bir isim altında, maceracı prenseslerin şövalyeleri olarak değil burjuva dünya düzeninin temsilcileri olarak, cumhuriyetçilerin karşısındaki kralcılar olarak değil tüm diğer sınıfların karşısındaki burjuva sınıfı olarak yürütüyorlardı. Ve Düzen Partisi olarak, toplumun diğer sınıfları üzerinde, Restorasyon ya da Temmuz Monarşisi dönemlerindekine göre çok daha sınırsız ve katı bir egemenliğe sahip oldular; böylesi bir egemenlik zaten yalnızca parlamenter cumhuriyet biçimi altında kurulabilirdi, çünkü Fransız burjuvazisinin iki büyük bölümü, ancak bu biçim altında birleşebilir, sınıflarının ayrıcalıklı bir kesiminin rejimi yerine, kendi sınıflarının egemenliğini, ancak bu biçim altında gündeme sokabilirlerdi. Eğer buna rağmen, Düzen Partisi olarak aynı zamanda cumhuriyete hakaret edip ona yönelik nefretlerini dile getirdilerse, bunun tek nedeni kralcı anıları değildi. Cumhuriyetin, siyasal egemenliklerini tamamlasa bile, aynı zamanda egemenliklerinin toplumsal temelinin altını oyduğunu onlara içgüdüleri öğretmişti; çünkü, boyunduruk altına alınmış sınıfların karşısına artık dolaysız biçimde, tacın perdeleyiciliği olmadan, kendi aralarında ve krallıkla yürüttükleri ikincil mücadelelerle ulusun ilgisini yönlendiremeden çıkmak ve o sınıflarla bu koşullar altında mücadele etmek zorundaydılar. Kendi öz sınıf egemenliklerinin saf koşullarından çekinmelerine ve aynı egemenliğin geçmişteki tamamlanmamış, daha az gelişmiş ve tam da bu nedenle daha az tehlikeli biçimlerine özlem duymalarına yol açan şey, zayıflık duygusuydu. Buna karşılık, koalisyon

hâlindeki kralcılar, kendi karşılarındaki taht iddiacısıyla ya da Bonaparte'la ne zaman çatışmaya girseler, ne zaman parlamenter mutlak iktidarlarının yürütme gücü tarafından tehdit edildiğini düşünseler, yani ne zaman egemenliklerinin siyasal ismini göstermek zorunda kalsalar, *kralcılar* olarak değil, *cumhuriyetçiler* olarak boy gösterirler; kendilerini en az ayıran şeyin cumhuriyet olduğu konusunda Ulusal Meclisi uyaran Orleans'cı Thiers'den, 2 Aralık 1851'de, üç renkli atkısını boynuna sarıp, X. ilçenin {*arrondissement*} belediye binasının önünde toplanmış olan halka, cumhuriyet adına ve halkın temsilcisi olarak nutuk atan Meşruiyetçi Berryer'ye kadar... Ne var ki Berryer alaycı bir yankıyla karşılaşır: V. Henri! V. Henri!

Koalisyon hâlindeki burjuvaziye karşı, küçük burjuvalar ile işçiler arasındaki bir koalisyon, *sosyal demokrat* diye anılan parti kurulmuştu. Küçük burjuvalar, 1848 Haziran günlerinin ardından yeterince ödüllendirilmediklerini, maddi çıkarlarının tehlikeye düştüğünü ve bu çıkarları geçerli kılmalarını sağlayacak olan demokratik güvencelerin karşı-devrim tarafından tartışmaya açıldığını görüyordu. Bu yüzden işçilere yaklaştılar. Diğer taraftan, burjuva cumhuriyetçilerinin diktatörlüğü sırasında kenara itilmiş olan parlamenter temsilcileri *Montagne*, Kurucu Meclisinin yaşamının ikinci yarısında, Bonaparte'la ve kralcı bakanlarla mücadelesi sayesinde, yitirmiş olduğu popülerliği yeniden kazanmıştı. Sosyalist önderlerle bir ittifak kurmuştu. Şubat 1849'da uzlaşma şölenleri düzenlenmişti. Bir ortak program taslağı hazırlanmış, ortak seçim komiteleri kurulmuş ve ortak adaylar çıkarılmıştı. Proletaryanın toplumsal taleplerinden devrimci uçları koparılmış ve bu taleplere de-

mokratik bir yön verilmiş, küçük burjuvazinin demokratik istekleri saf siyasal biçimlerinden arındırılmış ve bu isteklerin sosyalist uçları öne çıkarılmıştı. *Sosyal demokrasi* bu şekilde ortaya çıktı. Bu bileşimin ürünü olan yeni *Montagne*, işçi sınıfından bazı figüranlar ve bazı sosyalistler tarikatçılar dışında, eski *Montagne* ile aynı unsurları içeriyordu; yalnızca, sayıca daha güçlüydü. Ama gelişim süreci içinde, temsil ettiği sınıfla birlikte değişmişti. Sosyal demokrasinin kendine özgü karakterini özetleyen şey, demokratik-cumhuriyetçi kurumların, iki ucu, yani hem sermayeyi hem de ücretli emeği ortadan kaldırmanın araçları olarak değil, bunlar arasındaki karşıtlığı zayıflatmanın ve uyuma dönüştürmenin araçları olarak istenmesiydi. Bu amaca ulaşmak için alınması önerilen önlemler ne kadar çeşitli olursa olsun, bu amaç az ya da çok devrimci düşüncelerle ne kadar süslenirse süslensin, içerik aynı kalır. Bu içerik, toplumun demokratik yolla değişimi, ama küçük burjuvazinin sınırları içinde kalan bir değişimdir. Yalnız, küçük burjuvazinin, ilkesel olarak, bencilce bir sınıf çıkarını kabul ettirmek istediği şeklindeki sığ düşünceye kapılmamak gerekir. Küçük burjuvazi, tersine, kendi kurtuluşunun *özel* koşullarının *genel* koşullar olduğuna ve modern toplumun kurtarılmasının ve sınıf mücadelesinin önlenmesinin yalnızca bu koşullar altında mümkün olduğuna inanır. Tüm demokrat temsilcilerin aslen *shopkeeper* {dükkâncı} oldukları ya da onlara hayranlık duydukları da düşünülmemeli. Eğitimleri ve bireysel durumları açısından, dükkâncılarla aralarında dağlar kadar fark bulunabilir. Onları küçük burjuvanın temsilcileri yapan, küçük burjuvanın yaşamda ötesine geçemediği sınırları kafalarında aşamamaları, bu nedenle de

maddi çıkarların ve toplumsal durumun küçük burjuvaları pratikte ulaştırdığı sorunların ve çözümlerin aynılarına teori tarafından ulaştırılmalarıdır. Zaten, bir sınıfın *siyasal* ve *yazınsal* temsilcileri ile temsil ettikleri sınıf arasındaki ilişki budur.

Yukarıdaki tartışmadan sonra açık hâle gelen şey şu: *Montagne*, cumhuriyet ve sözde insan hakları için sürekli olarak Düzen Partisi'yle mücadele ediyorsa, nihai amacı, ne cumhuriyet ne de insan hakları; onun durumu, silahlarından yoksun bırakılmak istenen ve kendi silahlarını elinde tutmak için savunmaya geçip savaş alanına çıkan bir ordununkinden farksız.

Düzen Partisi, Ulusal Meclis toplanır toplanmaz *Montagne*'ı kışkırttı. Bir yıl önce devrimci proletaryanın icabına bakma zorunluluğunu kavramış olan burjuvazi, şimdi de demokrat küçük burjuvaların hakkından gelme zorunluluğunu hissediyordu. Ama hasmının durumu farklıydı. Proletarya partisinin gücü sokakta, küçük burjuva partisinin gücü ise Ulusal Meclisin içindeydi. Dolayısıyla, zamanın ve fırsatların bu gücü sağlamlaştırmasına izin vermeden, *Montagne*'ı Ulusal Meclisten sokağa çekmek ve parlamenter gücünü kendisinin kırdırmasını sağlamak gerekiyordu. *Montagne*, tuzağın üzerine balıklama atladı.

Roma'nın Fransız birlikleri tarafından topa tutulması, onun önüne atılan yemdi. Bu eylem, anayasanın, Fransız Cumhuriyetinin savaş güçlerini bir başka halkın özgürlüklerine karşı kullanmasını yasaklayan V. maddesine aykırıydı. Ayrıca, 54. madde de yürütme gücünün Ulusal Meclis onayı olmadan savaş ilan etmesini yasaklıyordu ve Kurucu Meclis 8 Mayıs tarihli kararıyla Roma seferini reddetmişti.

Ledru-Rollin bu gerekçelerle 11 Haziran 1849'da Bonaparte ve bakanları hakkında bir suçlama önergesi verdi. Thiers'in ağır sataşmaları nedeniyle heyecana kapıldığından, anayasayı her tür araçla, hatta elde silah savunacağı tehdidini savurma noktasına kadar geldi. Montagne *tek bir* vücut gibi ayağa kalktı ve bu silah başı etme çağrısını yineledi. Ulusal Meclis 12 Haziran'da suçlama önergesini reddetti ve *Montagne* parlamentoyu terk etti. 13 Haziran'daki olaylar biliniyor: *Montagne*'ın bir bölümünün Bonaparte ile bakanlarını "anayasa dışı" ilan eden bildirisi; demokrat Ulusal Muhafızların sokak gösterisi ve silahsız olan bu muhafızların Changarnier'nin birlikleriyle karşılaştıklarında çil yavrusu gibi dağılması vb., vb. *Montagne*'ın bir bölümü yurt dışına kaçtı, bir başka bölümü Bourges'daki yüksek mahkemeye gönderildi ve bir meclis yönetmeliği geri kalanları Ulusal Meclis başkanının öğretmence gözetimine tabi kıldı. Paris'te yine sıkıyönetim ilan edildi ve kentin Ulusal Muhafızının demokrat kesimi dağıtıldı. Böylece *Montagne*'ın parlamentodaki etkisi ve küçük burjuvaların Paris'teki gücü kırıldı.

13 Haziran, Lyon'da, kanlı bir işçi ayaklanmasının işaretini vermişti; bu ilde, yakın çevresindeki beş ilde olduğu gibi sıkıyönetim ilan edildi ve Lyon'daki sıkıyönetim şu ana dek sürdü.

Montagne'ın çoğunluğu, bildirisini imzalamayı kabul etmeyerek, öncüsünü ortada bırakmıştı. *Pronunziamento*'yu {bildirgeyi} yayımlama cesaretini yalnızca iki gazete gösterirken, basın karşı safa geçmişti. Küçük burjuvalar, Ulusal Muhafızların kenarda kalmaları ya da ortaya çıktıkları yerlerde barikatların kurulmasını engellemeleri yoluyla, temsilcilerine ihanet etmişti. Temsilciler küçük burjuvaları aldatmıştı,

çünkü ordudaki sözde yandaşlar hiçbir yerde kendilerini göstermemişti. Son olarak, demokrat parti, proletaryadan güç desteği alacak yerde ona kendi zayıflığını bulaştırmıştı ve demokratların tüm büyük eylemleri için alışılmış olduğu üzere, önderler "halk"larını karşı safa geçmekle suçlayabilmenin, halk da önderlerini aldatmacılıkla suçlayabilmenin hoşnutluğuna sahipti.

Geçmişte, pek az eylem, *Montagne*'ın gündemdeki kampanyasına göre daha gürültülü bir şekilde ilan edilmiş, pek az olay daha büyük bir güvenle ve daha uzun bir süre öncesinden tantanayla demokrasinin önüne geçilemez zaferi olarak duyurulmuştu. Kesin olan şu: Demokratlar, ses darbeleriyle Eriha'nın surlarını yıkmış olan borulara inanır.[41] Ve ne zaman despotizmin surlarıyla karşı karşıya kalsalar, mucizeyi taklit etmeye çalışırlar. *Montagne*, eğer parlamentoda zafer kazanmak istiyorduysa, silah başına çağırmamalıydı. Eğer parlamentoda silah başına çağırdıysa, sokakta parlamenter tarzda hareket etmemeliydi. Eğer gerçekten de barışçıl bir gösteri amaçlandıysa, o zaman buna askerî bir karşılığın verileceğini öngörmemek ahmakçaydı. Eğer gerçek bir mücadelenin yaşanacağı görülüyorduysa, o zaman bu mücadelede kullanılması gereken silahların bırakılması tuhaf bir tutumdu. Ama küçük burjuvalar ile onların demokrat temsilcilerinin devrimci tehditleri, düşmana gözdağı verme girişimlerinden başka bir şey değildir. Ve bir çıkmaz yola girdiklerinde, tehditlerini hayata geçirmek zorunda kalmalarına yetecek ölçüde kendilerini rezil ettiklerinde, dile getirdikleri tehditler, her şeyden çok amaca uygun araçlardan

41 Eski Ahit'e göre, Musa'dan sonra İsraillilerin başına geçen Yeşu, Batı Şeria'da bulunan Eriha kentini kuşattığında, bu kentin surları boru sesleriyle yıkılmıştı. *-çev.*

uzak durarak ve yenilgiye bahaneler arayarak, farklı yorumlara açık şekilde hayata geçirilir. Kavganın habercisi olan gürültülü uvertür, onun başlayacağı an gelir gelmez pişmanlık dolu bir homurtunun içinde kaybolur, oyuncular kendilerini *au sérieux* {ciddiye} almayı bırakır ve hareket, iğne batırılan hava dolu bir balon gibi yere serilir.

Hiçbir parti elindeki araçları demokrat partiden daha fazla abartmaz ve hiçbiri durum hakkında kendisini daha düşüncesizce kandırmaz. Ordunun bir bölümü ona oy verdiğinden, *Montagne*, ordunun kendisi için ayaklanacağından da emindi. Peki, hangi vesileyle? Askerler açısından, devrimcilerin, Fransız askerlerine karşı Roma askerlerinin tarafını tutmasından başka hiçbir anlama gelmeyen bir vesileyle. Diğer yandan, Haziran 1848'in anıları o kadar tazeydi ki, proletaryada Ulusal Muhafıza yönelik derin bir nefretin ve gizli derneklerin liderlerinde demokrat liderlere yönelik ciddi bir güvensizliğin bulunmaması mümkün değildi. Bu farklılıkların giderilmesi için, tehlikeye düşmüş olan büyük ortak çıkarların var olması gerekirdi. Anayasanın soyut bir paragrafının ihlali, bu tür bir çıkarı ortaya çıkaramazdı. Anayasa, bizzat demokratlar tarafından doğrulandığı üzere, daha önce defalarca ihlal edilmemiş miydi? En popüler gazeteler anayasayı karşı-devrimci bir kalitesiz eser olarak damgalamamış mıydı? Ama demokrat, küçük burjuvaziyi, yani içinde iki sınıfın çıkarlarının birbirlerini aynı anda köreltikleri bir *geçiş sınıfını* temsil ettiğinden, genel olarak sınıf karşıtlığının üzerine çıkmış olduğunu düşünür. Demokratlar, karşılarında ayrıcalıklı bir sınıfın durduğunu kabul eder; ama onlar, ulusun tüm geri kalan çevreleriyle birlikte *halkı* oluşturur. Onların temsil ettiği şey *halkın hakkıdır*; on-

ları ilgilendiren şey *halkın çıkarıdır*. Dolayısıyla, gündemde bir mücadele olduğunda, farklı sınıfların çıkarlarını ve konumlarını incelemeleri gerekmez. Ellerindeki araçları uzun uzadıya ölçüp biçmeleri gerekmez. Ne de olsa, onlara düşen tek görev, *halkın* bütün o bitmez tükenmez kaynaklarıyla *zorlayıcıların* üzerine çullanması için işaret vermektir. Eğer uygulamada, çıkarlarının ilgi çekici bulunmadığı ve güçlerinin iktidarsız olduğu açığa çıkarsa, ya *bölünmez halkı* çeşitli düşman kamplara ayıran uğursuz *safsatacılar* buna yol açmıştır, ya ordu kendisi için en iyisinin demokrasinin saf amaçları olduğunu kavrayamayacak kadar canavarlaşmış ve körleşmiştir, ya uygulamadaki bir ayrıntı yüzünden her şey berbat olmuştur, ya da öngörülmemiş bir tesadüf oyunu bu seferlik bozmuştur. Her durumda, demokrat, en utanç verici yenilgiden, başlangıçta ne kadar masumsa o kadar lekesiz bir şekilde, zafer kazanmak zorunda olduğu yönündeki yeni kazanılmış inançla çıkar; onun ve partisinin, eski bakış açılarından vazgeçmeleri değil, tersine, koşulların ona uygun hâle gelmek için olgunlaşması gerekmektedir.

Dolayısıyla, tırpanlanmış, direnci kırılmış ve yeni meclis yönetmeliğiyle küçük düşürülmüş olan *Montagne*'ın çok acınası bir durumda olduğu düşünülmemeli. 13 Haziran, liderlerini ortadan kaldırmış olsa bile, diğer taraftan düşük yeteneklilere yer açıyor ve bu yeni konumları onların gururlarını okşuyor. Parlamentodaki güçsüzlükleri su götürmez hâle geldiyse, bu sayede artık eylemlerini ahlaki öfke patlamalarıyla ve gürültülü konuşmalarla sınırlandırma hakkına da sahiptiler. Düzen Partisi, devrimin son resmî temsilcileri olarak onlarda anarşinin bütün o terörünün cisimleşmiş hâlini görüyormuş gibi yapıyorduysa, onlar da gerçekte aynı

ölçüde ezik ve uslu olabiliyordu. Ama 13 Haziran hakkında kendilerini şu derin ifadeyle avutuyorlardı: Hele bir genel oy hakkına dokunmaya cesaret edilsin! O zaman, kim olduğumuzu gösteririz. *Nous verrons* {göreceğiz}.

Yurt dışına kaçan *Montagnard*'lar söz konusu olduğunda, Ledru-Rollin'ın, başında bulunduğu güçlü partiyi iki haftadan bile kısa bir süre içinde geri dönüşsüz şekilde yıkıma uğratmayı başardığı için, bu sefer de *in partibus* {*infidelium*: inançsızlar ülkesinde}[42] bir Fransız hükümeti kurma çağrısıyla karşılaştığını; devrimin düzeyinin düşmesi ve resmî Fransa'nın resmî büyüklerinin cüceleşmesi ölçüsünde, uzaktaki, eylem zemininden uzaklaşmış cüssesinin büyümüş göründüğünü; 1852'nin cumhuriyetçi taht iddiacısı olarak ortaya çıkabildiğini; Ulahlara ve başka halklara yönelik periyodik genelgeler hazırladığını ve bu genelgelerde kıtanın despotlarını kendisinin ve müttefiklerinin yapacaklarıyla tehdit ettiğini belirtmek yeterli olacaktır. Proudhon, bu beylere, "*Vous n'êtes que des blagueurs*" {Sizler yalnızca birer palavracısınız} diye seslenirken tümüyle haksız mıydı?

Düzen Partisi 13 Haziran'da *Montagne*'ın gücünü kırmakla kalmamış, *Ulusal Meclisin çoğunluk kararlarının anayasa karşısındaki üstünlüğünü* kabul ettirmişti. Ve cumhuriyetten şunu anlıyordu: burjuvazinin, monarşi döneminde olduğu gibi yürütme gücünün veto yetkisiyle ya da meclisin dağıtılabilirliğiyle sınırlanmaksızın, parlamenter biçimler altında hüküm sürmesi. Bu, Thiers'in adlandırmasıyla *parlamenter cumhuriyetti*. Ama burjuvazi, 13 Haziran'da parlamento binası içindeki mutlak iktidarını güvence altına alırken, par-

42 *in partibus infidelium* (inançsızlar ülkesinde): Hıristiyan olmayan ülkelerdeki sadece kâğıt üzerinde kalan piskoposluk makamlarına atanan Katolik piskoposların unvanlarının sonuna getirilen ek. –*Almanca ed.*

lamentonun en popüler kesimini dışarı atarak, onu yürütme gücü ve halk karşısında iyileştirilemez bir zayıflığa mahkûm etmedi mi? Çok sayıda temsilciyi doğrudan doğruya savcılara teslim ederek, kendi parlamenter dokunulmazlığını kaldırdı. *Montagne*'ı tabi kıldığı onur kırıcı yönetmelik, tek tek halkın temsilcilerini ne kadar alçaltıyorsa, cumhuriyetin başkanını o kadar yükseltiyor. Anayasayı korumaya yönelik ayaklanmayı anarşik, toplumu yıkmayı amaçlayan bir eylem olarak damgalayarak, yürütme gücünün ona karşı anayasayı ihlal etmesi durumunda ayaklanma çağrısında bulunmayı kendisine yasakladı. Ve tarihin ironisi şu ki, Düzen Partisi, Bonaparte'ın emriyle Roma'yı topa tutan ve böylece 13 Haziran'daki anayasal ayaklanmanın dolaysız vesilesini sunan generali, yani *Oudinot*'yu, 2 Aralık 1851'de, yalvarırcasına ve sonuçsuz bir şekilde, Bonaparte'a karşı anayasanın generali olarak halka sunmak zorunda kaldı. Ve 13 Haziran'ın bir başka kahramanı olan *Vieyra*, yüksek finans çevrelerine bağlı bir Ulusal Muhafız güruhunun başında demokrasi yanlısı gazetelerin bürolarında uyguladığı şiddet nedeniyle Ulusal Meclis kürsüsünden övgü alan Vieyra, Bonaparte'ın komplosuna katıldı ve Ulusal Meclisin, son saatinde, Ulusal Muhafızdan gelebilecek her tür korumadan yoksun bırakılmasında önemli bir rol oynadı.

13 Haziran'ın bir başka anlamı daha vardı. *Montagne*'ın zorladığı şey, Bonaparte'ın zanlı durumuna getirilmesiydi. Dolayısıyla, yenilgisi, doğrudan doğruya Bonaparte'ın bir galibiyeti, demokrat düşmanlarına karşı kişisel zaferiydi. Zaferi mücadele ederek kazanan, Düzen Partisi'ydi; Bonaparte'a kalan tek şey bunu kendi hanesine yazmaktı. Bunu yaptı. 14 Haziran'da Paris'in duvarlarına asılan bir duyuruda, cum-

hurbaşkanı, keşişlere özgü inzivasından sanki kendi çabası olmadan, isteksizce, yalnızca olayların zorlamasıyla çıkmış gibi, değeri anlaşılmamış bir erdem {timsali} olarak, karşıtlarının iftiralarından yakınır ve görünürde kendi kişiliğini düzenin davasıyla özdeşleştirirken, aslında, düzenin davasını kendi kişiliğiyle özdeşleştirir. Ayrıca, Ulusal Meclis sonradan Roma seferini onaylamış olsa bile, bu konudaki girişim Bonaparte'tan gelmişti. Yüksek Rahip Samuel'i Vatikan'a yeniden yerleştirdikten sonra, Kral Davut olarak Tuileries'ye {Tuileries Sarayı'na} taşınmayı umabilirdi.[43] Din adamlarını kazanmıştı.

13 Haziran ayaklanması, görmüş olduğumuz üzere, barışçıl bir sokak gösterisinden fazlası değildi. Dolayısıyla, ona karşı askerî bir zafer kazanmak mümkün değildi. Buna karşılık, Düzen Partisi, kahramanları ve olayları açısından yoksul olan bu dönemde, bu kansız savaşı ikinci bir Austerlitz'e[44] dönüştürdü. Kürsü ve basın, anarşinin aczini temsil eden halk yığınlarının karşısındaki orduyu düzenin gücü olarak ve Changarnier'yi "toplumun suru" olarak övdü. Bu, sonrasında Changarnier'nin kendisinin de inandığı bir aldatmacaydı. Ama el altından, kuşkulu görünen birlikler Paris'ten uzaklaştırıldı, seçimlerde en demokrasi yanlısı tercihleri yapan alaylar Fransa'dan Cezayir'e sürüldü, huzursuzluk yaratan askerler mahkûm birliklerine gönderildi ve son olarak, sistemli bir şekilde, basının kışladan ve kışlanın burjuva toplumundan yalıtılması sağlandı.

43 Dünyevi iktidarını yeniden kazanmasına yardımcı olduğu {Papa} IX. Pius'un elinden Fransız tacını almayı uman Louis Napoleon'un planlarına alaycı bir gönderme yapılıyor. İncil'e göre, Davut, Samuel tarafından, İsrail Kralı Saul'ün yerine kral yapılmıştı (1 Samuel 16:13). *-İngilizce ed.*

44 Napoleon Bonaparte (I. Napoleon), 2 Aralık 1805'teki Austerlitz Savaşı'nda, Rusya ile Avusturya ordularına karşı büyük bir zafer kazanmıştı. *-çev.*

Böylece, Fransız Ulusal Muhafız tarihinin belirleyici dönüm noktasına ulaşmış olduk. 1830'da, Restorasyonun devrilmesinde belirleyici rol oynamıştı. Louis-Philippe döneminde, Ulusal Muhafızı ordu birliklerinin tarafında bulan tüm ayaklanmalar başarısızlığa uğradı. 1848'in Şubat günlerinde Ulusal Muhafız ayaklanma karşısında pasif ve Louis-Philippe karşısında kuşkulu bir tutum aldığında, Louis-Philippe kendisini yenilmiş saydı ve yenildi. Böylece devrimin Ulusal Muhafız *olmadan* ve ordunun Ulusal Muhafıza *karşı* zafer kazanamayacağı inancı kök saldı. Bu, ordunun, burjuvazinin her şeye gücü yeterliği hakkındaki boş inancıydı. Tüm Ulusal Muhafızın düzenli ordu birlikleriyle birlikte ayaklanmayı bastırdığı 1848 Haziran günleri, söz konusu boş inancı sağlamlaştırmıştı. Bonaparte'ın iktidara gelmesinden sonra, Ulusal Muhafızın konumu, komutanlığının anayasaya aykırı bir şekilde Birinci Tümen komutanlığı ile birlikte Changarnier'de birleştirilmesi nedeniyle belirli ölçülerde alçaldı.

Burada nasıl Ulusal Muhafızın komutanlığı ordu başkomutanının sıfatlarından biri olarak görünüyorduysa, Ulusal Muhafızın kendisi de artık yalnızca düzenli birliklerin bir eklentisi olarak görünüyordu. Sonunda, 13 Haziran'da, gücü kırıldı; yalnızca, o günden bu yana düzenli aralıklarla Fransa'nın her köşesinde yinelenen ve geriye sadece enkazını bırakan parça parça dağıtma hamleleri değildi bu sonuca yol açan. 13 Haziran gösterisi her şeyden önce demokrat Ulusal Muhafızların bir gösterisiydi. Orduya karşı silahlarını olmasa bile üniformalarını gösterdiler; ama tılsım tam da bu üniformadaydı. Ordu, bu üniformanın herhangi bir yünlü kumaş parçasından başka bir şey olmadığına ikna oldu. Si-

hir kayboldu. 1848 Haziran günlerinde burjuvazi ile küçük burjuvazi, Ulusal Muhafız olarak, proletaryaya karşı orduyla birleşmişti; 13 Haziran 1849'da, burjuvazi, küçük burjuva Ulusal Muhafızın ordu tarafından dağıtılmasına izin verdi; 2 Aralık 1851'de burjuvazinin kendi Ulusal Muhafızı ortadan kalkmış durumdaydı ve Bonaparte, sonradan, Ulusal Muhafızı dağıtan kararnameyi imzaladığında, yalnızca, bu olguyu kayıtlara geçirmiş oldu. Burjuvazi böylece orduya karşı kullanabileceği son silahını kendisi kırmıştı; ama, küçük burjuvazinin artık bir vasal olarak arkasında değil, bir isyancı olarak önünde durduğu andan itibaren, onu kırmak zorundaydı; benzer şekilde, genel olarak mutlakçılık karşısındaki tüm savunma araçlarını, kendisi mutlaklaşır mutlaklaşmaz, kendi elleriyle yok etmek zorunda kalmıştı.

Bu sırada, Düzen Partisi, iktidarın yeniden ele geçirilmesini, cumhuriyete ve anayasaya yönelik hakaretlerle, kendi önderlerinin yaptıkları da dâhil olmak üzere geleceğin, anın ve geçmişin tüm devrimlerini lanetleyerek ve basını susturan, örgütlenme hakkını ortadan kaldıran, sıkıyönetimi organik bir kurum olarak düzenleyen yasalarla kutluyordu; sanki, iktidar, 1848 yılında, yalnızca 1849'da tüm kısıtlarından kurtulmuş olarak yeniden bulunmak üzere yitirilmişti. Ardından, Ulusal Meclis, toplanmayacağı dönem için bir daimi komisyon atadıktan sonra, oturumlarına Ağustos ortasından Ekim ortasına kadar ara verdi. Bu tatil sırasında Meşruiyetçiler Ems'le, Orleans'cılar Claremont'la, Bonaparte bir prens gibi turlara çıkarak ve il meclisleri de anayasanın gözden geçirilmesine ilişkin görüşmelerle entrika çevirdi: Ulusal Meclisin periyodik tatillerinde düzenli olarak yinelenen ve üzerlerinde yalnızca gerçek birer olaya dönüştüklerinde

duracağım hadiseler... Burada ek olarak belirtilmesi gereken tek konu, Düzen Partisi kamuoyuna rezil olacak şekilde kralcı unsurlarına ayrılır ve bunların birbirleriyle çelişen restorasyon arzularının peşinden giderken, Ulusal Meclisin, görece uzun aralar boyunca sahneden kaybolarak ve cumhuriyetin tepesinde, acınası bile olsa, yalnızca *bir* simanın, Louis Bonaparte simasının görünmesine izin vererek, akılsızca hareket etmiş olduğu. Ne zaman bu tatil dönemlerinde *parlamentonun* kafa karıştırıcı gürültüsü kesilse ve gövdesi ulusun içinde dağılsa, bu cumhuriyetin gerçek biçimini tamamlamak için gereken *tek bir* şeyin kaldığı açıkça görülüyordu: *Parlamentonun* tatilinin sürekli kılınması ve *cumhuriyetin liberté, égalité, fraternité* {özgürlük, eşitlik, kardeşlik} şeklindeki ibaresinin yerine muğlaklık barındırmayan şu sözlerin koyulması: Piyade, süvari, topçu!

IV

Ulusal Meclis Ekim 1849'un ortalarında yeniden toplandı. Bonaparte, 1 Kasım'da, Barrot-Falloux hükümetinin görevden alındığını ve yeni bir hükümetin kurulduğunu bildirdiği bir mesajla meclisi şaşırttı. Uşaklar bile hiçbir zaman Bonaparte'ın bakanlarına uygun gördüğü biçimde apar topar kovulmamıştı. Ulusal Meclisi hedef alan tekmeleri şimdilik Barrot ve ortakları yemişti.

Barrot hükümeti, görmüş olduğumuz üzere, Meşruiyetçiler ile Orleans'cılardan oluşan bir Düzen Partisi hükümetiydi. Bonaparte, cumhuriyetçi Kurucu Meclisi dağıtmak, Roma seferini gerçekleştirmek ve demokrat partiyi parçalamak için bu hükümete gereksinim duymuştu. Görünürde kendisini bu hükümetin arkasında gizlemiş, iktidar gücünü Düzen Partisi'nin ellerine teslim etmiş ve Louis-Philippe döneminde gazetelerin sorumlu müdürlerinin taktığı ılımlı karakter maskesini, *homme de paille* {göstermelik yönetici} maskesini takmıştı. Şimdiyse, altında çehresini saklayabileceği hafif bir perdeden, kendisine ait bir çehreyi göstermesini engelleyen demirden bir örtüye dönüşmüş olan bir maskeyi fırlatıp attı. Düzen Partisi adına cumhuriyetçi Ulusal Meclisi zorla dağıtmak için Barrot hükümetini atamıştı; kendi adının Düzen Partisi'nin Ulusal Meclisinden bağımsızlığını ilan etmek için onu görevden aldı.

Bu görevden almanın ikna edici bahaneleri de yok değildi. Barrot hükümeti, Ulusal Meclisin yanı sıra cumhuriyetin başkanının da bir güç olarak görünmesini sağlayacak nezaketi bile sergilememişti. Daha önce Kurucu Meclise karşı kamuoyuna duyurduğu bir mektupta Oudinot'yu Roma Cumhuriyeti'ne yönelik saldırı nedeniyle övmüş olan Napoleon, Ulusal Meclis tatildeyken de, Edgar Ney'e yazılmış, papanın otoriter tavrını onaylamıyor göründüğü bir mektubu kamuoyuna duyurmuştu. Ulusal Meclis Roma seferinin bütçesinin oylanmasına geçtiğinde, Victor Hugo, sözde liberalliği uyarınca, bu mektubu gündeme getirmişti. Düzen Partisi, Bonaparte'ın fikirlerinin herhangi bir ağırlığının bulunabileceği fikrini, aşağılayıcı inançsızlık çığlıklarıyla bastırmıştı. Bakanların hiçbiri onun için mücadeleye girmemişti. Barrot, bir başka vesileyle, bildik içi boş dokunaklılığıyla {*Pathos*}, konuşmacı kürsüsünden, kendi ifadesine göre cumhurbaşkanının en yakın çevresinde çevrilen "iğrenç entrikalar" hakkında öfke dolu sözler sarf etmişti. Son olarak, hükümet, Orléans Düşesi için Ulusal Meclisten bir dul maaşı elde ederken, devlet başkanlığı bütçesinin artırılmasına yönelik tüm önerileri reddetmişti. Ve Bonaparte'tın kişiliğinde imparatorluk iddiacısı ile düşkün maceracı o kadar sıkı bir şekilde kaynaşıyordu ki, imparatorluğu geri getirmekle görevlendirildiği yönündeki büyük fikir, her zaman, Fransız halkının onun borçlarını ödemekle görevlendirildiği yönündeki diğeriyle tamamlanıyordu.

Barrot-Falloux hükümeti, Bonaparte'ın kurduğu ilk ve son *parlamenter hükümet* oldu. Bu nedenle, aynı hükümetin görevden alınması, belirleyici bir dönüm noktasıdır. Düzen Partisi, onunla birlikte, parlamenter rejimin korunması açısından vazgeçilmez olan bir mevkiyi, yani yürütme gücünün

sağladığı olanakları bir daha hiçbir zaman ele geçirememek üzere yitirdi. Fransa gibi, yürütme gücünün yarım milyondan fazla bireyden oluşan bir memur ordusunu yönettiği, yani devasa bir çıkarlar ve geçimler yığınını sürekli olarak en mutlak bağımlılık içinde tuttuğu; devletin, en kapsamlı yaşam belirtilerinden en önemsiz kıpırtılarına, en genel var oluş biçimlerinden bireylerin özel yaşamlarına kadar burjuva toplumunu kıskaca aldığı, kontrol ettiği, düzenlediği, gözetim ve vesayet altında tuttuğu; bu asalak gövdenin, en olağanüstü merkezîleşme aracılığıyla, karşılığını ancak toplumun gerçek gövdesinin çaresiz bağımlılığında ve dağınık biçimsizliğinde bulabilen bir her an her yerde olma, her şeyi bilme, hızlı hareket etme ve esneklik gösterme kapasitesi kazandığı bir ülkede, işte böylesi bir ülkede, Ulusal Meclisin, bakanlık koltuklarını kaybettiğinde, bununla eş zamanlı olarak devlet idaresini basitleştirmemesi, memurlar ordusunu mümkün olduğu ölçüde küçültmemesi ve son olarak burjuva toplumunun ve kamuoyunun kendilerine ait ve devlet iktidarından bağımsız organlarını yaratmalarına izin vermemesi durumunda, her tür gerçek etkisini yitireceği hemen anlaşılır. Ama Fransız burjuvazisinin *maddi çıkarı*, tam da bu geniş ve çok kollu devlet mekanizmasının korunmasına en sıkı şekilde bağlıdır. Kendi fazla nüfusunu buraya yerleştirir ve kâr, faiz, kira ve serbest meslek ücreti biçimlerinde cebe indiremediklerini devlet maaşları biçiminde tamamlar. Diğer yandan, kamuoyuna karşı kesintisiz bir savaş yürütmek ve toplumun bağımsız hareket organlarını tümüyle kesip atmayı başaramadığı yerlerde güvensizlik içinde bunları sakatlamak, felce uğratmak zorunda olduğu bir sırada, burjuvazi, *siyasal çıkarı* tarafından, baskıyı, yani devlet iktidarının araçlarını ve personelini günden güne artırmaya zorla-

nıyordu. Fransız burjuvazisi, işte bu şekilde, sınıfsal konumu gereği, bir yandan her tür parlamenter gücün ve dolayısıyla aynı zamanda kendi parlamenter gücünün yaşam koşullarını ortadan kaldırmak, diğer yandan da ona düşmanca yaklaşan yürütme gücünü karşı koyulmaz kılmak zorundaydı.

Yeni hükümet, d'Hautpoul hükümeti adını taşıyordu. General d'Hautpoul'un bir başbakanlık rütbesi elde ettiği anlamında değil. Aksine, Bonaparte, Barrot ile birlikte bu rütbeyi de ortadan kaldırdı; ne de olsa, söz konusu rütbe, cumhuriyetin başkanını, anayasal bir kralın hukuki hiçliğine mahkûm etmişti; üstelik bu, tahtsız ve taçsız, asasız ve kılıçsız, sorumlu tutulamaz olmayan, en yüksek devlet rütbesini süre sınırlaması olmadan elinde tutamayan ve en kötüsü devlet başkanlığı bütçesi bulunmayan bir anayasal kraldı. Hautpoul hükümetindeki parlamenter ün sahibi tek kişi, yüksek finans çevrelerinin adı en kötüye çıkmış unsurlarından biri olan Yahudi *Fould*'du. Ona maliye bakanlığı düştü. Paris borsasının fiyat listelerine bakılırsa, 1 Kasım 1849'dan itibaren, Fransız devlet tahvillerinin, Bonapartist hisse senetleriyle birlikte yükselip düştüğü görülür. Bonaparte bu şekilde borsada ortaklarını bulurken, aynı zamanda, Carlier'yi Paris'in polis müdürlüğüne atayarak polisi de ele geçirdi.

Ne var ki, bakan değişikliklerinin sonuçları, ancak gelişmelerin akışı içinde kendilerini gösterebildi. İlk aşamada, Bonaparte, yalnızca, daha da çarpıcı bir şekilde geri püskürtülmek üzere, ileriye doğru bir adım atmıştı. Sert mesajını Ulusal Meclise yönelik en yaltakçı itaat açıklaması izledi. Bakanlar, ne zaman Bonaparte'ın kişisel tuhaflıklarını utana sıkıla yasa tasarıları olarak gündeme getirmeyi deneme cesaretini sergileseler, başarısızlıkla sonuçlanacaklarına önceden ikna oldukları garip görevleri, istemeden ve konum-

ları nedeniyle zorunda kaldıkları için yerine getiriyormuş gibi görünüyordu. Bonaparte ne zaman bakanlarının arkasından kendi niyetleri hakkında gevezelik etse ve "*idées napoléoniennes*"iyle {Napoleon'a özgü fikirleriyle}[45] oynasa, kendi bakanları onu onaylamadıklarını meclis kürsüsünden ilan ediyordu. Sanki, onun gasp arzuları, yalnızca, uğradığı zararlara sevinen düşmanlarının gülüşmeleri kesilmesin diye açığa çıkıyordu. Bütün dünyanın bir ahmak sandığı değeri anlaşılmayan bir dâhi gibi davranıyordu. Başka hiçbir dönemde, tüm sınıfların aşağılamasına bu dönemdeki kadar çok maruz kalmadı. Burjuvazi, başka hiçbir dönemde daha mutlak bir şekilde hüküm sürmedi, egemenliğinin işaretlerini hiç bu kadar böbürlenerek sergilemedi.

Burada, meclisin yasama faaliyetlerinin tarihini yazmam gerekmiyor; iki yasa, bu dönemdeki yasama faaliyetlerini özetliyor: *şarap vergisini* yeniden yürürlüğe sokan yasa ve inançsızlığı kaldıran *öğretim yasası*.[46] Fransızların şarap içmesi zorlaştırıldıysa, onlara armağan edilen gerçek yaşam suyu[47] miktarı aynı ölçüde artırıldı. Burjuvazi, şarap vergisi hakkındaki yasayla nefret edilen eski Fransız vergi sistemi-

45 Bkz. 32. dipnot. *-çev.*

46 Kurucu Ulusal Meclisin kararına göre, *şarap vergisi*nin 1 Ocak 1850'den itibaren kaldırılması gerekiyordu. Bu tarihten on gün önce, 20 Aralık 1849'da, Yasama Meclisi tarafından yeniden yürürlüğe sokuldu. Bu önlemin siyasal anlamıyla ilgili olarak, bakınız, Karl Marx, *Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850*, Band 7, MEW, s. 80-86 {Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, Yordam Kitap, Ekim 2016, s. 150-158}.
13 Aralık tarihli bir geçici yasayla, valilere, altı aylığına, "*düşünce ve öğretim biçimleriyle makamlarına layık olmadıklarını gösteren*" her okul öğretmenini keyfî bir şekilde görevden alma yetkisi verildi. Falloux'ya ait *öğretim yasası* 15 Mart'ta çıkarıldı; yasa, ulusal eğitim sistemini ruhban sınıfına teslim ediyordu. *-Almanca ed.*

47 İçenlere ölümsüzlük sağladığına inanılan yaşam suyu (abıhayat); İncil'de de anılır ve İsa'nın yaşam suyu taşıyıcısı olduğu söylenir. *-çev.*

ni dokunulmaz ilan ettiyse, öğretim yasasıyla da, kitlelerin, vergi sistemini katlanılır kılan eski ruh hâllerine sahip olmasını sağlamaya çalıştı. Orleans'cıların, Voltaire'ciliğin ve seçmeci {*eklektischen*} felsefenin eski havarileri olan liberal burjuvaların, Fransız ruhunun yönetimini atalarından devraldıkları bir düşmanlıkla baktıkları Cizvitlere emanet ettiklerini görmek şaşırtıcı. Ama Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler, taht iddiacıları açısından ayrışsalar bile, birleşik egemenliklerinin, iki dönemin baskı araçlarının birleştirilmesini gerektirdiğini, Temmuz Monarşisinin boyunduruk altına alma araçlarının Restorasyonun boyunduruk altına alma araçlarıyla tamamlanmak ve güçlendirilmek zorunda olduğunu kavramıştı.

Tüm umutları boşa çıkan, bir yandan tahıl fiyatlarının düşüklüğü diğer yandan artan vergi yükü ve ipotek borçları nedeniyle her zamankinden fazla ezilen köylüler, illerde kımıldamaya başladı. Onlara, din adamlarının öğretmenleri hedef alan bir sürek avıyla, valilerin belediye başkanlarını hedef alan bir sürek avıyla ve tümünü hedef alan bir casusluk sistemiyle karşılık verildi. Gericilik, Paris'te ve büyük kentlerde, çağının yüz hatlarını taşır ve yere sermekten çok meydan okur. Taşrada ise bayağı, sıradan, dar görüşlü, can sıkıcı, eziyet verici, tek sözcükle jandarma olur. Din adamları rejimi tarafından kutsanan üç yıllık jandarma rejiminin olgunlaşmamış kitleleri yıldırmasının kaçınılmazlığı anlaşılır bir şeydir.

Düzen Partisi'nin Ulusal Meclis kürsüsünden aşağıdaki azınlığa karşı sergilediği heyecanın ve yapılan konuşmaların miktarı ne olursa olsun, söylenenler, "*Ja, ja, nein, nein!*"dan [Evet, evet, hayır, hayır!] başka hiçbir sözcük kullanmaması gereken Hıristiyanınkiler gibi tek heceli kalıyordu. Basında

olduğu gibi meclis kürsüsünde de tek heceli sözcükler. Çözümü önceden bilinen bir bilmece kadar sıkıcı. Konu ister dilekçe verme hakkı olsun isterse şarap vergisi, ister basın özgürlüğü isterse serbest ticaret, ister kulüpler isterse belediye yasası, ister bireysel özgürlüğün korunması isterse devlet bütçesinin düzenlenmesi, parola hep geri döner, tema hep aynı kalır, hüküm hep hazırda bulunur ve hiç değişmez: "*Sosyalizm!*" Burjuva liberalizminin bile *sosyalist* olduğu, burjuva aydınlanmasının sosyalist olduğu, burjuva mali reformunun sosyalist olduğu ilan edilir. Bir kanalın zaten bulunduğu bir yerde demiryolu inşa etmek sosyalistçeydi ve kılıçla saldırılanın kendisini sopayla savunması sosyalistçeydi.

Bu, yalnızca bir konuşma biçimi, moda ya da parti taktiği değildi. Burjuvazi, feodalizme karşı imal ettiği tüm silahların kendisine çevrildiği, ürettiği tüm eğitim araçlarının kendi uygarlığına karşı ayaklandığı, yarattığı tüm tanrıların kendisini terk ettiği konularında doğru kavrayışa sahipti. Tüm sözde burjuva özgürlüklerinin ve ilerleme organlarının, kendi *sınıf egemenliğinin* aynı anda hem toplumsal temeline hem de siyasal zirvesine saldırdıklarını ve bunları tehdit ettiklerini, yani artık "*sosyalist*" olduklarını anlıyordu. Bu tehdit ve bu saldırılarda, haklı olarak, sosyalizmin sırrını buluyordu; sosyalizmin anlam ve eğilimini, sözde sosyalizmin kendisi hakkındaki değerlendirmeleriyle karşılaştırıldığında, daha doğru değerlendiriyordu; ister insanlığın acıları konusunda içli bir şekilde sızlananı, ister Hıristiyanlara özgü bir şekilde bin yıllık krallığı[48] ve evrensel kardeş sevgisini müjdeleyeni, ister akıl, eğitim ve özgürlük hakkında hümanistçe zırvalayanı, isterse doktrinci bir şe-

48 İsa'nın yeryüzüne dönmesinin ardından kurulacağına inanılan krallık. *-çev.*

kilde tüm sınıfların uzlaşmasını ve refahını sağlayacak bir sistemi tasarlayanı olsun, sözde sosyalizm de, bu nedenle, burjuvazinin kendisini ona neden katı bir şekilde kapattığını anlayamıyordu. Ama burjuvazinin kavrayamadığı şey, sonuçta, genel mahkûmiyet kararı çerçevesinde, *kendi parlamenter rejiminin* ve genel olarak *siyasal egemenliğinin* de *sosyalist* sayılmasının zorunlu olduğuydu. Burjuva sınıfının egemenliğinin henüz tam olarak örgütlenmediği, bu egemenliğin saf siyasal ifadesini kazanmadığı dönemde, diğer sınıfların karşıtlığı da saf hâliyle ortaya çıkamıyor ve ortaya çıktığı yerde, devlet iktidarına karşı yürütülen her mücadeleyi sermayeye karşı yürütülen bir mücadeleye dönüştüren tehlikeli yola giremiyordu. Burjuvazi, toplumun canlılığının ürünü olan her tür harekette "huzur"a yönelik bir tehdit görürken, *huzursuzluk rejimini*, yani kendi rejimi olan ve bir sözcüsünün ifadesiyle mücadele içinde ve mücadele sayesinde yaşayan *parlamenter rejimi* toplumun tepesinde tutmayı nasıl isteyebilirdi? Parlamenter rejimin gıdası tartışmayken, tartışmayı nasıl yasaklayabilir? Her bir çıkar, her bir toplumsal kurum burada genel düşüncelere dönüştürülür ve düşünceler olarak tartışılır; herhangi bir çıkar, belirli bir kurum, kendisini düşünce üstü tutmayı ve imanın bir şartı olarak kabul ettirmeyi nasıl başarabilir? Konuşmacıların kürsüdeki mücadelesi, basındaki kavgalara yol açar; parlamentodaki tartışma kulübü, kaçınılmaz olarak, salonlardaki ve meyhanelerdeki tartışma kulüpleriyle tamamlanır; sürekli olarak kamuoyuna başvuran temsilciler, kamuoyuna, gerçek düşüncesini dilekçelerle söyleme hakkını verir. Parlamenter rejim her şeyi çoğunlukların kararına bırakır; parlamento dışındaki büyük çoğunlukların karar vermek istememesi nasıl mümkün olabilir? Devletin zirvesinde ke-

man çalarsanız, aşağıdakilerin dans etmesinden başka ne beklenebilir?

Dolayısıyla, burjuvazi, geçmişte "*liberal*" diye övdüklerini şimdi "*sosyalist*" diye kötülerken, kendi çıkarının, *kendi kendini yönetme* tehlikesinden kurtulmayı emrettiğini; ülkede huzuru sağlamak için her şeyden önce kendi burjuva parlamentosunun susturulmasının, kendi toplumsal iktidarının eksiksiz bir şekilde korunması için kendi siyasal iktidarının parçalanmasının zorunlu olduğunu; tek tek burjuvaların, diğer sınıfları sömürmeye ve mülkiyetten, aileden, dinden ve düzenden sorunsuz bir şekilde yararlanmaya, yalnızca, diğer sınıflar gibi kendi sınıflarının da aynı siyasal hiçliğe mahkûm edilmesi koşuluyla devam edebileceğini; cüzdanını kurtarması için, tacın ondan alınmasının ve onu koruyacak olan kılıcın aynı zamanda Demokles'in kılıcı olarak kendi kafasının üzerine asılmasının zorunlu olduğunu itiraf ediyor.

Burjuvazinin genel çıkarları söz konusu olduğunda Ulusal Meclis o denli verimsizdi ki, örneğin, Paris-Avignon demiryolu hakkındaki 1850 kışında başlayan görüşmeler, 2 Aralık 1851'de hâlâ sonuçlanma aşamasına gelmemişti. Baskı yapmadığı, tepki göstermediği yerlerde, iyileştirilemeyecek bir kısırlık sorunu yaşıyordu.

Bonaparte'ın hükümeti kısmen Düzen Partisi'nin ruhuyla yasalar konusunda inisiyatif alır ve kısmen de bunların uygulama ve yönetiminde sertliğini daha da abartırken, diğer yandan, Bonaparte, çocukça önerilerle halkın sevgisini kazanmaya, Ulusal Meclise yönelik karşıtlığını belirtmeye ve Fransız halkına, ondan saklanan hazineleri açması yalnızca günün koşulları tarafından geçici olarak engellenen gizli bir planın bulunduğunu ima etmeye çalışıyordu. Astsubay ma-

aşlarına günde dört sou'luk[49] bir zam yapma kararının alınması önerisi bu türden bir öneriydi. İşçiler için kefilsiz kredi açan bir banka önerisi de öyle. Kitleleri kandırmak için, bağışlanan ve borç olarak verilen paraları elde etme beklentisinden yararlanmayı umuyordu. Bağışlar ve verilen borçlar: hem seçkin hem de sıradan lumpen proletaryanın maliye bilimi bunlarla sınırlıdır. Bonaparte'ın harekete geçirmeyi bildiği yaylar bunlarla sınırlıydı. Daha önce hiçbir taht iddiacısı yığınların bayağılığı üzerine bundan daha bayağıca spekülasyon yapmamıştı.

Ulusal Meclis, kendi sırtından halkın sevgisini kazanmaya yönelik bu apaçık girişimlere, borçların kamçıladığı ve kazanılmış hiçbir ünün tutamadığı bu maceracının umutsuz bir darbe girişiminde bulunması tehlikesinin giderek artmasına tekrar tekrar öfkeleniyordu. Düzen Partisi ile cumhurbaşkanı arasındaki uyumsuzluğun tehlikeli bir nitelik kazandığı sırada, beklenmedik bir olay cumhurbaşkanını pişmanlık içinde onun kollarına geri attı. *10 Mart 1850 ara seçimlerini* kastediyoruz. Bu seçimler, 13 Haziran'dan sonra hapis ya da sürgün yoluyla boşaltılan temsilci koltuklarını yeniden doldurmak için yapılmıştı. Paris, yalnızca sosyal demokrat adayları seçmişti. Hatta oyların çoğunu bir Haziran 1848 isyancısında, de Flotte'ta birleştirmişti. Proletaryayla ittifak hâlindeki Paris küçük burjuvazisi, 13 Haziran 1849'daki yenilgisinin öcünü bu şekilde almıştı. Tehlike anında savaş alanından kaybolan küçük burjuvazi, bunu yalnızca daha uygun bir fırsat çıktığında daha kalabalık savaş güçleriyle ve daha cesur bir mücadele parolasıyla geri dönmek için yapmış gibi görünüyordu. Bir başka olgu, görünürde, bu seçim zafe-

49 *Sou*: O dönemde Fransa'daki en düşük değerli (5 santimlik) madenî para. *-çev.*

rinin tehlikesini artırıyordu. Ordu, Paris'te, Bonaparte'ın bir bakanı olan La Hitte'e karşı Haziran isyancısına ve illerde de büyük ölçüde *Montagnard*'lara oy vermişti; *Montagnard*'lar, illerde de, Paris'teki kadar kesin bir şekilde olmasa bile, rakipleri karşısındaki üstünlüklerini korumuştu.

Bonaparte birdenbire yeniden devrimle karşı karşıya geldiğini düşündü. 29 Ocak 1849'da olduğu gibi, 13 Haziran 1849'da olduğu gibi, 10 Mart 1850'de de Düzen Partisi'nin arkasında kayboldu. Başını eğdi, korkakça özür diledi, parlamento çoğunluğunun emriyle istenen her tür hükümeti atayabileceğini bildirdi, hatta Orleans'cı ve Meşruiyetçi parti liderlerine, yani Thiers'lere, Berryer'lere, Broglie'lere, Molé'lere, kısacası "derebeylerine",[50] devlet idaresini kendi ellerine almaları için yalvardı. Düzen Partisi, geri getirilemeyecek olan bu andan yararlanmayı başaramadı. Sunulan iktidarı yürekli bir şekilde üzerine almak bir yana, Bonaparte'ı, 1 Kasım'da görevden alınan hükümeti yeniden işbaşına getirmeye bile zorlamadı; onu bağışlayarak aşağılamakla ve d'Hautpoul hükümetine *Baroche*'u katmakla yetindi. Bu Baroche, kamu savcısı olarak, Bourges Yüksek Mahkemesi huzurunda, bir seferinde 15 Mayıs devrimcilerine karşı, bir diğer seferinde 13 Haziran'ın demokratlarına karşı, her iki seferinde de Ulusal Meclisin varlığına son verme girişimi gerekçesiyle esip gürlemişti. Sonrasında, Bonaparte'ın hiçbir bakanı Ulusal Meclisin itibarının azal-

50 1 Mayıs 1850'de içişleri bakanı tarafından yeni seçim yasası taslağını hazırlama göreviyle atanan ve Yasama Meclisi üyesi 17 Orleans'cı ve Meşruiyetçiden oluşan komisyondan söz ediliyor. Komisyon üyelerine takılan "derebeyleri" adı Victor Hugo'nun aynı adlı tarihsel oyunundan {*Les Burgraves*} ödünç alınmıştı ve bununla, oyun karakterleri olan derebeylerinin dayanaksız iktidar iddiaları ile gerici özlemleri ima ediliyordu. Orta Çağ Almanya'sında geçen oyunda *Burggraff*, bir *Burg*'un (kent) ya da bölgenin imparator tarafından atanan yöneticisiydi. *–İngilizce ed.*

tılmasına ondan daha fazla katkıda bulunmadı ve 2 Aralık 1851'in ardından onunla Senatonun iyi bir yere sahip ve yüksek maaşlı başkan yardımcısı olarak yeniden karşılaşıyoruz. Bonaparte'ın son yudumuna kadar içmesi için, devrimcilerin çorbasına tükürmüştü.

Sosyal demokrat parti ise, yalnızca, kendi zaferini yeniden tartışmaya açmanın ve sivriliklerini gidermenin bahanelerini arıyormuş gibi görünüyordu. Paris'in yeni seçilen temsilcilerinden biri olan Vidal, aynı zamanda Strazburg'da da seçilmişti. Paris'teki seçimi reddederek Strazburg'dakini kabul etmeye ikna edildi. Yani, demokrat parti, seçim alanındaki zaferine kesin bir nitelik kazandırmak ve bu yolla Düzen Partisi'ni parlamentoda hemen çatışmacı tutum almaya zorlamak yerine, böylece halkın coşkulu olduğu ve orduda elverişli bir atmosferin bulunduğu bir anda düşmanı mücadeleye zorlamak yerine, Mart ve Nisan ayları boyunca, Paris'i yeni bir seçim kampanyasıyla yordu, halkın canlanmış tutkularının tekrar tekrar sahnelenen bu geçici oylama oyunu içinde yıpranmasına, devrimci enerjinin anayasal başarılarla doyuma ulaşmasına, küçük entrikalarla, içi boş nutuklarla ve göz boyamaya yönelik hareketlenmelerle buharlaşmasına, burjuvazinin kendisini toplamasına ve önlemlerini almasına, son olarak da, Mart seçimlerinin anlamının, izleyen Nisan seçiminde, Eugène Sue'nün seçilmesiyle zayıflatıcı bir duygusal yorum bulmasına izin verdi. Kısacası, 10 Mart'a 1 Nisan şakası yaptı.

Parlamento çoğunluğu hasmının zayıf olduğunu anladı. Parlamentonun on yedi derebeyi, saldırının yönetimi ve sorumluluğu Bonaparte tarafından onlara bırakıldığından, yeni bir seçim yasası hazırladı; yasanın sunulması görevi, bu onurun kendisine bahşedilmesini isteyen Bay Faucher'ye bı-

rakıldı. Faucher, genel oy hakkını kaldıran, seçmenler için seçim bölgesinde üç yıl oturmuş olma koşulunu getiren, son olarak işçileri seçim bölgesinde oturduklarını kanıtlamak konusunda işverenlerinin vereceği belgelere bağımlı kılan yasayı 8 Mayıs'ta sundu.

Demokratlar, anayasal seçim mücadelesi sırasında ne kadar devrimci bir şekilde heyecanlandılar ve köpürdülerse, söz konusu seçim zaferinin ciddiyetinin elde silah kanıtlanması gereken şimdi de, aynı derecede anayasal bir şekilde, düzen, görkemli sükûnet {*calme majestueux*}, yasalara bağlılık, yani kendisini yasa olarak dayatan karşı-devrimin iradesine körü körüne boyun eğme vaazları veriyordu. Dağ {*Montagne*}, tartışmalar sırasında, Düzen Partisi'nin devrimci ateşliliğinin karşısına hukuk zeminini savunan dürüst adamın soğukkanlılığını çıkararak ve bu partiyi devrimci bir tarzda hareket ettiği şeklindeki korkunç suçlamayla yere sererek, onu utandırdı. Yeni seçilen milletvekilleri bile, terbiyeli ve ölçülü davranarak, anarşist diye azarlanmalarının ve seçilmelerinin devrimin zaferi olarak gösterilmesinin ne kadar büyük bir yanlışlık olduğunu kanıtlamaya çalıştı. Yeni seçim yasası 31 Mayıs'ta meclisten geçti. *Montagne*, meclis başkanının cebine gizlice bir itiraz metni sokmakla yetindi. Seçim yasasını, devrimci basını tümüyle yok eden yeni bir basın yasası izledi. Kaderini hak etmişti. Bu tufanın ardından, devrimin en ileri karakolları olarak geriye iki burjuva basın organı, *National* ile *La Presse* kaldı.

Demokrat liderlerin, Mart ve Nisan aylarında Paris halkını bir sözde mücadeleye sokmak için, 8 Mayıs sonrasında da halkı gerçek bir mücadeleden uzak tutmak için her şeyi yaptıklarını görmüş olduk. Ayrıca, 1850 yılının en parlak sınai ve ticari gönenç yıllarından biri olduğunu, dolayısıy-

la Paris proletaryasının eksiksiz şekilde istihdam edildiğini unutmamalıyız. Tek başına 31 Mayıs 1850 tarihli seçim yasası bile, proletaryanın siyasi iktidara katılımını tümüyle olanaksız kıldı. Onu mücadele alanından bile dışladı. İşçileri, Şubat Devriminden önce bulundukları parya konumuna geri attı. İşçiler, böylesi bir olay karşısında demokratların onları yönetmesine izin verebilerek ve geçici bir rahatlık nedeniyle sınıflarının devrimci çıkarını unutabilerek, kazanan bir güç olmanın onurundan vazgeçtiler, kaderlerine boyun eğdiler, Haziran 1848 yenilgisinin onları yıllarca sürecek bir dönem için mücadele etme yeteneğinden yoksun bıraktığını ve tarihsel sürecin bir süreliğine yine kendi kafalarının *üzerinde* akmak zorunda olduğunu kanıtladılar. 13 Haziran'da "Hele bir genel oy hakkına dokunulsun!" diye haykırmış olan küçük burjuva demokrasisi ise, şimdi, maruz kaldığı karşı-devrimci darbenin darbe olmadığı ve 31 Mayıs yasasının yasa olmadığı düşüncesiyle kendisini avutuyordu. Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] günü, her bir Fransız, oy verme yerinde, bir elinde oy pusulası ve diğerinde kılıçla görülecektir. Küçük burjuva demokrasisi, kendisini bu kehanetle tatmin etti. Son olarak, ordu, 29 Mayıs 1849 seçimleri için olduğu gibi Mart ve Nisan 1850 seçimleri için de üstleri tarafından cezalandırılmıştı. Ama bu kez kararlı bir şekilde şunu söyledi: "Devrim bizi üçüncü kez kandıramayacak."

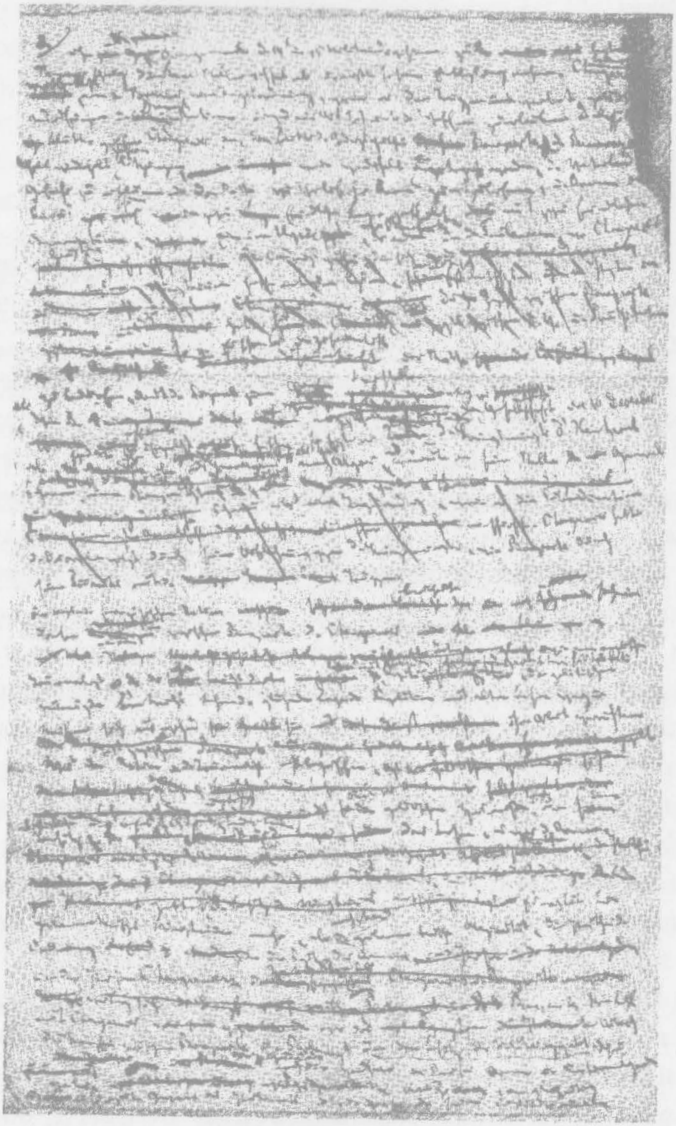
31 Mayıs 1850 yasası, burjuvazinin *coup d'état*'sıydı {hükümet darbesiydi}. O güne kadar devrime karşı kazandığı zaferlerin tümü geçici bir nitelik taşımıştı. Bunlar, mevcut Ulusal Meclis sahneden çekilir çekilmez tartışmaya açılmıştı. Yeni bir genel seçimin getireceği tesadüflere bağımlıydılar ve 1848'den beri, seçimlerin tarihi, burjuvazinin fiilî egemenliği ne kadar gelişiyorsa, halk yığınları üzerindeki manevi egemenliğinin

de aynı ölçüde kaybolduğunu çürütülemez şekilde kanıtlıyordu. Genel oy hakkı 10 Mart'ta doğrudan doğruya burjuvazinin egemenliğine karşı olduğunu ilan etti; burjuvazi, genel oy hakkını yasa dışı ilan ederek karşılık verdi. Dolayısıyla, 31 Mayıs yasası, sınıf mücadelesinin gereklerinden biriydi. Diğer yandan, anayasa, cumhurbaşkanlığı seçiminin geçerli olabilmesi için, en az iki milyon oy talep ediyordu. Cumhurbaşkanlığı adaylarının hiçbiri bu kadar oy alamazsa, Ulusal Meclis, en fazla oyu alan üç aday arasından cumhurbaşkanını seçecekti. Kurucu Meclisin bu yasayı çıkardığı dönemde, seçmen kütüklerine yazılan kişilerin sayısı on milyondu. Yani, Kurucu Meclis açısından, seçme hakkına sahip olanların beşte biri, cumhurbaşkanlığı seçimini geçerli kılmaya yetiyordu. 31 Mayıs yasası en az üç milyon oyu seçmen kütüklerinden sildi, böylece seçme hakkına sahip olanların sayısını yedi milyona indirdi ve buna rağmen cumhurbaşkanlığı seçimi için en az iki milyon oy alma yasal zorunluluğunu korudu. Dolayısıyla, yasal alt sınırı, oy verme hakkına sahip olanların beşte birinden neredeyse üçte birine yükseltti, yani, cumhurbaşkanı seçimini halkın elinden kaçırıp Ulusal Meclisin eline teslim etmek için her şeyi yaptı. Böylece, Düzen Partisi, 31 Mayıs yasası sayesinde Ulusal Meclis ve cumhurbaşkanlığı seçimlerini toplumun yerleşik kesimine bırakarak, iktidarını iki kat sağlamlaştırmış görünüyordu.

V

Devrimci bunalımın geride bırakılmasının ve genel oy hakkının kaldırılmasının hemen ardından, Ulusal Meclis ile Bonaparte arasındaki mücadele yeniden başladı.

Anayasa, Bonaparte'ın maaşını 600 000 frank olarak belirlemişti. Bonaparte, göreve başlamasının üzerinden henüz sadece yarım yıl geçmişken, bu miktarı iki katına çıkarmayı başarmıştı. Odilon Barrot, temsilcilik masrafları diye anılan kalem için, Kurucu Ulusal Meclisten yılda 600 000 franklık bir ek ödenek koparmıştı. Bonaparte, 13 Haziran'dan sonra benzer taleplerin dile getirilmesini sağlamış, ama bu kez Barrot'dan karşılık bulamamıştı. Şimdi, 31 Mayıs'ın ardından, elverişli andan hemen yararlandı ve bakanlarının Ulusal Mecliste üç milyonluk bir devlet başkanlığı bütçesi için başvuruda bulunmasını sağladı. Maceraların peşinden koştuğu uzun bir serseri hayatı, ona, kendi burjuvalarından zorla para koparabileceği zayıflık anlarını hissetmesini sağlayacak en gelişkin duyargaları bağışlamıştı. Açıkça *chantage* {şantaj} yapıyordu. Ulusal Meclis halk egemenliğine onun yardımıyla ve onun bilgisi dâhilinde tecavüz etmişti. Kesenin ağzını açmaması ve yılda üç milyon karşılığında sessiz kalmasını sağlamaması durumunda, suçunu halk mahkemesine ihbar etme tehdidinde bulundu. Meclis, üç milyon Fransızı oy hakkından yoksun bırakmıştı. Bonaparte, dolaşımdan çıkarılan her bir Fransız için dolaşımda bulunan

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i'nin V. bölümünün
2. sayfasına ait bir taslak

bir frank, tamı tamına üç milyon frank istedi. O, yani altı milyonun seçtiği kişi, sonradan elinden çalındığını iddia ettiği oylar için tazminat talep etti. Ulusal Meclis Komisyonu bu sırnaşığı geri çevirdi. Bonapartist basın tehditler savurdu. Ulusal Meclis, ulusun kitlesiyle bağlarını ilkesel ve kesin olarak kopardığı bir anda, cumhuriyetin başkanıyla bağlarını koparabilir miydi? Meclis, yıllık devlet başkanlığı bütçesini reddetmekle birlikte, 2 160 000 franklık ve tek seferlik bir ek ödeneği onayladı. Böylece, hem parayı verip hem de aynı zamanda kızgınlığıyla bunu istemeden verdiğini göstererek, iki zayıflığı nedeniyle birden kendisini suçlu durumuna düşürdü. Bonaparte'ın bu paraya neden gereksinim duyduğunu daha sonra göreceğiz. Oyunun sonunda oynanan, genel oy hakkının kaldırılmasını izleyen ve Bonaparte'ın Mart ve Nisan bunalımı sırasındaki alçakgönüllü tutumunun yerine gaspçı parlamentoya yönelik meydan okuyucu bir arsızlığı koyduğu bu sinir bozucu piyesten sonra, Ulusal Meclis, toplantılarına üç aylığına, 11 Ağustos'tan 11 Kasım'a kadar ara verdi. Arkada, kendi yerine, içinde hiçbir Bonapartistin bulunmadığı, ama bazı ılımlı cumhuriyetçilerin bulunduğu 28 üyeli bir daimi komisyon bıraktı. 1849 yılının daimi komisyonunda yalnızca Düzen Partisi'nin adamları ile Bonapartistler vardı. Ama o dönemde, Düzen Partisi, sürekli olarak, devrime karşı olduğunu açıklıyordu. Bu sefer, parlamenter cumhuriyet, sürekli olarak, cumhurbaşkanına karşı olduğunu açıklıyordu. 31 Mayıs yasasından sonra Düzen Partisi'nin karşısında yalnızca bu rakip kalmıştı.

Ulusal Meclis Kasım 1850'de yeniden toplandığında, o zamana kadar cumhurbaşkanıyla giriştiği önemsiz çatışmalar yerine, büyük ve amansız bir savaşın, iki güç arasındaki

bir ölüm kalım savaşının yaşanması kaçınılmaz hâle gelmiş görünüyordu.

1849 yılında olduğu gibi bu yılın parlamento tatili sırasında da Düzen Partisi tek tek hiziplerine ayrılmıştı ve bunların her biri, Louis-Philippe'in ölümüyle yeni besin kaynakları bulan kendi restorasyon entrikalarıyla meşgul olmuştu. Hatta, Meşruiyetçilerin kralı V. Henri, Paris'te bulunan ve Daimi Komisyon üyelerinin de koltuk sahibi olduğu resmî bir hükümet atamıştı. Dolayısıyla, Bonaparte, kendi açısından, Fransız illerine turlar düzenleme ve kendi restorasyon planlarını, varlığıyla mutlu ettiği kentin eğilimine göre, bazen daha örtülü bazen daha açık şekillerde dile getirme ve kendisi için oy isteme haklarına sahipti. Büyük resmî *Moniteur* ile Bonaparte'ın küçük özel *Moniteur*'lerinin doğal olarak zafer alayları diye kutlamak zorunda oldukları yürüyüşler sırasında, Bonaparte'a hep *10 Aralık Derneği*'ne bağlı kişiler eşlik ediyordu. Bu dernek 1849'da kuruldu. Paris'in lumpen proletaryası, bir hayır derneği kurma bahanesiyle, her biri Bonapartist bir ajan tarafından yönetilen ve tepelerinde Bonapartist bir generalin bulunduğu gizli birimlerde örgütlendi. Neyle geçindikleri ve kökenleri belli olmayan, yıkıma uğramış *roués* {zevk düşkünleri} ile burjuvazinin bozuk ve maceracı unsurlarının yanında, serseriler, terhis edilmiş askerler, serbest bırakılmış hükümlüler, firar etmiş kürek mahkûmları, dolandırıcılar, şarlatanlar, *Lazzaroni*,[51] yankesiciler, üçkâğıtçılar, kumarbazlar, *Maquereaux* {pezevenkler}, genelev sahipleri, hamallar, yazar bozuntuları, laternacılar, paçavracılar, bileyiciler, tencere tamircileri, di-

51 İtalya'da işçi sınıfının dışına düşmüş kişiler için kullanılan aşağılayıcı lakap. *–çev.*

lenciler, kısacası, Fransızların *la bohème* {yarını düşünmeden yaşayanlar} diye andığı, belirsiz, dağınık, oradan oraya savrulan yığının tümü... Bonaparte, 10 Aralık Derneği'nin ana gövdesini kendisiyle akraba olan bu unsurlarla oluşturdu. "Hayır derneği": tüm üyelerin, Bonaparte gibi, çalışan ulusun sırtından kendilerine iyilik etme gereksinimi duymaları ölçüsünde... Kendisini *lumpen proletaryanın liderliğine* atayan, peşinde olduğu kişisel çıkarları yığınsal biçimde yalnızca burada yeniden bulan, tüm sınıfların bu ifrazatında, süprüntüsünde, döküntüsünde kayıtsız şartsız yaslanabileceği tek sınıfı gören bu Bonaparte, gerçek Bonaparte'tır, *Bonaparte sans phrase*'dir {yalın Bonaparte'tır} <8>. Yaşlı ve kurnaz *roué* {zevk düşkünü}, halkların tarihsel yaşamını ve onların temel ve devletle ilgili eylemlerini,[52] en kaba anlamıyla komedi olarak, büyük kostümlerin, sözlerin ve pozların yalnızca bayağı rezillikleri maskelemeye yaradığı bir maskeli balo olarak kavrar. Onun gerçekleştirdiği ve eğitim görmüş bir İsviçre akbabasının Napoleon kartalını oynadığı Strazburg seferi böyledir. Boulogne baskını için bazı Londralı uşakları Fransız üniformasının içine sokmuştu.[53] Onlar da orduyu temsil eder. Kendi 10 Aralık Derneği'nde, aslanı

52 Bkz. 40. dipnot. *-çev.*

53 Louis Bonaparte'ın Temmuz Monarşisi döneminde askerî isyanlar aracılığıyla hükümet darbesi gerçekleştirme girişimlerinden söz ediliyor. 30 Ekim 1836'da, bazı Bonaparte yanlısı subayların yardımıyla, Strazburg Kışlası'ndaki iki topçu alayını harekete geçirmeyi başardı. Ama daha birkaç saat içinde isyancılar silahlarından arındırıldı. Louis Bonaparte tutuklandı ve Amerika'ya sürüldü. 6 Ağustos 1840'ta, Fransa'da Bonapartizmin belirli ölçülerde canlanmasından yararlanarak, komplocu bir klikle birlikte {Fransa'nın Atlantik Okyanusu kıyısındaki kenti} Boulogne'a çıktı ve oradaki kışlada bulunan askerleri isyana kışkırtmaya çalıştı. Bu girişim de tam bir fiyaskoyla sonuçlandı. Louis Bonaparte ömür boyu hapis cezasına mahkûm edildi, ama 1846'da İngiltere'ye kaçtı. *-Almanca ed.*

oynayan Klaus Zettel[54] gibi halkı oynamaları gereken 10 000 serseri topladı. Tam da burjuvazinin en eksiksiz komediyi oynadığı, ama bunu dünyadaki en ciddi biçimde, Fransız tiyatro normlarının en ayrıntı sayılacak kurallarını bile ihlal etmeden ve kendi temel ve devletle ilgili eylemlerinin törenselliği karşısında yarı aldanmış yarı ikna olmuş şekilde yaptığı bir anda, komediyi yalnızca bir komedi olarak gören maceracı kazanacaktı. Artık dünya tarihini bir komedi olarak görmek yerine kendi komedisini dünya tarihi sayan bu ciddi soytarı, ancak, tören havası içindeki hasmının üstesinden geldikten, kendi imparatorluk rolünü ciddiye almaya ve Napoleon maskesiyle gerçek Napoleon'u oynadığını düşünmeye başladıktan sonra, kendi dünya görüşünün kurbanı olur. Sosyalist işçiler için ulusal atölyeler[55] ne idiyse, burjuva cumhuriyetçileri için *Gardes mobiles* {Gezici Muhafızlar} ne idiyse, Bonaparte için de, ona özgü bir yandaş güç olan 10 Aralık Derneği oydu. Yolculukları sırasında, bu derneğin trenlere doldurulan birimleri, onun için bir izleyici kitlesi doğaçlaması yapmak, halkın heyecanını temsil etmek, *vive l'Empereur* {yaşasın imparator} diye ulumak, kuşkusuz polis

54 Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası (A Midsummer Night's Dream)* adlı oyunundaki Nick Bottom karakterinin, oyun metninin Almanca çevirisindeki adı. *-çev.*

55 Ulusal atölyeler, 1848 Şubat Devriminin hemen ardından, Fransız Geçici Hükümetinin bir kararnamesiyle kurulmuştu. Bu atölyelerin amacı, bir yandan Louis Blanc'ın emeğin örgütlenmesi ile ilgili düşüncelerini işçilerin gözünden düşürmek, diğer yandan da ulusal atölyelerde askerî bir şekilde örgütlenen işçileri devrimci proletaryaya karşı kullanmaktı. İşçi sınıfını bölmeye yönelik bu provokasyon planı başarısızlığa uğradığından ve ulusal atölyelerde çalışan işçiler arasında devrimci eğilimler giderek güçlendiğinden, burjuva hükümeti, ulusal atölyelerin ortadan kaldırılmasına yönelik bir dizi önlem aldı (bu atölyelerde istihdam edilen işçilerin sayısının azaltılması, taşradaki açık hava işlerine gönderilmeleri vb.). Bu provokasyonlar Paris proleterleri arasında büyük bir öfkeye yol açtı ve Paris'teki Haziran ayaklanmasının başlamasının nedenlerinden biri oldu. Ayaklanmanın bastırılmasının ardından Cavaignac hükümeti 3 Temmuz 1848'de ulusal atölyelerin dağıtılmasına ilişkin bir kararnameyi kabul etti. *-Almanca ed.*

koruması altında cumhuriyetçilere sataşmak ve onları sopalamak zorundaydı. Bonaparte'ın Paris'e dönüş yolculukları sırasında, öncü güç olmaları, karşı gösterileri engellemeleri ya da bunları dağıtmaları gerekiyordu. 10 Aralık Derneği ona aitti; *onun* eseriydi; onun, kendisine en fazla ait olan fikriydi. Bunun dışında kendisine mal ettiği ne varsa, bunları ona koşulların gücü teslim eder ve bunun dışında yaptığı ne varsa, bunları ya koşullar onun için yapar ya da o, başkalarının eylemlerini kopyalamakla yetinir; ama yurttaşların karşısına düzenin, dinin, ailenin, mülkiyetin resmî ifadeleriyle çıkan, arkasında Schufterle'ler ile Spiegelberg'lerin[56] gizli derneği, Düzensizlik, Fuhuş ve Hırsızlık Derneği bulunan kişi, tam da özgün yazar olarak Bonaparte'ın kendisidir; 10 Aralık Derneği'nin tarihi de, onun kendi tarihidir. İstisnai durumlarda, Düzen Partisi'ne bağlı halk temsilcilerinin, Aralıkçıların sopalarına maruz kaldığı da olmuştu. Dahası var. Ulusal Mecliste görevlendirilen, güvenliğin gözetiminden sorumlu polis komiseri Yon, Allais adlı birinin ifadesine dayanarak, Daimi Komisyona, Aralıkçıların bir biriminin General Changarnier ile Ulusal Meclis Başkanı Dupin'ın öldürülmesine karar verdiği ve bu eylemleri yapacak olan kişileri de belirlemiş olduğu bilgisini aktardı. Bay Dupin'ın ne kadar korktuğunu anlamak mümkün. 10 Aralık Derneği hakkında bir parlamento *enquête*'i {soruşturması} açılması, yani Bonaparte'ın gizli dünyasının kutsallığına dokunulması kaçınılmaz görünüyordu. Bonaparte, Ulusal Meclisin toplanmasından hemen önce, derneğini her olasılığa karşı kapattı; kuşkusuz, yalnızca kâğıt üzerinde; polis müdürü Carli-

56 *Schufterle* ile *Spiegelberg*: {Friedrich} Schiller'in *Haydutlar* (*Die Räuber*) adlı oyunundaki, her tür ahlaki dayanaktan yoksun kalmış hırsız ve katil karakterleri. *-Almanca ed.*

er, 1851'in sonunda bile, ayrıntılı bir muhtırayla, Aralıkçıların gerçekten dağıtılmasını ona kabul ettirmek için boş yere çabalıyordu.

10 Aralık Derneği, Bonaparte'ın resmî orduyu bir 10 Aralık Derneği'ne dönüştürmeyi başarmasına dek, onun özel ordusu olarak kalacaktı. Bonaparte bu konudaki ilk girişimini Ulusal Meclisin tatile girmesinden hemen sonra, tam da ondan koparılan parayla gerçekleştirdi. Bir kaderci olarak, insanın ve özellikle de askerin karşı koyamayacağı belirli üstün güçlerin bulunduğu inancıyla yaşıyordu. Bu güçler arasında ilk sırada puro ile şampanyayı, soğuk tavuk eti ile sarımsaklı sosisi sayar. Bu nedenle ilk olarak Elysée'nin {Elysée Sarayı'nın} salonlarında subayları ve astsubayları puro ve şampanyayla, soğuk tavuk eti ve sarımsaklı sosisle ağırladı. Bu manevrayı 3 Ekim'de St. Maur geçit töreninde asker yığınlarıyla ve 10 Ekim'de daha da büyük bir ölçekle Satory'deki ordu gösterisinde tekrarlar. Amca, İskender'in Asya seferlerini, yeğen, Bacchus'un[57] aynı topraklardaki fetih seferlerini hatırlıyordu. Kuşkusuz, İskender bir yarı tanrıydı, ama Bacchus bir tanrıydı ve dahası 10 Aralık Derneği'nin koruyucu tanrısıydı.

Daimi Komisyon, 3 Ekim'deki geçit töreninin ardından Savaş Bakanı d'Hautpoul'u huzuruna çağırdı. Bakan, söz konusu disiplinsizliklerin yinelenmeyeceği sözünü verdi. Bonaparte'ın 10 Ekim'de d'Hautpoul'un sözünü nasıl tuttuğu biliniyor. Her iki geçit törenine de Paris ordusunun başkomutanı olarak Changarnier komuta etmişti. Aynı zamanda Daimi Komisyon üyesi, Ulusal Muhafız komutanı, 29

57 Yunan mitolojisine göre, daha çok *Dionysos* adıyla bilinen şarap tanrısı *Bacchus*, Hindistan seferi sırasında karşısına çıkan orduları büyüleyerek kendi safına kazanmıştı. -*çev.*

Ocak ve 13 Haziran'ın "kurtarıcı"sı, "toplumun suru", Düzen Partisi'nin cumhurbaşkanlığı rütbesi için adayı, iki monarşinin Monk[58] adayı olan Changarnier, o zamana kadar savaş bakanına bağlı olduğunu hiçbir zaman kabul etmemiş, cumhuriyet anayasasıyla hep açıkça alay etmiş, farklı yorumlara açık bir kibarlıkla koruyuculuğunu yaptığı Bonaparte'ı izlemişti. Şimdi, savaş bakanına karşı disiplin ve Bonaparte'a karşı anayasa için çaba harcıyordu. 10 Ekim'de süvarilerin bir bölümü "*Vive Napoléon! Vivent les saucissons*" {"Yaşasın Napoleon! Yaşasın sosisler!"} haykırışlarını duyururken, Changarnier, en azından arkadaşı Neumayer'in komutası altında yürüyüş yapan piyadelerin çok soğuk bir sessizliği korumalarını sağladı. Savaş bakanı, Bonaparte'ın kışkırtmasıyla, General Neumayer'i, 14. ve 15. tümenlerin komutanlığına atama bahanesiyle Paris'teki görevinden aldı. Neumayer bu yer değişikliğini reddetti ve bu nedenle istifa etmek zorunda kaldı. Changarnier ise, 2 Kasım'da, askerlerin silahlıyken herhangi bir siyasal slogan atmasını ve gösteri yapmasını yasaklayan bir özel emir yayımladı. Elysée'ci gazeteler Changarnier'ye, Düzen Partisi'nin gazeteleri Bonaparte'a saldırdı; Daimi Komisyon arka arkaya gizli oturumlar düzenledi ve bu oturumlarda anavatanın tehlikede olduğunun ilan edilmesi tekrar tekrar talep edildi; ordu, biri Bonaparte'ın mekânı olan Elysée'de, diğeri Changarnier'nin mekânı olan Tuileries'de bulunan iki düşman genelkurmay altında iki düşman kampa bölünmüş gibi görünüyordu. Sanki, savaş işaretinin verilmesi için gereken tek şey, Ulusal Meclisin toplanmasıydı. Fransız halkı, Bonaparte ile Changarnier arasındaki sürtüş-

58 İngiltere'de Stuart hanedanının 1660 yılında yeniden başa geçmesine katkıda bulunan General Monk. *-çev.*

meleri, bunları aşağıdaki sözlerle tarif eden İngiliz gazeteci gibi değerlendiriyordu:

> "Fransa'nın siyasal hizmetçileri devrimin kızgın lavlarını eski süpürgelerle temizliyor ve işlerini yaparken birbirleriyle atışıyor."

Bu arada, Bonaparte, Savaş Bakanı d'Hautpoul'u görevden almak, onu apar topar Cezayir'e göndermek ve yerine General Schramm'ı savaş bakanlığına atamak konusunda acele etti. 12 Kasım'da Ulusal Meclise ayrıntılarla dolup taşan, buram buram düzen kokan, barış isteyen, anayasaya boyun eğen, anın *questions brûlantes*'ı {yakıcı sorunları} dışındaki her şeyden söz eden, Amerikan tarzına uygun geniş kapsamlı bir mesaj gönderdi. Anayasanın açık hükümlerine göre orduya emir verme yetkisine yalnızca cumhurbaşkanının sahip olduğunu sanki geçerken söyleyivermişti. Mesaj, şu fazlasıyla iddialı sözlerle son buluyordu:

> "*Fransa bugün başka her şeyden önce huzur istiyor ... Yalnızca bir yemine bağlı olan biri olarak, bu yeminin benim için çizmiş olduğu dar sınırların içinde kalacağım* ... Kendi payıma, halk tarafından seçilmiş ve gücünü yalnızca ona borçlu biri olarak, her zaman onun yasal olarak ifade edilen iradesine boyun eğeceğim. Eğer bu oturumda anayasanın gözden geçirilmesine karar verirseniz, bu durumda kurucu bir meclis, yürütme gücünün konumunu düzenleyecektir. Eğer böyle yapmazsanız, bu durumda halk 1852'de kararını resmen ilan edecektir. Ama geleceğin çözümleri ne olursa olsun, gelin, hırsların, sürprizlerin ya da şiddetin büyük bir ulusun kaderini hiçbir zaman belirlememesi için bir anlaşmaya varalım ... Benim ilgimi en fazla çeken şey, Fransa'yı 1852'de kimin yöneteceğini bilmek değil, bana ayrılan zamanı, ara dönemin çalkantısız ve kesintisiz bir şekilde ge-

ride kalmasını sağlayacak şekilde kullanmak. Size kalbimi içtenlikle açtım; siz de açıklığıma kendi güveninizle, benim iyi niyetli çabalarıma işbirliğinizle karşılık vereceksiniz ve gerisini Tanrı tamamlayacak."

Burjuvazinin saygın, ikiyüzlüce ılımlı, tümüyle basmakalıp dili, en derin anlamını, 10 Aralık Derneği'nin otokratı ve St. Maur ile Satory'nin piknik kahramanı olan kişinin ağzından duyuruyor.

Düzen Partisi'nin derebeyleri, bu kalbini açma fiilinin hak ettiği güven hakkında bir an bile yanılgıya düşmedi. Yeminlere karınları çoktandır toktu, içlerinde siyasal amaçlarla yalan yere yemin etmenin ustaları olan deneyimli kişiler vardı, ordu hakkındaki bölüm dikkatlerinden kaçmamıştı. Mesajın, en son çıkarılan yasaları uzun uzun sıralarken, en önemli yasa olan seçim yasasını kasıtlı bir sessizlikle atladığını ve asıl önemlisi, anayasanın gözden geçirilmemesi durumunda, 1852 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçimini halkın kararına bıraktığını öfkeyle fark ettiler. Seçim yasası, Düzen Partisi'nin ayağındaki, hareket etmesini engelleyen ve saldırıya geçmesini tümüyle olanaksız hâle getiren kurşun gülleydi! Ayrıca, Bonaparte, 10 Aralık Derneği'ni resmen dağıtarak ve Savaş Bakanı d'Hautpoul'u görevden alarak, günah keçilerini anavatanın sunağında kendi elleriyle kurban etmişti. Beklenen çarpışmanın sivriliklerini gidermişti. Son olarak, Düzen Partisi'nin kendisi, korku içinde, yürütme gücüyle girilebilecek her tür belirleyici çatışmayı önlemeye, zayıflatmaya, örtbas etmeye çalışıyordu. Devrime karşı elde edilen zaferleri yitirme korkusuyla, bu zaferlerin meyvelerini rakiplerinin toplamasına izin veriyordu. "Fransa başka her şeyden önce huzur istiyor." Düzen Partisi Şubat'tan beri dev-

rime böyle seslenmişti, Bonaparte'ın mesajı Düzen Partisi'ne böyle seslenmişti. "Fransa her şeyden önce huzur istiyor." Bonaparte iktidarı gasp etmeye yönelik eylemler yapmıştı, ama Düzen Partisi bu eylemler hakkında olay çıkardığında ve bunları kuruntulu bir şekilde yorumladığında "huzursuzluk" çıkarmış oluyordu. Kimse onlardan söz etmediğinde, Satory'nin sosisleri bir fare kadar sessizdi. "Fransa her şeyden önce huzur istiyor." Dolayısıyla, Bonaparte, dilediklerini yapmak konusunda rahat bırakılmak istiyordu ve Düzen Partisi, iki korku nedeniyle birden, hem devrimci huzursuzluğu yeniden davet etme korkusuyla hem de kendi sınıfının gözünde, yani burjuvazinin gözünde kışkırtıcı durumuna düşme korkusuyla felce uğramıştı. Fransa başka her şeyden önce huzur istediğinden, Düzen Partisi, Bonaparte'ın mesajında "barış" demesinin ardından, "savaş" cevabını vermeye cesaret edemedi. Ulusal Meclisin açılışında büyük skandal sahneleriyle karşılaşılacağına kendisini inandıran halkın beklentileri boşa çıkarıldı. Daimi Komisyonun Ekim olayları hakkındaki tutanaklarının sunulmasını isteyen muhalif milletvekilleri çoğunluğun oylarıyla yenilgiye uğratıldı. Tahrik edici olabilecek her tür tartışmadan ilkesel olarak kaçıldı. Ulusal Meclisin 1850 yılının Kasım ve Ekim ayları boyunca yaptığı çalışmalar ilgi çekmedi.

Sonunda, Aralık ayının sonlarına doğru, parlamentonun bazı yetkileriyle ilgili gerilla savaşı başladı. Burjuvazinin genel oy hakkını kaldırarak sınıf mücadelesine bir dönem için son vermesinden bu yana, hareket, iki gücün yetkileriyle ilgili bayağı didişmeler düzeyine düşmüştü.

Halk temsilcilerinden biri olan Mauguin'e karşı, borçlarından dolayı bir mahkeme kararı elde edilmişti. Adalet

Bakanı Rouher, mahkeme başkanının başvurusu üzerine, suçlu için hemen bir tutuklama emrinin çıkarılması gerektiğini açıkladı. Yani, Mauguin borçlular hapishanesine atıldı. Ulusal Meclis, bu saldırıyı öğrendiğinde küplere bindi. Hemen serbest bırakılmasını emretmekle kalmadı, aynı akşam, kendi *greffier*'si {yazmanı} tarafından Clichy'den {Clichy'deki borçlular hapishanesinden} zorla çıkarılmasını da sağladı. Bununla birlikte, özel mülkiyetin kutsallığına inandığını göstermek için ve zorda kalındığında sıkıntı yaratan *Montagnard*'ların kapatılacağı bir yer açma art düşüncesiyle, öncesinde kendisinden izin alınması koşuluyla halk temsilcilerinin borçları nedeniyle hapsedilebileceğini açıkladı. Cumhurbaşkanının da borçları nedeniyle hapse atılabileceğini karara bağlamayı unuttu. Kendi bedeninin uzuvlarını saran son dokunulmazlık görüntüsünü de ortadan kaldırdı.

Polis komiseri Yon'un, Allais adlı birinin ifadesine dayanarak, Aralıkçıların bir birimini, Dupin ve Changarnier'ye yönelik cinayet planları nedeniyle ihbar etmiş olduğu hatırlanacaktır. Bununla bağlantılı olarak, *quaestor*'lar,[59] daha ilk toplantıda, maaşları Ulusal Meclisin özel bütçesinden ödenecek ve polis müdüründen tümüyle bağımsız bir parlamento polis gücünün kurulmasını önermişti. İçişleri Bakanı Baroche, kendi yetki alanına yönelik bu saldırıyı protesto etmişti. Bunun üzerine, meclisin polis komiserinin maaşının meclis bütçesinden ödenmesini ve bu komiserin *quaestor*'lar tarafından görevlendirilerek görevden alınmasını, ama öncesinde içişleri bakanı ile anlaşmaya varılmış olmasını öngören sefil bir uzlaşmaya varıldı. Bu arada Allais hükümet tarafından mahkemeye verildi ve burada, ifadesini bir aldatma-

59 Bkz. 33. dipnot. *-çev.*

ca olarak göstermek ve kamu savcısının ağzından Dupin'i, Changarnier'yi, Yon'u ve bir bütün olarak Ulusal Meclisi komik duruma düşürmek kolay oldu. Bunun üzerine, bakan Baroche, 29 Aralık'ta Dupin'a yazdığı bir mektupta, Yon'un görevden alınmasını talep eder. Ulusal Meclis Bürosu, Yon'u yerinde tutmaya karar verir; ama Maugin olayındaki kendi zorbalığından korkan ve yürütme gücüne bir tokat atmaya kalktığında, karşılığında ondan iki tokat yemeye alışkın olan Ulusal Meclis bu kararı onaylamaz. Görev aşkının ödülü olarak Yon'u görevden alır ve gündüzleri uygulamak üzere geceleri karar almak yerine gündüzleri karar alıp geceleri uygulayan bir insan[60] karşısında vazgeçilmez olan bir meclis yetkisinden kendisini yoksun bırakır.

Ulusal Meclisin, Kasım ve Aralık ayları boyunca, büyük ve çarpıcı fırsatlar çıktığında yürütme gücüyle mücadeleden nasıl kaçındığını, bu mücadeleyi nasıl durdurduğunu gördük. Şimdi, en küçük vesilelerle bile mücadeleye girmek zorunda kaldığını görüyoruz. Mauguin olayında, halk temsilcilerinin borçları nedeniyle hapse atılmasını ilkesel açıdan onaylamıştı; ama bu ilkeyi yalnızca kendi hoşuna gitmeyen temsilcilere karşı kullandırma hakkını koruyor ve bu rezil ayrıcalık için adalet bakanıyla çekişiyor. Sözde cinayet planını, 10 Aralık Derneği hakkında bir *enquête* {soruşturma} açılmasına karar vermek ve Bonaparte'ı, gerçek kişiliğiyle, yani Paris lumpen proletaryasının lideri olarak, Fransa ve Avrupa önünde geri dönüşsüz şekilde rezil etmek için kullanmak yerine, çarpışmayı öyle bir noktaya düşürüyor ki, artık yalnızca, onunla içişleri bakanı arasında, bir polis komiserinin görevlendi-

60 Louis Bonaparte'ın 1851'deki hükümet darbesinin ilk işareti 1 Aralık'ı 2 Aralık'a bağlayan gece verilmişti. *-çev.*

rilmesinin ve görevden alınmasının kimin yetki alanına girdiği tartışması yapılıyor. Böylece, Düzen Partisi'nin, tüm bu dönem boyunca, güvenilmez duruşu nedeniyle, yürütme gücüyle mücadelesini bayağı yetki kavgalarına, zorluk çıkarmalara, sözcük oyunlarına, sınır anlaşmazlıklarına indirgeyip parçalamak ve en yavan biçim sorunlarını faaliyetinin içeriği hâline getirmek zorunda kaldığını görüyoruz. İlkesel bir anlam taşıdığı, yürütme gücünün kendisini gerçekten rezil ettiği ve Ulusal Meclisin davasının ulusal bir davaya dönüşeceği anlarda, çarpışmaya girme cesaretini göstermez. Bunu yaptığında, ulus için bir yürüme emri çıkarmış olurdu; ama başka her şeyden çok ulusun harekete geçmesinden korkuyordu. Bu nedenle, bu tür durumlarda *Montagne*'ın önergelerini reddeder ve gündem maddelerine geçer. Kavga konusunun büyük ölçekli hâli böylece bir yana bırakıldıktan sonra, yürütme gücü, sakin bir şekilde, aynı kavgayı küçük ve önemsiz vesilelerle yeniden başlatabileceği, kavganın bir anlamda artık yalnızca parlamentonun dar çıkarlarını temsil edeceği anı bekler. O zaman Düzen Partisi'nin bastırılan öfkesi patlar, o zaman kulislerin perdesini indirir, o zaman cumhurbaşkanını ihbar eder, o zaman cumhuriyetin tehlikede olduğunu ilan eder, ama yine o zaman, bu partinin heyecanı {*Pathos*} saçma görünür ve mücadelenin vesilesi, ya ikiyüzlüce bir bahane olarak görülür ya da mücadeleyi haklı çıkarmaktan büsbütün uzak bulunur. Parlamenter saldırı bir bardak sudaki fırtınaya, mücadele entrikaya, çarpışma skandala dönüşür. Ulusal Meclis kamusal özgürlüklere ne kadar hayransa kendileri de parlamento yetkilerine o kadar hayran olan devrimci sınıflar meclisin aşağılanmasını oh çekerek karşılarken, parlamento dışındaki burjuvazi, parlamentoda-

ki burjuvazinin nasıl olup da zamanını bu denli bayağı didişmelerle harcayabildiğini ve cumhurbaşkanıyla bu denli sefil bir rekabete girerek huzuru bozabildiğini anlayamaz. Bütün dünyanın meydan savaşları beklediği anda barış yapan ve bütün dünyanın barış yapıldığına inandığı anda saldırıya geçen bir strateji kafasını karıştırır.

20 Aralık'ta Pascal Duprat içişleri bakanı hakkında külçe altın piyangosuyla ilgili olarak gensoru önergesi verdi. Bu piyango bir "Elize kızı"ydı;[61] Bonaparte onu sadık izleyicileriyle birlikte dünyaya getirmişti ve Fransız yasalarının hayır amaçlı çekilişler dışındaki tüm piyangoları yasaklamasına karşın polis müdürü Carlier bu piyangoyu kendi resmî koruması altına almıştı. Tanesi bir franktan yedi milyon adet piyango bileti; sözümona, kazanç, Paris'in serserilerinin Kaliforniya'ya taşınması için kullanılacaktı. Bir yandan, Paris proletaryasının sosyalist hayallerinin yerini altın hayaller, doktriner çalışma hakkının yerini baştan çıkarıcı büyük ikramiye umudu alacaktı. Parisli işçiler, Kaliforniya külçe altınlarının ışıltısına bakarken, kendi ceplerinden çekilen silik frankları doğal olarak tanıyamadı. Ama temelde, düpedüz bir dolandırıcılık söz konusuydu. Paris'ten uzaklaşma zahmetine katlanmadan Kaliforniya'daki altın madenlerini açmak isteyen serseriler, Bonaparte'ın kendisi ile onun borç batağındaki dost meclisiydi. Ulusal Meclis tarafından verilen üç milyon çarçur edilmişti ve kasanın şu ya da bu şekilde yeniden doldurulması gerekiyordu. Bonaparte'ın sözde *cités ouvrières* {işçi siteleri} inşası için bir ulusal katılım kampan-

61 "Elize kızı" (*Tochter aus Elisium*), Friedrich Schiller'in "Neşeye Övgü" (*An die Freude*) adlı şiirinde neşeyi simgeliyor. Burada, Louis Bonaparte'ın oturduğu cumhurbaşkanlığı konutunun Champs-Elysées'de bulunmasına gönderme yapılıyor. *-çev.*

yası başlatıp ciddi bir tutarla listenin tepesinde gözükmesi sonuçsuz kalmıştı. Katı yürekli burjuvalar güvensiz bir şekilde Bonaparte'ın kendi payını ödemesini beklemişti ve doğal olarak böyle bir şey gerçekleşmediğinden, gökyüzündeki sosyalist şatolar üzerindeki spekülasyon yerle bir olmuştu. Külçe altınlar daha başarılı oldu. Bonaparte ve ortakları, yedi milyon piyango biletinin ikramiye olarak dağıtılan külçe altınlardan arta kalan bölümünü cebe atmakla yetinmedi; sahte piyango biletleri ürettiler, aynı numarayı taşıyan on, on beş, hatta yirmi piyango bileti düzenlediler; 10 Aralık Derneği'nin ruhuna uygun mali operasyonlar! Burada Ulusal Meclisin karşısında cumhuriyetin kurgusal başkanı değil, etten kemikten Bonaparte vardı. Burada onu anayasaya değil *code pénal*'e {ceza yasasına} aykırı davranırken suçüstü yakalayabilirdi. Eğer Duprat'nın gensoru önergesinin ardından gündem maddelerini görüşmeye geçtiyse, bunun tek nedeni, Girardin tarafından meclisin kendisini "*satisfait*" {tatmin olmuş} ilan etmesi için sunulan önergenin Düzen Parti'ne kendi sistemli yiyiciliğini hatırlatması değildi. Burjuva, özellikle de şişirilerek devlet adamına dönüştürülen burjuva, pratikteki alçaklığını teorik bir abartıyla tamamlar. Devlet adamı olarak, karşısındaki devlet iktidarı gibi, daha yüksek bir varlığa dönüşür ve onunla ancak daha yüksek, kutsanmış araçlarla mücadele edilebilir.

Tam da bir bohem, soylu bir lumpen proleter olduğundan, alçak burjuvayla karşılaştırıldığında mücadeleyi bayağı bir şekilde yürütebilme avantajına sahip olan Bonaparte, Ulusal Meclisin onu askerî şölenlerin, geçit törenlerinin, 10 Aralık Derneği'nin ve son olarak *code pénal*'in kaygan zemininden karşı tarafa kendi elleriyle geçirmesinin ardından, artık, gö-

rünüşteki savunmadan saldırıya geçebileceği anın geldiğini gördü. Adalet bakanının, savaş bakanının, donanma bakanının, maliye bakanının arada sahnelenen ve Ulusal Meclisin öfke dolu hoşnutsuzluğunu göstermesini sağlayan küçük yenilgileri onu pek rahatsız etmemişti. Bakanların istifa ederek yürütme gücünün parlamentoya bağımlılığını kabul etmelerini engellemekle kalmadı; artık, Ulusal Meclisin tatili sırasında başladığı işi, yani askerî gücü parlamentodan koparma ve *Changarnier'yi görevden alma* işini tamamlayabilirdi.

Bir Elysée gazetesi, sözde, Mayıs ayında Birinci Tümene gönderilmiş, yani Changarnier'nin elinden çıkmış olan ve subaylara, saflarındaki hainlerin bir isyan çıkarması durumunda hiçbir şekilde *quartier* {aman} vermemelerini, onları hemen vurmalarını ve Ulusal Meclisin birlikleri emri altına alması durumunda bunu reddetmelerini öğütleyen bir özel emri yayımlamıştı. 3 Ocak 1851'de bu özel emir nedeniyle kabine hakkında gensoru önergesi verilmişti. Kabine, konunun incelenmesi için önce üç aylık, ardından bir haftalık ve son olarak yalnızca yirmi dört saatlik bir düşünme süresi istemişti. Meclis, hemen açıklama yapılması konusunda ısrarcı olur. Changarnier ayağa kalkar ve bu özel emrin hiçbir zaman var olmadığını açıklar. Ulusal Meclisin taleplerini karşılamak için her zaman acele edeceğini ve bir çarpışma durumunda meclisin kendisine güvenebileceğini ekler. Meclis, Changarnier'nin açıklamasını sözcüklerle anlatılamayacak alkışlarla karşılar ve ona bir güvenoyu verir. Kendisini bir generalin kişisel koruması altına sokarak iktidardan vazgeçer, kendi güçsüzlüğünü ve ordunun mutlak güç sahibi olduğunu karara bağlar; ama general, yalnızca Bonaparte'ın ona ödünç verdiği bir ayrıcalık olan gücünü

yine aynı Bonaparte'a karşı meclisin emrine sunarken ve koruması altındaki bu korunmaya muhtaç parlamentodan koruma beklerken, kendisini kandırır. Ama Changarnier, burjuvazinin 29 Ocak 1849'dan beri ona sağladığı gizemli güce inanır. Kendisini, diğer iki devlet gücünün yanındaki üçüncü güç sayar. Bu çağın, büyüklükleri kendi partilerinin onlardan çıkardığı büyük anlamlara dayanan ve koşulların onları mucize gerçekleştirmeye davet ettiği anda sıradan insanlar düzeyine düşen diğer kahramanlarının, daha doğrusu azizlerinin kaderini paylaşır. İnançsızlık, genel olarak, bu sözde kahramanların ve gerçek azizlerin ölümcül düşmanıdır. Heyecan yoksunu esprili ve alaycı kişilere yönelik görkemli-ahlaki öfkelerinin nedeni budur.

Aynı akşam bakanlar Elysée'ye çağrılır. Bonaparte, Changarnier'nin görevden alınması konusunda bastırır, beş bakan imza atmayı reddeder, *Moniteur* bir hükümet bunalımının yaşandığını duyurur ve Düzen Partisi yanlısı basın, Changarnier komutasında bir parlamento ordusunun kurulacağı tehdidini savurur. Anayasaya göre Düzen Partisi'nin bu adımı atma yetkisi vardı. Tek yapması gereken, Changarnier'yi Ulusal Meclis başkanlığına atamak ve kendi güvenliği için istediği miktarda askeri emri altına almaktı. Changarnier henüz fiilen ordunun ve Paris Ulusal Muhafızının başındayken ve tek beklediği şey orduyla birlikte emir altına alınmasıyken, bunu çok daha tehlikesiz bir şekilde yapabilirdi. Bonapartist basın, Ulusal Meclisin birlikleri doğrudan doğruya emri altına alma hakkını tartışmaya açmaya hiç kalkışmadı; bu, verili koşullar altında hiçbir başarı vaat etmeyen bir hukuki kaygıydı. Bonaparte'ın, sonunda Changarnier'nin görevden alınması kararının altına

onay imzalarını atmaya hazır olduklarını açıklayan iki general (Baraguey d'Hilliers ve Saint-Jean d'Angély) bulmak için sekiz gün boyunca Paris'in her köşesini taramak zorunda kaldığı göz önünde bulundurulursa, ordunun Ulusal Meclisin emrini dinlemesi olasıydı. Ama sekiz gün sonra Düzen Partisi'nden 286 oyun ayrıldığı ve *Montagne*'ın benzer bir önergeyi Aralık 1851'de, son karar anında bile reddettiği düşünülürse, Düzen Partisi'nin böylesi bir karar için gereken oy sayısını kendi saflarında ve parlamentoda bulması, kuşkulu bile sayılamayacak kadar zordu. Yine de, derebeyleri, belki o sırada bile, kendi partilerinin çoğunluğunu, bir süngü ordusunun arkasında kendini güvende hissetmeye ve firar ederek kendi kamplarına gelen bir ordunun hizmetlerini kabul etmeye dayalı bir kahramanlığa sürüklemeyi başarabilirdi. Derebeyleri, bunun yerine, 6 Ocak akşamı, devlet adamlarına özgü sözlerle ve değerlendirmelerle Bonaparte'ı Changarnier'nin görevden alınmasından vazgeçirmek için Elysée'ye gitti. Kimi ikna etmeye çalışırsanız, onu durumun hâkimi kabul edersiniz. Bu adımla kendinden emin olması sağlanan Bonaparte, 12 Ocak'ta, eskisinin liderleri olan Fould ile Baroche'un da içinde yer aldığı yeni bir hükümet atar. Saint-Jean d'Angély savaş bakanı olur, *Moniteur* Changarnier'nin görevden alınma kararnamesini yayımlar, komutanlığı, Birinci Tümeni alan Baraguey d'Hilliers ile Ulusal Muhafızı alan Perrot arasında bölünür. Toplumun suru kovulur ve bu nedenle çatılardan tek bir kiremit düşmez ama borsadaki fiyatlar yükselir.

Düzen Partisi, Changarnier'nin kişiliğinde kendisini onun emrine sunan orduyu geri çevirerek ve böylece orduyu geri dönüşsüz bir şekilde cumhurbaşkanına teslim ede-

rek, burjuvazinin hükmetme işini yitirdiğini açıklar. Artık parlamenter bir hükümet mevcut değildir. Ordu ve Ulusal Muhafız üzerindeki etkisini de yitirdikten sonra, bir taraftan da parlamentonun halk üzerindeki gasp edilmiş gücünü ve cumhurbaşkanı karşısındaki anayasal gücünü korumak için elinde hangi güç kullanma araçları kalmıştı? Hiçbiri. Elinde kalan tek olanak, yaptırım gücünden yoksun ilkelere başvurmaktı; bunları, o güne kadar, yalnızca, daha rahat hareket edebilmek için başkalarına dayatılan genel kurallar olarak yorumlamıştı. Changarnier'nin görevden alınmasıyla, askerî gücün Bonaparte'ın eline düşmesiyle, incelemekte olduğumuz dönemin, yani Düzen Partisi ile yürütme gücü arasındaki mücadele döneminin ilk bölümü kapanır. İki güç arasındaki savaş artık açıkça ilan edilmiştir ve açıkça yürütülmektedir; ama Düzen Partisi'nin silahlarını ve askerlerini yitirmesinden sonra. Hükümetten yoksun, ordudan yoksun, halktan yoksun, kamuoyundan yoksun olan; 31 Mayıs tarihli kendi seçim yasasından itibaren egemen ulusun temsilcisi olmaktan çıkan; gözü, kulağı, dişi, hiçbir şeyi bulunmayan[62] Ulusal Meclis, kendisini, adım adım, eylemi hükümete bırakmak ve *post festum* {her şey olup bittikten sonra} öfkeli protestolarla yetinmek zorunda kalan bir *eski Fransız parlamentosuna*[63] dönüştürmüştü.

Düzen Partisi yeni hükümeti bir öfke fırtınasıyla karşılar. General Bedeau, Daimi Komisyonun tatil dönemindeki

62 Shakespeare, *As You Like It*, II. perde, 7. sahne. *–İngilizce ed.*

63 *Eski Fransız parlamentoları*: Fransız Devrimi {1789} öncesinde Fransa'nın en yüksek yargı kurumları. Ülkenin pek çok kentinde bulunuyorlardı. Bunlar arasında en önemlisi, kralın buyruklarını tescil eden ve "protesto hakkı"na, yani ülkenin âdetlerine ve yasalarına uymayan buyruklara itiraz etme hakkına sahip olan Paris parlamentosuydu. Ama parlamento gerçek bir güce sahip değildi, çünkü kralın bir toplantıya bizzat katılması, yasaların tescilini zorunlu kılıyordu. *–Almanca ed.*

ılımlılığını ve tutanaklarını açıklamaktan vazgeçerek sergilediği aşırı özeni hatırlatır. Bu kez içişleri bakanının kendisi bu tutanakların açıklanması konusunda ısrarcı olur; doğal olarak, bu tutanaklar artık beklemiş su kadar tatsızlaşmıştır, hiçbir yeni olguyu ortaya çıkarmazlar ve bıkkın halk üzerinde en küçük bir etki bile yaratmazlar. Rémusat'nın önerisi üzerine Ulusal Meclis bürolarına çekilir ve bir "Olağanüstü Önlemler Komitesi" atar. Bu sırada, Paris, ticaretin büyümesi, fabrikaların çalışması, tahıl fiyatlarının düşük bir düzeyde olması, gıda maddelerinin bolluğu, tasarruf bankalarına her gün yeni mevduat girişlerinin olması nedeniyle, gündelik düzeninden çok daha az uzaklaşır. Parlamentonun o kadar gürültülü bir şekilde duyurduğu "olağanüstü önlemler"den, çıka çıka, 18 Ocak'ta bakanlara karşı verilen ve General Changarnier'nin adının bile anılmadığı bir güvensizlik oyu çıkar. Cumhuriyetçiler, hükümetin tüm önlemleri arasında, yalnızca, tam da Changarnier'nin görevden alınmasını onaylıyordu ve Düzen Partisi, cumhuriyetçilerin oylarını almak için, önergesini bu şekilde kaleme almak zorundaydı; oysa Düzen Partisi, aslında, kendisinin dikte etmiş olduğu diğer hükümet uygulamalarını eleştirebilecek durumda değildi.

18 Ocak'taki güvensizlik oyu, 286'ya karşı 415 oyla verildi. Yani, bu karar, ancak, kararlı Meşruiyetçiler ve Orleans'cıların saf cumhuriyetçilerle ve *Montagne*'la kurduğu bir *koalisyon* sayesinde alınabildi. Dolayısıyla, bu oylama, Düzen Partisi'nin Bonaparte'la çatışmaları sırasında yalnızca hükümeti değil, yalnızca orduyu değil, kendi başına sahip olduğu parlamento çoğunluğunu da yitirmiş olduğunu; arabuluculuk bağnazlığı nedeniyle, mücadele korkusu nedeniyle, yorgunluk nedeniyle, kan bağları bulunan akrabaların

devlet maaşlarıyla ilgili ailevi kaygılar nedeniyle, boşalan bakanlık koltukları (Odilon Barrot) üzerindeki spekülasyon nedeniyle, sıradan burjuvanın kendi sınıfının toplam çıkarını şu ya da bu kişisel güdüye feda etmeye her zaman yatkın olmasını sağlayan kaba bencillik nedeniyle, bir grup milletvekilinin Düzen Partisi kampından firar ettiğini kanıtladı. Bonapartist milletvekilleri, başından itibaren, yalnızca devrime karşı yürütülen mücadele sırasında Düzen Partisi'ne bağlıydı. Katolik partisinin lideri Montalembert, ağırlığını daha o dönemde Bonaparte'tan yana koydu, çünkü parlamento partisinin ne kadar yaşayabileceği konusunda kuşkuluydu. Son olarak, Düzen Partisi'nin önderleri olan Thiers ve Berryer, bu Orleans'cı ve bu Meşruiyetçi, kendilerini açıkça cumhuriyetçi ilan etmek, kalpleri kralcı olsa da kafalarının cumhuriyetçi olduğunu, bir bütün olarak burjuvazinin egemenliğinin tek olanaklı biçiminin parlamenter cumhuriyet olduğunu itiraf etmek zorundaydı. Böylece, parlamentonun gözü önünde değilken hiç yorulmadan peşlerinden koşmaya devam ettikleri restorasyon planlarını, burjuva sınıfının gözü önündeyken, kafasızca oldukları kadar tehlikeli birer entrika olarak damgalamak zorunda kalıyorlardı.

18 Ocak tarihli güvensizlik oyu cumhurbaşkanını değil bakanları vurdu. Ama Changarnier'yi hükümet değil, cumhurbaşkanı görevden almıştı. Düzen Partisi, Bonaparte'ın kendisini mi zanlı durumuna sokmalıydı? Restorasyon arzuları nedeniyle mi? Bunlar, yalnızca, kendi arzularının tamamlayıcısıydı. Askerî geçit törenlerindeki ve 10 Aralık Derneği'ndeki komplosu nedeniyle mi? Bu konuları uzun süre önce sıradan gündem maddelerinin altına gömmüşlerdi. 29 Ocak'ın ve 13 Haziran'ın kahramanının, Mayıs 1850'de

bir ayaklanma durumunda Paris'in dört bir yanını ateşe vereceği tehdidini savuran adamın görevden alınması nedeniyle mi? *Montagne*'daki müttefikleri ile Cavaignac, toplumun düşen surunu resmî bir duygudaşlık beyanıyla ayağa kaldırmalarına bile izin vermemişti. Anayasal açıdan, cumhurbaşkanının bir generali görevden alma yetkisinin bulunduğunu kendileri de yadsıyamıyordu. Yalnızca, Bonaparte'ın anayasal haklarını parlamenter olmayan bir biçimde kullanması nedeniyle bağırıp çağırıyorlardı. Onlar da parlamenter yetkilerini sürekli olarak anayasal olmayan şekilde kullanmamış ve özellikle de genel oy hakkının kaldırılması sırasında bunu yapmamış mıydı? Dolayısıyla, kesin olarak parlamenter sınırlar içinde hareket etmek zorundaydılar. Ve 1848'den beri kıtayı kasıp kavurmuş olan özgün hastalığı, yakalananları hayalî bir dünyaya sıkıca bağlayan ve kaba dış dünya hakkındaki tüm duyularını, tüm anılarını, tüm anlayışlarını ellerinden alan *parlamenter kretenizmi* {zekâ özürlülüğünü} bunlara eklemek gerekiyor; parlamenter iktidarın tüm koşullarını kendi elleriyle ortadan kaldırmalarında ve diğer sınıflarla mücadeleleri sırasında ortadan kaldırmak zorunda kalmalarında, parlamenter zaferlerini hâlâ birer zafer saymalarında ve bakanlarına vurarak cumhurbaşkanını vurduklarına inanmalarında bu parlamenter kretenizmin de payı vardı. Tek yaptıkları, Bonaparte'a, Ulusal Meclisi ulusun gözünde yeniden alçaltma fırsatını vermek olmuştu. *Moniteur*, 20 Ocak'ta, hükümetin toplu istifasının kabul edildiğini bildirdi. Yazılanlara göre, Bonaparte, 18 Ocak'taki oylamanın, yani *Montagne* ile kralcılar arasındaki koalisyonun meyvesinin kanıtladığı üzere parlamentodaki hiçbir partinin artık çoğunluğa sahip olmadığı gerekçesiyle ve bir çoğunluğun

yeniden oluşmasını beklemek için, bir sözde geçici hükümet atamıştı; parlamentodan hiç kimsenin bulunmadığı bu hükümet, bir sürü hiç tanınmamış ve tümüyle önemsiz kişiden oluşuyordu; yalnızca bir memurlar ve yazmanlar hükümetiydi. Düzen Partisi artık bitkin düşene kadar bu kuklalarla oynayabilirdi; yürütme gücü, artık, Ulusal Mecliste ciddi bir şekilde temsil edilmeyi zahmete değer saymıyordu. Bonaparte, bakanlarının figüranlardan ibaret olması ölçüsünde, tüm yürütme gücünü daha gözle görülür şekilde kendinde topluyor, bu gücü kendi amaçları için kullanmak konusunda daha fazla serbest kalıyordu.

Montagne ile koalisyon hâlindeki Düzen Partisi, 10 Aralık Derneği'nin başkanının zorlamasıyla hükümetindeki memurların sunduğu cumhurbaşkanına 1 800 000 frank bağışlanması teklifini reddederek öç aldı. Bu kez sonucu belirleyen çoğunluğun oy farkı yalnızca 102'ydi; yani, 18 Ocak'tan bu yana 27 oy daha eksilmişti; Düzen Partisi'nin çözülüşü sürüyordu. Düzen Partisi, aynı zamanda, *Montagne* ile koalisyonunun anlamı konusunda bir an olsun yanılgıya düşülmemesi için, *Montagne*'ın 189 üyesi tarafından imzalanan siyasal suçlulara yönelik genel af önergesini dikkate almayı bile küçümseyici bir tavırla reddetti. İçişleri bakanı olan Vaïsse adlı birinin, huzurun yalnızca görünürde olduğunu, gizliden gizliye büyük bir çalkantının hüküm sürdüğünü, gizliden gizliye her yerde faaliyet gösteren derneklerin örgütlendiğini, demokrat gazetelerin yeniden çıkma hazırlıkları yaptığını, illerden olumsuz raporların geldiğini, Cenevre'deki mültecilerin Lyon üzerinden tüm Güney Fransa'ya uzanan bir komployu yönettiğini, Fransa'nın bir sanayi ve ticaret bunalımının eşiğinde olduğunu, Roubaix'li fabrika-

törlerin çalışma sürelerini kısalttığını, Belle-Île'deki[64] tutukluların ayaklandığını açıklaması yetmişti; Düzen Partisi'nin, Ulusal Meclise çok büyük bir popülarite kazandıracağı ve Bonaparte'ı onun kollarına geri atacağı kesin olan bir önergeyi tartışmadan reddetmesine, Vaïsse diye birinin kızıl hayaleti çağırması bile yetmişti. Yürütme gücünün yeni huzursuzlukların çıkması olasılığıyla gözünü korkutmasına izin vermek yerine, bu gücü kendisine bağımlı tutmak için, sınıf mücadelesine küçük bir hareket alanı bırakması gerekiyordu. Ama kendisini ateşle oynama görevinin üstesinden gelebilecek durumda hissetmiyordu.

Bu arada sözde geçici hükümet bitkisel yaşamını Nisan ortasına kadar sürdürdü. Bonaparte, hükümetin bileşimini sürekli yeniden değiştirerek ulusal meclisi yordu ve onunla alay etti. Bir gün, Lamartine ve Billault ile cumhuriyetçi bir hükümet kurmak ister gibi görünüyordu, bir gün, bir avanağa gereksinim duyulduğunda hiçbir zaman eksik kalmaması gereken vazgeçilmez Odilon Barrot'yla parlamenter bir hükümet, bir gün, Vatimesnil ve Benoist d'Azy ile Meşruiyetçi bir hükümet, bir gün de Malleville ile Orleans'cı bir hükümet. Böylece Düzen Partisi'nin farklı hizipleri arasındaki gerginliği korur ve bu hiziplerin tümünü cumhuriyetçi bir hükümetin kurulması ve bunun kaçınılmaz sonucu olarak genel oy hakkının getirilmesi olasılığı ile korkuturken, aynı zamanda, burjuvaziyi, parlamenter bir hükümet kurmaya yönelik içten çabalarının kralcı hiziplerin uzlaşmazlığı nedeniyle başarısızlığa uğradığına inandırır. Ama burjuvazi, ge-

64 *Belle-Île-en-Mer*: Bretanya'nın güney kıyısının karşısında {Atlas Okyanusu'nda} bulunan Fransız adası; siyasal tutuklular ve özellikle de Paris'teki 1848 Haziran ayaklanmasına katılanlar, 1849 ile 1857 yılları arasında bu adaya götürülmüştü. Buraya hapsedilenler arasında Blanqui de vardı. –*Almanca ed.*

nel bir ticaret bunalımının yaklaşmakta ve yıkıma yol açacak ölçüde düşük tahıl fiyatlarının kırlarda yaptığı gibi kentlerde sosyalizme üye kazandırmakta olduğu görüntüsünün güç kazanması ölçüsünde, "güçlü iktidar" talebini daha yüksek bir sesle haykırıyor ve Fransa'nın "yönetimsiz" bırakılmasını aynı ölçüde bağışlanamaz buluyordu. Ticaret günden güne durgunlaşıyordu, işsizlerin sayısı gözle görülür şekilde artıyordu, Paris'te en azından 10 000 işçinin işi yoktu, Rouen, Mulhouse, Lyon, Roubaix, Tourcoing, Saint-Etienne, Elbeuf vb. kentlerdeki sayısız fabrikada üretim durmuştu. Bonaparte, bu koşullar altında, 11 Nisan'da 18 Ocak hükümetini geri getirmeye cesaret edebildi. Rouher, Fould, Baroche vb. beyler, Kurucu Meclisin, son günlerini yaşarken, sahte telgraf mesajları yayımladığı gerekçesiyle ve beş bakanın oyları hariç oybirliğiyle güvensizlik damgasını vurmuş olduğu Bay Léon Faucher ile takviye edilmişti. Yani, Ulusal Meclisin 18 Ocak'ta hükümete karşı bir zafer kazanması, üç ay boyunca Bonaparte'la mücadele etmesi, Fould ile Baroche'un 11 Nisan'da püriten Faucher'yi, hükümeti oluşturan ittifaklarına üçüncü bir taraf olarak alabilmeleri içindi.

Kasım 1849'da *parlamenter olmayan* bir hükümetle, Ocak 1851'de *parlamento dışı* bir hükümetle yetinen Bonaparte, 11 Nisan'da, her iki meclisin, Kurucu Meclisin ve Yasama Meclisinin, cumhuriyetçi ve kralcı meclislerin güvensizlik oylarını uyumlu bir şekilde kendinde toplayan bir *parlamento karşıtı* hükümet kuracak kadar güçlü hissediyordu kendini. Hükümetlerin bu silsilesi, parlamentonun kendi yaşam sıcaklığındaki {*Lebenswärme*} düşüşü ölçmesini sağlayan termometreydi. Bu sıcaklık Nisan sonunda o denli düşmüştü ki, Persigny, özel bir görüşmelerinde Changarnier'yi cumhurbaş-

kanının kampına geçmeye çağırabilmişti. Onu ikna etmek için söylediklerine göre, Bonaparte, Ulusal Meclisin gücünü tümüyle yitirdiğini düşünüyordu ve sürekli yapılması planlanan, ama rastlantılar nedeniyle yeniden ertelenen *coup d'état*'dan sonra açıklanacak olan bildiri hazır durumdaydı. Changarnier, bu ölüm ilanını Düzen Partisi'nin önderleriyle paylaştı; ama tahtakurusu ısırığının öldürücü olduğuna kim inanır? Ve parlamento, ne kadar tükenmiş, dağılmış, kokuşmuş olursa olsun, 10 Aralık Derneği'nin gülünç lideriyle düelloyu, bir tahtakurusuyla düellodan farklı bir şey olarak görmeyi başaramıyordu. Ama Bonaparte'ın Düzen Partisi'ne yanıtı, Agesilaus'un Kral Agis'e yanıtı gibiydi: "*Sana karınca görünüyorum, ama bir gün aslan olacağım.*"[65]

65 MS 2-3. yüzyıllarda yaşadığı düşünülen Yunanlı yazar Athenaeus'un *Deipnosophistae* (*Sofistler Sofrası*) adlı kitabında anlattığı öyküye göre, Mısır Firavunu Teos, askerleriyle birlikte kendisine yardıma gelen Sparta Kralı II. Agesilaus'la karşılaştığında, cüssesinin küçüklüğü nedeniyle, "Dağ, doğum sancıları çekiyordu. Zeus korkmuştu. Ama dağ fare doğurdu" der. Agesilaus şöyle yanıtlar: "Sana şimdi yalnızca bir fare gibi görünüyorum, ama gün gelecek, sana bir aslan gibi görüneceğim." II. Agis, Agesilaus'un üvey kardeşi ve ondan önceki Sparta kralıydı –(İngilizce baskı editörünün notundan yararlanarak) *çev.*

VI

Montagne ve saf cumhuriyetçilerle kurulan ve Düzen Partisi'nin askerî gücü elinde tutmak ve yürütme gücünün üst yönetimini yeniden ele geçirmek için boş yere çabalarken kendisini mahkûm gördüğü koalisyon, bu partinin kendi başına sahip olduğu *parlamento çoğunluğunu* yitirdiğini tartışmasız şekilde kanıtladı. Sadece takvimin, saat akrebinin gücü, 28 Mayıs'ta, tümüyle dağılacağının işaretini verdi. 28 Mayıs'la birlikte, Ulusal Meclisin yaşamının son yılı başladı. Artık anayasanın değiştirilmeden mi kalacağına yoksa revize mi edileceğine karar vermek zorundaydı. Ama anayasanın revize edilmesi, yalnızca, ya burjuvazinin egemenliği ya da küçük burjuva demokrasisi, ya demokrasi ya da proletarya anarşisi, ya parlamenter cumhuriyet ya da Bonaparte anlamlarına değil, aynı zamanda, ya Orléans ya da Bourbon anlamına geliyordu! Böylece, Düzen Partisi'ni düşman hiziplere ayıran çıkar çatışmasını alevlendirmek zorunda olan anlaşmazlık konusu meclisin ortasına düştü. Düzen Partisi, heterojen toplumsal unsurların bir bileşimiydi. Revizyon sorunu, bu ürünü başlangıçtaki bileşenlerine ayrıştıran bir siyasal sıcaklık yarattı.

Bonapartistlerin revizyondaki çıkarı basitti. Onlar açısından her şeyden önemlisi, Bonaparte'ın yeniden seçilmesine ve iktidar döneminin uzatılmasına izin vermeyen

45. maddenin kaldırılmasıydı. Cumhuriyetçilerin konumu daha az basit görünmüyordu. Kesinlikle her tür revizyonu reddediyor, bunlarda cumhuriyete yönelik evrensel bir komplo görüyorlardı. Ulusal Meclisteki *oyların dörtte birinden fazlasına* sahip olduklarından ve anayasaya göre bir revizyon kararının hukuki açıdan geçerli olması ve bir gözden geçirme meclisinin toplantıya çağrılması için oyların dörtte üçüne gereksinim duyulduğundan, zaferden emin olmaları için tek yapmaları gereken, oylarını saymaktı. Ve zaferden emindiler.

Düzen Partisi, bu açık konumlanışlar karşısında, çözülemeyecek çelişkiler içindeydi. Revizyonu reddetse, Bonaparte'a tek bir çıkış yolu (güce başvurma) bırakarak ve Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] gününde, yani karar anında, Fransa'yı, cumhurbaşkanı otoritesini yitirmişken, parlamento uzun süredir otorite sahibi değilken ve halk otoriteyi yeniden ele geçirmeyi düşünürken, devrimci anarşiye teslim ederek, statükoya zarar verirdi. Anayasaya uygun bir revizyondan yana oy kullansa, boş yere oy vermiş olacağını ve cumhuriyetçilerin vetosu nedeniyle anayasa uyarınca başarısızlığa uğrayacağını biliyordu. Anayasaya aykırı bir şekilde basit oy çoğunluğunun bağlayıcı olacağını ilan etse, devrimi bastırmayı umabilmesinin tek yolu yürütme gücüne kayıtsız şartsız itaat etmesi olurdu ve Bonaparte'ı anayasanın, revizyonun ve Düzen Partisi'nin efendisi kılardı. Yalnızca cumhurbaşkanının yetki süresini uzatan kısmi bir revizyon, imparatorluk doğrultusundaki bir gaspın yolunu açardı. Cumhuriyetin var olma süresini kısaltan bir genel revizyon, kaçınılmaz olarak hanedanlara özgü hak iddialarının çatışmasına neden olurdu, çünkü Bourbon'cu bir restorasyonun koşulları ile Orleans'cı

bir restorasyonun koşulları, farklı olmanın ötesinde, karşılıklı olarak birbirlerini dışlıyordu.

Parlamenter cumhuriyet, Fransız burjuvazisinin iki kesiminin, Meşruiyetçiler ile Orleans'cıların, büyük toprak mülkiyeti ile sanayinin, eşit haklara sahip şekilde yan yana barınabildikleri tarafsız alan olmaktan daha fazlasını ifade ediyordu. *Ortak* egemenliklerinin vazgeçilmez koşuluydu, onlara ait genel sınıf çıkarlarının aynı anda hem kendi farklı hiziplerinin hem de geri kalan tüm sınıfların hak iddiaları üzerinde üstünlük kurmasını sağlayan tek devlet biçimiydi. Kralcılar olarak, eski karşıtlıklarına, toprak mülkiyetinin ya da paranın üstünlüğü mücadelesine geri dönüyorlardı ve bu karşıtlığın en üst düzeydeki ifadeleri, onu kişileştirenler, kralların kendileri ve onların hanedanlarıydı. Düzen Partisi, *Bourbon'ların geri çağrılmasına* bu nedenle karşı koymuştu.

Orleans'cı ve halk temsilcisi Creton, düzenli aralıklarla, 1849, 1850 ve 1851'de, kral aileleri hakkındaki sürgün kararının kaldırılması önergesini sunmuştu. Parlamento da aynı şekilde, düzenli aralıklarla, sürgüne gönderilmiş kral-larının geri dönmek için kullanabileceği kapıları inatla kapatan bir kralcılar meclisi görüntüsünü sundu. III. Richard, VI. Henry'yi, bu dünya için fazla iyi olduğunu ve gökyüzüne yakıştığını söyleyerek öldürmüştü. Kralcılar, Fransa'yı, kendi krallarına yeniden sahip olmak için fazla kötü ilan etti. Koşulların zorlamasıyla cumhuriyetçi olmuşlardı ve krallarını Fransa'nın dışına süren halk kararını tekrar tekrar onaylıyorlardı.

Anayasa revizyonu (koşullar bunun değerlendirilmesini zorunlu kılıyordu), cumhuriyetle birlikte iki burjuva kesiminin ortak egemenliğini de tartışma konusu hâline getiriyor

ve monarşi olasılığını gündeme getirerek, monarşinin dönüşümlü olarak öncelikli şekilde temsil ettiği çıkarlar arasındaki rekabeti, bir fraksiyonun diğeri üzerinde üstünlük kurma mücadelesini yeniden ortaya çıkarıyordu. Düzen Partisi'nin diplomatları, bu mücadeleyi, iki hanedanı birleştirerek, kendi deyimleriyle, kralcı partiler ile onların kral ailelerinin *kaynaşmasıyla* sonlandırabileceklerine inanıyordu. Ama Restorasyon ile Temmuz Monarşisinin gerçek kaynaşma biçimi, Orleans'cı ve Meşruiyetçi renklerin silindiği, farklı burjuva türlerinin yalnızca burjuvazi içinde, burjuva cinsinin içinde kaybolduğu parlamenter cumhuriyetti. Oysa şimdi, Orleans'cıların Meşruiyetçi, Meşruiyetçilerin Orleans'cı olması gerekiyordu. Geçmişte karşıtlıklarını kişileştiren krallığın şimdi birliklerini cisimleştirmesi; kendilerine özgü dar çıkarların ifadesinin, ortak sınıf çıkarlarının ifadesine dönüşmesi; monarşinin, yalnızca iki monarşinin kaldırılmasının, yani cumhuriyetin yapabileceği ve yapmış olduğu şeyi yapması gerekiyordu. Düzen Partisi'nin doktorlarının üretmek için kafa patlattıkları felsefe taşı[66] buydu. Sanki, Meşru{iyetçi} monarşinin bir gün sanayi burjuvazisinin monarşisi olması ya da burjuva krallığının bir gün soya dayalı toprak aristokrasisinin krallığı olması ihtimali varmış gibi. Sanki, taç yalnızca bir kafanın üzerine, ya büyük ya da küçük erkek kardeşin kafasına düşebilecekken, toprak mülkiyeti ile sanayi, *tek bir* tacın altında kardeşleşebilirmiş gibi. Sanki, toprak mülkiyeti sanayileşmeye karar vermeden önce, sanayinin toprak mülkiyetiyle en küçük bir anlaşma şansı varmış gibi. V. Henri yarın ölecek olsaydı, Paris Kontu, Orleans'cıların kralı olmaktan vazgeçmedikçe, V. Henri öldüğü için

66 Ucuz metalleri altına dönüştürdüğüne inanılan hayali taş. *-çev.*

Meşruiyetçilerin kralı olmazdı. Bunlara karşın, revizyon sorununun ön plana çıkması ölçüsünde daha fazla ses çıkaran, *Assemblée nationale* ile birlikte resmî bir günlük yayın organı çıkarmaya başlayan,[67] hatta tam şu sırada (Şubat 1852) yeniden işe koyulmuş olan kaynaşma filozofları, tüm zorluğun, iki hanedanın direncinden ve rekabetinden kaynaklandığını düşünüyordu. Louis-Philippe'in ölümünden itibaren başlayan Orléans ailesini V. Henri ile barıştırma girişimleri, genel olarak tüm hanedancı entrikalar gibi, yalnızca Ulusal Meclisin tatilleri sırasında, perde aralarında, kulis arkasında yürütülüyordu ve ciddiye alınan bir iş olmaktan çok, eski boş inançlarla duygusal bir fingirdeşmeydi; bu girişimler, temel ve devletle ilgili eylemlere dönüştü ve bugüne kadar olduğu gibi amatör tiyatroda sahnelenmek yerine Düzen Partisi tarafından kamu sahnesine taşındı. Kuryeler Paris'ten Venedik'e, Venedik'ten Claremont'a, Claremont'tan Paris'e koşuşturdu. Chambord Kontu, yayımladığı bildirgede, "ailesinin tüm üyelerinin yardımıyla", kendi restorasyonunu değil, "ulusal" restorasyonu ilan eder. Orleans'cı Salvandy, V. Henri'nin ayaklarına kapanır. Meşruiyetçi liderler Berryer, Benoist d'Azy ve Saint-Priest, Orléans hanedanı üyelerini ikna etmek için Claremont'a gider, ama boşuna. Kaynaşmacılar, iki burjuva kesiminin çıkarlarının, aile çıkarları biçiminde, iki hanedanın çıkarları biçiminde öne çıkarken, dışlayıcılıklarını yitirmedikleri gibi esneklik de kazanmadıklarını çok geç anladı. V. Henri, Paris Kontu'nu veliahtı olarak tanıyacak olsaydı (bu, kaynaşmanın en iyi durumda elde edebileceği tek başarıydı), Orléans hanedanı, V. Henri'nin çocuk sahibi

67 *L'Assemblée nationale* {Ulusal Meclis}: 1848 ile 1857 yılları arasında Paris'te çıkan monarşici-Meşruiyetçi günlük Fransız gazetesi. *-Almanca ed.*

olmamasının ona zaten sağlamış bulundukları dışında hiçbir iddia kazanmaz, ama Temmuz Devrimi sayesinde elde ettiği tüm iddiaları yitirirdi. Bourbon'ların eski koluyla yaklaşık yüz yıl süren bir mücadele sonucu elde ettiği özgün iddialarından, tüm haklarından vazgeçmiş, tarihsel ayrıcalığını, yani modern krallığın ayrıcalığını, kendi tarihsel soyağacının ayrıcalığı karşılığında elden çıkarmış olurdu. Dolayısıyla, kaynaşma, Orléans hanedanının taht iddiasından kendi rızasıyla vazgeçmesinden, tahtı Meşruiyetçilere bırakmasından, Protestan devlet kilisesinden pişmanlık içinde Katolik kilisesine dönmesinden başka bir anlama gelmiyordu. Dahası, bu, onu yitirmiş olduğu tahta çıkarmak bir yana, doğduğunda bulunduğu taht basamağına götüren bir dönüş olurdu. Kaynaşmayı savunmak için Claremont'a koşturanlar arasında yer alan Guizot, Duchâtel vb. eski Orleans'cı bakanlar, aslında, Temmuz Devrimi hakkındaki vicdan azabını, burjuva krallığına ve burjuvaların krallığına dönük umutsuzluğu, anarşiye karşı son muska olarak Meşruiyetçiler hakkındaki boş inancı temsil ediyordu. Orléans ile Bourbon hanedanları arasındaki arabulucular olduklarını düşünürken, gerçekte artık yalnızca dönek Orleans'cılardı ve Joinville Prensi de onları böyle insanlar olarak karşıladı. Buna karşılık, Orleans'cıların diri, savaşçı bölümü, yani Thiers, Baze vb., Louis-Philippe ailesini, monarşinin her tür dolaysız restorasyonunun iki hanedanın kaynaşmasını, ama her tür kaynaşmanın da Orléans hanedanının tahttan çekilmesini gerektirmesine karşın, geçici olarak cumhuriyeti tanımanın ve gelişmelerin cumhurbaşkanlığı koltuğunun bir tahta dönüştürülmesine izin vermesine kadar beklemenin atalarının geleneğine tümüyle uygun düşeceğine çok daha kolay ikna etti. Joinville

Prensi'nin adaylığı hakkında söylenti çıkarıldı, kamuoyunun merakı diri tutuldu ve birkaç ay sonra, revizyonun reddedilmesinin ardından, Eylül'de bu adaylık açıkça ilan edildi.

Böylece, Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler arasında kralcı bir kaynaşma sağlama girişimi, başarısızlığa uğramakla kalmadı, onların *parlamenter kaynaşmasını*, cumhuriyetçi ortak biçimlerini bozdu ve Düzen Partisi'ni yeniden başlangıçtaki bileşenlerine ayrıştırdı; ama Claremont ile Venedik arasındaki soğukluğun artması, anlaşmalarının suya düşmesi ve Joinville çalkantısının yayılması ölçüsünde, Bonaparte'ın bakanı Faucher ile Meşruiyetçiler arasındaki görüşmeler de canlılık ve ciddiyet kazandı.

Düzen Partisi'ndeki çözülme, bu partinin başlangıçtaki unsurlarında durmadı. İki büyük hizip de kendi içlerinde yeniden ayrıştı. Sanki, geçmişte, Meşruiyetçiler olsun Orleans'cılar olsun, her iki çevre içinde de mücadele edilen ve bastırılan eski nüanslar, tıpkı kurumuş haşlamlıların {tük hücreli canlıların} suyla temas ettiklerinde kendi topluluklarını ve bağımsız karşıtlıklarını oluşturmalarına yetecek kadar canlılık kazanmaları örneğinde olduğu gibi, yeniden serbest kalmıştı. Meşruiyetçiler, düşlerinde, Tuileries ile Pavillon Marsan, Villèle ile Polignac arasındaki çekişmelere geri döndü.[68] Orleans'cılar, Guizot, Molé, Broglie, Thiers ve Odilon Barrot arasında turnuvaların düzenlendiği altın çağı yeniden yaşadı.

---

68 Restorasyon döneminde Meşruiyetçiler kampındaki görüş farklılıkları şu şekildeydi: XVIII. Louis ile Villèle, gerici önlemlerin dikkatli bir şekilde uygulanmasında ısrarcı oluyor, Artois Kontu (1824'ten itibaren Kral X. Charles) ile Polignac ise devrim öncesi düzene tam bir geri dönüşü savunuyordu.
Tuileries: Paris'teki bir saray; XVIII. Louis burada oturuyordu; *Pavillon Marsan* [Marsan Köşkü]: aynı saraydaki bir bina; Restorasyon döneminde Artois Kontu burada oturuyordu. *–Almanca ed.*

Düzen Partisi'nin revizyon heveslisi, ama revizyonun sınırları konusunda yine anlaşmazlığa düşen ve bir yandan Berryer ve Falloux'ya bağlı Meşruiyetçiler, diğer yandan La Rochejaquelein'e bağlı Meşruiyetçiler ve Molé, Broglie, Montalembert ve Odilon Barrot'ya bağlı mücadele yorgunu Orleans'cılardan oluşan bölümü, Bonapartist milletvekilleriyle, aşağıdaki belirsiz ve sınırları geniş önerge üzerinde anlaşmaya vardı:

> "Aşağıda imzası bulunan milletvekilleri, ulusa egemenliğini eksiksiz olarak kullanma hakkını yeniden vermek amacıyla, anayasanın gözden geçirilmesini teklif eder."

Ama aynı zamanda, ittifak hâlinde ve raportörleri Tocqueville aracılığıyla, Ulusal Meclisin *cumhuriyetin kaldırılmasını* önerme hakkının bulunmadığını, bu hakkın yalnızca revizyon meclisine ait olduğunu açıkladılar. Ayrıca, anayasa yalnızca "*yasal*" *biçimde*, yani yalnızca, anayasada öngörüldüğü üzere toplam oyların dörtte üçünün revizyon lehinde kullanılması durumunda gözden geçirilebilirdi. Altı gün süren fırtınalı tartışmaların ardından, revizyon, 19 Temmuz'da, öngörülebileceği üzere, reddedildi. Revizyondan yana oyların sayısı 446, karşı oyların sayısı ise 278'di. Thiers, Changarnier vb. kararlı Orleans'cılar, cumhuriyetçiler ve *Montagne* ile birlikte oy kullanmıştı.

Böylece, parlamento çoğunluğu anayasaya karşı olduğunu açıkladı; ama aynı anayasa, azınlıktan yana olduğunu ve onun kararının bağlayıcı olduğunu açıkladı. İyi ama, Düzen Partisi, 31 Mayıs 1850'de, 13 Haziran 1849'da, anayasayı parlamento çoğunluğuna tabi kılmamış mıydı? Bugüne kadarki tüm politikası, anayasa paragraflarının parlamento çoğunluğunun kararlarına tabi kılınmasına dayanmıyor muydu?

Yasaların harflerine dönük Eski Ahit'e özgü boş inancı demokratlara bırakmamış ve bu yüzden demokratları cezalandırmamış mıydı? Ama bu anda, tıpkı anayasanın korunmasının Bonaparte'ın görevden alınmasından başka bir anlama gelmemesi gibi, anayasanın revize edilmesi de cumhurbaşkanının yetkisini korumasından başka bir anlama gelmiyordu. Parlamento Bonaparte'tan yana olduğunu açıklamış, ama anayasa parlamentoya karşı olduğunu açıklamıştı. Dolayısıyla, Bonaparte, anayasayı yırttığında parlamentonun eğilimine uygun şekilde ve parlamentoyu dağıttığında da anayasanın eğilimine uygun şekilde hareket etti.

Parlamento, anayasayı ve onunla birlikte kendi egemenliğini "çoğunluk dışı" ilan etmiş, aldığı kararla da, anayasayı kaldırmış ve cumhurbaşkanının görev süresini uzatmış ve aynı zamanda, kendisi varlığını sürdürdükçe, birinin ölmesinin de diğerinin yaşamasının da mümkün olmadığını ilan etmişti. Onu gömecek olanlar kapıda dikiliyordu. Parlamento revizyon hakkında tartışırken, Bonaparte, kararsız görünen Baraguey d'Hilliers'yi Birinci Tümen komutanlığından uzaklaştırdı ve onun yerine Lyon galibi,[69] Aralık günlerinin kahramanı, daha Louis-Philippe döneminde Boulogne seferi vesilesiyle kendisini onun için az çok rezil eden adamlarından biri olan General Magnan'ı atadı.

Düzen Partisi, revizyon hakkındaki kararıyla, hükmetmekten de hizmet etmekten de, yaşamaktan da ölmekten de, cumhuriyete katlanmaktan da onu devirmekten de, anayasayı korumaktan da onu bir kenara atmaktan da, cumhurbaşkanıyla işbirliği yapmaktan da onunla köprüleri atmaktan da anlamadığını kanıtladı. Peki, tüm çelişkilerin

69 Lyon'lu işçilerin ve zanaatçıların 15 Haziran 1849'daki silahlı ayaklanmasının bastırılmasını General Magnan yönetmişti. *-İngilizce ed.*

çözümünü kimden bekliyordu? Takvimden, olayların akışından... Kendisine olayları yönlendirme gücünü yakıştırmaktan vazgeçti. Yani, olayları ve olaylar aracılığıyla da, halkla mücadele ederken tüm yetkileri teker teker bırakıp sonunda karşısında aciz kaldığı iktidarı, kendilerini dayatmaya zorladı. Yürütme gücünün liderinin ona yönelik mücadele planını rahatsız edilmeden hazırlayabilmesi, iş araçlarını güçlendirebilmesi, aletlerini seçebilmesi, mevzilerini sağlamlaştırabilmesi için, bu kritik anda sahneden çekilmeye ve oturumlara üç aylığına, 10 Ağustos'tan 4 Kasım'a kadar ara vermeye karar verdi.

Parlamento partisinin iki büyük hizbine ayrışmasının ve bu hiziplerin her birinin kendi içlerinde ayrışmasının ötesinde, parlamentodaki Düzen Partisi, parlamento *dışındaki* Düzen Partisi'yle ayrı düşmüştü. Burjuvazinin sözcüleri ile yazarları, kürsüsü ile basını, kısacası burjuvazinin ideologları ile burjuvazinin kendisi, temsilciler ve temsil edilenler, birbirlerine yabancılaşmıştı ve artık birbirlerini anlamıyordu.

İllerdeki Meşruiyetçiler, sınırlı ufuklarıyla ve sınırsız coşkularıyla, parlamentodaki önderleri Berryer ve Falloux'yu, Bonaparte'ın kampına kaçmakla ve V. Henri'yi terk etmekle suçladı. Zambak beyinleri ilk günaha inanıyor, ama diplomasiye inanmıyordu.

Ticaret burjuvazisinin kendi politikacılarından kopuşu çok daha ciddi ve belirleyiciydi. Politikacılarını, onları ilkelerinden ayrılmakla suçlayan Meşruiyetçilerden farklı olarak, yararsız hâle gelmiş ilkelere bağlı kalmakla suçluyordu.

Fould'un hükümete girmesinden bu yana, ticaret burjuvazisinin Louis-Philippe iktidarı döneminde aslan payı-

na sahip olan bölümünün, yani *mali aristokrasinin* Bonapartist olduğunu daha önce belirtmiştim. Fould, yalnızca Bonaparte'ın borsadaki çıkarını değil, aynı zamanda borsanın Bonaparte'taki çıkarını temsil ediyordu. Mali aristokrasinin konumlanışını, en çarpıcı şekilde, onun Avrupa'daki yayın organı olan ve Londra'da çıkan *Economist*'ten[70] bir alıntı tarif ediyor. 1 Şubat 1851 tarihli sayısında Paris kaynaklı şu satırlara yer veriyor:

> "Fransa'nın her şeyden önce huzur istediği, tüm çevreler tarafından dile getirilmiş durumda. Bu, cumhurbaşkanının Yasama Meclisine mesajında ilan ediliyor, ulusal meclis kürsüsünden yankılanıyor, gazeteler tarafından teyit ediliyor, kilise kürsülerinde duyuruluyor, *devlet tahvillerinin en küçük bir karışıklık olasılığı karşısındaki duyarlılıkları ve yürütme gücü ne zaman zafer kazansa sergiledikleri sağlamlık tarafından kanıtlanıyor.*"

Economist, 29 Kasım tarihli sayısında, kendi imzasıyla şunları açıklıyor:

> *"Cumhurbaşkanı artık Avrupa'nın tüm borsalarında düzenin bekçisi olarak kabul ediliyor."*

Yani, mali aristokrasi, Düzen Partisi'nin yürütme gücüyle parlamenter mücadelesini *düzene yönelik bir taciz* olarak mahkûm ediyor ve cumhurbaşkanının kendi sözde temsilcilerine karşı kazandığı her zaferi *düzenin bir zaferi* olarak kutluyordu. Burada mali aristokrasinin kapsamına yalnızca, çıkarlarının devlet iktidarının çıkarlarıyla örtüştüğü hemen anlaşılacak olan büyük kreditörlerin {*Anleihunternehmer*}

70 1843 yılında haftalık bir gazete olarak çıkmaya başlayan, iktisadi liberalizmin temsilciliğini yapan, yayın hayatını bugün de sürdürmekte olan *The Economist* dergisi. *-çev.*

ve devlet kâğıdı spekülatörlerinin girdiği düşünülmemeli. Tüm modern finans faaliyetleri, tüm bankacılık sektörü, devlet borçlanmasıyla tam anlamıyla iç içedir. Bunların işletme sermayelerinin bir bölümü, zorunlu olarak, hızla paraya çevrilebilen devlet borçlanma kâğıtlarına yatırılır ve faiz getirmeleri sağlanır. Mevduatları, kendi tasarruflarındaki ve onlar tarafından tüccarlara ve sanayicilere dağıtılan sermaye, kısmen, devlet kâğıtlarına yatırım yapan rantiyelerin gelirlerinden kaynaklanır. Devlet iktidarının istikrarı, tüm para piyasası ve bu para piyasasının rahipleri için her dönemde Musa ve peygamberler anlamına geldiyse, tam da her tür tufanın eski devletle birlikte eski devlet borçlarını da sürükleyip götürme tehdidini yarattığı bugün, böyle olmaması mümkün mü?

Sanayi burjuvazisi de, düzen bağnazlığı içinde, parlamenter Düzen Partisi'nin yürütme gücüyle çekişmelerine sinirleniyordu. Thiers, Anglès, Sainte-Beuve vb., Changarnier'nin görevden alınması vesilesiyle 18 Ocak'ta kullandıkları oyların ardından, tam da sanayi bölgelerindeki seçmenleri tarafından açıkça azarlandı ve özellikle *Montagne* ile koalisyonları, düzene yönelik ağır ihanet olarak suçlandı. Görmüş olduğumuz üzere, Düzen Partisi'nin cumhurbaşkanıyla mücadelesinin ifadeleri olan gürültülü sataşmalar ve bayağı entrikalar daha iyi bir şekilde karşılanmayı hak etmiyordu; diğer taraftan, temsilcilerinden, askerî gücün kendi parlamentolarının elinden maceracı bir taht iddiacısının eline geçmesine direnç göstermeden izin vermelerini isteyen bu burjuva partisi de, kendi çıkarları doğrultusunda çevrilen bu entrikaları hiç hak etmiyordu. Kendi *kamusal* çıkarlarının, *sınıf çıkarlarının*, *siyasal iktidarının* korunması mücadele-

sinin, özel işlerini bozması nedeniyle onu yalnızca rahatsız ettiğini ve sinirlendirdiğini kanıtlıyordu.

Paris dışındaki kentlerin burjuva ileri gelenlerinin, yerel yöneticilerinin, ticaret mahkemesi yargıçlarının vb. neredeyse tümü, Bonaparte'ın turları sırasında, onu her yerde, hatta Dijon'da olduğu gibi Ulusal Meclise ve özel olarak Düzen Partisi'ne sözünü sakınmadan saldırdığı zamanlarda bile, en büyük yaltakçılıkla karşıladı.

1851 başında olduğu gibi işlerin yolunda gittiği dönemlerde, ticaret burjuvazisi, her tür parlamenter mücadeleye karşı, ticaretin keyfinin kaçmaması için bağırıp çağırıyordu. Şubat 1851 sonundan bu yana olduğu gibi işler kötü gittiğinde, duraklamanın nedeni olarak parlamenter mücadeleleri suçluyor ve işlerin yeniden açılması için bağıra çağıra bunların kesilmesini istiyordu. Revizyon tartışmaları tam da bu kötü döneme denk geldi. Burada mevcut devlet biçiminin olma ya da olmama sorunu söz konusu olduğundan, burjuvazi, temsilcilerinden bu işkence çektiren ara döneme son verilmesini ve aynı zamanda statükonun korunmasını istemek konusunda kendisini çok daha haklı görüyordu. Burada bir çelişki yoktu. Ara dönemin sonundan, tam da bu dönemin sürmesini, bir karara varılmasını gerektiren anın belirsiz bir geleceğe ertelenmesini anlıyordu. Statüko yalnızca iki şekilde korunabilirdi. Bonaparte'ın görev süresinin uzatılmasıyla ya da onun anayasa uygun şekilde görevden çekilmesi ve Cavaignac'ın seçilmesiyle. Burjuvazinin bir bölümü ikinci çözümün gerçekleşmesini umuyor ve temsilcilerine susmalarından, yakıcı noktaya dokunmamalarından daha iyi bir öğüt veremiyordu. Temsilcilerinin konuşmaması durumunda Bonaparte'ın hareket etmeyeceğini sanıyorlardı.

Görünmemek için kafasını saklayan bir devekuşu parlamentosu istiyorlardı. Burjuvazinin bir başka bölümü, her şeyin eskisi gibi kalması için, bir kez cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmuş bulunduğundan, Bonaparte'ı orada tutmak istiyordu. Kendi parlamentolarının anayasayı açıkça ihlal etmemesi ve zorluk çıkarmadan çekilme yoluna gitmemesi onları kızdırıyordu.

Ulusal Meclisin tatil döneminde, 25 Ağustos'tan itibaren toplanan il meclisleri, yani büyük burjuvazinin iller düzeyindeki temsilcileri, neredeyse oybirliğiyle, revizyondan yana, yani parlamentoya karşı ve Bonaparte'tan yana olduklarını ilan etti.

Burjuvazi, yazınsal temsilcilerine, kendi basınına yönelik öfkesini, *parlamenter temsilcileriyle* anlaşmazlığından daha açık bir şekilde gösterdi. Burjuva gazetecilerinin, Bonaparte'ın gasp arzularına yönelik her saldırısı için, basının, yürütme gücüne karşı burjuvazinin siyasal haklarını korumaya yönelik her girişimi için burjuva jürileri tarafından çok yüksek para ve utanmazca hapis cezalarının verilmesi, yalnızca Fransa'yı değil tüm Avrupa'yı şaşırtıyordu.

Eğer göstermiş olduğum gibi *parlamenter Düzen Partisi* huzur talebiyle yaygara koparark kendisini hareketsizliğe mahkûm ettiyse, toplumun diğer sınıflarına karşı yürüttüğü mücadelede kendi rejiminin, parlamenter rejimin tüm koşullarını kendi elleriyle yok ederek, burjuvazinin siyasal egemenliğini, burjuvazinin güvenlik ve varlığı açısından katlanılamaz ilan ettiyse, *burjuvazinin parlamento dışındaki kitlesi* de, güçlü ve sınırlandırılmamış bir iktidarın koruması altında, güven içinde özel işlerinin peşine düşebilmek için, cumhurbaşkanına yaltaklanarak, parlamentoya hakaret ederek,

kendi basınına kaba ve kötü davranarak, Bonaparte'ı, kendi konuşan ve yazan unsurlarını, kendi politikacı ve yazarlarını, kendi konuşmacı kürsüsünü ve kendi basınını ezmeye, yok etmeye çağırdı. Egemenliğin zorluklarından ve tehlikelerinden kurtulmak için, kendi siyasal egemenliğinden kurtulmaya can attığını açıkça ilan etti.

Ve yalnızca kendi sınıflarının egemenliği için yürütülen parlamenter ve yazınsal mücadeleye bile öfkelenmiş ve bu mücadelenin önderlerine ihanet etmiş olan bu <9> burjuvazi, şimdi, her şey olup bittikten sonra, onun için kanlı bir mücadeleye, bir ölüm kalım mücadelesine girişmediği için proletaryayı suçlamaya kalkışıyor! Her an kendi genel sınıf çıkarını, yani siyasal çıkarını en dar ve en kirli özel çıkarlarına feda etmiş ve küstah bir şekilde temsilcilerinden de benzer bir özveri talep etmiş olan burjuvazi, şimdi, proletaryanın ideal siyasal çıkarlarını maddi çıkarlarına feda ettiğini söyleyerek sızlanıyor. Sosyalistler tarafından yanlış yola sokulan proletarya tarafından değeri anlaşılmayan ve karar anında yalnız bırakılan güzel bir insan gibi davranıyor. Ve burjuva dünyasında evrensel bir yankı buluyor. Kuşkusuz, burada düzenbaz Alman politikacılarından ve aynı kafadaki hödüklerden söz etmiyorum. Örneğin, daha önce alıntı yaptığım, 29 Kasım 1851'de, yani hükümet darbesinden dört gün önce bile Bonaparte'ı "düzenin bekçisi", Thiers ve Berryer'yi ise "anarşist" ilan etmiş ve daha 27 Aralık 1851'de, Bonaparte'ın söz konusu anarşistleri susturmasının ardından, "cahil, terbiyesiz, aptal proleter kitlelerinin, orta ve daha üst toplum kademelerinin yeteneklerine, bilgisine, disiplinine, manevi etkisine, düşünsel kaynaklarına ve ahlaki ağırlığına" ihanetleri hakkında bağırıp çağıran *Economist*'e

gönderme yapıyorum. Aptal, cahil ve bayağı kitle, burjuva kitlesinin kendisinden başka bir şey değildi.

Fransa'nın 1851 yılında bir tür küçük ticaret bunalımı yaşamış olduğu doğru. Şubat sonunda ihracat 1850'ye göre düşüş gösterdi, Mart'ta ticaret kötüye gitti ve fabrikalar kapandı, Nisan'da sanayi bölgelerinin durumu Şubat günleri {1848} sonrasında olduğu kadar umutsuz görünüyordu, Mayıs'ta işler henüz yeniden canlanmamıştı, Fransa Bankası'nın portföyü 28 Haziran'da bile mevduatlardaki muazzam bir artış ve senet karşılığı avanslarda benzer büyüklükte bir gerilemeyle üretimin durma noktasında olduğunu gösteriyordu ve işler kademeli olarak yeniden açılmaya ancak Ekim ortasında başladı. Fransız burjuvazisi, ticaretteki bu duraklamayı, tümüyle siyasal nedenlerle, parlamento ile yürütme gücü arasındaki mücadeleyle, yalnızca geçici olan bir devlet biçiminin güvenilmezliğiyle, Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] gününe ilişkin korkutucu beklentilerle açıklıyordu. Tüm bu olguların Paris'teki ve illerdeki bazı sanayi kollarını baskı altına aldığını inkâr etmek istemiyorum. Ama her durumda, siyasal koşulların bu etkisi yalnızca yerel düzeydeydi ve önemsizdi. Ticaretteki iyileşmenin tam da siyasal durumun kötüleştiği, siyasal ufkun karardığı ve Elize'den her an bir şimşeğin çakmasının beklendiği sırada, Ekim ortalarında başlamış olmasından başka bir kanıta gerek var mı? Bunun dışında, "yetenekleri, bilgisi, manevi kavrayışı ve düşünsel kaynakları" burnunun ilerisine geçmeyen Fransız burjuvazisi, Londra'daki sanayi sergisinin[71] açık kaldığı süre boyunca, ticaret alanındaki sefaletinin nedeniyle burun buruna

71 *Great Exhibition* (Büyük Fuar): 1 Mayıs-15 Ekim 1851 tarihleri arasında açık kalan ilk uluslararası sanayi ve ticaret fuarı. *-çev.*

gelebildi. Fransa'da fabrikalar kapatılırken, İngiltere'de ticari iflaslar yaşanmıştı. Fransa'da sınai panik Nisan ve Mayıs'ta bir zirve noktasına ulaşırken, İngiltere'de ticari panik Nisan ve Mayıs'ta zirve noktasına ulaşmıştı. İngiliz yün sanayisi, Fransız yün sanayisi gibi, İngiliz ipek üretimi de Fransız ipek üretimi gibi sıkıntıya düşmüştü. İngiliz pamuk fabrikaları faaliyetlerini sürdürmüş olsa bile, kârları 1849 ve 1850'deki kadar değildi. Aradaki fark, yalnızca, Fransa'daki bunalımın sınai, İngiltere'dekinin ticari olması; Fransa'da fabrikalar üretimi durdururken İngiltere'dekilerin üretimlerini artırmaları, ama bunu önceki yıllara göre daha elverişsiz koşullar altında yapmaları; Fransa'da en büyük darbeyi ihracatın, İngiltere'de ise ithalatın almasıydı. Hiç kuşku yok ki Fransa'nın siyasal durumunda aranmaması gereken ortak neden apaçıktı. 1849 ve 1850, en büyük maddi gönenç yılları ve niteliğini ancak 1851'de gösteren bir aşırı üretimin gerçekleştiği yıllardı. Bu aşırı üretim, 1851 yılının başında, sanayi sergisinin açılacak olması nedeniyle daha bir hızlandırıldı. Bunlara şu özel koşullar eklenmişti: İlk olarak, 1850 ve 1851'in kötü pamuk hasadı, ardından beklenenden daha büyük bir pamuk rekoltesine ulaşılacağının kesinleşmesi, pamuk fiyatlarının önce yükselmesi, sonra birdenbire düşmesi, kısacası dalgalanması. Ham pamuk rekoltesi, en azından Fransa'da, ortalama verim düzeyinin bile altına düşmüştü. Son olarak, yünlü üretimi 1848'den beri o kadar artmıştı ki, yün üretimi buna ayak uyduramamıştı ve ham yün fiyatı, yünlü mamul fiyatlarına göre fazlasıyla orantısız bir şekilde yükselmişti. Böylece burada, dünya pazarı için üretim yapan üç sanayinin hammaddelerinde, bir ticari durgunluk için üç kat malzeme bulmuş olduk. Bu özel koşullar bir yana bırakıldığında, 1851

yılının gözle görülür bunalımı, aşırı üretim ile aşırı spekülasyonun, sınai çevrim sırasında, ateşli bir şekilde çevrimin son bölümünü hızla tamamlayıp çıkış noktalarına, yani *genel ticaret bunalımına* yeniden ulaşmak üzere tüm güçlerini bir araya getirmeden önce her zaman yaptıkları bir duraklamadan başka bir şey değildi. Bu tür ara dönemlerde, Fransa'da, kısmen İngilizlerin tam da bu dönemlerde tüm pazarlarda katlanılmaz hâle gelen rekabeti nedeniyle geri çekilmeye zorlandığı, kısmen de bir lüks mallar sanayisi olarak her tür ticari duraklamadan öncelikli şekilde etkilendiği için, sanayinin kendisi durma noktasına gelirken, İngiltere'de ticari iflaslar patlak verir. Fransa bu şekilde genel bunalımlar dışında kendi ulusal ticaret bunalımlarını da yaşar; ama bu bunalımlar, Fransa'daki yerel etkileri gölgede bırakacak ölçüde, dünya pazarının genel durumu tarafından belirlenir ve bunların ürünü olur. Fransız burjuvasının önyargısıyla İngiliz burjuvasının yargısını karşılaştırmak yararsız olmayacaktır. Liverpool'un en büyük şirketlerinden biri, 1851'le ilgili yıllık ticaret raporunda şunları yazıyor:

> "Pek az yıl, başlangıcında oluşan beklentilere, şu son yıldan daha fazla ters düştü; herkesin beklediği gibi büyük gönenç yılı olmak yerine, son çeyrek yüzyılın en cesaret kırıcı yıllarından biri oldu. Doğal olarak, bu söylenen, sanayici sınıflar için değil, yalnızca ticaretle uğraşan sınıflar için geçerli. Ve kuşkusuz, yılın başında, tam tersini beklememek için de nedenler vardı; ürün stokları sınırlıydı, sermaye fazlası vardı, gıda maddeleri ucuzdu, zengin bir hasadın gerçekleşeceği kesindi; kıtada kesintiye uğramamış bir barış vardı ve içeride siyasal ya da mali sıkıntılar yaşanmıyordu: gerçekte, ticaretin kanatları hiç bu kadar serbest olmamıştı ... Bu olumsuz sonuçtan kimi sorumlu tutmalı? Biz, hem

ihracattaki hem de ithalattaki *aşırı ticareti* sorumlu tutmak gerektiğine inanıyoruz. Eğer tüccarlarımız faaliyetlerini kendileri sınırlandırmazsa, üç yılda bir yaşanacak panikler dışında hiçbir şey bizi kontrol altında tutamaz." [72]

Darbeler ve genel oy hakkının getirilmesi hakkındaki söylentilerin, parlamento ile yürütme gücü arasındaki mücadelenin, Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler arasındaki Fronde savaşının,[73] Güney Fransa'daki komünist komploların, Nièvre ve Cher illerindeki sözde *jacquerie*'lerin {köylü ayaklanmalarının}, farklı cumhurbaşkanı adaylarının reklamlarının, gazetelerin şarlatanca çözümlerinin, cumhuriyetçilerin anayasayı ve genel oy hakkını elde silah korumak istedikleri yönündeki tehditlerinin, kıyametin Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] günü gerçekleşeceğini ilan eden *in partibus* [*infidelium*: inançsızlar ülkesindeki] sığınmacı kahramanların müjdelerinin, tam da bu ticari paniğin ortasında Fransız burjuvasının ticaret delisi beynini nasıl işkenceye maruz bırakacağı, döndüreceği, sersemleteceği düşünülürse, onun bu sözle anlatılamayacak, gürültülü kaynaşma, revizyon, oturumlara ara verme, anayasa, komplo, koalisyon, sığınma, gasp ve devrim karmaşası içinde çılgınca burnundan soluyarak kendi parlamenter cumhuriyetine şunları söylemesi anlaşılır bir şey olur: "*Terörle gelecek bir son, sonsuz bir terörden iyidir!*"

Bonaparte bu çığlığı anladı. Vade günü olan Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] gününü yaklaştıran her günbatımıyla birlikte yıldızların hareketinde kendi dünyevi senetlerine yönelik bir protesto gören alacaklıların kızgınlığının giderek artması sayesinde, kavrama yeteneği keskinleşmiş-

72 10 Ocak 1850 tarihli *The Economist* dergisinden. *-Almanca ed.*

73 Bkz. 35. dipnot. *-çev.*

ti. Alacaklılar, gerçek birer astrolog olmuştu. Ulusal Meclis, Bonaparte'ın görev süresinin anayasal yolla uzatılması umuduna son vermişti, Joinville Prensi'nin adaylığı kararsızlık durumunun sürdürülmesine izin vermiyordu.

Eğer bugüne kadar gölgesini kendi gelişinden çok önce önüne düşüren bir olay yaşandıysa, bu, Bonaparte'ın darbesiydi. Daha 29 Ocak 1849'da, seçilmesinin üzerinden henüz yaklaşık bir ay geçmişken, bu konuda Changarnier'ye teklifte bulunmuştu. Kendi başbakanı Odilon Barrot, darbe politikasını, 1849 yazında örtülü bir şekilde, Thiers ise 1850 kışında açıkça ele vermişti. Persigny Mayıs 1851'de Changarnier'yi bir kez daha darbeye kazanmaya çalışmış, *Messager de l'Assemblée* bu görüşmenin haberini yayımlamıştı. Bonapartist gazeteler ne zaman bir parlamento fırtınası çıksa darbe tehdidi savuruyordu ve bunalım ne kadar yaklaşırsa sesleri o kadar güçlü çıkıyordu. Bonaparte'ın her gece kadınlı erkekli *swell mob*'la {iyi giyimli hırsızlarla ve dolandırıcılarla} birlikte katıldığı cümbüşlerde, her seferinde, gece yarısı yaklaşıp bol miktardaki içki ikramı dilleri çözdüğünde ve hayal güçlerini ateşlediğinde, darbenin ertesi sabah gerçekleştirilmesi kararlaştırılıyordu. Ertesi sabahın hayaleti yeniden kovmasına kadar kılıçlar çekiliyor, kadehler şangırdıyor, milletvekilleri pencerelerden dışarı atılıyor, imparator pelerini Bonaparte'ın omuzlarına düşüyordu ve ardından, şaşkınlık içindeki Paris, ağızları pek sıkı olmayan iffetli kadınlardan ve geveze şövalyelerden, bir kez daha kurtulmuş olduğu tehlikeyi öğreniyordu. Eylül ve Ekim aylarında darbe söylentileri birbirlerini izledi. Aynı zamanda, gölge, alacalı bir *Daguerrotyp* {eski bir fotoğraf türü} gibi renk kazandı. Avrupa'nın günlük basın organlarının Eylül ve Ekim aylarındaki sayı-

larına bakılırsa, sözcüğü sözcüğüne şu tür haberler bulunacaktır: "Paris darbe söylentilerinden geçilmiyor. Başkentin gece saatlerinde askerlerle doldurulacağı ve sabah, Ulusal Meclisi dağıtan, Seine ilinde sıkıyönetim ilan eden, genel oy hakkını yeniden getiren ve halka başvuran kararnamelerin çıkarılacağı söyleniyor. Bonaparte, bu yasa dışı kararnameleri uygulayacak bakanlar arıyormuş." Bu haberleri aktaran yazılar, her seferinde, uğursuz "*ertelendi*" sözcüğüyle noktalanıyor. Darbe, her zaman Bonaparte'ın sabit fikri olmuştu. Fransız topraklarına bu fikirle geri dönmüştü. Fikir onu o kadar esir almıştı ki, Bonaparte bu fikre sürekli olarak ihanet ediyor, onu açığa vuruyordu. O kadar zayıftı ki, aynı süreklilikle bu fikirden yeniden vazgeçiyordu. Darbenin gölgesi bir hayalet olarak Parisliler için o kadar tanıdık hâle gelmişti ki, sonunda ete kemiğe bürünmüş şekilde ortaya çıktığında ona inanmak istemediler. Dolayısıyla, darbenin başarıya ulaşmasını sağlayan, ne 10 Aralık Derneği'nin liderinin sıkı bir ağızla kendisini tutması, ne de Ulusal Meclisin gafil avlanmasıydı. Darbe başarıya ulaştıysa, bu, *Bonaparte'ın* boşboğazlığına ve *Ulusal Meclisin* önceden haberdar olmasına rağmen böyle oldu; önceki gelişmelerin zorunlu, kaçınılmaz bir sonucuydu.

Bonaparte 10 Ekim'de bakanlarına genel oy hakkını yeniden getirme kararını bildirdi, 16'sında istifalarını verdiler, 26'sında Paris, Thorigny hükümetinin kurulduğunu öğrendi. Eş zamanlı olarak polis müdürü Carlier'nin yerine Maupas getirildi, Birinci Tümenin komutanı Magnan en güvenilir alayları başkentte topladı. Ulusal Meclis 4 Kasım'da oturumlarını yeniden başlattı. Artık, daha önce geçmiş olduğu dersin kısa ve özlü bir tekrarını almaktan ve gerçekten de

öldükten sonra gömüldüğünü kanıtlamaktan başka yapacak bir şeyi kalmamıştı.

Yürütme gücüyle mücadele ederken yitirmiş olduğu ilk mevki hükümetti. Bu kaybını, yalnızca göstermelik bir hükümet olan Thorigny hükümetini ciddiye alarak, resmen kabul etmek zorunda kaldı. Yeni bakanlar adına kendisini sunduğunda, Daimi Komisyon, Bay Giraud'yu kahkahalarla karşılamıştı. Genel oy hakkının geri getirilmesi gibi güçlü önlemler için bu kadar zayıf bir hükümet! Ama amaçlanan da, parlamentonun *içinden* hiçbir şeyi geçirmemek, parlamentoya *karşı* olan her şeyi kabul ettirmekti.

Ulusal Meclis, yeniden açılışının daha ilk gününde, Bonaparte'ın, genel oy hakkının geri getirilmesi ve 31 Mayıs 1850 tarihli yasanın kaldırılması taleplerini içeren mesajını aldı. Bonaparte'ın bakanları, aynı gün, bu doğrultuda bir kararname sundu. Meclis, bakanların ivedilik önergesini hemen ve yasayı da 13 Kasım'da, 348'e karşı 355 oyla reddetti. Böylece, vekillik belgesini bir kez daha yırttı, halkın özgürce seçilmiş temsilcisi olmaktan çıkıp bir sınıfın gaspçı parlamentosuna dönüştüğünü bir kez daha doğruladı, parlamenter başı ulusun gövdesine bağlayan kasları kendi elleriyle kesip ikiye ayırdığını bir kez daha kabul etti.

Yürütme gücü, genel oy hakkının yeniden getirilmesi önergesiyle Ulusal Meclise karşı halka başvurduysa, yasama gücü de, *quaestor*'lar[74] tasarısıyla, halka karşı orduya başvurdu. Bu *quaestor*'lar tasarısı, meclisin askerî birlikleri dolaysız olarak emri altına alma, parlamenter bir ordu kurma hakkını kesinleştirecekti. Bu şekilde orduyu kendisi ile halk ve kendisi ile Bonaparte arasındaki hakem olarak belirlediğinde,

74 Bkz. 33. dipnot. *-çev.*

orduyu belirleyici devlet gücü olarak tanıdığında, diğer taraftan da, aynı güç üzerindeki egemenlik iddiasından çoktan vazgeçmiş olduğunu doğrulamak zorundaydı. Askerî birlikleri hemen emri altına almak yerine, onları emir altına alma hakkını tartışarak, kendi gücü hakkındaki kuşkusunu açığa vurdu. *Quaestor*'lar tasarısını reddederek, aczini açıkça itiraf etti. Bu tasarı 108 oyun eksik kalmasıyla düştü, yani *Montagne* belirleyici oldu. Meclis, Buridan'ın eşeği[75] durumuna düşmüştü; hangisinin daha çekici olduğuna karar vermesi gereken iki çuval ot arasında değilse bile, hangisinin daha ağır olduğuna karar vermesi gereken iki okkalı dayak arasında kalmıştı. Bir tarafta Changarnier korkusu, diğer tarafta Bonaparte korkusu. Kabul etmek gerekir ki, durum hiç de destansı değildi.

18 Kasım'da, Düzen Partisi'nin sunmuş olduğu yerel seçim yasası hakkında, üç yerine bir yıllık bir oturma süresinin yerel seçimlerde oy kullanmaya yetmesini sağlamaya yönelik bir değişiklik önergesi verildi. Değişiklik tek bir oyla reddedildi; ama o bir oyun da yanlışlıkla verildiği hemen ortaya çıktı. Düzen Partisi, parlamentoda kendi başına sahip olduğu çoğunluğu, düşman hiziplerine bölünerek çoktan yitirmişti. Şimdi de, parlamentoda artık hiçbir çoğunluğun bulunmadığını göstermişti. Ulusal Meclis, *karar alma yeteneğinden yoksun* duruma düşmüştü. Artık meclisin atomik unsurlarını bir arada tutan bir çekim gücü kalmamıştı, meclis son nefesini vermişti, ölmüştü.

Son olarak, burjuvazinin parlamento dışındaki kitlesinin, felaketten birkaç gün önce, parlamentodaki burjuva-

75 Fransız din adamı ve felsefecisi Jean Buridan'a atfedilen düşünce deneyine göre, aynı özelliklere sahip iki ot yığınının tam ortasına yerleştirilen bir eşek, hangisini seçeceğine karar veremeyeceğinden açlıktan ölecektir. *-çev.*

ziden koptuğunu bir kez daha resmen doğrulaması gerekti. Bir parlamento kahramanı olarak, tedavisi bulunmayan parlamenter kretenizm hastalığından daha fazla etkilenen Thiers, parlamentonun ölümünden sonra Danıştay'la birlikte yeni bir parlamenter entrika çevirmiş, cumhurbaşkanını anayasanın çizdiği sınırlara hapsedecek bir sorumluluk yasası hazırlamıştı. Bonaparte, 15 Eylül'de Paris'in yeni kapalı pazar yerinin temeli atılırken *dames des halles*'i {haldeki satıcı kadınları}, balık satıcısı kadınları nasıl ikinci Masaniello[76] olarak büyülediyse (kuşkusuz, balık satıcısı kadınların her birinin ağırlığı, 17 derebeyinin gerçek gücü kadardı), *quaestor*'lar tasarısının sunulmasının ardından Elysée'de ağırlanan teğmenleri nasıl coşturduysa, şimdi de, 25 Kasım'da, onun elinden Londra Sanayi Sergisi için verilen ödül madalyalarını almak üzere sirkte toplanmış olan sanayici burjuvaların akıllarını başlarından aynı şekilde aldı. Konuşmasının karakteristik bölümünü *Journal des Débats*'dan aktarıyorum:

> "Bu beklenmedik başarılar karşısında, bir kez daha söyleme hakkına sahibim: bir yandan demagoglar tarafından diğer yandan monarşik halüsinasyonlarla sürekli olarak rahatsız edilmek yerine, kendi gerçek çıkarlarının peşine düşmesine ve kurumlarını reforma tabi tutmasına izin verilse, Fransız Cumhuriyeti ne kadar büyük olurdu. (Amfiteatrın her yanından gürültülü, coşkulu ve yinelenen alkışlar.) Monarşik halüsinasyonlar her tür ilerlemeyi ve tüm önemli sanayi kollarını engelliyor. İlerleme yerine yalnızca kavga. Geçmişte krallık otoritesinin ve ayrıcalıklarının en ateşli destekçileri olup, sırf genel oy hakkından doğan otoriteyi

76 1647 yılında Napoli'de İspanyol işgalcilere karşı gerçekleştirilen ayaklanmanın liderliğini yapan balıkçı. *-çev.*

> zayıflatmak için bir Konvansiyonun taraftarı hâline gelen insanlar görülüyor. (Gürültülü ve yinelenen alkışlar.) Devrimden en fazla zarar görmüş ve ondan en fazla yakınmış olup, sırf ulusun iradesini zincire vurmak için yeni bir devrimin kışkırtıcılığını yapan insanlar görüyoruz ... Gelecek için size huzur vaat ediyorum vb. vb. (*Bravo*, *Bravo*, gürültülü *Bravo* sesleri)"

Sanayi burjuvazisi 2 Aralık darbesini, parlamentonun yok edilmesini, kendi egemenliğinin yıkılışını, Bonaparte'ın diktatörlüğünü yaltakçı "bravo" sesleriyle böyle alkışlar. 25 Kasım'daki alkış gümbürtüsünün karşılığı, topların 4 Aralık'taki gümbürtüsü oldu ve en çok sayıda bomba, avuçlarını patlatırcasına en çok alkış sesini çıkaran Bay Sallandrouze'un evinde patladı.

Cromwell, Uzun Parlamento'yu[77] dağıtırken, bu parlamentonun ortasına tek başına yürümüş, onun tarafından belirlenmiş olan süreden bir dakika bile fazla yaşamaması için saatini çıkarmış ve parlamentonun her bir üyesini eğlenceli mizahi hakaretlerle kovmuştu. Örnek aldığı kişiden daha küçük olan Napoleon, 18 Brumaire'de en azından yasama organına gitmiş ve sıkıntılı bir sesle bile olsa ona idam kararını okumuştu. Cromwell ya da Napoleon'a göre çok farklı bir yürütme gücüne sahip olan ikinci Bonaparte ise, örnek alacağı kişiyi dünya tarihinin yıllıklarında değil, 10 Aralık Derneği'nin yıllıklarında, ceza mahkemelerinin yıllıklarında aradı. Fransa Bankası'ndan 25 milyon frank çalar; General Magnan'ı bir milyona, askerleri parça başına 15 frank ve içkiyle satın alır; geceleri bir hırsız gibi gizlice suç ortaklarıyla

77 Üyelerinin çoğunluğu istemedikçe dağıtılamamasına yönelik bir yasa çıkarıldığında, İngiliz parlamentosuna "Uzun Parlamento" adı verilmişti; 1653 yılında bu parlamentoyu dağıtan Oliver Cromwell, 1653-1658 döneminde ülkeyi "Koruyucu Lord" sıfatıyla yönetmişti. *-çev.*

buluşur; en tehlikeli parlamento önderlerinin evlerinin basılmasını ve Cavaignac, Lamoricière, Le Flô, Changarnier, Charras, Thiers, Baze vb.'nin yataklarından çıkarılıp götürülmelerini, Paris'in ana meydanlarının ve parlamento binasının askerler tarafından işgal edilmesini, ve sabah erkenden tüm duvarlara Ulusal Meclis ile Danıştay'ın dağıtıldığını, genel oy hakkının geri getirildiğini ve Seine ilinde sıkıyönetim ilan edildiğini duyuran şarlatanca ilanların yapıştırılmasını sağlar. Benzer şekilde, kısa bir süre sonra, *Moniteur*'e, parlamentonun etkili isimlerinin kendisini çevreleyen bir devlet konseyi {*Staatskonsulta*} oluşturduklarına ilişkin sahte bir belge yayımlatır.

10. ilçenin (*arrondissement*) belediye binasında toplanan ve asıl olarak Meşruiyetçiler ile Orleans'cılardan oluşan kalıntı parlamento {*Rumpfparlament*}, yinelenen "Yaşasın cumhuriyet" sloganları arasında Bonaparte'ın görevden alınmasına karar verir, binanın önündeki şaşkın kalabalığa boş yere nutuk atar ve sonunda Afrika'da görev yapan keskin nişancılar eşliğinde önce Orsay Kışlası'na götürülür, sonrasında cezaevi nakil araçlarına tıkılır ve Mazas, Ham ve Vincennes hapishanelerine taşınır. Düzen Partisi, Yasama Meclisi ve Şubat Devrimi böyle sona erdi. Hızla sonuca bağlamadan önce, devrimin kısa şeması:

I. Birinci Dönem. 24 Şubat-4 Mart 1848. Şubat dönemi. Öndeyiş. Genel kardeşleşme dolandırıcılığı.

II. İkinci Dönem. Cumhuriyetin kuruluşu ve Kurucu Ulusal Meclis dönemi

1. 4 Mayıs-25 Haziran 1848. Tüm sınıfların proletaryaya karşı mücadelesi. Proletaryanın Haziran günlerindeki yenilgisi.

2. 25 Haziran-10 Aralık 1848. Saf burjuva cumhuriyetçilerinin diktatörlüğü. Anayasa taslağının hazırlanması. Paris'te sıkıyönetim ilanı. 10 Aralık'ta Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığına seçilmesiyle burjuva diktatörlüğünün kaldırılması.

3. 20 Aralık 1848-28 Mayıs 1849. Kurucu Meclisin Bonaparte'la ve onunla birlik kuran Düzen Partisi'yle mücadelesi. Kurucu Meclisin çöküşü. Cumhuriyetçi burjuvazinin düşüşü.

III. Üçüncü Dönem. Anayasal cumhuriyet ve *Ulusal Yasama Meclisi* dönemi.

1. 28 Mayıs 1849-13 Haziran 1849. Küçük burjuvaların burjuvaziyle ve Bonaparte'la mücadelesi. Küçük burjuva demokrasisinin yenilgisi.

2. 13 Haziran 1849-31 Mayıs 1850. Düzen Partisi'nin parlamenter diktatörlüğü. Egemenliğini genel oy hakkını kaldırarak tamamlar ama parlamenter hükümeti kaybeder.

3. 31 Mayıs 1850-2 Aralık 1851. Parlamenter burjuvazi ile Bonaparte arasındaki mücadele.

a) 31 Mayıs 1850-12 Ocak 1851. Parlamento, ordunun başkomutanlığını yitirir.

b) 12 Ocak-11 Nisan 1851. Yönetsel gücü yeniden ele geçirme girişimlerinde başarısızlığa uğrar. Düzen Partisi parlamentoda tek başına çoğunluk oluşturma gücünü yitirir. Cumhuriyetçilerle ve *Montagne*'la koalisyonu.

c) 11 Nisan 1851-9 Ekim 1851. Revizyon, kaynaşma, oturumlara ara verme girişimleri. Düzen Partisi tek tek unsurlarına ayrışır. Burjuva kitlesi ile burjuva parlamentosu ve burjuva basını arasındaki kopuş kesinleşir.

d) 9 Ekim 1851-2 Aralık 1851. Parlamento ile yürütme gücü arasındaki açık kopuş. Ölme eylemini gerçekleştirir ve kendi sınıfı, ordu ve tüm diğer sınıflar tarafından yüzüstü bırakılır. Parlamenter rejimin ve burjuva egemenliğinin çöküşü. Bonaparte'ın zaferi. İmparatorluğun geri getirilmesi parodisi.

VII

Sosyal cumhuriyet, Şubat Devriminin eşiğinde bir söz, bir kehanet olarak ortaya çıktı. 1848 Haziran günlerinde *Paris proletaryasının* kanında boğuldu, ama oyunun izleyen perdelerinde bir hayalet olarak dolaşır. *Demokratik cumhuriyet*, gelişini duyurur. 13 Haziran 1849'da, kaçıp giden *küçük burjuvalarıyla* birlikte buharlaşır, ama kaçarken, arkasına iki kat palavracı reklamlar fırlatır. Burjuvaziyle birlikte *parlamenter cumhuriyet* tüm salıneyi ele geçirir, tüm varlığıyla yaşamın tadını çıkarır, ama 2 Aralık 1851, koalisyon hâlindeki kralcıların "Yaşasın cumhuriyet!" iniltileri arasında onu gömer.

<10>

Fransız burjuvazisi, çalışan proletaryanın egemenliğine karşı şaha kalkmıştı; başında 10 Aralık Derneği'nin liderinin bulunduğu lumpen proletaryayı iktidara getirdi. Burjuvazi, Fransa'yı aralıksız bir şekilde gelecekteki kızıl anarşi terörünün korkusu içinde tutuyordu; Bonaparte, *Boulevard Montmartre*'ın {Montmartre Bulvarı'nın} ve *Boulevard des Italiens*'in {İtalyanlar Bulvarı'nın} kibar burjuvalarını 4 Aralık'ta içkinin coşturduğu düzen ordusuna pencerelerinde vurdurduğunda, burjuvazi için bu geleceği öne çekmiş oldu. Burjuvazi kılıcı tanrılaştırmıştı; kılıç ona hükmediyor. O, devrimci basını yok etmişti; onun basını yok ediliyor. O, halk toplantılarını polis gözetimi altına sokmuştu; onun sa-

lonları polis gözetimi altında bulunuyor. O, demokrat Ulusal Muhafızları dağıtmıştı; onun Ulusal Muhafızı dağıtılıyor. O, sıkıyönetim ilan etmişti; onun üzerinde sıkıyönetim ilan ediliyor. O, askerî komisyonların yerine jürileri koymuştu; onun jürilerinin yerine askerî komisyonlar konuyor. O, halk eğitimini din adamlarının boyunduruğu altına sokmuştu; din adamları onu kendi öğretimlerine tabi kılıyor. O, mahkeme kararı olmaksızın sürgüne gönderiyordu; mahkeme kararı olmaksızın sürgüne gönderiliyor. O, toplumun her hareketini devlet gücüyle bastırıyordu; onun sosyetesinin her hareketi devlet gücüyle bastırılıyor. O, para kesesine tutkunluğu nedeniyle kendi politikacılarına ve yazarlarına isyan etmişti; politikacıları ve yazarları ortadan kaldırıldı, ama ağzının kapatılmasının ve kaleminin kırılmasının ardından para kesesi yağmalanıyor. Burjuvazi, devrime, hiç yorulmadan, Aziz Arsenius'un Hıristiyanlara seslendiği gibi seslenmişti: "*Fuge, tace, quisce! Sıvış, sessiz ol, uslu dur!*" Bonaparte burjuvaziye sesleniyor: "*Fuge, tace, quisce! Sıvış, sessiz ol, uslu dur!*"

Fransız burjuvazisi, Napoleon'un şu ikilemini çoktan çözmüştü: "*Dans cinquante ans l'Europe sera républicaine ou cosaque.*" {Avrupa elli yıl içinde ya cumhuriyetçi olacak ya da Kazak.} Onun çözümü, "*république cosaque*"tı {Kazak cumhuriyetiydi}. Hiçbir Circe,[78] bir sanat eseri olan burjuva cumhuriyetini kara büyüyle biçimsizleştirmedi. Bu cumhuriyet, saygınlık görüntüsünden başka hiçbir şeyini yitirmedi. <11> Bugünkü Fransa, parlamenter cumhuriyetin içinde hazır şekilde bulunuyordu. Kabarcığın patlayıp canavarın göze çarpması için tek bir süngü darbesi yetmişti.

78 Yunan mitolojisinde, düşmanlarını hayvanlara dönüştüren büyücü tanrıça. – *çev.*

<12>

Paris proletaryası 2 Aralık'tan sonra neden ayaklanmadı? <13>

Burjuvazinin devrilmesinin henüz yalnızca kararnamesi çıkarılmıştı; kararname uygulanmamıştı. Proletaryanın her tür ciddi ayaklanması burjuvaziyi hemen yeniden canlandırır, onu orduyla barıştırır ve işçilerin ikinci bir Haziran yenilgisi yaşamasını kaçınılmaz kılardı.

Proletarya 4 Aralık'ta, burjuva ve *épicier* {bakkal} tarafından, mücadeleye girişmesi için kışkırtıldı. O günün akşamında, Ulusal Muhafızın çeşitli lejyonları, silahlı ve üniformalı olarak savaş alanına çıkma sözü verdi. Çünkü, burjuva ve *épicier*, Bonaparte'ın 2 Aralık tarihli kararnamelerinden birinde gizli oyu kaldırdığını ve onlara resmî kütüklerde adlarının yanına "evet" ya da "hayır" diye yazmalarını emrettiğini fark etmişti. 4 Aralık direnişi <14> Bonaparte'ın gözünü korkuttu. O gece Paris'in tüm sokak köşelerine gizli oyun geri getirildiğini duyuran afişler astırdı. Burjuva ve *épicier*, amaçlarına ulaştıklarını düşündü. Ertesi sabah ortalıkta görünmeyenler, *épicier* ile burjuvaydı.

Paris proletaryası, 1 Aralık'ı 2 Aralık'a bağlayan gece, Bonaparte'ın bir baskınıyla, önderlerinden, barikat liderlerinden yoksun bırakılmıştı. Subayları olmayan ve Haziran 1848 ile Haziran 1849'un ve Mayıs 1850'nin anıları nedeniyle *Montagnard*'ların bayrağı altında savaşmak istemeyen bir ordu olarak, Paris'in başkaldırıcılık onurunun kurtarılması işini öncülerine, yani gizli derneklere bıraktı; burjuvazi, Paris'i disiplinsiz asker güruhuna o kadar dirençsiz bir şekilde teslim etti ki, sonrasında, Bonaparte, Ulusal Muhafızı şu alaycı gerekçeyle silahsızlandırabildi: Silahlarının anarşistler tarafından onlara karşı kullanılacağından korkuyordu!

"C'est le triomphe complet et définitif du socialisme!" {"Bu, sosyalizmin tam ve kesin zaferidir!"} Guizot, 2 Aralık'ı böyle tarif etmişti. Ama parlamenter cumhuriyetin yıkılması, kendi içinde, proletarya devriminin zaferinin embriyosunu barındırıyorsa, onun ilk elle tutulur sonucu da, Bonaparte'ın parlamentoya karşı, yürütme gücünün yasama gücüne karşı, sözsüz gücün sözün gücüne karşı zaferiydi. <15> Ulus, parlamentoda, kendi genel iradesini yasa düzeyine, yani egemen sınıfın yasasını kendi genel iradesi düzeyine yükseltiyordu. Yürütme gücü karşısında her tür iradesinden vazgeçer ve bir yabancının, otoritenin emrine girer. Yürütme gücü, yasama gücünün tersine, ulusun özerkliği yerine bağımlılığını {Heteronomie} ifade eder. Yani Fransa, bir sınıfın despotluğundan, yalnızca, bir bireyin despotluğuna, üstüne üstlük otoritesi bulunmayan bir bireyin otoritesine geri düşmek için kaçmış gibi görünür. Mücadele öylesine düzlenmiş gibidir ki, dipçiğin önünde tüm sınıflar aynı güçsüzlük ve aynı sessizlik içinde diz çöker.

Ama devrim titizdir. Henüz Araf'taki yolculuğunu sürdürüyor. İşini sistemli bir şekilde yapıyor. 2 Aralık 1851'e kadar hazırlıklarının ilk yarısını tamamlamıştı, şimdi diğer yarısını tamamlıyor. Onu yıkabilmek için, parlamenter gücü önce eksiksiz hâle getirmişti. Şimdi, bu amaca ulaşmış olarak, tüm yıkıcı güçlerini ona yöneltmek üzere *yürütme gücünü* eksiksiz hâle getiriyor, onu en saf ifadesine indirgiyor, yalıtıyor, karşısındaki tek sorun durumuna sokuyor. Ön çalışmasının ikinci yarısını da tamamladığında, Avrupa oturduğu yerden fırlayacak ve sevinç çığlıkları atacak: "İyi kazmışsın, ihtiyar köstebek!"[79]

79 Shakespeare'in *Hamlet* adlı oyununun I. perdesinin 5. sahnesinde geçen "İyi dedin, ihtiyar köstebek!" ("*Well said, old mole!*") ifadesinin değiştirilmiş biçimi. *-çev.*

Devasa bürokratik ve askerî örgütlenmesiyle, kapsamlı ve yapay devlet mekanizmasıyla, yarım milyonluk ordunun yanı sıra yine yarım milyonluk bir memur ordusuyla bu yürütme gücü, Fransız toplumunun bedenini bir ağ tabaka gibi saran ve tüm gözeneklerini tıkayan bu korkunç asalak cisim, mutlak monarşi döneminde, feodal sistemin onun da yardımıyla hızlanan çöküşü sırasında ortaya çıktı. Toprak sahiplerinin ve kentlerin her bir feodal ayrıcalığı, devlet iktidarının niteliklerine; feodal paye sahipleri, maaşlı memurlara ve Orta Çağ'ın çatışma hâlindeki mutlak iktidarlarının alacalı bulacalı örnek sözleşmesi {*Mustercharte*}, işleri bir fabrikada olduğu gibi bölünmüş ve merkezîleştirilmiş olan bir devlet iktidarının düzene bağlanmış planına dönüştü. Ulusun burjuva birliğini yaratmak için tüm yerel, bölgesel, kentsel ve kırsal özel güç odaklarını parçalama görevi bulunan Birinci Fransız Devrimi, mutlak monarşinin başlatmış olduklarını, yani hem merkezîleşmeyi hem de iktidar gücünün kapsamını, niteliklerini ve hizmetçilerini geliştirmek zorunda kalmıştı. Napoleon, bu devlet mekanizmasını eksiksiz hâle getirmişti. Meşru{iyetçi} monarşi ve Temmuz Monarşisi, bu mekanizmaya, daha ileri düzeydeki bir işbölümünden başka bir şey eklemedi; devlet içindeki işbölümü, burjuva toplumu içindeki işbölümünün yeni çıkar grupları, yani devlet idaresi için yeni malzemeler yaratması ölçüsünde derinleşti. Her bir *ortak* çıkar toplumdan hemen sökülüp alınarak daha yüksek, *genel* bir çıkar olarak onun karşısına çıkarıldı; bir köy topluluğunun köprüsünden, okul binasından ve ortak varlıklarından demiryollarına, ulusal varlıklara ve Fransa Üniversitesi'ne varıncaya kadar, toplumun organlarının kendi başlarına belirledikleri şeyler onlardan koparıldı ve hükümetin faaliyetlerinin nes-

neleri hâline getirildi. Son olarak, parlamenter cumhuriyet, devrime karşı yürüttüğü mücadelede, iktidar gücünün araçlarını ve merkezîleşmesini baskı önlemleriyle artırmak zorunda gördü kendisini. Tüm devrimler, bu mekanizmayı kırmak yerine onu yetkinleştirdi. Dönüşümlü olarak iktidar mücadelesi veren partiler, bu devasa devlet yapısının ele geçirilmesini, kazananın en önemli ganimeti saydı.

Ama bürokrasi, mutlak monarşi döneminde, ilk devrim sırasında, Napoleon döneminde, yalnızca, burjuvazinin sınıfsal egemenliğini hazırlamanın aracıydı. Restorasyon döneminde, Louis-Philippe döneminde, parlamenter cumhuriyet döneminde kendi iktidarını elde etmek için de fazlasıyla çaba harcamış olmasına karşın, egemen sınıfın aletiydi.

Devlet, ancak ikinci Bonaparte döneminde, kendisini tam olarak bağımsızlaştırmış görünür. <16> Devlet mekanizması burjuva toplumu karşısında kendisini o denli sağlamlaştırdı ki, tepesinde, 10 Aralık Derneği'nin liderinin, yani yurt dışından kopup gelmiş olan, içki ve sosisle satın aldığı ve sonrasında da önlerine sürekli olarak yeniden sosis atmak zorunda kaldığı disiplinsiz bir sarhoş askerler güruhu tarafından başa geçirilen bir maceracının bulunması yetiyor. Fransa'nın göğsünü sıkıştıran ve soluğunu kesen utanç dolu umutsuzluğun, en ağır şekilde aşağılanmış ve küçük düşürülmüş olma duygusunun nedeni bu. Kendisini lekelenmiş hissediyor. <17>

Bununla birlikte, devlet iktidarı havada asılı durmaz. Bonaparte, bir sınıfı, üstelik Fransız toplumunun en kalabalık sınıfını, *küçük çiftçileri*[80] temsil ediyor.

80 *Parzellenbauern*: Sahibi oldukları küçük tarlalarda ("parsel"lerde) çiftçilik yapan köylüler. *-çev.*

Bourbon'lar nasıl büyük toprak mülkiyetinin hanedanıysa, Orléans'lar nasıl paranın hanedanıysa, Bonaparte'lar da köylülerin, yani Fransız halk yığınının hanedanıdır. Köylülerin seçilmiş Bonaparte'ı, burjuva parlamentosuna boyun eğmiş olanı değil, burjuva parlamentosunu dağıtmış olanıdır. Kentler, üç yıl boyunca, 10 Aralık seçiminin anlamını çarpıtmayı ve köylüleri imparatorluğun geri getirilmesi konusunda dolandırmayı başarabildi. 10 Aralık 1848'deki seçim, ancak 2 Aralık 1851 *coup d'état*'sıyla {hükümet darbesiyle} hayata geçirildi.

Küçük çiftçiler, üyeleri aynı durumda yaşayan, ama kendi aralarında çok yönlü ilişkilere girmeyen devasa bir kitle oluşturur. Üretim biçimleri, onları karşılıklı ilişkilere sokmak yerine birbirlerinden yalıtır. Fransız ulaştırma araçlarının zayıflığı ve köylülerin yoksulluğu bu yalıtılmışlığı artırır. Üretim alanı olan tarla {*Parzelle*}, işlenmesi sırasında, işbölümüne, bilimin kullanılmasına izin vermez, dolayısıyla da gelişmenin çok yönlüleşmesine, yeteneklerin farklılaşmasına, toplumsal ilişkilerin zenginleşmesine fırsat tanımaz. Her bir köylü ailesi neredeyse kendine yetecek durumdadır, tükettiklerinin büyük bölümünü dolaysız olarak kendisi üretir ve böylece, geçim araçlarını elde etmesinin yolu, toplumla ilişki kurmaktan çok, doğayla değiş tokuş yapması olur. Tarla, köylü ve aile; onun yanında bir başka tarla, bir başka köylü ve bir başka aile. Bunların bir yığını bir köyü ve bir yığın köy de bir ili oluşturur. Fransız ulusunun büyük kitlesi işte böyle, aynı adlı büyüklüklerin basitçe birbirlerine eklenmesiyle, bir çuval patatesin bir patates çuvalı oluşturmasına benzer şekilde oluşturulur. Milyonlarca ailenin, onları yaşam biçimleri, çıkarları ve eğitimleri açısından diğer

sınıflardan ayıran ve bu sınıflarla düşmanca karşı karşıya gelmelerine yol açan iktisadi varlık koşulları altında yaşaması ölçüsünde, bir sınıf oluştururlar. Küçük çiftçiler arasında yalnızca yerel bağlantıların bulunması, çıkarlarının aynılığının aralarında hiçbir birliktelik, hiçbir ulusal bağ, hiçbir siyasal örgütlenme yaratmaması ölçüsünde, bir sınıf oluşturmazlar. Dolayısıyla, sınıf çıkarlarını, ister bir parlamento isterse bir kongre aracılığıyla olsun, kendi adlarına savunma yeteneğine sahip değildirler. Kendilerini temsil edemezler; temsil edilmek zorundadırlar. Temsilcileri, aynı zamanda, onların efendisi, onların üzerindeki bir otorite, onları diğer sınıflardan koruyan ve onlara yukarıdan yağmur ve güneş ışığı gönderen sınırsız bir iktidar gücü olarak görünmek zorundadır. Dolayısıyla, küçük toprak sahibi köylülerin siyasal etkisi, nihai ifadesini, yürütme gücünün toplumu kendisine bağımlı kılmasında bulur. <18>

Tarihsel gelenek, Fransız köylülerinde, Napoleon adlı bir adamın onlara tüm görkemi yeniden getireceği yönündeki mucize inancını ortaya çıkardı. Ve "*La recherche de la paternité est interdite*" {"Babalığın araştırılması yasaktır"} diye emreden *Code Napoléon* {Napoleon Yasası}[81] nedeniyle Napoleon adını taşıdığı için bu adammış gibi yapan bir kişi vardı. Yirmi yıllık serseriliğin ve bir dizi tuhaf maceranın ardından efsane gerçekleşir ve bu adam Fransızların imparatoru olur. Yeğenin sabit fikri, Fransızların en kalabalık sınıfının sabit fikriyle örtüşmesi sayesinde hayata geçer.

Bana şu itiraz yöneltilecektir: Ya Fransa'nın yarısındaki köylü ayaklanmaları, ordunun köylülere yönelik sürek avları, köylülerin kitlesel olarak hapse atılması ve sürülmesi?

81 1804 tarihli Fransız Yurttaşlar Yasası. *-çev.*

Fransa'da, XIV. Louis döneminden beri, "demagojik entrikalar nedeniyle"[82] köylülere bu şekilde zulmedilmemişti.

Ama doğru anlaşılmalı. Bonaparte hanedanı, devrimci köylüyü değil muhafazakâr köylüyü, toplumsal var oluş koşulu olan tarlanın ötesini zorlayan köylüyü değil, tersine onu sağlamlaştırmak isteyen köylüyü, kentlerle ittifak hâlinde kendi enerjisiyle eski düzeni yıkmak isteyen kır nüfusunu değil, aksine körü körüne bu eski düzenin içinde kalıp tarlalarıyla birlikte imparatorluk hayaleti tarafından kurtarılmak ve kayırılmak isteyenleri temsil eder. Köylülerin aydınlanmasını değil boş inancını, yargısını değil önyargısını, geleceğini değil geçmişini, çağdaş Cevennes'ini değil çağdaş Vendée'sini temsil eder.[83]

Parlamenter cumhuriyetin üç yıllık katı yönetimi Fransız köylülerinin bir bölümünü Napoleon'cu yanılsamadan kurtarmış ve yalnızca yüzeysel bir şekilde bile olsa devrimcileştirmişti; ama ne zaman harekete geçseler, burjuvazi tarafından zor kullanılarak geri püskürtüldüler. Parlamenter cumhuriyet döneminde, Fransız köylülerinin modern bilinci geleneksel bilinciyle mücadele ediyordu. Süreç, öğretmenler ile din adamları arasındaki kesintisiz bir mücadele biçimini almıştı. Burjuvazi öğretmenleri ezdi. Köylüler, ilk kez, hükümetin eylemleri karşısında bağımsız bir tavır alma çabasını gösterdi. Bunun ifadesi, belediye başkanları ile vali-

82 Almanya'da, 1810'lu yıllardan itibaren, "demagog"lukla da suçlanan liberal ve milliyetçi muhalefet hareketleri baskı altına alınmıştı. *-çev.*

83 *Cévennes*: Fransa'nın (güneyindeki) Languedoc ilindeki dağlık bir bölge; 1702 ile 1705 yılları arasında süren ve "*Camisards*" (gömlekliler) ayaklanması olarak bilinen köylü ayaklanması burada gerçekleşti. Protestanlara yönelik zulme tepki olarak başlayan ayaklanma açık bir feodalizm karşıtlığı kazanmıştı.
Vendée: Batı Fransa'daki bir il. 1789-94 Fransız Devrimi sırasında, burada yaşayan köylülerin büyük bölümünün katıldığı kralcı bir başkaldırının merkezi oldu. "Vendée" adı, karşı-devrimci faaliyetlerin simgesi hâline geldi. *-İngilizce ed.*

ler arasındaki süreklileşmiş çatışmalardı. Burjuvazi belediye başkanlarını görevden aldı. Son olarak, parlamenter cumhuriyet dönemi sırasında, farklı yörelerdeki köylüler, kendi çocukları olan orduya karşı ayaklandı. Burjuvazi onları sıkıyönetimle ve idamlarla cezalandırdı. Ve şimdi, aynı burjuvazi, Bonaparte lehine kendisine ihanet ettiğini söylediği kitlelerin, *vile multitude*'ün {bayağı yığının} aptallığı hakkında bağırıp çağırıyor. Köylü sınıfının imparatorlukçuluğunu[84] zorla sağlamlaştıran kendisiydi; bu köylü dininin doğum yerlerini oluşturan koşulları kendisi korumuştu. Gerçekten de, burjuvazi, muhafazakârlıklarını korudukları sürece kitlelerin ahmaklığından, devrimcileştikleri anda da kavrayışlarından korkmak zorundadır.

Coup d'état'dan sonraki ayaklanmalarda, Fransız köylülerin bir bölümü elde silah 10 Aralık 1848'deki kendi seçimlerini protesto etti. 1848'den beri devam ettikleri okul onları akıllandırmıştı. Ama onlar, kendilerini tarihsel ölüler diyarına adamıştı; tarih, onları sözlerine bağlı tutmuştu ve köylülerin çoğunluğu henüz o denli önyargılıydı ki, tam da en kızıl illerde, köy nüfusu açıkça Bonaparte'a oy verdi. Onlara göre, Ulusal Meclis, Bonaparte'ın yol almasını engellemişti. O da şimdi, yalnızca, kırın iradesine kentler tarafından vurulan zinciri kırdı. Hatta bazı yerlerde köylüler şu tuhaf beklentiye sahipti: Bir Napoleon'un yanında bir Konvansiyon.[85]

Birinci devrimin yarı serf köylüleri özgür toprak sahiplerine dönüştürmesinin ardından, Napoleon, yeni ellerine

84 *Imperialismus*. Bkz. 22. dipnot. *-çev.*

85 (Ulusal) Konvansiyon (*Convention nationale*): 1789 Fransız Devrimi sonrasında, 1792 yılında kurulan yasama meclisi. *-çev.*

düşmüş olan Fransız topraklarını rahatsız edilmeden kullanmalarının ve henüz yeni olan mülkiyet arzularını tatmin etmelerinin koşullarını sağlamlaştırmış ve düzenlemişti. Ama şimdi, Fransız köylüsü, tam da tarlası nedeniyle, arazinin bölünmesi nedeniyle, Fransa'da Napoleon'un yerleşiklik kazandırdığı mülkiyet biçimi nedeniyle batıyor. Ne de olsa, Fransız feodal köylülerini küçük tarla sahibi köylüler ve Napoleon'u imparator yapan, maddi koşullardı. İki kuşak, kaçınılmaz sonucu üretmeye yetti: Tarımın giderek kötüleşmesi, çiftçilerin giderek daha fazla borçlanması. On dokuzuncu yüzyılın başında Fransız kır nüfusunun özgürleşmesinin ve zenginleşmesinin koşulu olan "Napoleon'a özgü" mülkiyet biçimi, bu yüzyılın akışı içinde onların köleliğinin ve kitlesel yoksulluğunun[86] yasasına dönüştü. Ve işte bu yasa, ikinci Bonaparte'ın savunması gereken *idées napoléoniennes*'in {Napoleon'a özgü fikirlerin} birincisidir. Yıkıma uğramalarının nedeninin küçük tarla mülkiyetinin kendisinde değil, bunun dışındaki ikincil koşulların etkisinde aranması gerektiği yanılsamasını köylülerle paylaşmayı sürdürürse, girişeceği deneyler, üretim ilişkileriyle karşı karşıya geldiklerinde, sabun köpükleri gibi yok olup gidecektir <19>.

Küçük tarla mülkiyetinin iktisadi gelişimi, köylülerin geri kalan toplumsal sınıflarla ilişkisini köklü bir şekilde değiştirdi. Napoleon döneminde, kırsal arazilerin parsellere ayrılması, serbest rekabeti ve kentlerde yeni ortaya çıkmaya başlayan büyük sanayiyi tamamlıyordu. <20> Köylü sınıfı, henüz yeni devrilmiş olan toprak aristokrasisine yönelik, her yerde mev-

86 *Pauperismus*: Avrupa'da sanayileşmenin erken dönemlerinde ortaya çıkan ve yıkıcı toplumsal sonuçlar doğuran kitlesel yoksulluk. *-çev.*

cut olan protestoydu. <21> Küçük tarla mülkiyetinin Fransız topraklarına saldığı kökler, feodalizmi tüm besin kaynaklarından yoksun bırakıyordu. Onun sınır direkleri, burjuvazi için, eski efendilerinin her tür ani saldırısına karşı doğal bir savunma sistemi oluşturuyordu. Ama on dokuzuncu yüzyılın akışı içinde feodal tefecinin yerini kent tefecisi, aristokratik toprak mülkiyetinin yerini burjuva sermayesi aldı. Köylünün küçük tarlası, artık yalnızca, kapitalistin topraktan kârı, faizi ve rantı çekmesini ve ücretini nasıl çıkaracağını bulma işini çiftçinin kendisine bırakmasını sağlayan bahane durumunda. Fransız toprakları üzerindeki ipotek borçları, Fransız köylülüğüne, İngiltere'nin toplam ulusal borcunun yıllık faizine eşit miktarda faiz yüklüyor. Küçük tarla sahipliği, gelişiminin kaçınılmaz sonucu olan bu sermaye köleliği içinde, Fransız ulusunun çoğunluğunu mağara insanlarına dönüştürdü. On altı milyon köylü (kadınlar ve çocuklar dahil), büyük bölümü yalnızca bir, diğerleri yalnızca iki ve en tercih edilenleri üç ağızlı olan mağaralarda barınıyor. Beş duyu kafa için neyse, pencereler de bir ev için odur. Yüzyılın başında, yeni ortaya çıkmakta olan küçük tarlaların başına devleti nöbetçi diken ve onları defne yapraklarıyla gübreleyen burjuva düzeni, kanlarını ve iliklerini emip sermayenin simyacı kazanına atan vampire dönüştü. *Code Napoléon*, artık yalnızca bir icra, açık artırma ve cebri satış kanunnamesi. Fransa'da, varlıkları resmen kabul edilen dört milyon (çocuklar vb. dahil) yoksul, serseri, suçlu ve fahişeye, açlık sınırında yaşayan, ya yalnızca kırda barınan ya da sürekli olarak paçavraları ve çocuklarıyla kırdan kentlere ve kentlerden kıra kaçan beş milyon kişiyi eklemek gerekiyor. Dolayısıyla, köylülerin çıkarı artık Napoleon döneminde olduğu gibi burjuvazinin çıkarlarıyla, sermayey-

le uyumlu değil, bunlarla karşıtlık içinde. Bu nedenle, doğal müttefik ve önderlerini, görevi burjuva düzenini yıkmak olan *kent proletaryasında* buluyorlar. Ama ikinci Bonaparte'ın hayata geçirmesi gereken ikinci "*idée napoléonienne*" olan *güçlü ve sınırsız iktidar*, bu "maddi" düzeni zor yoluyla korumakla görevli. Bu "*ordre matériel*" {maddi düzen}, aynı zamanda, Bonaparte'ın isyancı köylülere karşı çıkardığı tüm bildirilerin sloganını sağlıyor.

Sermayenin ona yüklediği ipoteğin yanında, *vergi* de küçük tarlanın üzerine biner. Vergi, bürokrasinin, ordunun, din adamlarının ve sarayın, kısacası tüm yürütme gücü aygıtının yaşam kaynağıdır. Güçlü iktidar ile güçlü vergi aynı anlama gelir. Küçük tarla sahipliği, doğası gereği, mutlak güç sahibi ve sayılamayacak kadar kalabalık bir bürokrasiye zemin sunar. İlişkilerin ve kişilerin düzeylerinin tüm ülke yüzeyinde eşitlenmesini sağlar. Dolayısıyla, en tepedeki bir merkezden bu homojen kitlenin tüm noktalarına eşit miktarda etkide bulunulmasına da izin verir. Halk kitlesi ile devlet iktidarı arasındaki aristokratik ara kademeleri yok eder. Yani, her yerde, devlet iktidarının doğrudan müdahalelerine ve onun dolaysız organlarının devreye girmesine yol açar. Son olarak, ne kırda ne de kentlerde yer bulabilen ve bu nedenle bir tür saygın sadaka alma biçimi olarak devlet memuriyetlerine yönelen ve yeni devlet memuriyetlerinin yaratılmasına neden olan bir işsiz nüfus fazlası üretir. <22> Napoleon, zorunlu vergileri, süngüyle açtığı yeni pazarlarla, kıtanın yağmalanması aracılığıyla, faizleriyle birlikte geri vermişti. Vergi, köylülerin sektörü için bir dikendi; bugünse, sektörlerinin elinden son kaynakları da alıyor, yoksulluk karşısındaki dirençsizliklerini en ileri noktaya taşıyor. Ve

şeritlerle süslenip iyi beslenen büyük bir bürokrasi, ikinci Bonaparte'ın en fazla hoşuna giden "*idée napoléonienne*". Toplumun gerçek sınıflarının yanında, kendi rejiminin korunmasını bir geçinme sorunu olarak görecek yapay bir kast yaratmak zorunda olduğuna göre, başka türlüsü nasıl mümkün olabilirdi ki? Aynı nedenle, ilk mali işlemlerinden biri, memur maaşlarının eski düzeylerine yükseltilmesi ve yeni arpalıkların yaratılmasıydı.

Bir başka "*idée napoléonienne*", iktidar aracı olarak *din adamlarının* egemenliğidir. Ama eğer parsel, yeni ortaya çıktığı dönemde, toplumla uyum içinde olması, doğa güçlerine bağımlılığı ve yukarıdan onu koruyan otoriteye teslim olmuşluğu nedeniyle doğal olarak dindardıysa, borçların yıkıma uğrattığı, toplumla ve otoriteyle anlaşmazlığa düşen, kendi sınırlarının ötesine zorlanan parsel, doğal olarak, dinsiz oluyor. Gökyüzü, özellikle de hava koşullarını sağladığı için, yeni kazanılmış olan küçük toprak parçasının çok güzel bir eklentisiydi; parselin yerine koyulacak şey olarak dayatıldığı anda, bir hakarete dönüşür. O zaman, din adamı, artık yalnızca, bir başka "*idée napoléonienne*" olan dünyevi polisin <23> kutsal yağ sürülmüş av köpeği olarak görünür. Bir sonraki Roma seferi, Fransa'nın kendi içinde gerçekleşecek; ama Bay de Montalembert'in istediğinin tam tersi olacak.[87]

Son olarak, "*idées napoléoniennes*"in doruk noktası, *ordunun* üstünlüğüdür. Ordu, dışarıya karşı yeni mülklerini savunarak, yeni kazanılmış ulusal kimliklerini yücelterek, dünyayı yağmalayarak ve devrimcileştirerek kahramanlara

87 Meşruiyetçilerin lideri Montalembert'in 22 Mayıs 1850'de Yasama Meclisinde yaptığı ve milletvekillerini "sosyalizme karşı ciddi bir savaş açmaya" çağırdığı konuşmaya gönderme yapılıyor. *–İngilizce ed.*

dönüşen küçük tarla sahibi köylülerin *point d'honneur*'üydü {onur sorunuydu}. Üniforma, onların devlet giysisiydi; savaş, onların şiiriydi; hayal dünyasında uzatılan ve yuvarlak hâle getirilen küçük tarla, anavatandı ve yurtseverlik, mülkiyet duygusunun ideal biçimiydi. Ama bugün, mülkünü savunan Fransız köylüsünün karşısındaki düşmanlar, Kazaklar değil, *huissiers* {icra memurları} ve vergi tahsildarları. Küçük tarla, artık anavatan denen yerde değil, ipotek sicilinde bulunuyor. Ordu artık köylü gençliğinin çiçeği değil, köylü lumpen proletaryasının bataklık çiçeği. Ordunun büyük bölümü *remplaçant*'lardan, yani başkasının yerine askerlik yapanlardan oluşuyor; tıpkı, ikinci Bonaparte'ın, Napoleon'un *remplaçant*'ı, yani onun yerine geçen kişi olması örneğindeki gibi. Şimdi, kahramanca eylemlerini, jandarmalık yaparak, köylülere yönelik sürek avları sırasında gerçekleştiriyor ve eğer kendi sisteminin iç çelişkileri 10 Aralık Derneği'nin liderini Fransız sınırının ötesine geçmeye zorlarsa, bu ordu, bazı haydutlukların ardından, övgü almak yerine dayak yiyecektir.

Görüldüğü üzere, *tüm "idées napoléoniennes", gelişmemiş, gençliğin tazeliğini taşıyan küçük tarlanın fikirleridir* ve daha uzun bir süre boyunca yaşamış olan küçük tarla için bir saçmalıktır. Bu fikirler, yalnızca, küçük tarlanın can çekişirken gördüğü halüsinasyonlar, sözlere dönüşen sözcükler, hayaletlere dönüşen ruhlardır. Ama imparatorlukçuluk parodisi, Fransız ulusunun çoğunluğunu geleneğin ağırlığından kurtarmak ve devlet iktidarı ile toplum arasındaki karşıtlığı saf hâliyle ortaya çıkarmak için gerekliydi. Küçük tarla mülkiyetinin giderek daha fazla sarsılmasıyla, onun üzerine kurulan devlet yapısı çöker. Modern toplumun gereksinim duyduğu

devlet merkezîleşmesi, yalnızca, feodalizme karşı biçimlendirilmiş olan askerî-bürokratik yönetim mekanizmasının yıkıntıları üzerinde yükselir.[88]

Fransız köylülerinin durumu, ikinci Bonaparte'ı, yasaları almak yerine ilan etmesi için Sina Dağı'na[89] çıkaran *20 ve 21 Aralık genel seçimlerinin* sırrını bize gösteriyor. <24>

Açıkçası, o anda, burjuvazinin Bonaparte'ı seçmekten başka hiçbir seçeneği yoktu. <25> Püritenler, Konstanz Konsili'nde[90] papaların ahlaksızca yaşamalarından şikâyet edip bir ahlak reformunun gerekliliği hakkında yakındıklarında, Kardinal Pierre d'Ailly onlara şöyle gürlemişti: "Katolik kilisesini artık yalnızca şeytanın kendisi kurtarabilir, ve siz melekleri istiyorsunuz." Fransız burjuvazisi de *coup d'état*'nın ardından aynı şekilde haykırdı: Burjuva toplumunu artık yalnızca 10 Aralık Derneği'nin lideri kurtarabilir! Mülkiyeti artık yalnızca hırsızlık, dini yalnızca yalan yere yemin, aileyi yalnızca piçlik, düzeni yalnızca düzensizlik kurtarabilir!

---

88 1852 yılında New York'ta yayımlanan birinci baskıda, [son iki cümlenin yer almadığı] bu paragraf, 1869'da Marx tarafından çıkarılan şu cümlelerle son bulur: "Devlet mekanizmasının parçalanması merkezîleşmeye zarar vermeyecektir. Bürokrasi, yalnızca, karşıtı olan feodalizme bağımlılığını koruyan, düşük düzeyli ve kaba bir merkezîleşme biçimidir. Napoleon döneminin geri getirilmesinden umudu kesen Fransız köylüsü küçük tarlasına olan inancından uzaklaşır, bu küçük tarlanın üzerine kurulan tüm devlet yapısı yerle bir olur ve *proletarya devrimi, yokluğu bu devrimin solosunu tüm köylü uluslarının ölüm şarkısına dönüştürecek olan koroyu kazanır.*" *–Almanca ed.*

89 Mısır'daki Sina Yarımadası'nda bulunan ve Tevrat'a göre Musa'nın 10 Emir'i aldığı dağ. *–çev.*

90 *Konstanz Konsili* (1414-1418), dinsel reform hareketlerinin yeni başladığı bir dönemde, Katolik kilisesinin sarsılan konumunu düzeltmek için toplanmıştı. Konsil, reform hareketinin önderleri olan John Wycliffe ve Jan Hus'un öğretilerini reddetmişti. Katolik kilisesinin birliğini yeniden sağlamış ve kilisenin başına, papa oldukları iddiasıyla kendi aralarında mücadele eden üç kişinin yerine yeni bir kişiyi seçmişti. *–Almanca ed.*

Bonaparte, yürütme gücünün kendisini bağımsızlaştırmış iktidarı olarak, görevinin, "burjuva düzenini" korumak olduğunu hissediyor. Ama bu burjuva düzeninin sağlamlığı orta sınıfa dayanır. Bu nedenle kendisini orta sınıfın temsilcisi olarak görüyor ve bu doğrultuda kararnameler çıkarıyor. Buna karşılık, Bonaparte'ın bir şey olması, yalnızca, bu orta katmanın siyasi gücünü kırmış olmasının ve her gün yeniden kırmasının ürünü. Bu nedenle, kendisini orta sınıfın siyasal ve yazınsal gücünün düşmanı olarak görüyor. Ama bu sınıfın maddi gücünü koruyarak, onun siyasal gücünü yeniden ortaya çıkarıyor. Dolayısıyla, nedenin canlı tutulması, ama sonucun, kendisini gösterdiği yerde ortadan kaldırılması gerekiyor. Ama neden ile sonuç karşılıklı etkileşimleri içinde ayırt edici özelliklerini yitirdiklerinden, bu söylenen, neden ile sonuç az da olsa birbirleriyle karıştırılmadan yapılamaz. Sınır çizgisini silen yeni kararnameler. Ama Bonaparte kendisini aynı zamanda burjuvaziye karşı köylülerin ve genel olarak halkın temsilcisi, burjuva toplumunun sınırları içinde halkın alt sınıflarını mutlu etmek isteyen bir temsilci olarak görüyor. "Hakiki sosyalistler"in[91] devlet yönetimi hakkındaki bilgeliklerini peşinen onlardan çalan yeni kararnameler. Ama Bonaparte kendisini her şeyden önce, 10 Aralık Derneği'nin lideri; kendisinin, *entourage*'ının {çevresinin}, hükümetinin ve ordusunun ait olduğu ve her şeyden önce kendi rahatını ve devlet hazinesinden Kaliforniya piyangosunun ikramiyelerini kazanmayı önemseyen lumpen proletaryanın temsilcisi olarak görüyor. Ve 10 Aralık Derneği'nin lideri olduğunu,

91 1840'lı yıllarda Almanya'da yaygınlık kazanan ve Marx ile Engels tarafından farklı çalışmalarında eleştirilen bir siyasal akım. *-çev.*

kararnamelerle, kararnameler olmadan ve kararnamelere rağmen doğrular.

Adamın bu çelişkili görevi, hükümetinin çelişkilerini, önce bir sınıfı, ardından bir başkasını, önce kazanmaya, sonra aşağılamaya yönelik olan ve tüm sınıfların aynı şekilde karşısına geçmesini sağlayan anlaşılmaz denemeleri açıklıyor; bu arada, hükümetin uygulamadaki kararsızlığı, amcadan uslu bir şekilde kopyalanan kararlarının buyurgan, keskin üslubuyla fazlasıyla gülünç bir karşıtlık oluşturuyor. <26>

Sanayi ve ticaret, yani orta sınıfın işleri, güçlü iktidarın altında, bir serada olacağı gibi gelişsin: Sayısız demiryolu ayrıcalığının verilmesi. Ama Bonaparte'çı lumpen proletarya zenginleşsin: Önceden bilgi sahibi kılınanların borsada demiryolları ayrıcalıkları üzerinde manipülasyon yapması. Ama demiryolları için ortaya hiç sermaye koyulmuyor: Bankanın {Fransa Bankası'nın}, demiryolu hisseleri için avans ödemekle yükümlü kılınması. Ama banka aynı zamanda kişisel olarak sömürülsün ve bunun için okşansın: Bankanın haftada bir rapor verme yükümlülüğünün kaldırılması. Bankanın hükümetle aslan payı anlaşması yapması. Halka iş sağlansın: Devlet binası inşa etme talimatlarının verilmesi. Ama devlet binaları halkın vergi yükümlülüklerini artırıyor. Dolayısıyla, rantiyelere saldırarak, yüzde beş faizli kâğıtları yüzde dört buçuk faizli kâğıtlara çevirerek vergilerin indirilmesi. Ama orta katmanın ağzına yine bir parmak bal çalmak zorunlu. Dolayısıyla, şarabı *en détail* {perakende olarak} satın alan halk için şarap vergisinin iki katına çıkarılması, *en gros* {toptan} içen orta katman için bu verginin yarıya düşürülmesi. Gerçek işçi birliklerinin dağıtılması, ama ge-

lecekteki birlik mucizelerinin müjdelenmesi. Köylülere yardım edilsin: Borçlanmalarını ve mülkiyetin yoğunlaşmasını hızlandıran ipotek bankaları. Ama bu bankalar, Orléans hanedanının kamulaştırılan mülklerinden para kazanmak için kullanılsın. Hiçbir kapitalist, kararnamede yer almayan bu koşulu kabul etmez ve ipotek bankası yalnızca bir kararname olarak kalır vb. vb.

Bonaparte, tüm sınıfların ataerkil velinimeti olarak görünmek istiyor. Ama hiçbirine, ötekilerden almadan veremez. Tıpkı Fronde döneminde, Guise Dükü hakkında, tüm mülklerini yandaşlarının ona olan yükümlülüklerine dönüştürdüğü için Fransa'nın en yardımsever insanı olduğunun söylenmesi örneğinde olduğu gibi, Bonaparte da, Fransa'nın en yardımsever insanı olmak ve Fransa'nın tüm mülklerini, tüm işlerini, ona olan kişisel yükümlülüklere dönüştürmek istiyor. Yeniden Fransa'ya armağan etmek, daha doğrusu Fransa'yı Fransız paralarıyla yeniden satın alabilmek için tüm Fransa'yı çalmak istiyor, çünkü 10 Aralık Derneği'nin lideri olarak ona ait olacak olan her şeyi satın almak zorunda. Ve tüm devlet kurumları, Senato, Danıştay, yasama organı, Légion d'Honneur nişanı, asker madalyaları, çamaşırhaneler, devlet binaları, demiryolları, erler hariç Ulusal Muhafızın *état-major*'u {kurmayları}, Orléans hanedanının kamulaştırılmış mülkleri, satın alma kurumlarına dönüşüyor. Ordudaki ve iktidar mekanizmasındaki tüm konumlar birer satın alma aracı oluyor. Ama Fransa'ya vermek için ondan alma sürecinin en önemli unsuru, bu satış işlemleri sırasında 10 Aralık Derneği'nin başkanına ve üyelerine düşen yüzdeler. Bay de Morny'nin metresi Düşes L.'nin Orleans hanedanına ait mülklerin kamulaştırılmasını tarif etmek

için yaptığı nükte ("*C'est le premier vol de l'aigle*" {"Bu, kartalın ilk uçuşu/hırsızlığı"}[92]), daha çok *karga* olan bu *kartalın* tüm uçuşlarına uyar. O ve yandaşları birbirlerine her gün, Carthusian tarikatı üyesi İtalyanın, daha uzun yıllar boyunca yaşamasını sağlayacak olan malları kibirle sayan cimriye seslendiği gibi sesleniyorlar: "*Tu fai conto sopra i beni, bisogna prima far il conto sopra gli anni.*"[93] Yıllarını yanlış hesaplamamak için, dakikaları sayıyorlar. Sarayda, bakanlıklarda, devlet yönetiminin ve ordunun tepesinde, en olumlu ifadeyle nereden geldikleri bilinmeyen bir yığın herif (şeritli ceketleriyle tıpkı Soulouque'a bağlı yüksek rütbeliler gibi gülünç bir ağırbaşlılıkla dalkavukluk yapan gürültücü, adları kötüye çıkmış, yağmacı bohemler) itişip kakışıyor. Ahlakçılarının *Véron-Crevel,*[94] *düşünürlerinin Granier de Cassagnac olduğu düşünüldüğünde, 10 Aralık Derneği'nin bu üst katmanını gözde canlandırmak mümkün hâle gelir. Guizot, başbakanlığı döneminde bu Granier'yi küçük bir gazetede hanedancı muhalefete karşı kullanırken, onu şu sözle övmüştü: "C'est le roi des drôles"*, "işte maskaraların kralı". Louis Bonaparte'ın sarayına ve güruhuna bakıp Naiplik Dönemini[95] ya da XV. Louis'yi hatırlamak haksızlık olurdu. Çünkü, "Fransa geçmişte pek çok kez bir metresler hükümeti tarafından yönetilmişti, ama bir *hommes entretenus* {kapatma erkekler} hükümetiyle hiç karşılaşmamıştı."[96] <27>

---

92 "*Vol*", uçuş ve hırsızlık anlamına gelir. *–Marx'ın notu.*

93 "Mallarını sayıyorsun, ama önce yıllarını saymalıydın." *–Marx'ın notu.*

94 Balzac, *Kuzin Bette*'de {*La Cousine Bette*}, *Constitutionnel*'in {gazetesinin} sahibi Dr. Véron'dan esinlenerek yarattığı Crevel karakteriyle, Paris'in her tür ahlaki değerden yoksun görgüsüzlerini tarif eder. *–Marx'ın notu.*

95 XV. Louis henüz reşit değilken, Orléans Dükü Philippe'in 1715'ten 1723'e kadar süren naiplik dönemi. *–Almanca ed.*

96 Bayan Girardin'in sözleri *–Marx'ın notu.*

Bu durumun çelişkili gereklerinin sürüklediği, aynı zamanda da bir hokkabaz gibi sürekli yeni şaşırtmacalarla izleyicilerin gözlerini Napoleon'un yerine geçmiş kişi olarak kendi üzerinde tutması, yani her gün bir darbe *en miniature* {minyatür darbe} yapması gereken Bonaparte, tüm burjuva ekonomisini bir keşmekeşin içine sürüklüyor, 1848 Devrimi için dokunulmaz görünen her şeye dokunuyor, bazılarını devrime hoşgörülü bazılarını da devrim isteklisi kılıyor, düzen adına bile anarşi üretiyor ve tüm bunları yaparken, bir yandan da, tüm devlet mekanizmasını kutsal halesinden yoksun bırakıyor, onu kutsallığından arındırıyor, aynı anda hem iğrenç hem de gülünç kılıyor. Trier'deki Kutsal Elbise kültünü,[97] Napoleon'a özgü imparator pelerini kültü olarak Paris'e kopyalıyor. Ama imparator pelerini sonunda Louis Bonaparte'ın omuzlarına düştüğünde, Napoleon'un Vendôme Sütunu'nun tepesindeki tunç heykeli devrilecek.[98]

97 Marx'ın doğduğu kent olan Trier'de bulunan ve İsa'nın çarmıha gerilirken ya da bunun hemen öncesinde giydiği iddiası nedeniyle Hıristiyanlar tarafından "kutsal emanet" kabul edilen ve düzensiz aralıklarla hac ziyaretlerine açılan elbise. *-çev.*

98 *Vendôme Sütunu*: "Büyük Ordu"nun 1805'teki zaferleri anısına 1806 ile 1810 arasında Paris'teki Vendôme Meydanı'nda savaş ganimeti olarak ele geçirilen toplar kullanılarak yapılan ve üzerinde I. Napoleon'un heykeli bulunan sütun. Marx, *18 Brumaire*'in ikinci baskısına önsözünde, buradaki kapanış cümlesinde söylenen şeyin gerçekleşmiş olduğunu saptamıştı. III. Napoleon, 1863'te, I. Napoleon'un Napoleon şapkalı ve savaş giysili heykelini kaldırtmış, onun yerine tümüyle imparatorluk takılarıyla bezeli bir heykelini koydurmuştu. Vendôme Sütunu, sonunda, 16 Mayıs 1871'de, Paris Komünü'nün 12 Nisan tarihli kararnamesi uyarınca, "bir barbarlık anıtı, bir kaba güç ve sahte şan simgesi, galip gelenin yenilenlere yönelik sürekli bir aşağılaması" olduğu gerekçesiyle yıkıldı ve I. Napoleon'un heykeli de devrildi. *-Almanca ed.*

NOTLAR

<1> {*1852 baskısında bu paragraf şöyle (bkz. s. 19):*}
Hegel, bir yerlerde, dünya tarihindeki tüm büyük olguların ve kişilerin, bir anlamda, iki kez ortaya çıktığını söyler. Şunu eklemeyi unutmuş: birinde büyük bir trajedi, diğerinde sefil bir fars olarak. Danton için Caussidière, Robespierre için Louis Blanc, 1793-95'in *Montagne*'ı için 1848-51'in *Montagne*'ı, ve yuvarlak masa mareşalleriyle onbaşı {I. Napoleon} için karşısına çıkan ilk bir düzine borca batmış teğmenle Londralı özel polis[99] {Louis Bonaparte}. Dâhinin on sekiz Brumaire'i için ahmağın on sekiz Brumaire'i! Ve On Sekiz Brumaire'in ikinci baskısının yapılmasının koşullarında da aynı karikatür. İlk seferinde Fransa iflasın eşiğinde, bu sefer Bonaparte'ın kendisi borçlular hapishanesinin eşiğinde; o dönemde sınırda Büyük Güçler koalisyonu, bu sefer İngiltere'de Ruge-Darasz koalisyonu ve Amerika'da Kinkel-Brentano koalisyonu;[100] o dönemde geçilmesi gereken bir St. Bernard, bu sefer Jura üzerinden gönderilmesi gereken bir bölük jandarma; o dönemde tek bir Marengo'dan daha fazla kazanılacak şey, bu sefer kazanılacak olan St. Andrew Büyük Haç Nişanı[101] ve Berlin'de çıkarılan *National-Zeitung*'un[102] kaybedilecek olan saygısı.

---

99 Bkz. 29. dipnot. *–çev.*

100 İngiltere'deki ve ABD'deki Fransız göçmenlerinden söz ediliyor. *–çev.*

101 Napoleon Bonaparte'ın Alp Dağları'ndaki St. Bernard geçidini aşan ordusu 14 Haziran 1800'de *Marengo*'da (Kuzey İtalya) Avusturya generali Melas'ın ordusunu yenilgiye uğratmıştı.
"*Jura üzerinden gönderilmesi gereken bir bölük jandarma*": Marx, Louis Bonaparte'ın cumhuriyetçi Fransız mültecilerin İsviçre tarafından sınır dışı edilmesini istemesi nedeniyle Aralık 1851 ve Ocak 1852'de Fransa ile İsviçre arasında yaşanan gerilimden söz ediyor. Jura, Fransa-İsviçre'deki bir sıradağdır.
St. Andrew Nişanı: Rus İmparatorluğu'nda en yüksek nişan. Marx, anlaşıldığı kadarıyla, Louis Bonaparte'ın Rus Çarı I. Nikolay tarafından tanınma gereksinimini duymasını kastediyor. *–İngilizce ed.*

102 1850'li yıllarda liberal bir yayın çizgisi izleyen Alman gazetesi. *–çev.*

<2> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 27):*}
ve onları kendilerine mal edebildiği

<3> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 28):*}
bir dramın öndeyişinde başka türlü olamayacağı üzere,

<4> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 29):*}
, devrimci komünistleri

<5> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 52):*}
Bu dönem de üç ana döneme ayrılır: *28 Mayıs 1849'dan 13 Haziran 1849'a kadar*, demokrasi ile burjuvazi arasındaki bir mücadele ve *küçük burjuva ya da demokrat partinin yenilgisi*; 13 Haziran 1849'dan 31 Mayıs 1850'ye kadar, burjuvazinin, yani Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler koalisyonunun ya da düzenin parlamenter diktatörlüğü, *genel oy hakkının kaldırılmasıyla* tamamlanan diktatörlük; *31 Mayıs 1850'den 2 Aralık 1851'e kadar*, burjuvazi ile Bonaparte arasındaki mücadele, *burjuva egemenliğinin devrilmesi, anayasal ya da parlamenter cumhuriyetin düşüşü.*

<6> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 55):*}
Cumhuriyetçi savaş güçlerine karşı yapılacak genel bir yoklamada toplam sayıya katkıda bulunabilecekleri kadar temsil ediliyorlardı.

<7> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 57):*}
ve böylece kahvehane politikacıları ve cumhuriyetçi düşüncedeki adamlar için onu bir altın madenine dönüştüren

<8> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 93):*}
; sonrasında, mutlak güç sahibi olduğunda, devrimcilerin yanında eski suç ortaklarını da Cayenne'e[103] yollayarak suçlarını onlara yüklediğinde bile kolaylıkla tanınan Bonaparte'tır.

103 Güney Amerika kıtasındaki Fransız Guyanası'nda bulunan ve söz konusu dönemde ceza kolonisi olarak kullanılan kent. *-çev.*

<9> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 131):*}
sefil ve korkak

<10> {*1852 baskısında burada yer alan paragraf (bkz. s. 145):*}
Sosyal cumhuriyet ile demokratik cumhuriyet yenilgilere uğradı, ama parlamenter cumhuriyet, yani kralcı burjuvazinin cumhuriyeti, tıpkı saf cumhuriyet gibi, yani burjuva cumhuriyetçilerinin cumhuriyeti gibi, çöktü.

<11> {*1852 baskısında son cümle şöyle (bkz. s. 146):*}
Retorik süslemelerinden, görgü kurallarından, kısacası saygınlık görüntüsünden başka, bu cumhuriyetin kaybettiği hiçbir şey yoktu.

<12> {*1852 baskısında burada yer alan paragraflar (bkz. s. 147):*}
Şubat Devriminin acil hedefi, Orleans hanedanını ve burjuvazinin onun döneminde egemen olan kesimini devirmekti. Bu hedefe ancak 2 Aralık 1851'de ulaşıldı. Orleans hanedanının muazzam mülklerine, yani gücünün gerçek dayanaklarına o zaman el koyuldu ve Şubat Devriminden beklenen şeyler, yani 1830'dan beri ünleriyle Fransa'yı usandıran adamların hapsedilmesi, kaçması, görevden alınması, sürgüne gönderilmesi, silahsızlandırılması, aşağılanması, ancak Aralık sonrasında gerçekleşti. Ama Louis-Philippe döneminde sadece ticaret burjuvazisinin bir kısmı hükmediyordu. Bu burjuvazinin diğer kesimleri, hanedancı bir muhalefet ile cumhuriyetçi bir muhalefeti oluşturuyor ya da "yasal ülke"nin tümüyle dışında kalıyordu. Ticaret burjuvazisinin tüm kesimlerini ilk kez devlet dairesinin içine sokan, parlamenter cumhuriyettir. Ayrıca, Louis-Philippe döneminde, ticaret burjuvazisi, toprak burjuvazisini dışlıyordu. Bu ikisini ilk kez eşit duruma getiren, Temmuz Monarşisi ile Meşru{iyetçi} monarşiyi birleştiren ve mülkiyetin iki egemenlik dönemini tekleştiren, parlamenter cumhuriyettir. Louis-Philippe döneminde, burjuvazinin ayrıcalıklı kesimi, egemenliğini tahtın altında gizliyordu.

Parlamenter cumhuriyette, burjuvazinin egemenliği, tüm unsurlarını birleştirdikten ve kendi krallığını genişleterek sınıfının krallığı hâline getirdikten sonra, tüm çıplaklığıyla ortaya çıktı. Yani, devrimin, öncelikle, burjuva egemenliğine en geniş, en genel ve en eksiksiz ifadesini kazandıracak ve böylece geri dönüş umudu kalmayacak şekilde yıkılmasını mümkün kılacak olan biçimi yaratması gerekti.

Şubat'ta Orleans'cı burjuvazi, yani Fransız burjuvazisinin en canlı kesimi hakkında alınan mahkûmiyet kararı ancak o zaman uygulandı. Ancak o zaman, parlamentosuyla, barosuyla, ticaret mahkemeleriyle, il temsilcilikleriyle, noteriyle, üniversitesiyle, kürsüsüyle ve yargısıyla, basınıyla ve edebiyatıyla, yönetsel gelirleriyle ve mahkeme harçlarıyla, asker maaşlarıyla ve devletten alınan emeklilik maaşlarıyla, ruhuyla ve bedeniyle yenilgiye uğratıldı. Blanqui, burjuva muhafızlarının dağıtılmasını devrimin ilk talebi olarak formüle etmişti; ve Şubat'ta sırf onun ilerlemesini engellemek için devrime el uzatan burjuva muhafızları, Aralık'ta sahneden kayboldu. Panthéon, sıradan bir kiliseye dönüştü.[104] Burjuva rejiminin nihai biçiminden önce, onun 18. yüzyıldaki öncülerini azizlere dönüştüren büyü de bozuldu. Guizot, 2 Aralık'taki hükümet darbesinin başarıya ulaştığını duyduğunda, işte bu nedenle şöyle feryat etti: *C'est le triomphe complet et définitif du socialisme! Bu, sosyalizmin tam ve kesin zaferi!* Yani: bu, burjuva egemenliğinin kesin ve tam çöküşü.

<13> {*1852 baskısında son paragraf şöyle (bkz. s. 147):*}
Proletarya, burjuvaziyi neden kurtarmadı? Bu soru şu anlama gelir: Paris proletaryası 2 Aralık'tan sonra neden ayaklanmadı?

104 Kilise olarak tasarlanıp 1789 Fransız Devrimi sonrasında anıt mezara dönüştürülen Paris'teki Panthéon binası 19. yüzyılda iki kez yeniden kilise olarak kullanılmaya başlamıştı. *-çev.*

<14> {*1852 baskısında cümle şöyle başlıyor (bkz. s. 147):*}
Kanlı 4 Aralık direnişi

<15> {*1852 baskısında burada yer alan cümle (bkz. s. 148):*}
Böylece, eski devletin güçlerinden biri, ilk olarak sadece sınırından kurtulmuş, sınırsız ve mutlak bir güç hâline gelmişti.

<16> {*1852 baskısında paragraf şöyle başlıyor (bkz. s. 150):*}
Devlet, ancak ikinci Bonaparte döneminde toplum karşısında kendisini bağımsızlaştırmış ve onu boyunduruk altına almış görünür. Başkanı kendisini haklı çıkarmak için dehaya, ordusu şana ve bürokrasisi manevi otoriteye gereksinim duymaz olduğunda, yürütme gücünün bağımsızlığı açıkça ortaya çıkar.

<17> {*1852 baskısında burada yer alan cümle (bkz. s. 150):*}
Napoleon nasıl ona özgürlük için neredeyse hiçbir bahane bırakmadıysa, ikinci Bonaparte da ona kölelik için hiçbir bahane bırakmıyor.

<18> {*1852 baskısında cümlenin son bölümü şöyle (bkz. s. 152):*}
yürütme gücünün parlamentoyu ve devletin toplumu kendilerine bağımlı kılmalarında bulur.

<19> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 155):*}
, söz konusu yanılsamayı saklandığı son yerden yoksun bırakacaktır ve en iyi durumda hastalığı ağırlaştıracaktır.

<20> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 155):*}
Köylü sınıfının kayırılması bile, yeni burjuva düzeninin çıkarınaydı. Yeni yaratılan bu sınıf, burjuva rejiminin şehir kapılarının ötesine evrensel uzanımı, bu rejimin ulusal ölçekte hayata geçirilmesiydi.

<21> {*1852 baskısında burada yer alan cümle (bkz. s. 156):*}
Eğer herkesten fazla kayırıldıysa, bunun nedeni, feodal düzenin restorasyonuna karşı tüm diğer sınıflara göre daha geniş bir saldırı zemini sunmasıydı.

<22> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 157):*}
Napoleon döneminde, kalabalık devlet personelinin doğrudan doğruya üretken olmasını sağlayan, yalnızca, devletin topladığı vergiler aracılığıyla, yeni oluşan köylülük için, burjuvazinin henüz özel sanayisini kullanarak altından kalkamayacağı bayındırlık işlerini yapması değildi. Devlet vergisi, kent ile kır arasındaki değişimin sürmesini sağlayan bir zorlama aracıydı. Bunun yokluğunda, küçük toprak sahibi, Norveç'te ve İsviçre'nin bir bölümünde olduğu gibi, köylülere özgü kendine yeterliği içinde, kentlerle bütün ilişkisini keserdi.

<23> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 158):*}
ikinci Bonaparte dönemindeki görevi, Napoleon döneminde olduğu gibi köylü rejiminin kentlerdeki düşmanlarını gözetim altında tutmak değil, Bonaparte'ın kırdaki düşmanlarını gözetim altında tutmak olan

<24> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 160):*}
Gerçekten de, Fransız ulusu, bu uğursuz günlerde, her gün diz çöküp "Aziz genel oy hakkı, bizim için dua et!" diye yakaran demokrasiye karşı ölümcül bir günah işler. Kuşkusuz, genel oy hakkına tapanlar, onlar yararına o denli büyük şeyler yapan, bir II. Bonaparte'ı bir Napoleon'a, bir Saul'ü bir Aziz Pavlus'a[105] ve bir Simon'u bir Aziz Petrus'a[106] dönüştüren olağanüstü bir güçten vazgeçmek istemez. Halkın ruhu onlara seçim sandığı aracılığıyla sesleniyor; Ezekiel peygamberin {İslam'da Zülkifl} tanrısının kuru kemiklere seslendiği gibi: "*Haec alicit dominus deus ossibus suis: Ecce, ego intromittam in vos spiritum et vivetis.*" {"Tanrı, kemikle-

105 MS 3-7 yıllarında doğmuş olabileceği düşünülen, asıl adı Saul olan, bir Yahudi olarak gençliğinde Hıristiyanlarla mücadele eden, sonrasında Hıristiyanlığı benimseyip Roma İmparatorluğu'nun topraklarında bu dini yayan Aziz Pavlus (Saint Paul). *-çev.*

106 Asıl adı Simon olan ve İsa tarafından havariliğe seçilen Aziz Petrus (Saint Peter). *-çev.*

rine şöyle seslendi: İşte, size ruh üfleyeceğim ve yaşayacaksınız!"}

<25> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 160):*}
Despotizm ya da anarşi. Doğal olarak, despotizmden yana olduğunu bildirdi.

<26> {*1852 baskısında burada yer alan cümle (bkz. s. 162):*}
Böylece, bu çelişkilerin hızının ve acelesinin, imparatorun çok yönlü faaliyetlerini ve hazırcevaplığını taklit etmesi bekleniyor.

<27> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 164):*}
Ve Elize çayırlarında[107] kahramanlarla arkadaşlık etmek için canına kıyan Cato! Zavallı Cato![108]

107 Bkz. 26. dipnot. *–çev.*

108 Roma İç Savaşı'nda Sezar'a karşı savaşan ve onun kazanması üzerine intihar eden Genç Cato (Marcus Porcius Cato Uticensis). *–çev.*

Tarihsel Arka Plan

Erkin Özalp

Feodalizmden kapitalizme geçiş süreci, İngiliz Sanayi Devrimiyle başladı. Sanayi Devrimi, anlık bir olay değil, kimilerine göre yüz yıldan uzun süren, en yoğun dönemi 1760 ile 1830 yılları arasında yaşanan bir süreçti. Bu süreçte, öncelikle, tarım dışı üretimin teknik temeli değişti. Makine üreten makineler ortaya çıkarken, zanaatçıların atölyelerinin yerini büyük sanayi işletmeleri (fabrikalar) aldı.

Büyük ölçekli üretimin ortaya çıkması ve gelişmesi, iki yeni sınıfın varlığını gerektiriyordu: Üretim araçlarına (makinelere, aletlere, fabrika binalarına, hammaddelere vb.) sahip sermaye sahipleri (sanayi burjuvazisi) ve fabrikalarda çalışacak işçiler (proletarya).

Feodalizm döneminde, temel sömürü biçimi, emekçilerin ürettiklerine zor yoluyla el koyulmasıydı. Emekçilerin bazıları köle ya da serf olarak çalıştırılırken, bazıları da neyi nasıl üreteceklerine kendileri karar veriyor, ama ürettiklerinin önemli bir bölümü ellerinden alınıyordu. Dünyanın pek çok ülkesinde, köylüler, toprakla birlikte alınıp satılıyordu.

Köylülerin ürettiklerinin önemli bir bölümüne el koyan ve bu arada her tür işlerini onlara yaptıran toprak sahipleri sınıfı (toprak ağaları, beyler, aşiret reisleri, aristokratlar, feodal sınıf), tam da bu nedenle, teknik ilerlemelerle pek fazla ilgilenmiyordu. Yine bu dönemde, usta-kalfa-çırak düzeniyle çalışan zanaatçılar da, küçük ölçekli üretimin dar sınırları

içinde, kendi ayrıcalıklarını korumaya çalışıyordu. Zanaatçıların "lonca" türü örgütlerinin amacı, teknik ilerleme sağlamaktan çok, kendi üretim alanlarına "izinsiz" girişleri önlemekti. Feodalizm döneminin zengin ve güçlü tüccarları ise, dünyanın her yanındaki üreticilerden ucuza mal alıp yüksek fiyatlarla satabildikleri için, kendi ülkelerindeki teknik ilerlemeleri ve sınai üretimin gelişmesini çok fazla önemsemiyordu. Son olarak, tefeciler ve feodalizm döneminin sonlarına doğru ortaya çıkan bankacılar ve borsa spekülatörleri ise, üretimle ve teknikle çok daha az ilgileniyordu.

Tüm bu nedenlerle, sanayici sermaye sahiplerinin güç kazanması kolay olmadı. Fabrikalarında çalışacak "özgür" işçileri bulabilmek, lonca düzenini aşmak, tüccarların egemenliğine son verebilmek için, geçmiş dönemin egemen sınıflarıyla mücadele etmeleri gerekti. Bu mücadele, yani feodalizmden kapitalizme geçiş mücadelesi, İngiliz Sanayi Devriminden çok daha uzun bir tarihsel sürece yayıldı.

Feodalizme karşı mücadele, yalnızca geçmişin egemen sınıflarına karşı değil, aynı zamanda, bu sınıfların egemenliğine dayanan feodal devletlere karşı yürütüldü. İmparatorluk, krallık, padişahlık, çarlık gibi yönetim biçimleri, o dönemde, feodal sınıfların egemenliklerini korumalarını sağlıyordu. Dolayısıyla, sanayi burjuvazisi, egemen sınıf konumuna gelebilmek için, bu yönetim şekillerine ve mevcut iktidarlara karşı mücadele etmek, yani siyasal bir mücadele yürütmek zorundaydı.

Ayrıca, feodal ülkelerin çoğunda, merkezî devlet iktidarları görece zayıftı ve yerel iktidar odakları (dükalıklar, kontluklar, beylikler vs.) ülke ölçeğinde bir pazarın yaratılmasına engel oluyordu. Pek çok ülkede yerel gümrük duvarları bulunuyordu. Oysa sanayi sermayesi, mümkün olduğu ölçü-

de büyük bir ulusal pazara gereksinim duyar. Bu nedenle, sanayi burjuvazisi, devlet yönetiminde merkezîleşmeyi ve buna temel oluşturmak için de ulusalcılığı (milliyetçiliği) savundu.

Sanayi burjuvazisinin hedef aldığı bir diğer kesim, devletle iç içe geçmiş, eğitim kurumlarını büyük ölçüde kontrolü altında tutan, toplumsal yaşam üzerinde belirleyici bir ağırlığa sahip olan ve bunların da yardımıyla büyük maddi çıkar örgütlenmeleri durumuna gelen dinsel kurumlar oldu. Burjuvazinin desteğini alan "aydınlanmacı" düşünürler, dinsel dogmalara karşı akılcılığı ve bilimsel düşünceyi savundu.

Ama sanayi burjuvazisi, feodalizm döneminin egemen sınıflarından da küçük bir toplumsal azınlık durumundaydı. Kendi iktidar mücadelesini yürütürken, toplumun başka kesimlerinin desteğine gereksinim duyuyordu. Bu nedenle, her tür siyasal haktan yoksun olan köylülerin, işçilerin ve o zamanlar çoğu ülkede işçilerden büyük bir kitle oluşturan işsizlerin tepkilerinden yararlanmaya çalıştı. Bu kesimlerin siyasette ağırlık kazanabilmesi için, seçme ve seçilme haklarının genişletilmesini, yani demokrasiyi savundu.

Kapitalistleşme sürecine ilk giren ülkelerden biri olan İngiltere'de de, sanayici sermaye sahipleri, feodal sınıflara karşı bu tür bir mücadele yürüttü. Ama bunu yaparken, şiddetli çatışmalara girmek ve siyasal bir devrim yapmak zorunda kalmadılar. Bu ülkede, sanayi sermayesinin egemenliği adım adım, uzlaşmalarla sağlandı. İngiltere'nin bugün bile bir "kraliyet" ailesine sahip olması, bu uzlaşmacılığın bir ürünü.

Fransa'da ise, aristokrasi (egemen feodal sınıf), egemenliğini sanayici sermaye sahipleriyle paylaşmak yerine, ayrıcalıklarını korumaya çalıştı. Aristokratların ve din adamlarının kontrolü altındaki devletten yeterli desteği alamayan

Fransız sanayici sermaye sahipleri, siyasal iktidarda pay sahibi olmak için daha sert bir mücadele yürütmek zorunda kaldı. "Eşitlik", "özgürlük" ve "kardeşlik" sloganlarıyla, yoksul köylüleri, işçileri ve işsizleri mevcut düzene karşı mücadeleye çağırdılar. 1789'daki Büyük Fransız Devrimi, burjuva siyasetçilerinin önderlik ettiği bir halk ayaklanmasının ürünü oldu. Burjuvazi, kendi çıkarlarını toplumun geniş bir kesiminin çıkarları gibi göstermeyi başarabilmiş, ezilenlerin öncülüğünü yaparak iktidarı alabilmişti.

1789 Devrimi, ülkedeki siyasal güçler dengesinin bir günde tümüyle değişmesini sağlamadı. Devrim sonrasında, düzenin ne ölçüde değiştirileceği konusundaki siyasal mücadele sürdü. Başlangıçta, krallık rejiminin korunması, yalnızca kralın yetkilerinin anayasayla sınırlandırılması görüşü ağır basıyordu. Buna karşın, devrimin başlangıçtaki ideallerine daha sıkı bir şekilde bağlı olan Jakobenler, yoksul halkı örgütleyerek güç kazandı ve 1792 yılında tek başlarına iktidara geldiler. 1792 ile 1794 yılları arasında, krallık rejimine son verildi, cumhuriyet kuruldu, tüm yetişkin yurttaşlara (erkeklere) seçme hakkı verildi ve feodal güçlerin etkisini tümüyle kırmak için sert bir mücadele yürütüldü. 1793-1794 dönemi, "Terör Dönemi" olarak da anılır.

Ancak, 1789 Fransız Devrimiyle iktidara gelen burjuvazi, insanlar arasında tam bir eşitlik, özgürlük ve kardeşlik istemediğini kısa bir süre içinde gösterdi. Burjuvazinin asıl istediği, işçileri sömürme özgürlüğüydü. Sömürü üzerine kurulu bir düzende, gerçek bir eşitlik mümkün değildir. Eşitliğin olmadığı bir yerde de özgürlüklerin sınırlanması kaçınılmazdır.

Devrimden kısa bir süre sonra, burjuvazi, kendi ideallerine ihanet etti. Burjuva devriminin en ileri temsilcileri olan Jako-

benler, burjuvazinin desteğiyle tasfiye edildi. Bunun sonuçları arasında, eşitlik, özgürlük ve kardeşlik ideallerine bağlı kalan aydınların farklı arayışlara yönelmeleri de vardı. Marksizmin dayandığı ana kaynaklardan biri olan Fransız sosyalizmi, burjuvaziden kopan aydınların yarattığı bir akım oldu.

Jakobenlerin tasfiye edilmesinden sonra, devrimci dönemin ürünü olan toplumsal kazanımların önemli bir bölümü ortadan kaldırıldı. 1799 yılında bir hükümet darbesiyle başa geçen Napoleon Bonaparte, 1804 yılında imparatorluğunu ilan etti ve I. Napoleon adını aldı. Napoleon'un iktidar dönemine damgasını vuran, bir dönem boyunca Fransa'nın sınırlarını genişleten dış savaşlar oldu. Ama sonunda yenik düşen Napoleon, 1815 yılında iktidarını kaybetti.

Napoleon'un ardından, iktidar, daha çok büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını temsil eden Bourbon hanedanının eline geçti. 1815-1830 dönemine, "Restorasyon" dönemi denir. Bu dönemde, Fransa, anayasası bulunan bir krallık rejimiydi. Bourbon hanedanının savunucuları, "Meşruiyetçiler" (*Légitimistes*) diye anılır.

Restorasyon döneminde iktidardan dışlanan kesimler arasında, sanayi burjuvazisinin yanı sıra, o dönemde sanayi burjuvazisinden güçlü olan mali aristokrasi (bankacılar, borsa spekülatörleri ve onlarla işbirliği hâlindeki diğer zengin kesimler) de bulunuyordu. Bu kesimler, 1830 yılının Temmuz ayında, yine bir halk ayaklanmasının yardımıyla, Bourbon hanedanını devirdi. Temmuz Devrimi, daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil eden Orléans hanedanını başa geçirdi. Louis-Philippe kral oldu. 1830-1848 döneminin rejimi "Temmuz Monarşisi" diye anılır.

1848 yılının Şubat ayında gerçekleşen devrimse (Şubat Devrimi), Louis-Philippe'in krallığına son verirken,

Fransa'nın İkinci Cumhuriyet dönemini başlattı. Bu dönem, 1848'de cumhurbaşkanı seçilen Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesiyle sona erdi.

Karl Marx, 1850 yılında kaleme aldığı *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850* adlı çalışmasında, 1848-1850 döneminin siyasal gelişmelerini çözümledi. Bonaparte'ın 1851 yılındaki darbesinin hemen ardından yazdığı *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* adlı eserinde ise, İkinci Cumhuriyet döneminin ilk yarısını daha genel hatlarıyla ele alırken, darbeye yol açan sınıfsal ve siyasal dinamikleri değerlendirdi.

Louis Bonaparte 2 Aralık 1852'de imparatorluğunu ilan ederek III. Napoleon adını aldı ve Fransa'nın İkinci İmparatorluk dönemini başlattı. 19 Temmuz 1870'te Prusya'ya savaş açan Bonaparte, 2 Eylül 1870'te esir düştü ve 4 Eylül 1870'te Fransa'da yeniden cumhuriyet ilan edildi. Barış görüşmeleri sürerken, Paris'in Prusya'ya teslim edilmesini istemeyen ve (Versailles kentinde bulunan) kendi uzlaşmacı iktidarlarına direnen Paris halkı, 18 Mart 1871'de, tarihteki ilk işçi sınıfı iktidarını kurdu. Marx, *Fransa'da İç Savaş* adlı eserinde, 28 Mayıs 1871'de kanla bastırılan Paris Komünü'nün ortaya çıkış sürecini ve Komün deneyimini çözümledi.

Karl Marx'ın bu üç eseri (ve *Fransa'da İç Savaş*'ın iki taslağının eksiksiz hâlleri), Yordam Kitap'tan çıkan *Fransız Üçlemesi*'nde bir araya getirildi.

Dizin ve Sözlükçe

10 Aralık Derneği # Adını Louis Bonaparte'ı cumhurbaşkanı yapan 10 Aralık 1848 seçiminden alan, 2 Aralık 1851'deki Bonapartist darbede rol oynayan dernek (*ayrıca*: 10 Aralık Çetesi, Aralıkçılar). 92-96 99 101 102 105 111 113 116 137 141 145 150 159-161 163 164

13 Haziran gösterisi (1849) # *Montagne* grubunun başını çektiği ve zor kullanılarak dağıtılan barışçıl gösteri. 64 67-72 83 84 87 89 97 111 124 143 145 167

15 Mayıs 1848 meclis baskını # Blanqui, Barbès, Raspail gibi devrimcilerin de katılımıyla gerçekleştirilen, Kurucu Meclisi hedef alan ve sonrasında işçi sınıfı önderlerinin tutuklanmasına yol açan gösteri. 29 52 84

1848 Devrimi # *bkz.* Şubat Devrimi (1848)

Agesilaus, II. (MÖ 444-360) # Sparta kralı. 116

Agis, II. (MÖ ?-~401) # Sparta kralı. 116

Ailly, Pierre d' (1351-1420) # Katolik Kilisesi kardinali. 160

Allais, Louis Pierre Constant (~1821-?) # Polis ajanı. 95 101

anarşi # (*ayrıca*: anarşik, anarşist, anarşistler) 32 54 67 69 70 86 117 118 122 131 145 147 165 172

Anglès, François Ernest (1807-1861) # Toprak sahibi, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 128

Arsenius # Aziz. 146

Aşil # Yalnızca topuğundan vurulabilen savaşçı kahraman (Yunan mitolojisi). 39 41

Athenaeus # MS 2-3. yüzyıllarda yaşadığı düşünülen Yunanlı yazar. 116

Austerlitz Savaşı (1805) # 183

Bacchus # Şarap tanrısı (Yunan mitolojisi). 96

Bailly, Jean-Sylvain (1736-1793) # 1789 Fransız Devriminin başlangıç döneminin liderlerinden, Jakobenlerin iktidar döneminde idam edildi. 22

Balzac, Honoré de (1799-1850) # Yazar. 164

Baraguey d'Hilliers, Louis-Achille (1795-1878) # Bonapartist general, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 108 125

barikat # 28 53 64 147

barikat savaşı # *bkz.* sokak savaşı

Baroche, Pierre Jules (1802-1870) # Savcı, başlangıçta Düzen Partisi üyesi, sonradan Bonapartist. 84 101 102 108 115

Barrot, Hyacinthe Camille Odilon (1791-1873) # Temmuz Monarşisi döneminde hanedancı muhalefetin liderliğini yaptı, 24 Şubat 1848'de Louis-Philippe tarafından yeni hükümeti kurmakla görevlendirilmesine karşın aynı gün Şubat Devrimi gerçekleştirildi, Aralık 1848'de Louis Bonaparte'ın atadığı ilk hükümetin başbakanı oldu, 30 Ekim 1849'da görevden alındı. 28 46-49 55 74 75 77 89 111 114 123 124 136

Baze, Jean Didier (1800-1881) # Hukukçu ve siyasetçi, Orléans'cı. 50 122 142

Bedeau, Marie Alphonse (1804-1863) # General ve siyasetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal

Meclisin ve Ulusal Yasama Meclisinin başkan yardımcısı. 55 109

Benoist d'Azy, Denis (1796-1880) # Meşruiyetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisinin başkan yardımcısı. 114 121

Bernard # Albay. 44

Berryer, Pierre Antoine (1790-1868) # Avukat ve siyasetçi, Meşruiyetçilerin parlamento sözcülerinden. 61 84 111 121 124 126 131

Billault, Auguste Adolphe Marie (1805-1863) # Önce Orléans'cı, 1849'dan sonra Bonapartist, 1854-58'de içişleri bakanı. 114

Blanc, Louis (1811-1882) # Gazeteci ve tarihçi, sosyalist, 1839'da yayımlanan *Emeğin Örgütlenmesi* (*L'Organisation du travail*) adlı kitabında işçilerin "toplumsal atölyeler"de örgütlenmesini savundu, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümetin bir üyesi ve bu hükümet tarafından işçilerin sorunlarını araştırmakla görevlendirilen Luxembourg Komisyonunun başkanı oldu, 1848 yılının Haziran ayındaki işçi ayaklanmasının ardından İngiltere'ye göç etti, Paris Komünü'ne karşı tutum aldı. 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 19 94 166

Blanqui, Louis Auguste (1805-1881) # Yaşamı boyunca işçi sınıfını iktidara taşıyacak bir devrim yapmak için mücadele etti. 1827'de bir sokak savaşında yaralandı, 12 Mayıs 1839'da silahlı bir ayaklanmaya öncülük ettiği için idama mahkûm edildi, sonra bu cezası ömür boyu hapse çevrildi. Şubat Devriminin (1848) ardından serbest bırakıldı, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınına katıldığı için 10 yıl hücre hapsine mahkûm edildi. 1871 yılında Paris Komünü başkentin yönetimini eline aldığında, taraftarlarının Komün'de çoğunluğu oluşturmasına karşın, kendisi yine hapisteydi. 29 114 169

Bonaparte, Charles Louis Napoléon (1808-1873) # Napoléon Bonaparte'ın yeğeni. 10 Aralık 1848'de cumhurbaşkanı seçildi, 2 Aralık 1851'de darbe yaptı ve ertesi yıl "III. Napoléon" adıyla imparatorluğunu ilan etti. İkinci İmparatorluk dönemi boyunca başta kaldı, kendisinin başlattığı 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nda esir düşmesinin ardından tahtını kaybetti (*ayrıca*: yeğen, Napoléon Bonaparte). (Kitapta çok yaygın olarak geçtiğinden sayfa numaraları verilmemiştir.)

Bonaparte, Napoléon (1769-1821) # 1799 yılında bir hükümet darbesi yaparak başa geçti, 1804 yılında imparatorluğunu ilan ederek I. Napoléon adını aldı. Dış savaşlarla Fransa'nın etki alanını genişletti, ancak sonunda Avrupa'nın birleşen güçleri tarafından yenilgiye uğratıldı, 1814 yılında kısa bir süreliğine bırakmak zorunda kaldığı imparatorluğunu 1815'teki Waterloo Savaşı yenilgisinin ardından tümüyle kaybetti ve yaşamının geri kalanını sürgünde geçirdi (*ayrıca*: amca, I. Napoléon). 10 12 13 20 22 23 50 70 78 93 94 141 149 150 152-160 165 166 170 171 177

Bonapartistler # 41 50 55 90-92 107 111 117 124 127 136

borsa # (*ayrıca*: borsa kralları, borsa kurtları, borsacı vb.) 26 77 108 127 162 174 177

Bourbon hanedanı # 1815-1830 yıllarındaki Restorasyon döneminde iktidarda olan, bu dönemde daha çok büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını temsil eden hanedan. Bu hanedanın savunucuları "Meşruiyetçiler" (*Légitimistes*) diye anılıyordu. 45 57 117-119 122 151 177

Broglie, Achille Charles (1785-1870) # Orléans'cı, 1835-36'da başbakan, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 84 123 124

Brütüs, Marcus Junius (MÖ 85-42) # Roma Cumhuriyeti'nde politikacı, Sezar suikastında rol oynadı. 21

bunalım (iktisadi) # (*ayrıca*: sanayi bunalımı, ticaret bunalımı) 113 115 132-134

bunalım (siyasi) # 19 43 89 91 107 136

Buridan, Jean (~1295-1358) # Din adamı ve felsefeci. 139

burjuva cumhuriyetçileri # 1840'lı yıllarda ağırlıklı olarak *Le National* gazetesinin çevresinde toplanan, biçimsel demokrasiyi savunan kesim. *bkz. Le National* (*ayrıca*: saf cumhuriyetçiler, *National* cumhuriyetçileri, *National* partisi, üç renkli cumhuriyetçiler, ılımlı cumhuriyetçiler). 22 34-37 39 41-46 49 52 55 61 91 94 110 117 118 124 143 168

burjuva diktatörlüğü # 143

burjuva toplumu # 20 21 31 33 43 70 76 149 150 160 161

bürokrasi # (*ayrıca*: bürokratik) 57 149 150 157 158 160 170

bütçe # *bkz.* devlet bütçesi

büyük toprak sahipleri # *bkz.* toprak aristokrasisi (*ayrıca*: büyük toprak mülkiyeti). 45 57 59 119 151 177

Caligula (Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus) (12-41) # Roma imparatoru. 49

Carlier, Pierre (1799-1858) # 1849-1851 döneminde Paris'in polis müdürü, Bonapartist. 77 104 137

Cassagnac, Bernard Adolphe Granier de (1806-1880) # Gazeteci ve siyasetçi, Temmuz Monarşisi döneminde Guizot'nun destekçisi, İkinci Cumhuriyet döneminde ve sonrasında mutlakçı ve Bonapartist. 164

Cato (Marcus Porcius Cato Uticensis) (MÖ 95-46) # Roma İç Savaşı'nda Sezar'a karşı savaşan ve onun kazanması üzerine intihar eden Genç Cato. 172

Caussidière, Marc (1808-1861) # 1834 Lyon ayaklanmasına katıldığı için bir 1837'ye kadar hapiste kaldı, Şubat Devrimi (1848) sırasında barikatlarda savaştı, Geçici Hükümet tarafından Paris'in polis müdürlüğüne atandı, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınının ardından görevden alındı, Haziran 1848'deki ayaklanmanın ardından yurt dışına kaçmak zorunda kaldı. 19 166

Cavaignac, Louis Eugène (1802-1857) # General, Şubat Devriminden (1848) sonra Haziran ayaklanmasının bastırılmasını yönetti, Haziran-Aralık döneminde başbakanlık ve fiilî devlet başkanlığı yaptı, 10 Aralık 1848'deki cumhurbaşkanlığı seçimini kaybetti. 36 42 44 45 55 94 112 129 142

Chambord Kontu, Henri-Charles d'Artois (1820-1883) # 1830 Temmuz Devrimi sonrasında yurt dışında yaşadı; Meşruiyetçilerin V. Henri adını kullanan taht iddiacısı (*ayrıca*: V. Henri). 59 61 92 120 121 126

Chamisso, Adelbert von (1781-1838) # Alman şair ve botanikçi. 54

Changarnier, Nicolas Anne Théodule (1793-1877) # General, Meşruiyetçi, Haziran ayaklanmasının (1848) bastırılmasında rol oynadı, 1849'da Paris Ulusal Muhafızı ile Paris'teki düzenli birliklerin komutanı oldu, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesi sırasında tutuklandı ve ülke dışına sürüldü; 1859'da Fransa'ya döndü; 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 48-51 55 64 70 71 95-97 101 102 106-111 115 116 124 128 136 139 142

Charles, X. (1757-1836) # 1824'ten Temmuz Devrimine (1830) kadar Fransa kralı. 123

Charras, Jean-Baptiste (1810-1865) # Asker, 1830 Devrimine bir cumhuriyetçi olarak katıldı, Temmuz Monarşisi

döneminde Afrika'da görev yaptı, Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi oldu, 2 Aralık 1851 darbesinin ardından sürgüne gönderildi, 1858'de Waterloo Savaşı hakkında bir kitabı çıktı (*Histoire de la Campagne de 1815-Waterloo*). 12 142

Circe # Düşmanlarını hayvanlara dönüştüren büyücü tanrıça (Yunan mitolojisi). 146

Cizvit # 1534 yılında kurulmuş, Hıristiyanlığı yayma çabalarıyla ve gizli örgütçülüğüyle ünlü, Avrupa'daki dinsel reform hareketlerine düşmanca yaklaşmış, bir dönem boyunca Roma Katolik Kilisesi tarafından desteklenmiş tarikatın üyesi. 47 79

Constant, Benjamin (1767-1830) # İsviçre doğumlu Fransız yazar ve siyasetçi, anayasal monarşi yanlısı. 21

Constitutionnel # 1849'da Düzen Partisi'nden yana yayın yapan bir gazete. 164

Cousin, Victor (1792-1867) # Filozof. 21

Creton, Nicolas Joseph (1798-1864). Avukat, Orléans'cı. 119

Cromwell, Oliver (1599-1658) # 1653-1658 döneminde "Koruyucu Lord" sıfatıyla İngiltere'nin yöneticisi. 21 141

çalışma hakkı # 104

Danton, Georges Jacques (1759-1794) # 1789 Fransız Devriminin liderlerinden, Jakobenlerin iktidar döneminde idam edildi. 19 20 166

Davut # İsrail Krallığı'nın kurucusu Saul'ün rakibi, ondan sonraki kral (Tevrat ve İncil). 70

Demokles # "Demokles'in kılıcı" deyimiyle bilinen eski Yunanlı (söylence). 82

Desmoulins, Camille (1760-1794) # Gazeteci ve siyasetçi, 1789 Fransız Devrimine katıldı, Danton'a yakındı, Jakobenlerin iktidar döneminde idam edildi. 20

despotizm # (*ayrıca*: despot, despotik, zorbalık) 31 54 65 68 148 172

devlet borçlanması # 128

devlet bütçesi # 35 80

devlet mekanizması # (*ayrıca*: yönetim mekanizması, iktidar mekanizması) 76 149 150 160 163 165

devrimci proletarya # 35 45 63 94

Die Revolution # Joseph Weydemeyer tarafından ABD'de çıkarılan aylık Almanca dergi. 10 11 18

din adamları # (*ayrıca*: ruhban sınıfı) 30 57 70 78 79 146 153 157 158 175

doktrinci sosyalizm # 30 80

Duchâtel, Charles Marie Tanneguy (1803-1867) # Orléans'cı, Temmuz Monarşisi döneminde 1840 yılından Şubat Devrimine (1848) kadar içişleri bakanı. 122

Dupin, André Marie (1783-1865) # Avukat, 1832-1839 döneminde Temsilciler Meclisinin, 1849-1851 döneminde Ulusal Yasama Meclisinin başkanlığını yaptı. 95 101 102

Duprat, Pascal (1815-1885) # İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, 2 Aralık 1851 darbesinden sonra tutuklandı ve yurt dışına sürüldü. 101 105

Düzen Partisi (*Parti de l'Ordre*) # İkinci Cumhuriyet döneminde Meşruiyetçiler ile Orléans'cıların birlikte kurduğu parti. Mayıs 1849'daki Ulusal Yasama Meclisi seçimlerinde çoğunluğu elde etti. Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesinden sonra kapatıldı. 32 46-49 51 52 55-57 60 63 67-70 72-75 79 82-86 88 91 92 95 97 99 100 103 105 107-111 113 114 116-121 123-130 139 142 143

eşitlik # 26 73

Eusebius, Caesarea'lı (~263-~339) # Kilise tarihçisi. 32

Ezekiel (İslam'da Zülkifl) # Peygamber. 171

Ezop (Aisopos) # MÖ 6. yüzyıl civarında yaşadığı düşünülen ve kahramanları olarak hayvanları seçen Yunanlı masalcı. 25

Falloux Kontu, Frédéric-Alfred-Pierre (1811-1886) # Politikacı ve yazar, Meşruiyetçi ve din adamı; Paris'teki 1848 Haziran ayaklanmasının bastırılmasında başat rol oynadı; İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, 1848-1849'da eğitim bakanı. 55 74 75 78 124 126

Faucher, Léon (1803-1854) # İktisatçı, Orléans'cı, 1848-1849 yıllarında ve 1851'de içişleri bakanlığı yaptı, ikinci bakanlık döneminde Bonapartist. 85 86 115 123

feodalizm # (*ayrıca*: feodal) 15 20 59 80 149 153 155 156 160 170 173-176

Flotte, Paul-Louis de (1817-1860) # Blankist, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınına ve Haziran ayaklanmasına katıldı, Ulusal Yasama Meclisi üyesi oldu, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesinin ardından İtalya'da Garibaldi'nin önderlik ettiği bağımsızlık mücadelesine katıldı. 83

Fould, Achille (1800-1867) # Bankacı, önce Orléans'cı sonra Bonapartist, 1849-1867 yıllarında belirli aralıklar dışında maliye bakanı. 77 108 115 126 127

Fransa Bankası (*Banque de France*) # 1800 yılında kurulan ve zaman içinde Fransa'nın merkez bankasına dönüşen banka (*ayrıca*: banka). 132 141 162

Fransız Devrimi (1789) # Monarşinin yerine cumhuriyeti, feodalizme özgü toplumsal katmanlaşmanın yerine "yurttaşlık" hukukunu, din-devlet ayrımını getirdi, ulusalcılığı devletin temel ideolojisi düzeyine yükseltti. Etkisi Fransa sınırlarının çok ötesine uzandı, dünya ölçeğinde bir devrimler (ve karşı-devrimler) dönemini başlattı (*ayrıca*: birinci devrim, 1789 Devrimi, 1789). 10 19 20 52 54 109 149 153 154 169 176

Fronde ("sapan") dönemi # Fransa'nın iç karışıklıklar yaşadığı 1648-1653 dönemi. Bu dönemde, mutlakçı rejime karşı önce burjuvaların ve ardından soyluların öncülüğünde iki ayrı başkaldırı gerçekleştirildi; bunların başarısızlığı, mutlakçı rejimin güçlenmesine yol açtı. 54 135

Geçici Hükümet (*Gouvernement provisoire*) # Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan ve 24 Şubat ile 9 Mayıs arasında ülkeyi yöneten hükümet; yerini Kurucu Ulusal Meclis tarafından atanan Yürütme Kuruluna bıraktı (*ayrıca*: Şubat hükümeti). 28 36 94

genel oy hakkı # (*ayrıca*: genel oy) 26 37 39 54 68 86-89 91 100 112 114 135 137 138 140 142 143 167 171

gericilik # 56 57 79

Gezici Muhafız (*Garde mobile*) # Şubat Devrimi (1848) sonrasında, işçi sınıfına karşı kullanılmak üzere, lumpen proleter gençlerden oluşan Gezici Muhafız taburları kuruldu; bu taburlar 1849 yılının başında Bonaparte'ın kurduğu ilk hükümet tarafından dağıtıldı. 30 94

Girardin, Delphine de (1804-1855) # Yazar, Émile de Girardin'in eşi. 164

Girardin, Émile de (1806-1881) # Gazeteci, yayıncı, *Le Presse* gazetesinin kurucusu, Ulusal Yasama Meclisinde bir dönem *Montagne* ile birlikte oy kullandı, sonradan Louis Bonaparte'la uzlaştı. 105

Giraud, Charles Joseph Barthélemy (1802-1881) # 1851'de eğitim bakanı. 138

Goethe, Johann Wolfgang von (1749-1832) # Alman şair ve yazar. 27

Gracchus kardeşler # MÖ 2. yüzyılda Roma'da toprakların yoksullara dağıtılmasını savundukları için soylular tarafından öldürülen iki kardeş. 21

Guise Dükü II. Henry (1614-1664) # 1640'tan ölümüne kadar Guise Dükü. 163

Guizot, François Pierre Guillaume (1787-1874) # Tarihçi, Orléans'cı, Temmuz Monarşisi döneminde, 1840-1847 yıllarında dışişleri bakanlığı, 19 Eylül 1847 ile 23 Şubat 1848 tarihleri arasında başbakanlık yaptı, başbakanlık döneminde her tür reform talebini geri çevirerek Şubat Devriminin (1848) patlak vermesini kolaylaştırdı, devrimden sonra siyasetten çekildi. 21 39 122 123 148 164 169

Habakkuk # MÖ 7. yüzyılda yaşadığı iddia edilen İbrani peygamber. 21

halk bankası # İşçileri çok düşük faizli kredilerle girişimcilere dönüştürmeyi planlayan Proudhon, İkinci Cumhuriyet döneminde, bir halk bankası (*la Banque du Peuple*) kurma girişiminde bulunmuştu; bu girişimin arka planında, Proudhon'un "takas bankası (*banque d'échange-Tauschbank*) kurma projesi vardı. 30

hanedancı muhalefet # Odilon Barrot'nun liderliğini yaptığı, Temmuz Monarşisi döneminde Orleans hanedanının bazı reformlarla iktidarda kalmasını amaçlayan muhalefet grubu. 28 29 164 168

Hautpoul, Alphonse Henri d' (1789-1865) # General, Meşruiyetçi, sonradan Bonapartist, 1849-1850'de başbakan ve savaş bakanı. 77 84 96 98 99

Haziran ayaklanması (1848) # *bkz.* Haziran günleri ayaklanması

Haziran günleri (*journées de Juin*) ayaklanması (1848) # Şubat Devriminin (1848) ardından cumhuriyetin ilan edilmesini ve bazı sosyal hakların tanınmasını sağlayan Parisli işçiler, devlet tarafından kurulan "ulusal atölyeler"in kapatılması üzerine, 22 Haziran günü sokak gösterilerine başladı, 23 Haziran'da barikatlar kuruldu ve izleyen günlerde General Cavaignac yönetimindeki askerler binlerce işçiyi öldürerek ayaklanmayı bastırdı. Çok daha fazla sayıda kişi tutuklandı ve pek çoğu Cezayir'e sürüldü (*ayrıca*: Haziran, Haziran ayaklanması, Haziran Devrimi, Haziran isyancıları, Haziran katliamları, Haziran yenilgisi). 30-32 34 36 37 46 52 61 66 71 72 83 84 87 94 114 142 143 145 147

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770-1831) # Alman filozof, "Alman idealizmi"nin kurucularından. 19 25 166

Heine, Heinrich (1797-1856) # Alman şair. 33

Henri, V. # *bkz.* Chambord Kontu

Henry, VI. (1421-1471) # 1422-1461'de ve 1470-71'de İngiltere kralı. 119

Hugo, Victor (1802-1885) # Şair ve romancı, Şubat Devriminden (1848) sonra Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesine karşı mücadele etti, Fransa'dan ayrıldı, 1870'te geri döndü. 12 75 84

Hus, Jan (~1372-1415) # Reformcu Çek din adamı. 160

İkinci Cumhuriyet # Şubat Devrimi (1848) ile Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesi arasındaki dönem. 10 40 178

İsa # Hıristiyanların peygamberi. 23 25 32 78 80 165 171

İskender (Büyük İskender ya da III. Alexander) (MÖ 356-323) # Makedonya kralı; ilk çözecek kişinin Asya'ya ha-

kim olacağı söylenen Gordion düğümünü kılıcıyla kestiği anlatılır. 96

işçi sınıfı # Üretim araçlarına (makinelere, aletlere, hammaddelere vb.) sahip olmayıp yaşayabilmek için emek güçlerini satmak zorunda olanların oluşturduğu sınıf; *bkz.* devrimci proletarya

işçi sınıfı devrimi # *bkz.* proletarya devrimi

Jakobenler (*Jacobins*) # Fransız Devriminin (1789) radikal cumhuriyetçi kanadı, 1793'te iktidara geldiler, 1794'te düşürüldüler. 19 52 176 177

Jirondenler (*Girondins*) # Fransız Devriminin (1789) ılımlı cumhuriyetçi kanadı; 1791'de iktidara geldiler, 1793'te yerlerini Jakobenlere bıraktılar. 52

Joinville Prensi, François-Ferdinand-Philippe-Louis-Marie d'Orléans (1818-1900) # Louis-Philippe'in üçüncü oğlu. 122 123 136

Journal des débats politiques et littéraires # 1849'da Düzen Partisi'nden yana yayın yapan bir gazete. 34 140

Juno # Roma tanrısı. 26

Jüpiter # Roma tanrısı. 26

kardeşlik # 26 73 80 142 176 177

karşı-devrim # (*ayrıca*: karşı-devrimci) 32 36 54 55 61 66 86 87 153

Kazaklar # 18-20. yüzyıllardaki savaşlarda Rusya'nın savaş güçleri olarak önemli roller üstlenen Kazak askerler. 146 159

komünist # 41 135 167

komünizm # 32 35

Konvansiyon (Ulusal Konvansiyon; *Convention nationale*) # Fransız Devriminin (1789) ardından üyeleri seçimlerle belirlenen yasama meclisi. 20 Eylül 1792 ile 26 Ekim 1795 arasında işbaşında kaldı, dış savaşlar ve iç karışıklıklar nedeniyle yürütme yetkilerinin bir bölümünü de üzerine aldı, özellikle Jakobenlerin tek başına iktidar döneminde (1793-1794) devrimin bir organı olarak çalıştı, Fransa'nın 1793 Anayasasını kabul etti. 19 141 154

koruyucu gümrük vergileri # 35

köylüler # *bkz.* küçük çiftçi (*ayrıca*: köylü, köylü sınıfı, köylülük). 29 45 79 135 150-157 159-161 163 170 171 173 175 176

Kurucu Ulusal Meclis (*Assemblée nationale constituante*) # Üyeleri 23 Nisan 1848'de seçilen, 4 Mayıs 1848 ile 26 Nisan 1849 tarihleri arasında görev yapan, Fransa'nın 1848 Anayasasını hazırlayan meclis (*ayrıca*: Kurucu Meclis, Ulusal Meclis, meclis).

küçük burjuva cumhuriyetçileri # bkz. sosyal demokrasi. 28 36

küçük burjuva demokrasisi # bkz. sosyal demokrasi (*ayrıca*: demokrat küçük burjuvazi). 35 36 45 52 63 65 66 87 117 143 167

küçük burjuvazi # Asıl olarak, üretim araçlarına (makinelere, aletlere, hammaddelere vb.) sahip olmakla birlikte ücretli emek sömürüsünde bulunmayıp kendi emeğiyle geçinenlerden oluşan katman (küçük dükkân sahipleri, zanaatçılar vb.) (*ayrıca*: dükkâncı, küçük burjuvalar, *épicier*). 29 30 45 61-66 72 83 143 145

küçük çiftçi # (*ayrıca*: küçük toprak sahibi) 150-152 155-160 171

L'Assemblée nationale # 1848-1857 yıllarında Paris'te yayımlanan Meşruiyetçi gazete. 121

La Hitte, Jean Ernest (1789-1878) # General, 1849-1851 döneminde dışişleri bakanı. 84

La Presse # Burjuva reformcularının gazetesi. 86

La Rochejaquelein, Henri-Auguste-Georges de (1805-1867) # Meşruiyetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Ku-

rucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesine önce karşı çıkmakla birlikte sonra onunla uzlaştı. 124

Lamartine, Alphonse de (1790-1869) # Şair, yazar, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümette dışişleri bakanı, 10 Aralık 1848'deki cumhurbaşkanlığı seçiminde oyların yaklaşık olarak binde 3'ünü aldıktan sonra siyaseti bıraktı. 114

Lamoricière, Christophe Léon Louis Juchault de (1806-1865) # General, 1848'deki Haziran ayaklanmasını bastıranlardan, Haziran-Aralık 1848'de savaş bakanı. 55 142

Le Flô, Adolphe Charles Emmanuel (1804-1887) # General, siyasetçi ve diplomat, monarşi yanlısı, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi; Ulusal Savunma Hükümetinde ve Thiers hükümetinde savaş bakanı, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 50 51 142

Le Messager de l'Assemblée # Bonaparte karşıtı günlük gazete; 2 Aralık 1851 darbesinden sonra kapatıldı. 136

Le Moniteur universel # 1799-1814 ve 1816-1868 yıllarında Fransa'nın resmî gazetesi. 50 92 107 108 112 142

Le National # 1830 ile 1851 yılları arasında Paris'te yayımlanan bir gazete. Ilımlı burjuva cumhuriyetçilerinin yayın organıydı. 34-36 45 46 86

Le Presse # Burjuva reformcularının gazetesi. 86

Ledru-Rollin, Alexandre-Auguste (1807-1874) # Avukat, yayıncı ve siyasetçi, *La Réforme* gazetesinin yazı kurulu üyesi, 1848'de Geçici Hükümette içişleri bakanı ve Yürütme Kurulu üyesi; Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi; *Montagne* grubunun lideri; 13 Haziran 1849'da İngiltere'ye göç etti ve 1870 yılının başına kadar orada yaşadı; 1871'de Ulusal Meclis üyesi, Almanya'yla varılan barış anlaşmasını protesto etmek için yetkilerinden vazgeçti. 36 56 64 68

Locke, John (1632-1704) # İngiliz filozof. 21

Louis, XIV. (1638-1715) # Fransa kralı (1643-1715). 153

Louis, XV. (1710-1774) # 1715'ten ölümüne kadar Fransa kralı. 164

Louis, XVIII. (1755-1824) # 1814 yılından ölümüne kadar (Napoléon Bonaparte'ın 1815'teki kısa süren imparatorluk dönemi dışında) Fransa kralı. 21 123

Louis-Philippe (1773-1850) # Orléans Dükü, Temmuz Devriminin (1830) ardından Bourbon hanedanından X. Charles'ın yerine tahta çıkarıldı, Temmuz Monarşisi diye anılan krallık döneminde (1830-1848) daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil etti, Şubat Devrimiyle (1848) tahttan indirildi, İngiltere'ye kaçtı ve orada öldü. 27 29 34-36 44 47 55 57 59 71 74 92 121 122 125 126 150 168 177 178

Louis-Philippe-Albert (1838-1894) # Orléans Dükü, Paris Kontu, Louis-Philippe'in torunu, Orléans'cıların taht iddiacısı (*ayrıca*: Paris Kontu). 120 121

lumpen proletarya # İşsizliği kabullenmiş ve çalışmadan yaşamanın yollarını bulmaya çalışan yoksullardan oluşan katman. 30 83 92 93 102 105 145 159 161 162

Luther, Martin (1483-1546) # Alman din adamı, Protestanlığın kurucusu. 20

Magnan, Bernard Pierre (1791-1865) # Mareşal, 2 Aralık 1851 darbesinin düzenleyicilerinden. 125 137 141

mali aristokrasi # Marx'ın tanımıyla, "bankacılar, borsa kralları, demiryolu kralları, kömür ve demir madenleri

ile ormanların sahipleri, toprak sahiplerinin onlarla işbirliği yapan bir kesimi"; *bkz.* yüksek finans çevreleri. 28 30 35 45 127 177

Malleville, Léon (1803-1879) # Orléans'cı, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, Aralık 1848'de içişleri bakanı. 114

Marrast, Armand (1801-1852) # *Le National* gazetesinin yöneticisi, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümetin üyesi, Kurucu Ulusal Meclisin başkanı. Ulusal Yasama Meclisine seçilemeyince siyaseti bıraktı. 22 36 50 51

Masaniello (Tommaso Aniello) (1622-1647) # İşgalcilere karşı ayaklanma başlatan Napolili balıkçı. 140

Mauguin, François (1785-1854) # 1848'e kadar hanedancı muhalefetin liderlerinden; İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 100-102

Maupas, Charlemagne Émile de (1818-1888) # Avukat, Bonapartist, 2 Aralık 1851 darbesinin düzenleyicilerinden. 137

Meşruiyetçiler (*Légitimistes*) # 1815-1830 yıllarındaki Restorasyon döneminde iktidarda olan Bourbon hanedanının savunucuları, "anayasal monarşi" taraftarları. 45 47 55 57-59 61 72 74 79 84 92 110 111 114 119-124 126 135 142 158 167 177

Molé, Mathieu Louis (1781-1855) # 1817-1818'de donanma ve sömürgeler bakanlığı, 1836-1839 döneminde başbakanlık yaptı, Orléans'cı, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 84 123 124

Moniteur # bkz. Le Moniteur universel

Monk (ya da Monck), George (1608-1670) # İngiltere'de 1660 yılında Stuart hanedanının başa geçmesine yardım eden general. 97

Montagnard # bkz. Montagne

Montagne # 1789 Fransız Devrimi sonrasında, 1792 yılında kurulan Fransız yasama meclisi Konvansiyonun daha yüksek arka sıralarında oturan Jakoben milletvekilleri, oluşturdukları grubu *Montagne* (Dağ), kendilerini de *Montagnard* (Dağlı) diye anıyordu. 1848 Devriminden sonra, 1789 Fransız Devriminin en ilerici kanadını oluşturan Jakobenleri örnek alan "demokratik cumhuriyetçiler" de kendilerine *Montagne* adını vermişti (*ayrıca: Montagnard*). 19 50 51 53 55-57 61-69 84 86 101 103 108 110 112 113 117 124 128 139 143 147 166

Montalembert, Charles Forbes René, Montalembert Kontu (1810-1870) # Liberal Katolik yayıncı ve tarihçi. Din işleri ile devlet işleri ayrılırken, kilisenin devlet müdahalesi olmadan eğitim verebilmesini savundu. Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesini destekledi. 111 124 158

Morny, Charles Auguste Louis Joseph, Morny Kontu (1811-1865) # Bonapartist, 2 Aralık 1851 darbesinin düzenleyicilerinden, 1851-51'de içişleri bakanı. 163

Musa # Yahudilerin peygamberi. 23 65 128 160

Naiplik Dönemi # XV. Louis henüz reşit değilken, Orléans Dükü Philippe'in 1715'ten 1723'e kadar süren naiplik dönemi. 164

Napoléon, I. # *bkz.* Bonaparte, Napoléon

Napoléon, III. # *bkz.* Bonaparte, Charles Louis Napoléon

National # bkz. Le National

Neumayer, Maximilien-Georges-Joseph (1789-1866) # General, İkinci Cumhuriyet döneminde askerlerinin Louis Bonaparte lehine "Yaşasın impara-

tor!" diye bağırmasına izin vermedi, 2 Aralık 1851 darbesine karşı çıktı. 97

Ney, Edgar (1812-1882) # Louis Bonaparte'ın yaveri. 75

Nikolay, I. (1796-1855) # Rus çarı. 166

Orléans Dükü Philippe (II.), Philippe Charles d'Orléans (1674-1723) # 1715'ten 1723'e kadar XV. Louis'nin naibi. 164

Orléans Düşesi # Louis-Philippe'in 1842'de ölen en büyük oğlu Ferdinand-Philippe'in eşi Helene Luisa Elisabeth (Hélène). 36 75

Orléans hanedanı # 1830-1848 yıllarındaki Temmuz Monarşisi döneminde iktidarda olan, bu dönemde daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil eden hanedan. 28 45 57 117 120-122 151 163 168 177

Orléans'cılar # 1830-1848 yıllarındaki Temmuz Monarşisi döneminde iktidarda olan Orléans hanedanının savunucuları. 45 55 57-59 61 72 74 79 84 110 111 114 118-124 135 142 167 169

orta sınıf # 161 162

Oudinot, Nicolas Charles Victor (1791-1863) # General, Orléans'cı, 1849'da Roma Cumhuriyeti'ne saldıran Fransız birliklerinin komutanlığını yaptı, İkinci Cumhuriyet'te Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 50 69 75

öğretmenler # 78 79 153

özgürlük(ler) # (*ayrıca*: özgürleşme) 26 37-39 44 54 63 73 80 103 155 170 176 177

Panat # İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisinin kralcı üyelerinden. 50

Panthéon # Paris'te bulunan, yapımına 1758'de başlanırken kilise olması planlanan, 1789'da tamamlandığında 1789 Fransız Devriminin liderleri tarafından Fransız büyüklerinin anılması için kullanılmasına karar verilen, izleyen dönemlerde zaman zaman kilise olarak kullanılan anıtsal bina. 169

papa # *bkz.* Pius, IX

Paris Kontu # *bkz.* Louis-Philippe-Albert

Pavlus # MS 3-7 yıllarında doğmuş olabileceği düşünülen, asıl adı Saul olan, bir Yahudi olarak gençliğinde Hıristiyanlarla mücadele eden, sonrasında Hıristiyanlığı benimseyip Roma İmparatorluğu'nun topraklarında bu dini yayan Aziz (ya da Havari) Pavlus (Saint Paul). 20 171

Perrot, Benjamin Pierre (1791-1865) # General, 1848'deki Haziran ayaklanmasını bastıranlardan. 108

Persigny, Jean Gilbert Victor, Persigny Kontu (1808-1872) # Bonapartist, 2 Aralık 1851 darbesinin düzenleyicilerinden, 1852-54'te ve 1860-63'te içişleri bakanı. 115 136

Petrus # Asıl adı Simon olan ve İsa tarafından havariliğe seçilen Aziz Petrus (Saint Peter). 171

Pius, IX. (1792-1878) # 1846'dan ölümüne kadar Roma Katolik Kilisesinin papası (*ayrıca*: papa). 13 70 75

Polignac, Auguste Jules Armand Marie (1780-1847) # Meşruiyetçi, 1829-30'da başbakan ve dışişleri bakanı. 123

Presse # bkz. Le Presse

proletarya # *bkz.* işçi sınıfı

proletarya devrimi # 24 148 160

proletarya partisi # 29 31 52 63

Proudhon, Pierre-Joseph (1809-1865) # İktisatçı, sosyolog, anarşizmin kurucularından. İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclisi üyesi. İşçi sınıfının durumunu düzeltmek için üreticilere düşük faizlerle kredi verecek bir "halk bankası"nın kurulması türü önerileri de vardı. 12 68

Publicola, Publius Valerius (MÖ ?-503) # Roma Cumhuriyeti'nin yarı efsanevi devlet adamı. 21

Ranke, Leopold von (1795-1886) # Alman tarihçi. 59

Rateau, Jean Pierre (1800-1887) # Hukukçu, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 47

Rémusat, Charles François Marie, Rémusat Kontu (1794-1870) # Orléans'cı, 1840'da içişleri bakanı, 1871-73'te dışişleri bakanı. 110

Restorasyon dönemi # Napoléon Bonaparte'ın imparatorluk döneminin ardından tahta çıkan Bourbon hanedanından XVIII. Louis'in ve onu izleyen yine aynı hanedandan X. Charles'ın 1815-1830 yıllarındaki krallık dönemleri. Bu dönemde çıkarları en fazla gözetilen kesim büyük toprak sahipleriydi (*ayrıca*: Restorasyon). 45 53 60 71 79 120 123 150 177

Richard, III. (1452-1485) # 1483'ten ölümüne kadar İngiltere kralı. 119

Robespierre, Maximilien (1758-1794) # Fransız Devriminin (1789) ardından devrimin en ilerici kanadını oluşturan Jakobenlerin lideri; Jakoben iktidarının son bulmasının ardından idam edildi. 19 20 166

Roma Cumhuriyeti (1849) # (*ayrıca*: Roma) 47 75

Roma Cumhuriyeti (MÖ 509-27) # (*ayrıca*: Roma) 13 20 21

Roma İmparatorluğu (MÖ 27-MS 476/1453). 20 44 171

Roma seferi # 47 50 63 69 70 74 75 158

Rouher, Eugène (1814-1884) # 1849 ile 1852 yılları arasında çeşitli dönemlerde adalet bakanı. 101 115

Royer-Collard, Pierre Paul (1763-1845) # Filozof, devlet yöneticisi, monarşi yanlısı. 21

saf cumhuriyetçiler # *bkz.* burjuva cumhuriyetçileri

Saint-Arnaud, Armand-Jacques Leroy de (1801-1854) # Mareşal, savaş bakanı (1851-54), 2 Aralık 1851 darbesinin düzenleyicilerinden. 51

Sainte-Beuve, Pierre Henri (1819-1855) # Kapitalist ve toprak sahibi, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 128

Saint-Jean d'Angély, Auguste Michel Étienne Regnaud de (1794-1870) # General, Bonapartist, 1851'de savaş bakanı. 108

Saint-Just, Louis Antoine Léon de (1767-1794) # 1789 Fransız Devriminde Jakobenlerin liderlerinden. Jakoben iktidarına son verildikten sonra idam edildi. 20

Saint-Priest, Emmanuel Louis Marie, Saint-Priest Vikontu (1789-1881) # General ve diplomat, Meşruiyetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 121

Sallandrouze, Charles Jean (1808-1867) # Kapitalist, Bonapartist, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis üyesi. 141

Salvandy, Narcisse Achille, Salvandy Kontu (1795-1856) # Orléans'cı, 1837-39'da ve 1845-48'de eğitim bakanı. 121

Samuel # İncil'e göre, MÖ 1000 civarlarında kurulan İsrail Krallığı'nın ilk iki kralını atamış olan peygamber. 13 70

sanayi burjuvazisi # (*ayrıca*: fabrikatör, sanayici burjuva, büyük sanayiciler) 30 35 45 57 119 120 128 134 140 141 155 162 173-177

santim # 1 Fransız frangının yüzde 1'ine eşit olan para birimi.

Saul # İsrail Krallığı'nın kurucusu (Tevrat ve İncil). 70

Say, Jean-Baptiste (1767-1832) # Liberal iktisatçı. 21

Schiller, Friedrich von (1759-1805) # Alman şair, oyun yazarı. 95 104

Schramm, Jean Paul Adam (1789-1884) # General, siyasetçi, Bonapartist, 1850-51'de savaş bakanı. 98

Sezar (Julius Caesar) (MÖ 100-44) # Roma Cumhuriyeti'nin (MÖ 509-27) diktatörü. 21 172

Sezarizm # 13

Shakespeare, William (1564-1616) # İngiliz şair ve oyun yazarı. 94 109 148

sınıf egemenliği # (*ayrıca*: sınıfsal egemenlik) 60 80 150

Sismondi, Jean Charles Léonard de (1773-1842) # İsviçreli tarihçi ve iktisatçı, kapitalizme hümanistçe bir eleştirellikle yaklaşmıştı. 13

sosyal cumhuriyet # 28 145 168

sosyal demokrasi # 1850'li yıllarda küçük burjuva demokrasisinin temsilcileri ile işçi sınıfı temsilcileri arasındaki birleşmenin ürünü olan siyasal akım. İzleyen dönemde (Marksist) işçi sınıfı partileri için de kullanılan bu deyim, 19. yüzyılda günümüzdeki anlamını kazandı. *bkz. Montagne,* küçük burjuva cumhuriyetçiliği, küçük burjuva demokrasisi (*ayrıca*: sosyal demokrat). 28 55 61 62 83 85

sosyalist devrim # *bkz.* proletarya devrimi

sou # 5 santimlik madenî para, *bkz.* santim.

Sue, Eugène (1804-1857) # Yazar, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 85

şarap vergisi # 78 80 162

Şubat Devrimi (1848) # Orléans hanedanından Louis-Philippe'i tahttan indiren, Fransa'nın İkinci Cumhuriyet dönemini başlatan devrim (*ayrıca*: 1848 Devrimi, Şubat günleri, Şubat ayaklanması, 24 Şubat, Şubat, Şubat 1848). 10 14 19 20 23 24 27-29 35-37 45 52 53 59 71 87 94 99 132 142 145 165 168 169 178

Şubat hükümeti # *bkz.* Geçici Hükümet

Temmuz Devrimi (1830) # Bourbon hanedanından Kral X. Charles'ı düşüren, Orléans hanedanından Louis-Philippe'in kral olmasını sağlayan ve 1848 yılındaki Şubat Devrimine kadar sürecek olan Temmuz Monarşisi dönemini başlatan devrim. 57 122 177

Temmuz Monarşisi # Temmuz Devriminin (1830) ardından tahta çıkan Orléans hanedanından Louis-Philippe'in 1830-1848 yıllarındaki krallık dönemi. Bu dönemde çıkarları en fazla gözetilen kesim mali aristokrasiydi. 29 36 37 45 53 57 60 79 93 120 149 168 177

Teos # MÖ 362-360 yıllarında Mısır firavunu. 116

Tetis # Deniz tanrıçası (Yunan mitolojisi). 41

The Economist # 1843 yılında haftalık bir gazete olarak çıkmaya başlayan, iktisadi liberalizmin temsilciliğini yapan, yayın hayatını bugün de sürdürmekte olan dergi. 127 131 135

Thiers, Louis Adolphe (1797-1877) # Devlet adamı ve tarihçi, Orléans'cı; başbakan (1836 ve 1840), İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, 1871-1873'te cumhurbaşkanı. 51 61 64 68 84 111 122-124 128 131 136 140 142

Thorigny, Pierre-François Leuillon (1798-1869) # Bonapartist, 1851'de içişleri bakanı. 137 138 168

ticaret burjuvazisi # (*ayrıca*: büyük ticaret, ticaret, tüccarlar). 57 126 128 129 135

Tocqueville, Alexis de (1805-1859) # Tarihçi ve siyasetçi, Meşruiyetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, Haziran-Ekim 1849'da dışişleri bakanı. 124

toplumsal devrim # 23

toprak aristokrasisi (*ayrıca*: aristokrat toprak sahipleri) # 120 155 156

ulusal atölyeler # 94

Ulusal Muhafız (*Garde nationale*) # 1789 Fransız Devriminin ardından kentlerde oluşturulan, düzenli ordudan ayrı milis güçleri. Temmuz Devriminin (1830) ardından, 1831 yılında yeniden kuruldu. 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nın son döneminde Paris'in teslim edilmesine karşı çıkan ve kendi Merkez Komitesini seçen Paris Ulusal Muhafızı, Paris Komünü'nün kurulmasında önemli rol oynadı. 28 40 48 55 64 66 69 71 72 96 107-109 146 147 163 169

Ulusal Yasama Meclisi (*Assemblée nationale législative*) # Üyeleri 13-14 Mayıs 1849'da seçilen, çalışmalarına 28 Mayıs 1849'da başlayan ve Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesiyle kapatılan meclis (*ayrıca*: meclis, Ulusal Meclis, Yasama Meclisi).

Vaïsse, Claude-Marius (1799-1864) # Bonapartist, Ocak-Nisan 1851'de içişleri bakanı. 113 114

Vatimesnil, Antoine François Henri Lefebvre de (1789-1860) # Meşruiyetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 114

Vendôme Sütunu # 12 165

Véron, Louis Désiré (1798-1867) # Bonapartist, *Le Constitutionnel* gazetesinin sahibi. 164

Vidal, François (1812-1872) # Ütopyacı sosyalist, gazeteci, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümete bağlı Luxembourg Komisyonunun sekreterliğini yaptı. 85

Vieyra # Albay, Bonapartist. 69

Villèle, Jean Baptiste Séraphin Joseph (1773-1854) # Meşruiyetçi, 1822-28'de başbakan. 123

Viyana Antlaşmaları # Napoleon Savaşlarına katılmış olan devletler arasında Mayıs-Haziran 1815'te imzalanan ve Viyana Kongresi'nde (1814-1815) yürütülen çalışmaların ürünü olan antlaşmalar. 34

Voltaire, François-Marie Arouet (1694-1778) # Aydınlanmacı ve düşünce özgürlüğü taraftarı yazar ve filozof. 79

Weydemeyer, Joseph Arnold (1818-1866) # Prusya ordusunda subaylık yaptı. 1845-46 yıllarından itibaren Karl Marx ile Friedrich Engels'in izleyicisi oldu. 1851'de ABD'ye göç etti ve orada gazetecilik yaptı, Amerikan İç Savaşı'na katıldı, 48 yaşında koleradan öldü. 10 11

Wycliffe, John (1320?-1384) # Reformcu İngiliz din adamı. 160

Yeşu # Eski Ahit'e göre, Musa'dan sonra İsraillilerin başına geçen Yeşu, Batı Şeria'da bulunan Eriha kentini kuşattığında, bu kentin surları boru sesleriyle yıkılmıştı. 65

Yon # Ulusal Yasama Meclisinde görev yapan polis komiseri. 95 101 102

yurtseverlik # 42 159

yüksek finans çevreleri # *bkz.* mali aristokrasi. 57 69 77

Yürütme Kurulu (*Commission du pouvoir exécutif*) (1848) # Kurucu Ulusal Meclis tarafından atanan ve 9 Mayıs 1848'de Geçici Hükümetin yerini alan yürütme organı. Haziran ayaklanması sırasında, 24 Haziran 1848'de, meclisin yürütme gücünü Cavaignac'a devretmesiyle ortadan kalktı. 36

Zeus # Yunan tanrısı (mitoloji). 116

"On dokuzuncu yüzyılın toplumsal devrimi, şiirini geçmişten değil, yalnızca gelecekten çıkarabilir. Geçmiş hakkındaki tüm boş inançlardan sıyrılmadan, kendisini başlatamaz."

Fransa'daki 1848 Şubat Devriminin ardından işçi sınıfının mücadelesi sayesinde başlayan İkinci Cumhuriyet döneminde, önce işçi sınıfının, sonra da küçük burjuvazinin temsilcileri siyaset sahnesinin dışına atılmış ve burjuvazinin çıplak sınıf egemenliği kurulmuştu. 1848 yılının Aralık ayında halkın büyük çoğunluğunun oylarıyla cumhurbaşkanlığına seçilen Louis Bonaparte, Aralık 1851'de bir hükümet darbesi gerçekleştirerek İkinci Cumhuriyet dönemine son verdi.

Karl Marx, *Fransız Üçlemesi*'ni oluşturan eserlerinden ikincisi olan *18 Brumaire*'de, sıradan ve gülünç bir maceracının kahraman rolünü oynamasını mümkün kılan koşulları çözümlerken, burjuva cumhuriyetçilerinin ve küçük burjuva cumhuriyetçilerinin politikalarının, Louis Bonaparte'ın Aralık 1852'de kendisini imparator ilan edebilmesine nasıl yol açtığını da ortaya koyuyor.

Kitap, 1871 Paris Komünü tarafından kesin olarak doğrulanacak olan bir öngörüyle son buluyor.

14 TL. KDV DAHİL
ISBN 978-605-172-171-2
9 786051 721712
Yordam Kitap